

วารสาร

ปาริชาต

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2564

Vol. 34 No. 2 May-August 2021

ISSN 0857-0884 (print)

ISSN 2651-0804 (online)

PARICHART JOURNAL
THAKSIN UNIVERSITY

วารสารปาริชาต

PARICHART JOURNAL

PARICHART JOURNAL

ชื่อวารสาร

วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ
(Parichart Journal, Thaksin University)

เจ้าของ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ที่ปรึกษา

อธิการบดี (รศ.ดร.วิชัย ชำนิ)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย และบริการวิชาการ (รศ.ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และวิเทศสัมพันธ์ (รศ.เกษม อัครตรีรัตนกุล)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา (รศ.ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์)	มหาวิทยาลัยทักษิณ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (รศ.ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย)	มหาวิทยาลัยทักษิณ

บรรณาธิการ

รศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น
(E-mail : phatchalinj@hotmail.com)

มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.ครองชัย หัตถา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ศ.ดร.ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.นธกฤต วันตะเมล์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศ.ดร.วีระชาติ เปรมานนท์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ.ดร.สมยศ ทุ่งหว้า	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ศ.ดร.กรกฎ ทองงงโชค	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ศ.อำนาจ ยัสโยธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
ศ.ชวน เพชรแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.อรจันทร์ ศิริโชคิต	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ยอดชาย พรหมอินทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อ.ดร.ขวัญจิตต์ สุวรรณพรัตน์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
อ.ดร.ศุภานัน พรหมมาก	มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองจัดการ

นางสาวอรกมล ไกรวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวพิมพ์ธิดา มณีวงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวรานี ชุ่นเซ่ง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
นางสาวกัญญณัฐ ลิขิตร์รักษ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชีของบุคลากรมหาวิทยาลัยทักษิณ และหน่วยงานต่าง ๆ
2. เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและสื่อกลางในการเสนอความคิดเห็นทางวิชาการด้านศิลปะ และมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชี

กำหนดออก ปีละ 3 ฉบับ (ม.ค.-เม.ย. พ.ค.-ส.ค และ ก.ย.-ธ.ค.)

การเผยแพร่ Online

การขอรับการพิจารณาบทความ

บุคคลทั่วไปที่ต้องการส่งบทความ เมื่อผ่านการพิจารณาเชิงคุณภาพเบื้องต้นแล้ว ทางวารสาร มีการแจ้งให้ชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาทต่อบทความ ณาการออมสิน ชื่อบัญชี PARCJ เลขที่บัญชี 0-2032823816-5 สาขาป่าพะยอม พร้อมแนบหลักฐาน การโอนเงินมายังวารสารปริชาต ทางระบบออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> หรือ ติดต่อกองจัดการวารสารปริชาต สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 222 หมู่ 2 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 93210 โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242 หรือ 08-1540-7304 โทรสาร 0-7460-9654-5 อีเมลล์ parichartjournal@tsu.ac.th

การติดต่อ

กองจัดการวารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242
E-mail : parichartjournal@tsu.ac.th

ออกแบบและจัดพิมพ์

อาร์ตเวิร์ค แอนด์ มีเดีย
177 ซอยรวมมิตร ต.หาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110
โทรศัพท์ 089-925-8455 E-mail : hatyaifoto@gmail.com

บทความที่ตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจสอบความถูกต้องตามหลักวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
อนึ่ง กศนฯและขอคิดเห็นใด ๆ ก็ปรากฏในวารสารปริชาต เป็นความคิดเห็นของผู้อ่าน
และไม่ถือเป็นกศนฯและความรับผิดชอบของคณะบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

สถานการณ์การแพร่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในบ้านเราดูท่าจะไม่คลี่คลาย โดยง่าย สิ่งที่เราทำได้ คือ การหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อป้องกันตนเอง คำแนะนำที่เราคุ้นเคยและควรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่น ออกจากบ้านเมื่อจำเป็น หลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่ที่มีคนหนาแน่น แออัด หรือพื้นที่ปิด สวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลา ใช้รถสาธารณะเมื่อจำเป็น ล้างมือบ่อย ๆ ด้วยสบู่หรือเจล แอลกอฮอล์ หลีกเลี่ยงการสัมผัสจุดเสี่ยงที่มีผู้ใช้งานร่วมกันในที่สาธารณะ หรือการสัมผัสใบหน้า ตา ปาก จมูก ไม่ใช่ของใช้ร่วมกับผู้อื่น เลือกทานอาหารที่ร้อนหรือปรุงสุกใหม่ ๆ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ พักผ่อนให้เพียงพอ หมั่นสังเกตอาการตนเอง หากมีโรคประจำตัวก็ให้จัดเตรียมยาสำรองไว้ ไม่เครียดจนเกินไป กรณีที่เป็นเด็ก อย่าพาออกไปในที่สาธารณะโดยไม่จำเป็น ให้เล่นในบ้าน สถานการณ์เช่นนี้ควรเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ใกล้ชิดผู้อื่นให้น้อยที่สุด ผู้สูงอายุ เด็ก หญิงตั้งครรภ์ และผู้ที่มีโรคประจำตัวให้ระมัดระวังมากเป็นพิเศษ โดยในขณะนี้รัฐบาลมีนโยบายให้ประชากรที่อาศัยในประเทศไทย (ทั้งคนไทยและต่างชาติ) ได้รับวัคซีนโควิด 19 อย่างทั่วถึง การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันร่างกาย ทำให้มีภูมิคุ้มกัน ป้องกันการติดเชื้อ ป้องกันการเกิดโรค และป้องกันความรุนแรงของโรคได้ ข้าพเจ้าเองก็มีความคาดหวังว่า ในอนาคตอันใกล้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคจะลดน้อยลง หรือหมดไปที่สุด แม้ว่าหลายคนเริ่มปรับตัวเข้ากับสถานการณ์แบบใหม่ได้แล้ว โดยเฉพาะ การใช้สื่อออนไลน์เพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การจัดประชุมสัมมนาออนไลน์ การอบรมออนไลน์ ฟังด้วยการได้ใบประกาศนียบัตรผู้ผ่านการอบรม และการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินชีวิตแบบเห็นหน้าค่าตากันย่อมสร้างรอยยิ้มได้มากกว่าอยู่ดี

เกริ่นเรื่องไวรัสโคโรนาเสียยาว ววกมาที่วารสารปาริชาติปีที่ 34 ฉบับที่ 2 บ้าง ข้าพเจ้ามีเรื่องแจ้งว่าวารสารปาริชาติจะมีการปรับเปลี่ยนจำนวนฉบับของวารสารในปี 65 จากเดิมเราตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ เราจะปรับเป็น 4 ฉบับ อันเนื่องจากการตอบรับด้วยดีทั้งจากผู้เขียนบทความที่มาจากหลากหลายสารทิศ ข้าพเจ้าพบว่าปี หนึ่ง ๆ มีผู้ส่งบทความเพื่อขอลงตีพิมพ์ในวารสารปาริชาติจำนวนมาก จึงจะขยายฉบับออกไปเพื่อมิให้ผู้เขียนต้องรอคอยนานนัก และเพื่อไม่ให้บทความเกิดความล้าสมัยด้วย นอกจากนั้นก็อาจต้องปรับเปลี่ยนรายละเอียดปลีกย่อยอื่น ๆ เพื่อให้วารสารสามารถขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว ส่วนจะปรับเปลี่ยนอะไร อย่างไร ข้าพเจ้าจะแจ้งให้ท่านทราบในภายหลัง อย่างไรก็ดี หลายคนมีปัญหาในการส่งบทความในระบบขณะนี้ หน้าเว็บไซต์ของวารสารมีการบอกขั้นตอนและแบบฟอร์มต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ผู้เขียนสามารถศึกษาวิธีการเขียน วิธีการส่งได้ สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าหวังว่า วารสารของเราจะอยู่ในใจของผู้เขียนผู้อ่านไปอีกยาวนาน ขอความสวัสดิ์มีชัยมีแต่ทุกท่านตลอดไป

อนึ่ง ขอขอบคุณภาพหน้าปก "หนึ่งลมหายใจ" ผลงานของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยรัตน์ แสงทอง ที่ถ่ายทอดสายใยอันอบอุ่นท่ามกลางความเหน็บหนาวของยุคนี้ได้เป็นอย่างดี

รองศาสตราจารย์ ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น
บรรณาธิการวารสารปาริชาติ

บทความวิจัย

ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
Social Welfare Requirement of Those Who Did Not Receive Governmental

Welfare Cards in Nakhon Si Thammarat

ประภาพรณ วัฒนะ วันชัย ธรรมสัจการ และมาลี สบายยิ่ง

Prapapan Watana, Wanchai Dhammasaccakarn and Malee Sabaiying

1

การนำนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ ไปปฏิบัติในประเทศไทย
The Implementation of Internet Policy for Child Online Protection in Thailand

อภิชาติ อภิขานนท์

Apichart Apichanont

15

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัย แม่ปาน-สันกำแพง

A Study of Participation in Water Management to Create Careers and
Sustainable Income of Mae Pan - San Kiang Natural Safety Agriculture

Community Enter

นารินจง วงศ์อุต และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์

Narinjong Wongaud and Somkiat Chaipiboon

33

ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

The Potentiality for Community Economic Development of Mae Salong
Nok Sub-District, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province

ณัฐธิดา จุมปา ปรีชญานินทร์ วงศ์อติติกุล เพ็ญพักตร์ ไชยนุรักษ์ และทิพย์วัลย์ ศรีพรหม

Natthida Chumpa, Pratjayanin Wong-a-thitikul, Penpak Chainurak

and Thippawan Sriprom

49

- ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไร
ของบริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทย
The Relationship between Tax Planning and Earnings Management of
Public Limited Company in Thailand
อโนทัย พลภาณุมาศ สัตยา ตันจันทร์พงศ์ รัชเนีย บังเมฆ และกุลชญา แวนแก้ว
Anothai Polpanumas, Sathaya Thanjunpong,
Ratchaneeya Bangmek and Kulchaya Waenkaeo **66**
- การปรับตัวด้านศาสนาและชาติพันธุ์ของนักศึกษาชาวมลายูมุสลิม
ที่ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Religious and Ethnic Adaptations of Malay-Muslim Students at
Prince of Songkhla University, Surat Thani Campus
ศิริพร เพ็งจันทร์
Siriporn Pengjan **83**
- การสำรวจสถานการณ์การทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์
บนพื้นฐานของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
Exploring Situations Cooperative Member Dairy Farming based
on Geographic Information System
อัชฌาพร กว่างสวัสดิ์ และอังคณา จัตตามาศ
Achaporn Kwangsawad and Aungkana Jattamart **100**
- การศึกษาความเป็นไปได้การจัดการเชิงกลยุทธ์
ตลาดแบบดั้งเดิมของไทย: หนองมนโมเดล
The Study of Feasibility of Strategic Management
of Thai Traditional Market : Nong-Mon Model
เพชรรัตน์ วิริยะสีบพงศ์
Petcharut Viriyasuebphong **116**

- การสร้างนวัตกรรมทางสังคมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น :
กรณีศึกษา ตำบลบึงกระจับ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
Creating Social Innovations through Participatory Process to Solve Local
Problems: A Case Study of Beuangkrajub Sub-District, Wichianburi District,
Phetchaboon Province
ปริญญา สร้อยทอง วัลลภักษ์ สุขสวัสดิ์ และสุทธิชัย ยังสุข
Parinya Soithong Wanlapat Suksawas and Sutthichai Yungsuk **139**
- การประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายผ่านโฆษณา
ที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทย
The Representations of Masculinities in
GM Magazine Advertisements in Thailand
ชัชยรัศย์ ศิริไพล์
Jhitsyarat Siripai **158**
- กระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่น
ประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรม
Graven Image Making Process and Definition of Kim Sin
Idolatry Sculpture in Ritual Areas
ปัทมาสน์ พิณนุกูล เมตตา ศิริสุข และศุภชัย สิงห์ยะบุศย์
Patamas Pinnukul Mateta Sirisuk and Supachai Singyabuth **175**
- การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
ของการแสดงหมอลำของชาวไทยและหมอลำของชาวจีน
A Comparative Study of the Historical Development Process of
Thai Molam and Chinese Molun Performing Arts
หลิว หมิง ห้ว และเจริญชัย ชนไพโรจน์
Liu Minghua and Jarernchai Chonpairot **191**

เพลงรองเง็ง เรียบเรียงสำหรับ ฟลาเมงโกกีตาร์
Rong-Ngeng Song Arranged for Flamenco Guitar Style

ทยา เตชะเสนีย์

Taya Taychasay

201

การผูกขาดทางการตลาดของล้งจีน : กรณีศึกษาล้งมะพร้าว
ตำบลแพงพวยและตำบลท่าหนด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

The Monopoly of Chinese Traders: A Case Study of
Coconut Traders in Paengpuay and Thanat Sub-District,
Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province

จิรวรรณ อรรถทิมากุล และศุภกาญจน์ พงศ์ยี่ห่อ

Jirawan Akkhathimakul and Supakarn Pongyelar

216

บทปริทัศน์หนังสือ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้: สารัตถะและการสืบทอด

Literature Related to Folk Drama in the South of Thailand:

Essence and Succession

ภูริณัฐ พุกฤษ์เนรมิตร

Purinat Phruekneramit

221

ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
ในจังหวัดนครศรีธรรมราช
Social Welfare Requirement of Those Who Did Not
Receive Governmental Welfare Cards
in Nakhon Si Thammarat

ประภาพรรณ วัฒนนะ^{1*} วันชัย ธรรมสังการ² และมาลี สบายยิ่ง³
Prapapan Watana^{1*}, Wanchai Dhammasaccakarn² and Malee Sabaiying³

¹ นักศึกษาปริญญาโทสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

² รศ.ดร., สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

³ ผศ.ดร., สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

¹ Student in Master of Arts Degree in Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkla, 90112, Thailand

² Assoc. Prof. Dr., Master of Arts Degree in Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkla, 90112, Thailand

³ Asst. Prof. Dr., Master of Arts Degree in Human and Social Development Department, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkla, 90112, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: prapapan.watana@gmail.com

(Received: April 16, 2019; Revised: April 17, 2020; Accepted: May 5, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาถึงความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน และสนทนากลุ่มผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 6 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอด้วยวิธีการเชิงพรรณนา ผลการศึกษา ช่วงอายุของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ 3 ช่วงอายุ คือ อายุ 18 – 22 ปี อายุ 23 - 59 ปี และอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ พบว่ามี 3 ช่วงอายุ คือ ด้านการมีงานทำและมีรายได้ ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทุกกลุ่มมีความต้องการมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาดูแลราคาพืชผลทางการเกษตร ด้านสุขภาพอนามัย ต้องการให้มีเครื่องออกกำลังกาย และสนามออกกำลังกายในหมู่บ้าน และด้านการศึกษา ต้องการทุนการศึกษาในการเล่าเรียนของบุตรหลานที่ครอบครัวต้องรับภาระค่าใช้จ่ายจำนวนมาก แม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพแล้วก็ตาม ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีความต้องการสวัสดิการสังคมตามทฤษฎี Maslow's Hierarchy of Needs Theory เพียง 2 ลำดับขั้น คือ ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) รองลงมาเป็นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ทั้งนี้ ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเห็นว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐไม่มีความแตกต่างกัน

คำสำคัญ: สวัสดิการสังคม โครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

Abstract

This article investigated the needs of those who did not receive governmental welfare cards in Nakhon Si Thammarat. The data was collected qualitatively through in-depth interviews with 20 people and a group discussion with 6 people who were the governmental state welfare cardholders. Both groups were the people who did not receive governmental welfare cards. The collected data was analyzed qualitatively and presented with description. The researcher divided the group of the people who did not receive governmental welfare cards into 3 categories based on their ages: those aged 18-22, those aged 23-59, and those over 60. Their needs were expressed and could be categorized into the following 3 issues. Pertaining to employment and income, the people of all the mentioned ages needed increasing income, with most of them wishing the governmental sector to support agricultural prices. Concerning health and sanitary supports, they needed exercise equipment and a sports ground in the village. In connection with education, they needed the government to support their children education despite the governmental policy and its effective translation on a 15-year free education. The people who did not receive the governmental welfare cards possessed two types of needs according to Maslow's Hierarchy of Needs Theory: physiological needs and safety needs. Nonetheless, they perceived that needs for social welfares of those receiving and not receiving the governmental welfare cards were not different.

Keywords: Social Welfare, Government Welfare Registration Program, Those Who Do Not Receive Governmental Welfare Card

บทนำ

ความเหลื่อมล้ำหรือความไม่เสมอภาคในสังคม เป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมโลกมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะ ประเทศกำลังพัฒนา และไม่เว้นแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น สหรัฐอเมริกา ช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนรวยที่สุดกับประชากรที่เหลือกำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและคนจนกำลังถูกทิ้งไว้ข้างหลังมากขึ้นเรื่อย ๆ ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ ซึ่งนับวันจะมีมิติที่หลากหลาย สลับซับซ้อนและมีความเกี่ยวพันระหว่างปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และอื่น ๆ ยกที่จะแยกจากกันได้ [1] โดยประเทศไทยขยับขึ้นจากอันดับ 11 เป็นอันดับ 3 ของประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำมากที่สุดในโลกรองจากรัสเซีย และอินเดีย ใน 5 ปีที่ผ่านมา [2]

ปัจจุบันปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เป็นอยู่ในประเทศไทยยังคงจัดว่า อยู่ในระดับสูงและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเชิงโครงสร้างที่อาจเป็นอุปสรรคทำให้คนที่มีความสามารถไม่เท่ากัน ยกที่จะได้รับโอกาสและการคุ้มครองทางสังคมที่เท่าเทียมกัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้กำหนดให้การสร้างความเป็นธรรม ความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศที่จะต้องเร่งแก้ไข ให้บรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม [1] เรื่องความเหลื่อมล้ำ เป็นปัญหาสำคัญ คือ ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากร และความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิและโอกาส การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมสมัยใหม่ไม่ใช่สังคมของการสงเคราะห์อีกต่อไป แต่เป็นสังคมที่เราคาดหวังว่า รัฐจะต้องคุ้มครอง ซึ่งก็อยู่ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ปี 2540 และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญเรื่องสิทธิในฐานะพลเมืองเรามีสิทธิได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ สิทธิในการรักษาพยาบาล สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี รวมถึง โอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นความคาดหวังของพลเมืองสมัยใหม่ [3]

ในช่วงที่ผ่านมา ภาครัฐได้ดำเนินมาตรการเพื่อช่วยเหลือประชาชนผู้มีรายได้น้อย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาความยากจน แต่ยังคงขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มีรายได้น้อยได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมายอย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากไม่มีฐานข้อมูลที่เพียงพอสำหรับการดำเนินมาตรการ ทำให้บุคคลผู้ไม่ได้มีรายได้น้อยได้รับประโยชน์เกือบทุกโครงการที่รัฐจัดสรรสวัสดิการ ในขณะที่กลุ่มบุคคลที่มีรายได้น้อยที่แท้จริงกลับได้รับประโยชน์จากการดำเนินมาตรการของรัฐน้อยมาก ในปี 2559 - 2560 รัฐบาลจึงได้ดำเนินการลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อย หรือโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการของรัฐ เพื่อเป็นฐานข้อมูลและทำให้ภาครัฐทราบถึงความต้องการของผู้มีรายได้น้อยที่แท้จริง มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับประสิทธิภาพของการจัดสวัสดิการสังคมและการช่วยเหลือของภาครัฐ โดยมีจำนวนผู้มีรายได้น้อยมาลงทะเบียนทั้งสิ้น 14,176,170 คน และได้มีการตรวจสอบเสร็จสิ้นในวันที่ 8 กันยายน 2560 พบว่า มีผู้ที่ผ่านคุณสมบัติจำนวน 11,431,681 คน [4] ซึ่งนอกจากภาครัฐสามารถนำฐานข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการดำเนินมาตรการสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของประชาชน ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เพิ่มความมั่นคงในชีวิต และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสวัสดิการต่าง ๆ ผ่านมาตรการทางการเงินการคลังที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้นแล้ว ภาครัฐยังสามารถใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลในการออกมาตรการทางการเงินการคลังใหม่ ๆ รวมถึง สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐที่สามารถนำข้อมูลจากโครงการลงทะเบียนลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐไปวิเคราะห์ในเชิงลึก เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนในการออกมาตรการทางการเงินที่เหมาะสมและตรงกลุ่มเป้าหมายยิ่งขึ้นด้วย [5]

ผู้วิจัยพบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราชมีประชากรทั้งสิ้น 1,552,530 คน เป็นจังหวัดที่มีประชากรเป็นจำนวนมากที่สุดในภาคใต้ จากรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการคลังเมื่อ พ.ศ. 2552 ระบุว่าจังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรที่เป็นคนจน จำนวน 186,304 คน คิดเป็นสัดส่วน 12 % ของประชากรทั้งหมด [6] เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐของพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 175,957 คน พบว่า มีคนจนจำนวน 10,347 คน ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อำเภอที่มีสัดส่วนคนจนจำนวนมากที่สุดคือ อำเภอหัวไทร คิดเป็น 16.64 % ตำบลที่มีสัดส่วนคนจนมากที่สุดคือ ตำบลบ้านราม คิดเป็น 18.1 % ประชากรของตำบลบ้านราม มีจำนวน 3,553 คน เป็นประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จำนวน 2,453 คน [7] ในพื้นที่ตำบลบ้านราม มีผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 1,022 คน และมีผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดแต่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 225 คน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ระเบียบวิธีการศึกษา

ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งอยู่ในกลุ่มการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในพื้นที่ คือ ประชาชนในพื้นที่ตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นประชาชนที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กรมบัญชีกลางกำหนด ซึ่งเข้าไม่ถึงโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ นอกจากคนกลุ่มนี้จะไม่ได้รับสวัสดิการจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งได้รับวงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค และวงเงินส่วนลดค่าซื้อก๊าซหุงต้มแล้ว ยังไม่ได้รับสวัสดิการที่จะตามมาจากการลงทะเบียนโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐที่รัฐบาลจะจัดให้ตามมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทำให้ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีความยากลำบากที่จะเข้าถึงสวัสดิการมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่แย่ลง การวิจัยครั้งนี้ ใช้กลุ่มผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่มีคุณสมบัติตามที่กรมบัญชีกลางกำหนด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทั้งเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความ แนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นความรู้พื้นฐานและเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้า

2.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม มีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูล โดยจะเป็นลักษณะการพูดคุยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าเรื่องราว และผู้วิจัยสัมภาษณ์เป็นครั้งคราว เพื่อสร้างความไว้วางใจและสามารถทำให้

ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนตามประเด็นที่กำหนดไว้ในขอบเขตของเนื้อหา ซึ่งในคำถามที่ผู้วิจัยออกแบบไว้เพื่อสัมภาษณ์ จะใช้คำถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ ใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียงในเครื่องบันทึกเสียงตามความเหมาะสม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลรายชื่อผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้รับจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับผู้ให้ข้อมูลดังกล่าว โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกที่บ้านของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมู่ที่ 2 จำนวน 7 คน ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมู่ที่ 5 จำนวน 4 คน และผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมู่ที่ 8 จำนวน 9 คน โดยกำหนดหัวข้อ ดังนี้ สวัสดิการสังคมที่เคยได้รับ และความต้องการสวัสดิการสังคม

(2) การสนทนากลุ่ม (Group Discussion) คือ การจัดกลุ่มสนทนาของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐซึ่งมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจง เพื่อหาความต้องการสวัสดิการสังคม สำหรับกลุ่มที่ไม่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ชัดเจนมาสนทนากลุ่ม 1 กลุ่ม มีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 6 คน ประกอบไปด้วย ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทั้ง 3 ช่วงอายุ คือ อายุ 18 – 22 ปี อายุ 23 - 59 ปี และอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในระหว่างการสนทนากลุ่มจะมีการพูดคุย ในประเด็นต่าง ๆ ผู้ร่วมสนทนาสามารถแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกัน ทำให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้อง โดยกำหนดข้อคำถามความต้องการสวัสดิการสังคม มีการจัดการสนทนากลุ่มที่ห้องประชุม ณ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านราม

3. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการเก็บข้อมูล โดยอาศัยประเด็นคำถามเป็นแนวทางในการเก็บต่อมาจึงวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ โดยให้อยู่ในขอบเขตข้อมูลและครอบคลุมทุกประเด็นที่กำหนดไว้เพื่อให้ได้ข้อสรุป จึงเขียนรายงานการศึกษากระบวนการคิดวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินไปพร้อม ๆ กับการตรวจสอบข้อมูล ทุกขั้นตอน แต่หากช่วงเริ่มการเก็บข้อมูลมีประเด็นใดที่มีความขัดแย้ง หรือข้อมูลไม่ชัดเจน ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบเนื้อหาที่มีอยู่เบื้องต้น หรือการเก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมอีกครั้ง ซึ่งจะทำในลักษณะเช่นนี้จนกว่าข้อมูลจะมีความสมบูรณ์และถูกต้องที่สุด

ผลการศึกษา

แม้รัฐบาลเปลี่ยนแปลงวิธีการลงทะเบียนโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐให้ผู้เปราะบางเข้าถึงได้สะดวกขึ้นแล้ว แต่จากการเก็บข้อมูลพื้นที่ตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราชพบว่า ยังคงมีประชาชนกลุ่มที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดไม่ได้ลงทะเบียนโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ 3.68 % ประชาชนกลุ่มดังกล่าวเป็นคนจนซึ่งมีความยากลำบากในการดำรงชีวิต ลำพังการช่วยเหลือกันภายในครอบครัวและเครือข่ายไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการ และมีความเป็นอยู่ที่ตึงเครียด คนกลุ่มนี้จึงควรได้รับสวัสดิการสังคมที่ภาครัฐจัดให้ ซึ่งสวัสดิการที่ภาครัฐจัดให้ นั้น ต้องจัดให้แก่ประชาชนอย่างเท่าเทียม มุ่งตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน โดยทั่วไปบริการพื้นฐานเป็นบริการต่ำสุด ที่รัฐต้องจัดให้แก่คนในสังคม เช่น การศึกษาภาคบังคับ บริการสุขภาพอนามัย เป็นต้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 [8] ดังนี้

1. การศึกษา (Education) ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญด้านการศึกษา องค์กรด้านการศึกษาในพื้นที่มีทั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง และโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง เด็กที่เรียนจนจบชั้นประถมศึกษาแล้วจะไปศึกษาต่อที่โรงเรียนมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยที่ตำบลใกล้เคียงกัน หากครอบครัวใดสามารถส่งเสียค่าใช้จ่ายได้ก็จะส่งไปเรียนในโรงเรียนต่างอำเภอ และบางส่วนก็ส่งไปเรียนที่จังหวัดใกล้เคียงกัน เนื่องจากพื้นที่เป็นเขตรอยต่อกับอีกจังหวัด การเดินทางและระยะเวลาเดินทางไกลกว่าเดินทางไปศึกษาในตัวเมืองของจังหวัด เด็กเข้าถึงบริการส่งเสริมทางการศึกษาที่ภาครัฐจัดให้ ได้แก่ การกู้ยืมเงินกองทุนให้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ได้รับทุนการศึกษากรณีสถาบันที่อยู่นอกจาการศึกษาในระดับดี นอกจากการศึกษาในระบบแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ยังจัดให้มีโครงการส่งเสริมความรู้ด้านต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต้องการทุนการศึกษาในการเล่าเรียนของบุตรหลาน ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะมีนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ โดยสนับสนุนค่าเล่าเรียน หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แต่ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้ข้อมูลว่า ครอบครัวมีค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาเป็นจำนวนมาก หากได้รับทุนสนับสนุนจากโรงเรียนก็จะเป็นการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายพร้อมให้ข้อมูลว่า การกู้ยืมเงินกองทุนให้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ควรสนับสนุนเด็กนักเรียนที่ต้องการเรียนหนังสืออย่างเท่าเทียมกันทุกคน ไม่ควรกำหนดหลักเกณฑ์ด้านผลการเรียนที่ดี เนื่องจากเด็กที่มีผลการเรียนไม่ดีแต่มีความตั้งใจ จะศึกษาต่อ จะไม่สามารถกู้ยืมเงินจากกองทุนได้ โอกาสทางด้านการศึกษาต่อน้อยลง การพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับความเป็นอยู่ของครอบครัวก็มีโอกาสน้อยลงด้วย ดังบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...อยากได้ทุนการศึกษามากหว่า (มากกว่า) ได้ส่งตัวเองเรียนกัน พออิ (จะ) จบนี้ต้องมีค่าชุดครุยไหว (อะไร) หลายเรื่องกัน หนูย (หนู) อยากเรียนให้จบป.ตรี ถ้าเรียนต่อมันดีแล้ว ดีหว่า (กว่า) ปวส. ได้ทำงานดีหว่า (กว่า) เรียนปวส. ว่าอิ (จะ) ทำงานก่อน แล้วค่อยเรียนรามเสารอาทิตย์ก้า (ก็) ได้ แม่กับพ่อไม่มีตั้งค์ส่งเรียนแล้ว ...” [12]

“...หนูย (หนู) อยากให้ลูกเรียนหนังสือ เรียนสูง ๆ ได้มีงานการดี ๆ หนูยเองนี้ไม่เรียนแล้ว อยากเก็บตั้งค์ให้ลูกเรียนหว่า (ดีกว่า) ...” [10]

“...เสนอให้มี กยศ. กู้เงินได้ตั้งแต่เด็ก ๆ โดยไม่ดูเกรด ให้กันทุกคน บางทีเด็กหัวไม่ดี มันก็อยากเรียนให้สูง...” [11]

“...เรื่องเรียนของเด็ก เด็กเรียนที่โรงเรียนนวมินทร์ เค้าให้ทุนกับคนที่จนจริง ๆ พี่ให้ลูกขอหลายที แล้วก็ไม่ได้ ม.ต้นสอบห้องพิเศษได้ ค่าเทอม 7,000 หว่า ค่ากิน ค่ารถหว่า (อีก) พอขึ้นม.4 พี่ให้เลือกห้องธรรมดา ค่าเทอมเหลือ 2,000 หว่า อิ (จะ) กู้ยศ.กลางคันก็ไม่ทันแล้ว ต้องกู้แรกก่อนเรียนม.4 หนูแล้ว (หนูแหละ) ...” [12]

2. สุขภาพอนามัย (Health) ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเข้าถึงสวัสดิการสังคม ด้านสุขภาพที่ภาครัฐจัดให้เป็นจำนวนมากที่สุด โดยส่วนใหญ่ใช้สิทธิประกันสุขภาพถ้วนหน้า เข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และโรงพยาบาลประจำอำเภอ ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่มีสิทธิประกันสังคมมาตรา 39 คือ ผู้ประกันตนโดยสมัครใจที่ส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมหลังจากที่ออกจากงานเอง มีความพึงพอใจในสวัสดิการที่ประกันสังคมจัดให้ โดยเฉพาะ การรักษาพยาบาล เนื่องจากผู้ประกันตนสามารถเข้ารับการรักษาพยาบาลได้ที่คลินิกหรือโรงพยาบาลเอกชนโดยไม่ต้องสำรองจ่าย ไม่ต้องนั่งรอคิวเพื่อขอใช้บริการที่โรงพยาบาลของรัฐ สะดวกและได้รับบริการที่ดี ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐบางรายได้รับสิทธิการรักษาพยาบาลเป็นสิทธิเบิกจ่ายตรงของบุตร สิทธิรักษาพยาบาลของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

และสิทธิรักษาพยาบาลของภรรยาซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยรู้สึกพึงพอใจที่ได้รับสวัสดิการรักษาพยาบาลดังกล่าว สำหรับการส่งเสริมสุขภาพ มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทำหน้าที่ส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค โดยให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้าน แขนงนำสุขภาพประจำครอบครัว และแกนนำชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพพละนาถมิให้แข็งแรง อีกรั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ยังร่วมจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทั้ง การจัดกีฬาประจำปี การแข่งขันเต้นแอโรบิก การพ่นควันกำจัดยุงลาย ฯลฯ

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต้องการให้มีเครื่องออกกำลังกาย และสนามออกกำลังกายในหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวบ้านออกกำลังกายประเภทวิ่งบนถนนในหมู่บ้าน ชาวบ้านนิยมออกกำลังกายตอนเช้าตรู่และตอนเย็น บางส่วนก็เดินแอโรบิกที่วัด สำหรับผู้ชายก็ไปเตะฟุตบอลที่สนามในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่เพียงพอับความต้องการของชาวบ้าน ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งอยู่ในวัยทำงานต้องการให้มีหน่วยงานส่วนกลางเข้ามาดูแลในเรื่องของสุขภาพมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่า การทำงานในพื้นที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ไม่เพียงพอับความต้องการ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีความต้องการให้รัฐบาลสนับสนุนค่าตอบแทนการทำงาน เนื่องจากมีภาระงานมาก โดยมองว่าค่าตอบแทนควรจะปรับเพิ่มขึ้นตามภาระงาน ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...อยากให้มีเครื่องออกกำลังกาย ปกติมันมีแต่ในหลาย (ตลาด) เทศบาล ถ้ามีก็อยากให้มีเป็นจุดศูนย์รวมแต่ละหมู่บ้าน มีสนามเด็กเล่นให้ลูกกัน อี (จะ) พาถูกไปเล่นที่เทศบาลมันไกล...” [10]

“...อยากมีเครื่องออกกำลังกายสาธารณะที่จุดสำคัญ ๆ ที่ว่าให้ผู้สูงอายุ เด็ก ไปออกกำลังกาย เข้าเย็นได้ไปรวมตัวกัน น่าจะเป็นศาลาชอบสระ มันมีศาลาอยู่แล้ว อยู่หมู่ 8 มีที่ดินแล้วแต่ขาดงบประมาณ” [13]

3. ที่อยู่อาศัย (Housing) ส่วนใหญ่ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอาศัยอยู่ในบ้าน เป็นครอบครัวขยายอยู่อาศัยกันตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่ สภาพเป็นบ้านไม้และปูน มีใต้ถุน เนื่องด้วยสภาพของพื้นที่เป็นที่ลุ่ม มีน้ำท่วมทุกปี การสร้างบ้านต้องยกสูง ที่ดินเป็นที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์ถูกต้อง การสร้างบ้านเรือนแยกห่างจากกัน บ้านแต่ละหลังมีพื้นที่บริเวณบ้าน ไม่แออัด กลุ่มญาติจะสร้างบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกัน สภาพอากาศดี แต่มีบางหลังที่สร้างอยู่ใกล้กับแปลงผักจะได้รับสารพิษจากยาฆ่าแมลงที่ชาวบ้านฉีดเพื่อกำจัดวัชพืช

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต้องการซ่อมแซมบ้านและปรับสภาพบ้าน ซึ่งสร้างอยู่ในที่ดินของตนเองและบ้านซึ่งได้ไปอาศัยอยู่ของญาติ ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...อยากให้ซ่อมแซมบ้าน ที่บ้านเป็นบ้านไม้ ช่างหลังบ้านมันพุก (พัง) ปลูกขึ้น ไม่ได้ทำใหม่ที...” [12]

“...ซ่อมบ้าน บ้านที่อยู่ตอนนี้ก็เป็นบ้านคนอื่น ปลูกกินหมดแล้ว ไม่รู้ว่ามันอิโหะ (พัง) ตอโคนิ (เมื่อไหร่) ลูก...” [13]

4. การมีงานทำและมีรายได้ (Employment and Income Maintenance) ชาวบ้านในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาข้าว ไร่นาสวนผสม ปลูกผัก และปลูกปาล์ม ในช่วงที่ไม่มีผลผลิต ชาวบ้านบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้จากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่เพียงพอกับการใช้จ่ายในครัวเรือน รายได้น้อยเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายที่ลงทุนไป เกษตรกรปลูกผักโดยใช้สารเคมีฉีดฆ่าแมลงและวัชพืช เกษตรกรรับรู้ว่าค่าใช้จ่ายในการซื้อยาฆ่าแมลงมีจำนวนมากและการใช้สารเคมีส่งผลเสียต่อสุขภาพ แต่ก็มี ความจำเป็นต้องใช้ เนื่องจากหากไม่ใช้สารเคมี ผลผลิตจะเสียหายและมีราคาต่ำ แต่พอถึงช่วงเก็บเกี่ยว เกษตรกรต่างบ่นเป็นเสียงเดียวกันว่า กำไรน้อย กำไรที่ได้ตกเป็นของพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรเคยแก้ปัญหา

ดังกล่าวด้วยการรวมกลุ่มกันเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มต่างกลัวว่า ราคาพืชผลของตนจะมีราคาต่ำจึงเร่งขายให้แก่พ่อค้าคนกลางก่อน เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินในระบบจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) เงินที่ได้จากการกู้ยืมนำมาเป็นทุนในการทำเกษตรกรรมและนำมาใช้จ่ายหมุนเวียนในครอบครัว เกษตรกรบางส่วนทำการเกษตรแบบใช้ทั้งสารเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ ในพื้นที่ยังมีการรวมตัวกันของเกษตรกร เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์และขายให้กับสมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด ซึ่งสมาชิกกลุ่มปุ๋ยหมักได้ให้ข้อมูลว่า ผลผลิตจากการใช้ปุ๋ยหมักร่วมกับการใช้สารเคมีดีกว่าการใช้สารเคมีเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนความรู้ดังกล่าวจากสำนักงานเกษตรอำเภอในพื้นที่ อีกทั้ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ยังสนับสนุนอุปกรณ์ในการดึงน้ำจากแหล่งน้ำสาธารณะเข้าสวนของชาวบ้านด้วย

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทุกกลุ่มวัยมีความต้องการมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่ต้องการให้ภาครัฐเข้ามาดูแลราคาพืชผลทางการเกษตร ให้การสนับสนุนด้านการเกษตร ฝึกอาชีพในหมู่บ้านและให้ข้อมูลข่าวสารช่องทางการสร้างรายได้เพิ่ม ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...อยากทำงาน เราเองก็อยู่กับพ่อ พ่อหารายได้หลัก ๆ อยู่ แพนก็บวช ไม่สึกที นี้หวังนี้ (ช่วงนี้) ก็ทำงานทำอยู่ ลูกอิ (จะ) ได้ 2 ปีแล้ว ไปสมัครซีพี ตำแหน่งพนักงานทั่วไป แรกกลางเดือนที่แล้ว ไม่รู้เค้าอิเรียกมาย (หรือไม่) ตอนนี่ ก้า (ก็) ทำอยู่ รับจ้างคัดแยกผัก พ่อไปทำงานยากี้แล (ดูแล) ลูกให้ ได้วันนึงสัก 200 หบาท เดือนนึงได้สักพันได้ บางทีก็ทำให้ฟรี...” [10]

“...อยากได้พันธุ์ปลา ข้าวปลูก พันธุ์พืช เกษตรอำเภอนาน ๆ เค้าอลงที ค้นได้มาเราก้า (ก็) ทำกัน ได้มั้ง (บ้าง) ตามที่เค้าเคยทำมา เรากี้หาความรู้เอง ปราชญ์ในหมู่บ้านนี้เค้าทำจากรสานไทรพันนั้นแหละ (อะไรแบบนี้) ...” [13]

“...อยากฝึกอาชีพนิ ซ่อมรถก้า (ก็) ได้ พ่อได้มาทำที่บ้าน ได้มีรายได้เพิ่มกัน เหวว่า (หรือว่า) ค้น (ถ้า) ได้พันธุ์ไก่ พันธุ์ปลาตุ๊กก้า (ก็) ดี เรามีย้อมมีที่ดินอยู่เองแล้ว...อยากมีรายได้เพิ่ม แต่เราไม่เป็นผู้สูงอายุ ต้องทำงานเอา ไม่มีทุน ไม่มีความรู้ เงินก้า (ก็) ไม่มี...” [14]

“...อยากให้ราคาผักที่ขายได้ราคาดีหว่า (กว่า) นี้ เราได้หิดเดียว พ่อค้าคนกลางนุ (นุ่น) ที่ได้กัน ค่าลุย (เยอะ) ...” [12]

“...อยากให้ภาคเกษตรราคาดี ปลูกผักราคาต่ำ ซื่อแพง ขายไปถูก อยากให้ช่วยลดค่าปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ ประกันราคาข้าว ให้มารับซื้อในพื้นที่ อยากได้ปลานิลมาเลี้ยง...” [16]

5. นันทนาการ (Recreation) ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อความบันเทิงที่จัดโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่ ได้แก่ การแข่งขันกีฬาประจำปี การแข่งขันแอโรบิกระหว่างหมู่บ้าน การประชุมกองทุนต่าง ๆ การฝึกอาชีพ กิจกรรมวันรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ชาวบ้านในพื้นที่ชอบออกกำลังกาย ส่วนใหญ่เป็นการเดิน – วิ่งบนถนนในหมู่บ้าน หากเป็นกีฬาที่ต้องรวมตัวกัน อาทิเตะฟุตบอล จะใช้สนามที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากเดินแอโรบิกจะเดินในบริเวณวัด

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต้องการให้มีสนามออกกำลังกาย เครื่องออกกำลังกาย และสนามเด็กเล่น ในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้สะดวกในการใช้บริการ ผู้สูงอายุเสนอให้มีสถานที่จัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน เนื่องจากในพื้นที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก และผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ นอกจากกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดในวันสำคัญประจำปีก็ไม่ค่อยได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มอื่น ๆ

ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...อยากมีเครื่องออกกำลังกายสาธารณะ ที่จุดสำคัญ ๆ ที่ทำให้ผู้สูงอายุ เด็กไปออกกำลังกาย เข้าเล่นได้ไปรวมตัวกัน น่าจะเป็นศาลาอบสระ มันมีศาลาอยู่แล้ว อยู่หมู่ 8 มีที่ดินแล้วแต่ขาดงบประมาณ...” [13]

“...อยากได้สนามเด็กเล่น สนามกีฬา อยากได้ที่ดินมาทำสนามเด็กเล่น อยากให้เด็ก คนแก่ได้มาทำกิจกรรม ได้มาพูดคุย ที่มีก็มีศาลาประชาคม มันเล็ก ทำอะไรไม่ได้ ออกได้ที่กว้าง ๆ หวา (กว่า) นั้น...” [12]

“...อยากมีเครื่องออกกำลังกายในหมู่บ้าน คนแก่ ๆ จะได้ออกกำลังกาย ตั้งสักแห่ง ตั้งไว้แค่ ๆ (ใกล้ ๆ) ตั้งไกล ๆ ไม่สะดวก ตอนนี้อีกก็เที่ยวเดินกัน หัวรุ่งกับเย็น ๆ เดินกันบนถนน...” [17]

6. กระบวนการยุติธรรม (Social Justice) ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสามารถเข้าถึงบริการด้านกฎหมายและความเป็นธรรมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถานีตำรวจในพื้นที่ แต่ด้วยสภาพความเป็นอยู่ที่อยู่กันแบบญาติมิตร ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้ไม่มีปัญหาถึงขั้น ต้องใช้หลักกฎหมายเพื่อดำเนินคดีความใด ๆ

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ คือ ผู้ที่เข้าไม่ถึงสวัสดิการสังคม ที่ภาครัฐจัดให้ แต่ประชาชนกลุ่มดังกล่าวมิได้ร้องเรียนหรือติเตียนเอาความเรื่องการประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ และเสนอว่า หากมีการสำรวจประชาชนที่มีคุณสมบัติตรงตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดที่ยังไม่ได้ลงทะเบียน ควรใช้กลไกการประชาสัมพันธ์ในระดับพื้นที่ อย่างเช่น การรับลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐเพิ่มเติมภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืนในกลุ่มพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ปวดตึงตึง ซึ่งเก็บข้อมูลโดยทีมไทยนิยมยั่งยืนเช่นเดิม อีกทั้ง เสนอให้ดำเนินการจ่ายเงินโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลให้เงินอุดหนุนแก่แม่เด็กแรกเกิดที่อยู่ในครัวเรือนยากจนตั้งแต่แรกคลอดจนกระทั่งเด็กอายุครบ 3 ปี เป็นเงินเดือนละ 600 บาท มีความรวดเร็วขึ้นเพื่อให้แม่เด็กแรกเกิดสามารถนำเงินที่ได้รับดังกล่าวไปใช้ซื้อของเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างทันท่วงที ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ต้องการเงินให้เด็กแรกเกิดเคยส่งเอกสารไปแล้ว ตอนนี้อย่างไม่ได้ตั้งค้ที ไม่รู้ไปติดปัญหาตรงไหน เงินนี้ถ้าเราได้ก็เดือนละ 600 บาท ได้เอาไปซื้อนม ซื้อของให้ลูก...” [10]

“...ถ้าได้บัตรนั้นดี อี (จะ) ได้ซื้อข้าวสารไหมพนนั่นแหละ...” [15]

“...อยากให้คนที่ลำบากหว่าเราได้รับบัตรนั้น เรามั่นทำงานได้หลาย (อีก) ให้คนที่ลำบากหว่า (กว่า) ก่อน...” [12]

7. บริการสังคม (Social Services/Human Services) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการสังคมให้แก่ประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้มีฐานะยากจน ผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มเปราะบางพิเศษ ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนตามสิทธิที่พึงได้รับ เช่น ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุตามที่พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 กำหนดไว้ ผู้พิการได้เบี้ยความพิการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ พ.ศ.2550 ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บริการโดยการนำเงินสดไปมอบให้กับผู้สูงอายุและผู้ที่มีความพิการถึงบ้าน เนื่องจากหากนำเงินเข้าบัญชีธนาคารอาจจะทำให้เกิดความยุ่งยากทั้งการเดินทางและการนำเงินมาใช้จับจ่ายใช้สอย พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรม และบริการต่าง ๆ ให้กับกลุ่มเปราะบางพิเศษ เช่น การรดน้ำคำหัวผู้สูงอายุ การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ และผู้มีความพิการ มีอาสาสมัครสาธารณสุขไปดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงที่บ้าน หรือเรียกว่า Caregiver หรือ CG และด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นพื้นที่ลุ่มทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีน้ำท่วมทุกปีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นหน่วยงานหลักในการช่วยเหลือดูแลประชาชนในพื้นที่ เช่น การมอบถุงยังชีพการให้การช่วยเหลือ เยียวยาเบื้องต้น เป็นต้น

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต้องการให้เพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และอยากให้ผู้ที่มิใช่คนสมทบตรง ตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ผู้สูงอายุให้ข้อมูลว่า การได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการโอนเงินเข้าบัตรสวัสดิการแห่งรัฐสำหรับผู้ที่ต้องการพัฒนาอาชีพ เป็นเงินเดือนละ 100 และ 200 บาท และโอนเงินจากกองทุนผู้สูงอายุเข้าบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเฉพาะผู้ที่มี บัตรที่เป็นผู้สูงอายุ เป็นเงินเดือนละ 50 และ 100 บาท ประกอบกับ วงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค วงเงิน ส่วนลดค่าแก๊สหุงต้ม และวงเงินค่าโดยสารประเภทต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายทำให้ครอบครัว มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้สูงอายุยังเสนอว่า การเยียวยาหลังจากสถานการณ์อุทกภัยให้แก่เกษตรกรที่ได้รับ ความเสียหายจากเหตุการณ์ดังกล่าว นั้น ควรให้ทุกราย ผู้สูงอายุที่มีสวนและอาศัยอยู่ด้วยกันลำพัง ไม่มีกำลัง ที่จะทำสวน ก็ควรได้รับเงินเยียวยาด้วยเช่นกัน ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่ว่า

“...อยากได้เงินเยียวยา ที่เค้าอิ (จะ) ให้เงินน้ำท่วมมัน ตามมีสวน แต่ไม่ได้ทำแล้ว แก่ ๆ กันแล้ว ทำไมไหวก็เลยไม่แจ้ง เค้าว่าคนไม่ทำก็อิ (จะ) มาลงอันนี้ไม่ได้...” [18]

“...อยากได้เงินเยอะ ๆ ให้เพิ่มจาก 800 เหลย (อีก) นี่ใช้จ่ายไม่พอรุ่นนี้แล้วทำงานก็ไม่ไหว อิ (จะ) ทำไหร เดินก้า (ก็) ไม่ค่อยรอดแล้ว...” [13]

ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐทั้ง 3 ช่วงวัย คือ อายุ 18 – 22 ปี อายุ 23 – 59 ปี และอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปนั้น มีความต้องการสวัสดิการสังคมที่แตกต่างกัน

ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อายุ 18 – 22 ปี เคยได้รับสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา และ ด้านสุขภาพอนามัย มีความต้องการสวัสดิการสังคมด้านที่อยู่อาศัย การมีงานทำและรายได้ และเงินสงเคราะห์ ช่วยเหลือเฉพาะกลุ่มแม่เด็กแรกเกิด และมีความต้องการสวัสดิการสังคมเพิ่มเติมด้านการศึกษาและด้าน สุขภาพอนามัย

ในส่วนของผู้มีอายุ 23 - 59 ปี เคยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในช่วงที่ประสบอุทกภัย และสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย เป็นสวัสดิการที่ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐช่วงวัยนี้เข้าถึงมาก มีการเข้าถึง สวัสดิการด้านการมีรายได้และมีการมีงานทำโดยภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกษตรอำเภอ และ สวัสดิการที่ได้จากการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร สวัสดิการด้านการศึกษาที่เป็นสวัสดิการที่คนช่วงวัยนี้ต้องการ ให้ภาครัฐจัดให้แก่บุตรหลาน สำหรับผู้ที่ได้รับสิทธิจ่ายตรงและประกันสังคมก็พึงพอใจกับสิทธิประโยชน์ ที่ได้รับ ความต้องการสวัสดิการสังคมที่คนช่วงวัยนี้ได้รับที่มากที่สุดด้านการมีงานทำและมีการมีรายได้ เนื่องจาก รายได้ที่มีในปัจจุบันไม่เพียงพอกับการใช้จ่าย เสนอให้ภาครัฐเข้ามาดูแลราคาสินค้าผลผลิตทางการเกษตร การมีรายได้เพิ่มจากการฝึกอาชีพและการช่วยเหลือสงเคราะห์จากภาครัฐ

ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจะได้รับสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย อาสาสมัครสาธารณสุขประจำ หมู่บ้าน (อสม.) เข้าไปดูแลสุขภาพที่บ้านอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุพึงพอใจในการใช้สิทธิ์ประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจัดขึ้น และ ได้รับเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนสำหรับผู้ประสบอุทกภัย ทั้งนี้ ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการ แห่งรัฐกลุ่มนี้เสนอว่า รัฐบาลควรพิจารณาให้การช่วยเหลือเป็นเงินเยียวยาสำหรับผู้สูงอายุที่เป็นเกษตรกร ซึ่งมีเรือกสวนไร่นาแต่ไม่ได้เข้าไปดูแล เนื่องจากผู้สูงอายุอาศัยอยู่เพียงลำพัง และสุขภาพไม่แข็งแรง ต้องการ

ให้รัฐบาลปรับเปลี่ยนยังชีพผู้สูงอายุ จัดให้มีสถานที่จัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ ปรับปรุงซ่อมแซมบ้านให้เหมาะสม และเข้ามาดูแลราคาผลผลิตทางการเกษตร ทั้งนี้เห็นว่า หากผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้รับบัตรดังกล่าว จะทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ผลจากการสนทนากลุ่มผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้ความเห็นว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของคนที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเหมือนกับผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และประชาชนในพื้นที่ทั่วไป ปัจจุบันสวัสดิการที่ได้รับจากบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นวงเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น สินค้าเพื่อการศึกษาและวัตถุดิบเพื่อเกษตรกรรมจากร้านธงฟ้าประชารัฐ และร้านอื่น ๆ ที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดเดือนละ 200 บาท และ 300 บาท เป็นการลดรายจ่ายในครอบครัว ถ้าหากได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐก็เป็นสิ่งที่ดี และเสนอว่าหากมีการรับลงทะเบียนโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐอีกครั้งในปี 2562 หรือปีถัดไป เห็นควรให้ทีมไทยนิยมยั่งยืน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สำรวจข้อมูล และควรให้เครือข่ายอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นทีมสำรวจด้วย เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่เข้าถึงประชาชน สวัสดิการที่กลุ่มผู้ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐต้องการให้เกิดขึ้นเร่งด่วน คือ สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ได้แก่ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เพิ่มเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เพิ่มเบี้ยความพิการ สนับสนุนสิ่งจำเป็นสำหรับผู้พิการ ผู้ป่วยติดเตียง และผู้สูงอายุ ได้แก่ ผ้าอ้อมสำเร็จรูป อาหารเสริม และอารยสถาปัตยกรรม หรือ Universal Design

อภิปรายผลการศึกษา

ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มี 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การมีงานทำและมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคม โดยผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อายุ 18 – 22 ปี มีความต้องการสวัสดิการสังคมด้านการศึกษา และด้านสุขภาพอนามัย อายุ 23 – 59 ปี มีความต้องการสวัสดิการ 3 ลำดับแรก คือ ด้านบริการสังคม ด้านสุขภาพอนามัย และด้านการมีงานทำและมีรายได้ สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีความต้องการสวัสดิการ 3 ลำดับแรก คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านนันทนาการ และด้านบริการสังคม ซึ่งตรงกับงานวิจัยของภิญโญ แสนเฉย [19] ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่กลุ่มคนในเขตเทศบาลตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่า การจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลพุมเรียงในแต่ละด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพอนามัย นันทนาการ และสิ่งแวดล้อมพบว่า ประชาชนได้รับสวัสดิการไม่ทั่วถึง และต้องการให้มีการจัดสวัสดิการให้มากขึ้น ซึ่งเทศบาลตำบลพุมเรียงควรมีการจัดกิจกรรมให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอย่างทั่วถึงตามความต้องการของประชาชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภาวดี ดวงแก้ว [20] ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลซาซ้อ อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า บริการที่ผู้สูงอายุต้องการ 10 อันดับ ได้แก่ เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ การรับบริการรักษาพยาบาลแบบรัฐให้เปล่า (รักษาฟรี) จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ โครงการบริการตรวจสุขภาพที่บ้าน บริการหน่วยดูแลสุขภาพเคลื่อนที่ โครงการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพที่ถูกวิธีแก่ผู้สูงอายุ และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ สวัสดิการด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน หรือขาดที่พึ่งพิงเป็นครั้งคราว และเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพที่เหมาะสม นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตร

สวัสดิการแห่งรัฐ โดยใช้ลำดับความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎี Maslow's Hierarchy of Needs Theory ผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีความต้องการมากที่สุด คือ ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) รองลงมาเป็นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) กลุ่มผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีคุณสมบัติตรงตามที่กรมบัญชีกลางกำหนดนั้นมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก มีความต้องการสวัสดิการสังคมเพื่อให้ตนเองและครอบครัวอยู่รอด สามารถเลี้ยงปากเลี้ยงท้องคนในครอบครัวได้ และต้องการให้มีระบบสาธารณสุขที่ปลอดภัยซึ่งเอื้อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สำหรับความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Need) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และความภาคภูมิใจ (Self-Esteem Need) และความต้องการตระหนักในตนเอง (Self-Actualization Need) เป็นระดับความต้องการของมนุษย์อีกชั้นหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ที่มีความต้องการในลำดับขั้นนี้นั้น คือ ผู้ที่ได้รับการตอบสนองในลำดับขั้นที่ 1 และ 2 อย่างเพียงพอแล้ว แต่สำหรับผู้ที่ไม่สวัสดิการแห่งรัฐ มีความต้องการเพียง 2 ลำดับขั้นแรก ต้องการได้รับเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดและปลอดภัยเพียงแค่นั้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “กลยุทธ์การจัดสวัสดิการสังคมของผู้ที่ไม่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษาตำบลบ้านราม อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช” คณะศิลปศาสตร์ สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ปีงบประมาณ 2562 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมให้ประชาชนที่อยู่ในฐานโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐมีการพัฒนาตามมาตรการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้ง 4 ด้าน คือ การมีงานทำ การฝึกอาชีพและการศึกษา การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบและการเข้าถึงสิ่งจำเป็นพื้นฐาน แต่จากการทำงานช่วงที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐนั้น การดำเนินงานที่รัฐบาลได้ดำเนินการเน้นการให้เงินและลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต มีการดำเนินการด้านการพัฒนาบ้าง เช่น การฝึกอาชีพ ซึ่งอาจจะน้อยเกินไปเมื่อเทียบกับเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในช่วงแรก ผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐอาจเคยชินกับการได้รับเงิน (การสงเคราะห์) และคิดว่า คุณภาพชีวิตดีขึ้นแล้วแต่หากนั้นเป็นเพียงการได้รับเงินใช้จ่ายเพียงรายวัน ไม่ใช่การพัฒนาอย่างยั่งยืน หากโครงการนี้สิ้นสุดไปประชาชนก็จะยังคงยากลำบากเช่นเดิม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดสวัสดิการสังคมควรนำฐานสวัสดิการแห่งรัฐ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อต่อยอดการช่วยเหลือและพัฒนา แต่การเข้าถึงข้อมูลชุดดังกล่าวยังคงเข้าถึงยาก เนื่องจากภาครัฐมีนโยบายการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ที่ได้รับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Boonpanit, M. (2017). Don't Leave Anyone Behind, Create a Fair and Strong Society. *Economy and Society*. 54(3), 1. (In Thai)

- [2] Raktham, K. (2017). *Thailand, the Land of Inequality! When Earning, Education, Opportunities, Even the Road All Belittle the Poor*. Retrieved May 13, 2018, from: <https://themomentum.co/momentum-feature-thailand-inequality-2016-by-oxfam/> (In Thai)
- [3] Archawanantakul, S. (2017). Create Fairness reducing Sustainable Inequality. *Economy and Society*. 54(3), 1. (In Thai)
- [4] Ministry of Finance. (2018). *Registration results of Beneficiaries of Welfare State*. Retrieved February 12, 2018, from: <https://www1.mof.go.th/home/eco/15092560.pdf>. (In Thai)
- [5] Bureau of Macroeconomic Policy Fiscal Policy Office. (2017). *Announcement of Qualified Candidates in the Registration of Governmental Welfare Card Project*. 2017 (101), 1-2. (In Thai)
- [6] Fiscal Policy Office. (2009). *Poverty*. Retrieved February 12, 2018, from: <http://www.fpo.go.th:81/Statistic Data/table3.php>. (In Thai)
- [7] Kaewsri, B. (2018). *Population of Banram Subdistrict*. [Microsoft Word]. from: Hua Sai District Office (In Thai)
- [8] Kamhom, R. (2014). *Social Welfare with Thai Society*. Bangkok: Thammasat University.
- [9] Mim (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 121 Moo 8, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 14, 2018. (In Thai)
- [10] Fun (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 68 Moo 8, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 14, 2018. (In Thai)
- [11] Korn (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 48 Moo 2, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 22, 2018. (In Thai)
- [12] Fon (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 58 Moo 2, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 22, 2018. (In Thai)
- [13] Keaw (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 53 Moo 8, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 14, 2018. (In Thai)
- [14] Baw (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 63 Moo 8, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 14, 2018. (In Thai)
- [15] Man (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 22 Moo 5, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 7, 2018. (In Thai)
- [16] Chai (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 88 Moo 2, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 22, 2018. (In Thai)
- [17] Nan (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 32 Moo 5, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 28, 2018. (In Thai)

- [18] Lue (assumed name) (interviewee), Watana, P. (Interviewer), Address: 42 Moo 5, Banram, Huasai Country, Nakhon Si Thammarat. October 7, 2018. (In Thai)
- [19] Sanchey, P. (2010). *Social Welfare Management for the People in Phumriang Sub - district Municipality, Chaiya District, Surat Thani Province*. An Independent Study Report of the Degree of Master of Public Administration in local Government, College of Local Administration in local Government, Khon Kaen University, Khon Kaen. (In Thai)
- [20] Doungeaw, W. (2008). *The study of social welfare needs of the elderly in Chamkha Subdistrict Administrative Organization Khao Chamao District, Rayong Province*. An Independent Study Report of the Degree of Master of Public Administration, College of Local Administration in local Government, Khon Kaen University, Khon Kaen. (In Thai)

การนำนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์
ไปปฏิบัติในประเทศไทย

The Implementation of Internet Policy for
Child Online Protection in Thailand

อภิชาติ อภิchanนท์^{1*}
Apichart Apichanont^{1*}

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนารัฐบาล คณะพัฒนารัฐบาลและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ กรุงเทพฯ 10240

¹ Student, Doctor of Philosophy (Social Development Administration), School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration, Bangkok, Thailand, 10240

* Corresponding author: E-mail address: a.apichanont@hotmail.com

(Received: January 27, 2020; Revised: April 28, 2020; Accepted: May 1, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุและความจำเป็นในการกำหนดนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับคุ้มครองเด็กออนไลน์ แนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความล้มเหลวของการปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า มีความจำเป็นที่ต้องนำนโยบายไปดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหา ป้องกันภัยและความเสี่ยงของเด็กทางออนไลน์ ด้วยสาเหตุหลัก คือ สภาพของปัญหาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ.2545 มีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้น ต่อมารัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา รวมทั้ง เกิดการผลักดันจากองค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรพัฒนาเอกชน ผลการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่า ยังขาดนโยบายและกฎหมายที่ชัดเจนเป็นการเฉพาะ มีหน่วยงานร่วมปฏิบัติจำนวนมาก แต่ขาดการบูรณาการและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์นโยบาย เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ของการก่อให้เกิดผลผลิต (Outputs) และความพอเพียง (Adequacy) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ (1) ความชัดเจนครอบคลุมของนโยบาย (2) สมรรถนะหน่วยปฏิบัติ (3) ผู้ปฏิบัติจากระดับล่าง (4) การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชน และผู้มีส่วนได้เสีย (5) ทรัพยากรนโยบาย และ (6) การสนับสนุนทางการเมือง นอกจากนี้ยังค้นพบปัจจัยเพิ่มเติม ได้แก่ ความซับซ้อนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ การสื่อสารและประสานงาน

คำสำคัญ: นโยบายอินเทอร์เน็ต การคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

This research article aimed to studying the cause and necessity of internet policy formulation for protecting children online in Thailand, policy implementation guideline, and factors affecting internet policy implementation failure. The research findings revealed that the policy have to be implemented in order to solve the problems and prevent online threats and risks of the children as the main cause is continuous problem occurring since 2002, which tend to be worse. Thereafter, the government realized the significance of problems and there was also pressure from international organizations and non-governmental organizations. The outcome of policy implementation indicated the lack of clear and specific policy and laws. Moreover, albeit many collaborating agencies, there was still no integration and mutual support. As a result, the policy objectives could not be achieved when taking the criteria of outputs and adequacy into account. According to these criteria, the unsuccessful implementation of the policy emerged from six factors: (1) policy's clarity and coverage; (2) capabilities of implementing agency, (3) front-line implementers, (4) supports from the local authorities, the private sector, and the stakeholders, (5) policy resources, and (6) political support. The study also discovered two additional factors, which were complexity of implementation and communication and coordination.

Keywords: Internet Policy, Child Online Protection (COP), Policy Implementation

บทนำ

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา อินเทอร์เน็ตได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเปลี่ยนแปลงสังคมมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน สำหรับในประเทศไทยกำลังพัฒนา อินเทอร์เน็ตมีส่วนช่วยแก้ไขปัญหาคาใจความยากจน กระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ [1] และมีบทบาทสำคัญอย่างมาก ไม่ว่าในระดับชาติ ภูมิภาคหรือระดับโลก ถือได้ว่าสังคมมนุษย์ปัจจุบันเป็นสิ่งคมแห่งการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างเต็มรูปแบบที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต (Human Life) ในลักษณะของการกำหนดความคิด วิสัยทัศน์ ทศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นทุกวัน [2-3] แต่ในขณะเดียวกัน ก็นำเอากภัยและความเสี่ยงรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “ด้านมืด” (Dark side) มาด้วย การสำรวจจากพหุผลการใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตของโลก ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2559 พบว่า ในประเทศไทยมีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ประมาณ 41 ล้านคนหรือคิดเป็นร้อยละ 60.1 ของประชากรทั้งประเทศ [4] เมื่อแจกแจงในรายละเอียดแล้วปรากฏว่า กลุ่มประชากรอายุ 15-24 ปี เป็นกลุ่มที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตมากที่สุดถึงร้อยละ 85.9 [5] โดยที่เครือข่ายสังคมออนไลน์อย่าง Facebook เป็นสื่อที่วัยรุ่นใช้ในการติดต่อสื่อสารมากที่สุด มีสมาชิกในประเทศไทยถึง 46 ล้านบัญชี นับว่าเป็นอันดับ 15 ของโลก เครือข่ายเฝ้าระวังปัญหาเด็กและเยาวชนหรือ Child watch [6] ได้ติดตามสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2552 รายงานว่า สื่อลามกพวกคลิปป็เป็นภัยอันดับหนึ่งที่เข้าถึงเด็กอย่างง่ายดาย ร้อยละ 30 ของเด็กระบุว่าดูคลิปป็เป็นครั้งคราวถึงเป็นประจำ ส่วนกรณีการ รอดมา [7] พบว่า เว็บไซต์ลามกหรือสื่อลามกได้กลายเป็นปัญหาส่งผลกระทบต่อเด็กและสังคมในหลายด้านมากยิ่งขึ้น เนื่องด้วยพัฒนาของเทคโนโลยีทำให้การผลิต เผยแพร่สื่อทำได้สะดวกรวดเร็ว สนับสนุนด้วยผลการศึกษารองานมาเสถียรวงศ์ [8] ซึ่งให้เห็นว่า การที่เด็กเข้าถึงสื่อลามกอนาจาร การมีเพื่อนกลุ่มเสี่ยง และการเข้าถึงอบายมุขต่าง ๆ ล้วนเป็นปัจจัยเสี่ยงที่มีความสัมพันธ์ต่อกันและส่งผลกระทบต่อการใช้เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร โดยที่ Smyths, M.S. [9] ยืนยันว่า ปัญหาภาพลามกเด็กเป็นวิกฤติการณ์ทางสังคม ถือเป็นอาชญากรรมที่ซ่อนตัวแต่เป็นการแพร่กระจายรุนแรงระดับโลกและกลายเป็นข้อถกเถียงทางการเมืองเรื่องนโยบายสาธารณะตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ในขณะที่ ภัยจากการรังแกบนโลกไซเบอร์ ถือเป็นพฤติกรรมความรุนแรงแบบใหม่ที่เกิดกับเด็กอย่างรวดเร็วโดยผ่านการใช้เทคโนโลยีที่ขาดความยั้งคิด สามารถทำลายความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของเด็กที่ตกเป็นเหยื่อทั้งทางตรงและทางอ้อม นำไปสู่สภาวะซึมเศร้าอันเป็นต้นเหตุของการฆ่าตัวตายได้ [10-11]

การศึกษาของอันยาร ตุดแก้ว เกษตรชัย และหิม และฤทัยชนนี สิทธิชัย [12] ในเรื่องสาเหตุของพฤติกรรมมารังแกบนโลกไซเบอร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ค้นพบว่า มาจากสี่ประเด็นหลัก คือ ด้านครอบครัว จากการเสริมแรงและเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมความรุนแรง ด้านกลุ่มเพื่อนที่มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อหรือทัศนคติโดยตรง ด้านสื่อ ที่มีความรุนแรงผ่านการรับรู้และเลียนแบบโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ และด้านความคับข้องใจ อาจเกิดขึ้นได้จากทั้งครอบครัว กลุ่มเพื่อนหรือสื่อ อันเป็นสาเหตุที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน จึงสรุปได้ว่า ปัญหาภัยออนไลน์จะเกิดได้ในหลายรูปแบบ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัย และพัฒนาการของเด็กไทย ด้วยสภาวะของเด็กมีความเปราะบางทางสังคมอ่อนแอทางชีวภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ จิตลักษณะมีความอ่อนไหวด้านอารมณ์ความรู้สึก จึงมีโอกาสตกเป็นเหยื่อได้ง่าย เนื่องจากเป็นเป้าหมายที่อ่อนแอของคนร้าย (Soft Target) [13] ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงต้องมึนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน สำหรับการแก้ไขปัญหาลดจนป้องกันภัยและความเสี่ยงที่อาจ

เกิดขึ้น [14-15] ให้ทันกับความแพร่หลายของอินเทอร์เน็ตและความก้าวหน้าของการติดต่อการสื่อสาร โดยวัตถุประสงค์หลักในการออกกฎหมายต้องเป็นไปเพื่อปกป้องพลเมือง มีบทบัญญัติเป็นอย่างไรสามารถจะปรับปรุง ทบทวนได้อยู่เสมอ [16] ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศในกลุ่มประชาชาติอาเซียน มุ่งเน้นนโยบายอินเทอร์เน็ตให้บรรลุถึงความสมดุลในวัตถุประสงค์การปกป้องคุ้มครองเด็กจากเนื้อหาที่เสี่ยงหรือเป็นอันตราย แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงปกป้องเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนด้วย [17]

นอกจากนี้ด้วยผลแห่งความตกลงระหว่างประเทศตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก [18] ที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีสมาชิก ระบุถึง บทบาทหน้าที่ของรัฐในอันที่จะต้องดำเนินมาตรการอันเหมาะสมทั้งปวง ทั้งด้านนิติบัญญัติ การบริหาร สังคมและการศึกษา เพื่อการปกป้องคุ้มครองเด็ก (บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี) จากการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบทั้งทางร่างกายและจิตใจ การสำรวจข้อมูลสถานการณ์พบว่า ปัญหาภัยและความเสี่ยงของเด็กทางออนไลน์ มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นและทวีความรุนแรงมากขึ้น แสดงให้เห็นว่า การนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาหัวข้อนี้เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา ปรับปรุงการนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ต่อไป

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. สาเหตุและความจำเป็นการกำหนดนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ในประเทศไทย
2. แนวทางการนำนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ในประเทศไทยไปปฏิบัติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2530 ถึงปี พ.ศ.2560
3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความล้มเหลวของน่านโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ไปปฏิบัติ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการได้มาของข้อมูล ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) สำหรับการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ (Key Informants) ใช้กลยุทธ์แบบผสมผสานตามแนวทางของ Miles and Huberman [19] ที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเงื่อนไขของการวิจัย เพื่อค้นหาผู้มีความรู้ประสบการณ์เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นสัมภาษณ์ หรือมีคุณสมบัติหรือลักษณะที่เฉพาะเจาะจง โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 6 คน รวม 18 คน รายละเอียดคุณลักษณะและบุคลิกภาพของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ ปรากฏตามตารางที่ 1 นอกจากนี้ยังมีผู้ร่วมให้ข้อมูล (Participants) เพิ่มเติมอีก 12 คน การวิจัยในกลุ่มเด็กได้รับความยินยอม และให้ข้อมูลโดยสมัครใจจากผู้ให้ข้อมูลและผู้ปกครอง วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล (Data Classification) เป็นหมวดหมู่ตามประเด็น (Grouping) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ หาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ตีความและสร้างข้อสรุปเป็นข้อค้นพบจากการศึกษา [20-21]

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะและบุคลิกภาพของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้

กลุ่มที่	ประเภทกลุ่ม	คุณลักษณะและบุคลิกภาพ
1	กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ จำนวน 6 คน	ใช้เทคนิคการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ กรณีหลากหลายและแบบ Snow ball ให้ครอบคลุมหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือมีความรู้ประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปีหรือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ มีความเชี่ยวชาญเป็นที่รู้จักแพร่หลายหรือเป็นที่ยอมรับ หน่วยงานละ 1 คน ได้แก่ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (MICT) หรือ MDES ในปัจจุบัน ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและนำนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศไปปฏิบัติในภาพรวม สำนักงานคณะกรรมการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ดูแลนโยบายอินเทอร์เน็ต กรมกิจการเด็กและเยาวชน ดูแลการคุ้มครองเด็กทั่วไป สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดูแลนโยบายด้านสังคมของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดูแลนโยบายการศึกษาเด็ก โดยมีผู้ร่วมให้ข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ กองปราบปรามการค้ามนุษย์ และกองปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
2	กลุ่มผู้รับบริการนโยบาย จำนวน 6 คน	ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ แบบเอกพันธ์และแบบสุ่มตามวัตถุประสงค์ เป็นผู้ประสบเหตุ มีภูมิหลังหรือประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ที่มีลักษณะเฉพาะในเชิงลึก ได้แก่ (2.1) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง จากภัยและความเสี่ยงออนไลน์ เด็กชายและเด็กหญิง จำนวน 3 คน (อายุต่ำกว่า 18 ปี) และ (2.2) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปกครอง ครอบครัว อาจารย์ หัวหน้าสถานศึกษา ผู้นำชุมชน เจ้าของร้านอินเทอร์เน็ต
3	กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ จำนวน 6 คน	ใช้การเลือกผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้รู้ แบบมีเกณฑ์และแบบ Snow ball เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้เสียหลักจากการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ ผู้ให้บริการโทรศัพท์ภาคเอกชน ภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญด้านการคุ้มครองเด็กออนไลน์ องค์การ UNICEF ผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัย สถาบันแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาเด็กและครอบครัว NGOs ที่มีความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ด้านนี้ไม่ต่ำกว่า 15 ปี

ผลการศึกษา

1. สาเหตุและความจำเป็นในการกำหนดนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ในประเทศไทย ในการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องระบุปัญหา นโยบายให้ชัดเจน เป็นเรื่องใด เพื่อให้การดำเนินการตามนโยบายมีความละเอียดรอบคอบ เกิดประสิทธิผล [22] ผลการศึกษาพบว่า ภัยและความเสี่ยงอินเทอร์เน็ต (Risks and Harms) ที่เป็นปัญหาสำคัญต่อเด็กไทยมี 4 ลักษณะ ได้แก่ (1) ภัยเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ การแสวงหาผลประโยชน์และภาพลามกเด็ก (Child Exploitation and Child Pornography) (2) การกลั่นแกล้ง

ทางไซเบอร์ (Cyberbullying) (3) การพนันออนไลน์ (Internet Gambling) และ (4) เกมออนไลน์ (Game online) ในการศึกษาไม่พบข้อมูลสถิติที่เฉพาะเจาะจงเป็นทางการเกี่ยวกับภัยดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาจากลักษณะรูปแบบของความเสี่ยงตามกรอบแนวคิดการศึกษาของ Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. [23], Livingstone, S., Haddon, L., & Görzig, A. [24] และ Livingstone, S., Haddon, L. [25] แล้ว สามารถสรุปลักษณะพื้นที่ความเสี่ยง (Risks) ทางออนไลน์ ที่มีต่อเด็กไทยได้ตามภาพ

ความเสี่ยง	เด็กในฐานะผู้ถูกระทำ	เด็กในฐานะผู้มีส่วนร่วม	เด็กในฐานะผู้กระทำ
ด้านธุรกิจการค้า	การโฆษณา Spam mail การสนับสนุนทางการค้า	การติดตาม การเก็บรวบรวม ข้อมูลส่วนตัว	การพนัน การดาวน์โหลด เนื้อหาผิดกฎหมาย การโจมตีระบบคอมพิวเตอร์ (3)(4)
ด้านความก้าวร้าว	ความรุนแรง ความสยดสยอง น่ารังเกียจ เนื้อหาลักษณะ เกลียดชัง (2)	อยู่หรือร่วมในการกลั่นแกล้ง คุกคาม หรือเฝ้าติดตาม (2)	กลั่นแกล้งหรือคุกคามคนอื่น (2)
ด้านเพศ	ภาพลามก เนื้อหาทางเพศที่ เป็นอันตราย (1)	การพบคนแปลกหน้า อยู่หรือร่วมในการล่อลวง (1)	การสร้าง นำเข้าสิ่งซึ่งลามก (1)
ด้านคุณค่า	การเหยียดผิว ข้อมูลหรือคำ แนะนำที่มีอคติ	การทำร้ายตัวเอง การชักจูงเกลี้ยกล่อมที่ไม่พึง ปรารถนา	การให้คำแนะนำที่ผิด เช่น การฆ่าตัวตาย สนับสนุนการคลั่งผอม

ภาพที่ 1 สรุปความเสี่ยงออนไลน์ที่มีต่อเด็กในประเทศไทยพิจารณาจากกรอบการศึกษาของ Livingstone, S.,Haddon, L., Görzig, A. & Ólafsson, K. [23]

พื้นที่ปัญหาหรือรูปแบบความเสี่ยงทางออนไลน์ของเด็กไทย ได้แก่ กรณีข้อ (1) ด้านเพศ (Sexual) เป็นปัญหาหลักและรุนแรงที่สุด เด็กจะเกี่ยวข้องในทั้งสามกรณี คือ เป็นผู้กระทำ (Actor) ผู้ถูกระทำ (Recipient) หรือผู้มีส่วนร่วม (Participant) รองลงมาเป็นกรณีตามข้อ (2) ด้านความก้าวร้าว (Aggressive) ได้แก่ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ ในลักษณะที่เด็กเกี่ยวข้องได้ทั้งสามฐานะเช่นกัน แต่กรณีนี้เด็กสามารถสลับเปลี่ยนไปมาได้ระหว่างเป็นผู้กระทำหรือเหยื่อ ในลักษณะของวงจรการกลั่นแกล้ง เมื่อถูกระทำแล้วไปแกล้งคนอื่นต่ออีกทอดส่วนกรณี (3) และ (4) เป็นกรณีที่เด็กเป็นผู้กระทำ (Actor) ในการเข้าถึงความเสี่ยงเกี่ยวกับเรื่องธุรกิจการค้า (Commercial) ที่อาจมอมเมาตนเอง ได้แก่ การพนันออนไลน์ และการเสพติดเกมหรือเกมส์ที่มีเนื้อหารุนแรง ด้วยสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของสาเหตุและความจำเป็นในการกำหนดนโยบาย ด้วยเหตุผล 3 ประการคือ

1.1 สภาพของปัญหา (Problem Identification) ช่วง พ.ศ.2545 เป็นต้นมา ปรากฏเหตุภัยและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับเด็กทางออนไลน์ มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยที่รัฐบาลไม่มีแนวทางนโยบายที่ชัดเจนหรือมีกฎหมายที่บังคับใช้โดยตรง

1.2 การตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาโดยรัฐบาล จากสภาวะการณ์ของปัญหาข้างต้น ใน พ.ศ.2550 รัฐบาล พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้ออกกฎหมายความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์มาปฏิบัติ แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมในเรื่องภัยออนไลน์ กระทั่ง พ.ศ.2552 สมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ กำหนดแผนแม่บท

ICT ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2552-2556) ระบุถึง ความตระหนักและเล็งเห็นสถานการณ์ภัยคุกคามอาชญากรรมไซเบอร์ (Cyber Crime) รูปแบบใหม่ ที่มีต่อเด็กอันเกิดจากการใช้และพึ่งพาเทคโนโลยีการสื่อสารมากขึ้น ต่อเนื่องมาถึงแผนแม่บท ICT2020 (พ.ศ.2554-2563) รัฐบาลเล็งเห็นความจำเป็นในการจัดทำหรือยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากภัยที่เกิดขึ้นบนอินเทอร์เน็ตโดยตรง แต่ถูกยกเลิกภายหลังและใช้ “แผนดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ.2559 (Digital Thailand)” มาปฏิบัติแทน ในแผนนี้ได้ระบุถึงความสำคัญของภัยคุกคามไซเบอร์ อันเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ [26] จนกระทั่ง พ.ศ.2558 รัฐบาลพล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เล็งเห็นความรุนแรงของปัญหา จึงสั่งการมอบหมายให้ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกันกำหนดมาตรการในการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เรียกว่า “ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ พ.ศ. 2560-2564” พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์ประสานงานขับเคลื่อน ภายในส่วนราชการผู้รับผิดชอบด้วย [27]

1.3 การผลักดันจากองค์กรระหว่างประเทศและ NGOs นับตั้งแต่การประชุมสหภาพโทรคมนาคมโลก (ITU) ในเวที World Summit on the Information Society (WSIS) เมื่อ ค.ศ.2003 และ 2005 ณ กรุงเจนีวาและดูนิส ตามลำดับ ได้แสดงให้เห็นเป้าหมายการปกป้องเด็กในโลกไซเบอร์ขององค์กรระหว่างประเทศ และ NGOs โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน ค.ศ.2008 มีการดำเนินโครงการที่ชื่อว่า The Child Online Protection (COP) จัดตั้งคณะทำงานกลุ่มสภาการปกป้องเด็กบนออนไลน์ (CWGCO) มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินงานการคุ้มครองเด็กออนไลน์เป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ยังมี NGOs ซึ่งเป็นภาคีสมาชิกที่มีบทบาทสำคัญในการทำงานระหว่างประเทศ อันได้แก่ องค์กร ECPAT International, องค์กร INHOPE ดำเนินโครงการ Fight against Child Sexual Abuse Material (CSAM) มูลนิธิ Path2Health ดำเนินโครงการป้องกันการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ องค์กร WeProtect Global Alliance แห่งประเทศอังกฤษ ดำเนินการโครงการป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศกับเด็กทางออนไลน์ องค์กร Internet Watch Foundation (IWF) ดำเนินกิจกรรมในเรื่องการปกป้องเด็ก และกำจัดภาพการละเมิดทางเพศในเด็ก [15, 28]

2. แนวทางการนำนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ในประเทศไทยไปปฏิบัติ และผลการดำเนินการตามนโยบาย ตั้งแต่ พ.ศ.2530-2560 สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงด้วยกัน โดยอาศัยเกณฑ์รูปแบบและกลไกที่ใช้ในการกำกับดูแลอินเทอร์เน็ต การปรับเปลี่ยนนโยบายหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อันเป็นไปตามแนวทางการศึกษาของพิรงรอง รามสูต [17] พิรงรอง รามสูต และนิริมา คณานิธิพันธ์ [29] และบรรชา ลิมปสกริกิจ [30] ดังนี้

ยุคบุกเบิกอินเทอร์เน็ตในประเทศไทย (พ.ศ.2530-2542) พบว่า ยังไม่มีนโยบาย กฎหมาย มาตรการ หรือการนำนโยบายไปปฏิบัติในการดูแลปกป้องคุ้มครองเด็กออนไลน์ที่ชัดเจน ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ (NECTEC) เป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย และแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้แก่รัฐบาลในภาพรวม ผลการปฏิบัติค้นพบปัญหาสำคัญว่า หน่วยงานผู้ปฏิบัติระดับกระทรวง ทบวง กรม ยังมีความเข้าใจไม่ชัดเจนถึงความสำคัญและระดับของนโยบาย/แผน เกิดการตีความการนำนโยบายไปปฏิบัติไปในแนวทางที่แตกต่างกันตามที่หน่วยเข้าใจ ทำให้การปฏิบัติตามนโยบาย ไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ยุคที่สอง การกำกับดูแลอินเทอร์เน็ตโดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ (พ.ศ.2543-2549) ในห้วงนี้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลนโยบายอินเทอร์เน็ตในภาพรวม รัฐบาลขณะนั้นออกกฎหมายการปกป้องคุ้มครองเด็กทั่วไปเป็นครั้งแรก ด้วยประสงค์ให้เหมาะสม

สอดคล้องกับสภาพสังคม และเป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่บังคับใช้ควบคู่กัน รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ต่อมาใน พ.ศ.2545 เกิดการจัดตั้ง กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (MICT) ด้วยเป้าหมายและคาดหวังให้เป็น “เจ้าภาพกลาง” ที่จะจัดการกับเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมบนอินเทอร์เน็ต หรือมีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ด้วยก่อนหน้านั้นไม่มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง ผลการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่า มีหลายหน่วยงานร่วมปฏิบัติ แต่แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการทำงานแตกต่างกัน ขณะที่ บทบาทหน้าที่ ก็มีความซ้ำซ้อน ขาดการบูรณาการแผนงานด้าน ICT รวมทั้ง กลไกประสานงานที่ชัดเจนในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การบริหารโครงการด้าน ICT ในภาพรวมยังด้อยประสิทธิภาพ โดยมีลักษณะต่างกันต่างทำคนละทิศทาง บางเรื่องเกิดการละเลยและเกี่ยวงานกัน การนำนโยบายไปปฏิบัติขาดเอกภาพ รวมถึง ขาดระบบการติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง

ยุคที่สาม การกำกับดูแลโดยผ่านกฎหมายเฉพาะ (พ.ศ.2550-ปัจจุบัน) สถานการณ์ความรุนแรงในการก่ออาชญากรรมไซเบอร์ที่มีต่อเด็กยังมีแนวโน้มสูงขึ้น ผลการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่า การดำเนินงานเน้นเฉพาะเป้าหมายของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรเช่นเดิม ยังไม่มีเป้าหมายร่วมกัน ไม่มีการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบจากการใช้สื่อออนไลน์ อีกทั้ง ไม่สามารถจัดทำโครงการรณรงค์ทางสังคม การพัฒนาองค์ความรู้ หลักสูตร และการฝึกอบรมสำหรับผู้เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบแล้วขยายการดำเนินงานให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด

กล่าวโดยสรุป การนำนโยบายเรื่องนี้ไปปฏิบัติ เมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ การก่อให้เกิดผลผลิต (Outputs) พบว่า ประเทศไทยไม่มีนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กออนไลน์โดยเฉพาะเจาะจง การสำรวจสถานการณ์ภัยและความเสี่ยง ตลอดจน สถิติ/ปริมาณการเกิดเหตุในอินเทอร์เน็ตที่มีต่อเด็กไทยยังมีแนวโน้มสูงขึ้นรุนแรงมากขึ้น ไม่สามารถแก้ไขปัญหานโยบายและสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการนโยบายได้ ขาดแนวทางการป้องกันภัยอินเทอร์เน็ต (Internet Safety Program) ให้ผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาประกอบกับเกณฑ์ความพอเพียง (Adequacy) พบว่า นโยบายยังขาดความครบถ้วนในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้สอดคล้องตามมาตรฐานสากลขั้นต่ำ ตามกรอบ WeProtect Model ขององค์กร UNICEF [31] นอกจากนี้ ยังขาดการบัญญัติกฎหมายที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อแก้ไขภัยและความเสี่ยงออนไลน์รูปแบบใหม่ เช่น การพนันออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ การปกป้องข้อมูลส่วนตัว และการล่อลวงเด็กออนไลน์ การนัดพบทางเพศผ่านออนไลน์ หรือการเข้าถึงเนื้อหาผิดกฎหมาย อันตรายหรือไม่เหมาะสม เป็นต้น ในขณะที่ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและปกป้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการใช้สื่อออนไลน์ (พ.ศ.2560-2564) ที่นำมาปฏิบัติ ก็ไม่ได้มีเนื้อหาครอบคลุม ครบถ้วนเพียงพอจะแก้ไขปัญหาย่อยออนไลน์ในทุกรูปแบบ ขาดการศึกษาติดตามสถานการณ์ สถิติข้อมูล การประเมิน วิเคราะห์ภัยและความเสี่ยงอินเทอร์เน็ต ตลอดจน การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งปรากฏว่า หน่วยงานร่วมปฏิบัติขาดการประสานงานและบูรณาการการทำงาน ขาดกระบวนการเยียวยาเหยื่อและเด็กที่กระทำความผิด มีกระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นมิตรกับเด็ก ส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการปกป้องคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ [32-33]

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความล้มเหลวของการนำนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กไปปฏิบัติ ผลการศึกษา ค้นพบปัจจัยที่ยืนยันได้จากกรอบแนวคิดเบื้องต้นและการทบทวนวรรณกรรม จำนวน 6 ปัจจัย และค้นพบปัจจัยเพิ่มเติม อีก 2 ปัจจัย ดังนี้

3.1 ความชัดเจนครอบคลุมของนโยบายพบว่า การกำหนดนโยบายขาดความชัดเจนในการระบุประเด็นปัญหา (Identified Problems) ทั้งขาดข้อมูลที่เพียงพอจากทุกภาคส่วน นโยบายถูกลดรูป (Deformation) เหลือเพียงปัญหาเรื่องสื่อออนไลน์และเนื้อหาผิดกฎหมาย ขาดการพิจารณาปัญหาในทุกมิติอย่างรอบด้านว่า เด็กเป็นได้ทั้งเหยื่อ ผู้กระทำผิด (Delinquency) หรือผู้มีส่วนร่วม ทำให้นโยบายที่ผ่านมามีความคลุมเครือ กระจัดกระจาย อยู่ในหลายหน่วยงานเกิดการตีความนโยบายและการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติแตกต่างกันตามมุมมองของผู้ปฏิบัติ นอกจากนี้ แผนงานและโครงการยังขาดความชัดเจน ต่อเนื่อง เชื่อมโยง สนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งภาครัฐและเอกชน

3.2 ด้านสมรรถนะของหน่วยปฏิบัติ การที่ไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพรับผิดชอบโดยตรงมาก่อน ค้นพบว่า เกิดปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ดั้งเดิมจากหน่วยงานร่วมปฏิบัติ ทำให้ขาดความสามารถในการประสานความร่วมมือ การระดมการสนับสนุน ในขณะที่ กรมกิจการเด็กและเยาวชน หน่วยงานรับผิดชอบในปัจจุบัน ขาดความพอเพียงด้านทรัพยากรบุคคล เงินทุน และผู้ผลักดันสำคัญ (Actor)

3.3 ด้านผู้ปฏิบัติงานระดับล่างพบว่า ขาดความรู้ ทักษะ ความชำนาญ ในการปกป้องคุ้มครองเด็ก มีทัศนคติและมุมมอง การยอมรับต่อนโยบายที่แตกต่างกันไปตามการตีความของตน และเลือกที่จะปฏิบัติตามนั้น ทำให้แนวทางและวิธีการปฏิบัติงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดการเกี่ยงงาน ผลักภาระ ทำให้ผลการปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์นโยบาย

3.4 การสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้เสีย พบปัญหาขาดการสนับสนุน ร่วมมือ ช่วยเหลือหรือมีส่วนร่วมปฏิบัติอย่างเต็มที่ ในการดำเนินกิจกรรม โครงการการสร้างการตระหนักรู้สาธารณะ (Public Awareness) หรือการฝึกอบรมให้ความรู้ที่ต่อเนื่องจริงจัง ซึ่งต้องใช้งบประมาณสูง ในการดำเนินการรัฐบาลไม่ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนไม่มีนโยบายเชิงบวกเพื่อสร้างแรงจูงใจให้ภาคเอกชน และเน้นบทบาทความสำคัญกับการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง และครอบครัวด้วย

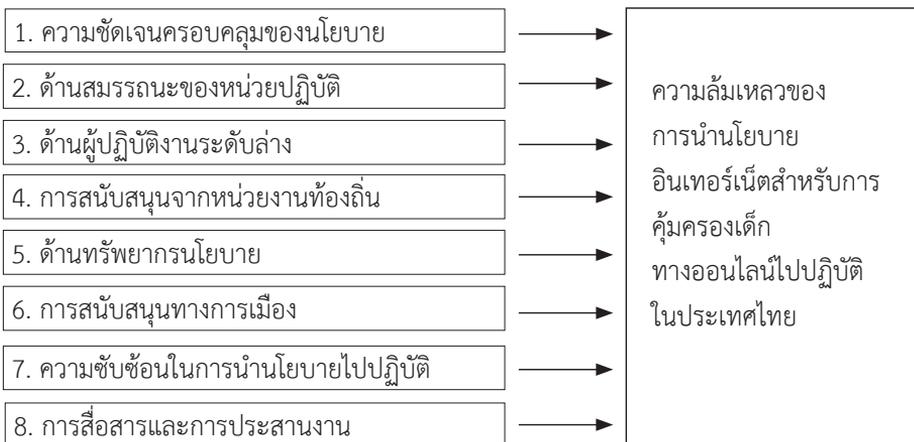
3.5 ด้านทรัพยากรนโยบาย ค้นพบว่า งบประมาณนโยบายภาครัฐไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่งผลให้หน่วยปฏิบัติขาดสมรรถนะ (Competency) และความสามารถ (Capability) ในขณะที่ งบประมาณที่ได้รับส่วนใหญ่จะถูกใช้เพื่อจัดซื้อ วัสดุ อุปกรณ์ สร้างอาคารสถานที่ มากกว่าการลงทุนในกิจกรรมเพื่อเด็ก ปรากฏว่า งบลงทุนถึงตัวเด็กจริงได้รับเพียง 2 บาท/คน/ปี เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ จึงไม่ตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาที่มีความสำคัญเร่งด่วน

3.6 การสนับสนุนทางการเมืองพบว่า ขาดการสนับสนุนทางการเมืองจากรัฐบาลและมีกรเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบ่อยครั้ง ส่งผลให้นโยบายและการนำไปปฏิบัติขาดความต่อเนื่อง นโยบายมักจะถูกยกเลิกในช่วงที่รัฐบาลหรือผู้นำ เผชิญปัญหาทางการเมือง หรือปัญหาด้านเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน การปฏิบัติก็มักถูกเบี่ยงเบน แปรเปลี่ยนเป้าหมาย ให้เป็นไปเพื่อสนองตอบผลประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคงของรัฐบาล มากกว่าเป้าหมายในการปกป้องคุ้มครองเด็กที่เป็นประโยชน์สาธารณะ

3.7 ความซับซ้อนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ การศึกษาพบว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเกี่ยวข้องกับหน่วยงานจำนวนมากที่มีอำนาจหน้าที่ แนวทางการปฏิบัติ กฎระเบียบ และสายการบังคับบัญชาแตกต่างกัน เป็นเหตุให้เกิดจุดที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจจำนวนมากเช่นกัน จึงทำให้กระบวนการปฏิบัติมีความยุ่งยากสลับซับซ้อน มุ่งเน้นเป้าหมายเฉพาะหน่วยงาน ไม่มีเป้าหมายร่วมกันอย่างจริงจัง

3.8 การสื่อสารและการประสานงานพบว่า เกิดปัญหาการติดต่อสื่อสารทั้งในหน่วยงานผู้ปฏิบัติเดียวกัน และต่างหน่วยงาน ขาดการประสานงานกับภาคเอกชน ผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต (ISPs) หรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายยังมีความอ่อนแอ อีกทั้ง ถูกเสริมให้ด้อยลงด้วยการขาดแคลนทรัพยากรการบริหาร

ความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติมีสาเหตุสำคัญจากการขาดนโยบาย กฎหมายที่ชัดเจน เป็นการเฉพาะ มีหน่วยงานร่วมปฏิบัติจำนวนมากแต่ขาดการบูรณาการ สนับสนุนซึ่งกันและกัน ต่างคนต่างทำ ขาดจุดประสานงาน (Focal Point) และยังไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพโดยตรงสำหรับประสานการปฏิบัติ จากกรณีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีผลต่อความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สามารถสรุปผลการศึกษาได้ตามแผนภาพ

ภาพที่ 2 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อความล้มเหลวของการนำนโยบายอินเทอร์เน็ตสำหรับการคุ้มครองเด็กไปปฏิบัติ

อภิปรายผลการศึกษา

นโยบายการคุ้มครองเด็กทางออนไลน์ เป็นประเด็นสากลที่นานาชาติให้ความสำคัญอย่างมาก และนำมาปฏิบัติอย่างจริงจังทุกภาคส่วน โดยเฉพาะ การป้องกันมิให้เด็กตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมไซเบอร์ ประเทศไทยได้รับเอาพันธกรณีจากสหภาพโทรคมนาคมโลกตั้งแต่ พ.ศ.2546 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับสถานการณ์ด้านปัญหาเริ่มปรากฏเหตุความร้ายแรง และการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองเด็กทั่วไป ปัญหานโยบายถูกละเลยมองข้ามตลอดมา จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไม่ได้ปฏิบัติตามพันธกรณีด้วยการกำหนดนโยบายและนำมาปฏิบัติตั้งแต่ในระยะแรกของยุคที่สอง ถึงแม้จะมีเจตจำนงทางการเมืองและความพยายามของบางรัฐบาลก็ตาม การนำนโยบายอินเทอร์เน็ตไปปฏิบัติที่ผ่านมามีความมุ่งเน้นเป้าหมายความสำเร็จเชิงธุรกิจที่มีแนวคิดพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมโดยปริยาย [34] โดยละเลยประเด็นความปลอดภัยบนอินเทอร์เน็ตไว้เบื้องหลัง การเกิดขึ้นของนโยบายคุ้มครองเด็กออนไลน์ใน พ.ศ.2558 ก็ด้วยการผลักดันจากเครือข่ายผู้ปกครองที่ได้รับผลกระทบเป็นหลัก มากกว่าความมุ่งมั่นของรัฐบาลเอง ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้อง มาตรฐานนโยบายไม่ชัดเจนครอบคลุมสัมพันธ์กับต้นเหตุ และสภาพของปัญหาอย่างแท้จริง ส่งผลต่อความล้มเหลวของนโยบาย ยืนยันได้จากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter &

Van Horn [35], Lane, J. E. [36] ฐาปนีย์ เผือกสุวรรณ [37] สุรพล เสียนสลาย [38] Vicks, M. E. [39] Fong, W. W. [40] Morrison, S. D. [41] Settles, M. A. [42] Krutwaysho, O. [43] Bempah. O. S. B. [44] และเป้าหมายนโยบายควรเน้นไปที่การตอบสนองของสังคมที่มีต่อภัยคุกคามเด็กและผลกระทบที่เกิดมากกว่าเรื่องแนวโน้มอาชญากรรม สนับสนุนได้จากการศึกษาของ Diesman, W. W. [45]

กลุ่มปัจจัยด้านการปฏิบัติ (Implementation Factors) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านสมรรถนะของหน่วยปฏิบัติ สนับสนุนจากตัวแบบทางการเมืองผสมผสานตัวแบบทางการบริหารของวอร์ด เจนทรส [46] Cheema, G. S. & Rondinelli, A. D. [47] ชันภัทร โคตรสิงห์ [48] ไพศาล บรรจสุวรรณ [49] รัชยา รัตนถาวร [50] และ Temchavala, K. [51] แต่มีความแตกต่างจากผลการศึกษาของวีโรจน์ เชนรัมย์ [52] ที่พบว่า หน่วยปฏิบัติกรณีนั้น ถึงแม้จะมีจำนวนมากแต่ก็เป็นหน่วยงานราชการอยู่ในกระทรวงเดียวกัน มีการกำหนดและสร้างมาตรฐานการปฏิบัติขึ้นมาอย่างชัดเจน ทำให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติ ในขณะที่หน่วยร่วมปฏิบัติจากการศึกษาที่อยู่ในหลายหน่วยงานหลายกระทรวงทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างประเทศ จึงมีความยุ่งยากในการดำเนินงานมากกว่า อีกปัจจัย คือ ด้านผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง การที่บางหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบการปฏิบัติโดยตรง แต่เนื่องจากทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานระดับล่าง มีมุมมองว่า ไม่ใช่หน้าที่ของตน หรือไม่เห็นด้วยกับสาระและวิธีการปฏิบัติ เกิดการปฏิเสธตั้งแต่แรกอยู่แล้ว จึงเป็นอุปสรรคอย่างมาก ขณะเดียวกันก็ยิ่งแย่ลงด้วยแนวทางการปฏิบัติแบบราชการในลักษณะสั่งการทางเดียวจากบนลงล่าง (Top-down) ขาดการสื่อสารนโยบายลักษณะข้อมูลสะท้อนกลับ จึงทำให้ผู้บริหารไม่รับรู้ถึงสภาพปัญหาข้อขัดข้อง ยืนยันผลการศึกษาด้วยตัวแบบของ Mazmanian, A.D. & Sabatier, A.P. [53] ที่ให้ความสำคัญกับทักษะของผู้นำและการยอมรับในนโยบายของผู้มีอำนาจนโยบายไปปฏิบัติ ที่ต้องผูกพันกับเป้าหมายนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผลการศึกษาที่สนับสนุนได้จาก Pressman, J. L. & Wildavsky, A. [54] และ Sorg, J. D. [55] ระบุถึงกระบวนการแปลงนโยบายเป็นโครงการหรือกิจกรรมนั้น มีความซับซ้อนยุ่งยาก ดังนั้น การตีความของผู้ปฏิบัติงานระดับล่างส่งผลอย่างมากต่อผลการปฏิบัติที่ล้มเหลว อย่างไรก็ตาม ผู้ปฏิบัติงานในระดับล่างจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการแก้ไขปัญหาการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ หากแต่งตั้งที่ปรึกษาที่เป็นความลับ เช่น ครูประจำชั้นหรือครูแนะแนว ไว้ที่โรงเรียน ยืนยันได้จากการศึกษาของ Lambrechts. L. [56] ในส่วนปัจจัยด้านทรัพยากรนโยบายนั้น หากมีอย่างจำกัดจนไม่เพียงพอต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จของเป้าหมายนโยบาย ในขณะเดียวกัน การจัดลำดับความสำคัญของแผนงานก่อนหลังและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปแบบงบประมาณเสมอไป อาจมีลักษณะเป็นกิจกรรมที่สนับสนุน เช่น การช่วยเหลือทางเทคนิค โปรแกรมการฝึกอบรมก็ได้ ซึ่งในการศึกษานี้พบว่า หน่วยปฏิบัติส่วนมาก มักจะมุ่งเน้นไปทรัพยากรที่ตัวเงินมากกว่า เมื่อเกิดความขาดแคลนปัจจัยด้านทรัพยากรจะส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการปฏิบัติ ทำให้ต้องมีการปฏิบัติงานต่อไปอีก ย่อมเป็นผลให้ต้องใช้งบประมาณเพิ่มมากขึ้นด้วย ปัจจัยนี้ยืนยันได้จากงานของ Goggin, M. L. [57] Morah, E. U. [58] ฐาปนีย์ เผือกสุวรรณ [59] อนึ่ง ปัจจัยด้านความซับซ้อนในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นปัจจัยที่ค้นพบใหม่จากการศึกษา มีข้อสังเกตว่า ระบบราชการของไทยมีความใหญ่โต อู้ยอ้าย มักขยายหน่วยงานเพิ่มเติมจำนวนมาก โครงสร้างของหน่วยงานราชการเองมีลักษณะแบบแนวตั้งมีสายการบังคับบัญชายาว ทำให้มีจุดเชื่อมต่อ (Nodes) ในการพิจารณาตัดสินใจมาก แต่ไม่มีความยืดหยุ่น ประกอบกับ ขอบรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ระบบการทำงานแบบราชการเป็นอุปสรรคต่อการทำงานระหว่างหน่วยงานที่หลากหลายเหล่านี้

ส่วนปัจจัยด้านการสื่อสารและการประสานงานนั้น ด้วยเหตุนโยบายการคุ้มครองเด็กออนไลน์เป็นนโยบายด้านสังคมที่ต้องบูรณาการทำงานร่วมกันหลายหน่วยงานอันแตกต่างและหลากหลายด้านกระบวนการปฏิบัติ โดยเหตุที่ปัจจุบันยังไม่มี “จุดร่วมการทำงานระดับชาติ” (National Focus) ตามข้อเสนอขอ UNICEF ย่อมทำให้หน่วยงานร่วมปฏิบัติเหล่านั้นบกพร่องในการประสานการปฏิบัติและกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ ยังมีหน่วยงานมากเท่าใด ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงส่งต่อทรัพยากรอย่างเพียงพอและคาดหมายได้ อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกระบวนการห่วงโซ่ระบบราชการที่ยาวและการพึ่งพาทรัพยากรระหว่างกัน สนับสนุนได้จากผลการศึกษาของ Poonwong, T. [60] ระบุว่า การสื่อสารที่ส่งต่อความสำเร็จของการปฏิบัติอยู่ที่การสื่อสารระหว่างองค์กรและสื่อสารมวลชน ส่วนนิวจีน เซนธัมย์ [52] ระบุว่า การติดต่อสื่อสารต้องรวดเร็ว ทั้งการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ผลการศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบเพิ่มเติมว่า การที่จะทำให้นโยบายคุ้มครองเด็กออนไลน์ประสบผลสำเร็จ จะต้องให้เกิดการติดต่อสื่อสารตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ระหว่างเด็กและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติ และจะเป็นตัวแปรความสำคัญต่อการป้องกันภัยอย่างได้ผล นอกจากนี้ ยังต้องทำให้เกิดความร่วมมือใน 3 ระดับที่สูงขึ้น คือ ระดับนานาชาติ นวัตกรรมด้านสถาปัตยกรรม และกฎเกณฑ์ของผู้ใช้งาน สนับสนุนจากผลการศึกษาของ Losenicky, H.K. [61]

กลุ่มปัจจัยภายนอก (External Factors) ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางการเมือง ต่อนโยบาย มีผลยืนยันจากตัวแบบทางการเมืองของ Allison, G. [62] Dye, R. T. [63] Sharkansky, I. [64] ระบุว่า ต้องมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากผู้ทรงอิทธิพล หรือเงื่อนไขทางการเมือง และยืนยันจากการศึกษาของซัชชญา อัศววีระเดช [65] อย่างไรก็ตาม ปัจจัยนี้ไม่ใช่สิ่งเดียวอันเพียงพอจะทำให้นโยบายทางสังคมประสบผลสำเร็จ ในขณะที่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจมักมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายมากกว่าปัจจัยทางการเมือง ดังนั้น การนำนโยบายลักษณะเช่นนี้ไปปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จ จึงต้องได้รับการสนับสนุนทางการเมืองอย่างเข้มแข็ง ยืนยันได้จากการศึกษาของ Hofferbert, R. I [66] และปัจจัยสุดท้ายด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น ภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้เสีย จะมีบทบาทสำคัญแก่ที่ทำให้การปฏิบัติเกิดการยึดโยงและมีส่วนร่วมจากสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาคอุตสาหกรรมอินเทอร์เน็ต ที่มีอิทธิพลด้านธุรกิจและเทคโนโลยี ย่อมพยายามเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอประเด็นนโยบายมากขึ้นจะมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือกระบวนการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การกำกับดูแลตนเอง (Self-regulation) หรือการระงับภัยหรือความเสี่ยงของเด็ก ปัจจัยนี้สนับสนุนได้จากงานของ Livingstone, S., Haddon, L. [23-25] ที่เสนอว่า ภาคอุตสาหกรรมจะมีบทบาทด้านบวกในการสร้างเนื้อหาที่ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของเด็กให้เหมาะสมแก่วัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การออกแนวทางระดับความปลอดภัยให้มากที่สุดและการรักษาความเป็นส่วนตัวของเด็กที่ใช้บริการสูงสุด (Maximum amount of Security and Highest Level of Privacy) จะเป็นผลให้การคุ้มครองเด็กออนไลน์เกิดผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบาย

1.1 นอกเหนือจากการกำหนดนโยบาย “แกนกลาง” ที่ชัดเจนและครอบคลุมในการปฏิบัติให้เป็นวาระแห่งชาติ รัฐจะต้องกำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบเป็นเจ้าของภาพโดยตรง เพื่อกำหนดแนวทางในการปกป้องคุ้มครองเด็ก (Child Online Protection หรือ COP) พร้อมจัดให้มี “จุดร่วมการทำงานระดับชาติ (Nation Focus)” ทำหน้าที่ประสานการปฏิบัติ และกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกัน

1.2 รัฐบาลต้องเร่งรัดการออกกฎหมายการปกป้องคุ้มครองเด็กทางออนไลน์จากภัยและความเสี่ยงรูปแบบใหม่ ๆ ที่จำเป็นอย่างเร่งด่วน

1.3 รัฐบาลต้องสร้างกลไก ที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้การกำกับควบคุม เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุประสิทธิภาพตามแผนงาน นโยบาย ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ และต้องทำให้เกิดเครือข่ายที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนในรูปแบบหุ้นส่วนการทำงาน ที่เรียกว่า Public-Private Partnership (PPPs)

2. การเชิงวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมลงลึกในเรื่องนโยบายภายใต้กรอบมุมมองของสตรีนิยม ที่พบว่าเด็กหญิงมักจะถูกเป็นเหยื่อมากกว่าเด็กชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในประเด็น การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ การเฝ้าติดตามทางไซเบอร์ การล่อลวงทางเพศ และภาพลามกเด็ก ซึ่งยังไม่มีการวิจัยในประเทศไทยมากนัก ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2.2 ควรมีการศึกษานโยบายสาธารณะเปรียบเทียบ ในประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่มีรูปแบบการปกครอง เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งในประเทศพัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนา เพื่อวิเคราะห์ หาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมถึง การถ่ายโอนนโยบายอินเทอร์เน็ต (Policy Transfer) ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- [1] The World Bank. (2006). *Information and Communications for Development: Global Trends and Policies 2006*. Washington DC: The World Bank Group.
- [2] The World Bank. (2009). *Information and Communications for Development: Extending Reach and Increasing Impact*. Washington DC: The World Bank Group.
- [3] Kasemsuk, J. (2011). *Communication and Social Change*. Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press.
- [4] Internetworldstats. (2017). *Internet Usage in Asia*. Retrieved January 20, 2019, from: <https://www.internetworldstats.com/stats3.htm>.
- [5] National Statistical Office. (2017). *Summary of Important Results. Survey of the Use of Information and Communication Technology in the Household*. Retrieved January 10, 2019, from: http://www.mict.go.th/download/article/article_20100826151835.pdf (In Thai)
- [6] Ramajitti Institute. (2010). *Survey of Youth and Youth Situation in the Year 2008-2009*. Bangkok: Ramajitti Institute. (In Thai)
- [7] Rodma, K. (2013). *Survived Legal Problems on the Enforcement of Child Pornography on the Internet*. (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok. (In Thai)
- [8] Masathienwong, C. (2016). *The Project to Study the Status of Children and Youth in 53 Provinces*. Bangkok: Ramajitti Institute. (In Thai)

- [9] Smyth, M. S. (2008). *Child Pornography on the Internet: An International "Crisis" from a Canadian Perspective* (Unpublished doctor dissertation). York University.
- [10] Tudkuea, T., & Laeheem, K. (2018). *Development of Structural Equation Modeling of Cyber Bullying Behavior among Students in a Community College in the Southern Part of Thailand*. *Parichart Journal Thaksin University*, 31(1), 201-220.
- [11] Tudkuea, T., & Sabaiying, M. (2017). *Patterns, Effects and Coping with Cyber Bullying among Students of a College in the Southern Part of Thailand*. *Journal of Behavioral Science for Development*, 9(2), 220-236.
- [12] Tudkuea, T., & Laeheem, K. & Sittichai, R. (2019). *A Study of Problems and Causes for Cyber Bullying Behaviors among Secondary School Students in the Three Southern Border Provinces*. *Parichart Journal Thaksin University*, 32(2), 157-167.
- [13] Uaamnoey, J. (2007). *Factors at Risk of Becoming a Female Crime Victim of Thai Women*. Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House. (In Thai)
- [14] Olawuyi, J. O., & Mgbole, F. (2012). *Technological Convergence*. *Science Journal of Physics*, 1-5. Retrieved January 25, 2018, from: Retrieved from <https://www.sjpub.org/sjp/sjp-221.pdf>.
- [15] International Telecommunication Union. (2010). *Child Online Protection; Statistical Framework and Indicators*. Retrieved February 12, 2018, from: https://www.itu.int/dms_ub/itu-d/opb/ind/D-IND-COP.01-11-2010-PDF-E.pdf.
- [16] Hazelwood, D.S., & Magnin, K.S. (2013). *Cyber Stalking and Cyber Harassment Legislation in the United States: A Qualitative Analysis*. *International Journal of Cyber Criminology*, 7(2). Retrieved March 11, 2017, from: <http://www.cybercrimejournal.com/hazelwoodkoonmagninijcc2013vol7issue2.pdf>.
- [17] Ramasoota, P. (2013). *Internet Content Supervision*. Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House. (In Thai)
- [18] Ministry of Social Development and Human Security. (2014). *Convention on the Rights of Children Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child*. Bangkok: Office of Child Health Promotion and Protection Underprivileged Youth and the Elderly. (In Thai)
- [19] Miles, M. B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*: Sage Publications, Inc.
- [20] Chaiaumporn, S. (2013). *Qualitative Research for Development: Concepts, Methods and Applications*. Bangkok: Prayoosarn Thai. (In Thai)
- [21] Chantawanit, S. (2000). *Qualitative Research Methods* (9th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Publishing House. (In Thai)

- [22] Nimpanich, J. (2009). *Policy Analysis: Scope, Concepts, Theory and Example cases* (4th ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press. (In Thai)
- [23] Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., & Ólafsson, K. (2011). *Risks and Safety on the Internet: The Perspective of European Children: Full Findings and Policy Implications from the EU Kids Online Survey of 9-16 Year old and Their Parents in 25 Countries*. Retrieved January 8, 2018, from: [http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet\(lsero\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/33731/1/Risks%20and%20safety%20on%20the%20internet(lsero).pdf).
- [24] Livingstone, S., Haddon, L., & Görzig, A. (2012). *Children, Risk and Safety on the Internet: Research and Policy Challenges in Comparative Perspective*. Bristol: Policy Press.
- [25] Livingstone, S., & Haddon, L. (2012). *Theoretical Framework for Children's Internet Use*. Retrieved January 8, 2017, from: http://eprints.lse.ac.uk/55436/1/Livingstone_Haddon_Theoretical-framework-for-children%27s-internet-use_2012.pdf.
- [26] Ministry of Information and Communication Technology. (2016). *Digital Development Plan for Economy and Society*. Bangkok: n.p. (In Thai)
- [27] Department of Children and Youth Affairs. (2016). *Strategy to Promote and Protect Children and Youth in the Use of Online Media. 2017-2021*. Bangkok: n.p. (In Thai)
- [28] International Telecommunication Union. (n.d.). *Committed to Connecting the World*. Retrieved January 18, 2019, from: <https://www.itu.int/en/ITU/Cybersecurity/Documents/Introduction%20to%20the%20Concept%20of%20IT%20Security.pdf>.
- [29] Pirongrong, R., & Kananidhinan, N. (2004). *Internet Content Supervision*. Research papers presented to Chulalongkorn University. (In Thai)
- [30] Limpasathiragit, B. (2006). *Problems and Obstacles in Internet Media Content Governance by Government Agencies*. Research Report to the Faculty of Communication Arts Chulalongkorn University. (In Thai)
- [31] Unicef. (2016). *Child Protection in the Digital Age Strengthening Child Protection Systems Series, No. 6 UNICEF EAPRO, Bangkok, 2016*. Retrieved January 8, 2018, from: https://www.unicef.org/eapro/Child_Protection_in_the_Digital_Age.pdf.
- [32] Unicef. (2016). *Guide to Using the Child Online Safety Assessment Tool*. Retrieved January 8, 2018, from: https://www.unicef.org/csr/files/Guidance_Document_UNICEF_Child_Online_Safety_Assessment_Tool_for_consultation.pdf.
- [33] We PROTECT Global Alliance. (2016). *The WePROTECT Global Alliance Our Strategy to End the Sexual Exploitation of Children Online*. Retrieved January 8, 2018, from: <https://static1.squarespace.com/static/5630f48de4b00a75476ecf0a/t578408b5f7e0ab851b789e14/1479254482761/WePROTECT+Global+Alliance+Strategy.pdf>.

- [34] Chailangsi, P., Juito, S., & Somsue, C. (2013). *The Policy Implementation of Social: A Case Study of the Permanent Secretary, Ministry of Social Development and Human. Modern Management Journal Sukhothai Thammathirat Open University*, 11(2), 151-164. (In Thai)
- [35] Van Meter & Van Horn. (1975). *The Policy Implementation Process: A Conceptual Framework*. Administration and Society.
- [36] Lane, J. E. (1995). *The Public Sector: Concepts Models and Approach*. New York: Sage.
- [37] Phueksuwan, T. (2014). *Compulsory Licensing Policy Implementation in Thailand* (Unpublished doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok. (In Thai)
- [38] Seansalai, S. (1996). *Analysis of Factors Affecting Policy Implementation: A case Study of Agricultural Land Reform*. (Unpublished doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok. (In Thai)
- [39] Vicks, E. M. (2013). *An Examination of Internet Filtering and Safety Policy Trends and Issues in South Carolina's K-12 Public Schools (Doctor dissertation)*. Nova Southeastern University. Retrieved January 18, 2017, from: ProQuest Education Journals Database.
- [40] Fong, W. W. (2012). *Policy Implementation and Teacher Cognition: ICT in Education in Hong Kong Secondary Schools (Doctoral dissertation)*. The Chinese University of Hong Kong. Retrieved April 20, 2017, from: ProQuest Education Journals Database.
- [41] Morrison, D. S. (2007). *Implementation of 100% Tobacco Free-School Policies in North Carolina School District: From Policy to Practice*. (Unpublished doctoral dissertation). University of North Carolina.
- [42] Settles, M. A. (2007). *E-Government Implementation (Doctor dissertation)*. University of Delaware. Retrieved from ProQuest Education Journals Database.
- [43] Krutwaysho, O. (2006). *Tourism Policy Implementation in the Developing World: The Case of Phuket, Thailand*. Doctor dissertation of Sheffield Hallam University. Retrieved from ProQuest Education Journals Database.
- [44] Bempah, O. S. B. (2012). *Policy Implementation: Budgeting and Financial Management Practices of District Health Directorates in Ghana*. (Unpublished doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- [45] Diesman, W. W. (2008). *Securing Cyberspace : Neo-Liberalism ,Risk and Child Safety*. The thesis Doctor of Philosophy Department of Sociology and Anthropology Carleton University.
- [46] Chantarasorn, W. (2005). *The Theory of Public Policy Implementation*. Bangkok: Sahai Block and Printing. (In Thai)

- [47] Cheema, G. S., & Rondinelli, A. D. (1983). *Implementation Decentralization Programmes in Asia: Local Capacity for Rural Development*. Nagoya, Japan: United Nations Center for Regional Development.
- [48] Khotsingha, T. (2013). *The Implementation of Community Deed Policy*. (Unpublished master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok. (In Thai)
- [49] Bunchusuwan, P. (2015). *Policy Implementation of Basic Education Curriculum in the Educational Service Area of Surat Thani Province*. (Unpublished doctoral dissertation) Doctor of Philosophy Program in Political Science. Thammasat University (In Thai)
- [50] Rattanavorn, R. (2011). *The Policy Implementation Model of Health Promotion in Basic Education Institutions*. Doctoral Degree Eastern Asia University.
- [51] Temchavala, K. (2015). *Key Success Factors in the Organic Agriculture Policy Implementation* (Unpublished doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- [52] Senrum, W. (2011). *Implementation of the Emergency Medical Services System Policy* (Unpublished doctoral dissertation). Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani. (In Thai)
- [53] Mazmanian, A. D. & Sabatier, A. P. (1983). *Implementation and Public Policy*. New York: Scott, Foresman and Company.
- [54] Pressman, J. L. & Wildavsky, A. (1979). *Implementation*. California: University of California Press.
- [55] Sorg, J. D. (1978). *A Theory of Individual Behavior In The Implementation of Policy Innovations*. The Degree Doctor of Philosophy in The Graduate School, The Ohio State University.
- [56] Lembrechts, L. (2012). *Digital Image Bullying among School Students in Belgium: An Exploration of the Characteristics of Bullies and Their Victims*. *International Journal of Cyber Criminology*, 6(2): 968-983.
- [57] Goggin, M. L. (1987). *Policy Design and the Politic of Implementation*. Knoxville: The University of Tennessee Press.
- [58] Morah, E.U. (1996). *Obstacles to Optimal Policy Implementation in Developing Countries*. *Third World Planning Review* 18(1), 79-105.
- [59] Phueksuwan, T. (2014). *Compulsory Licensing Policy Implementation in Thailand* (Unpublished Doctoral dissertation). National Institute of Development Administration, Bangkok. (In Thai)

- [60] Poonwong, T. (2007). *Factors Affecting Public Policy Implementation of Reimbursed Compensation Fund Disaster Victims : A Case Study of Fire Victims Suanploopattana Community*. (Unpublished Master's thesis). Srinakharinwirot University, Thailand.
- [61] Losenicky, H. K. (2010). *Risk Communication in the Internet Age: Parental Challenge in Monitoring the Internet Use of Adolescents* (Unpublished master's thesis). Iowa State University.
- [62] Allison, G. (1971). *Essence of Decision : Explaining the Cuban Missile Crisis* .Boston : Little, Brown and Company.
- [63] Dye, R. T. (1992). *Understanding Public Policy* (7th ed). New Jersey: Prentice Hall.
- [64] Sharkansky, I. (1970). *Policy Analysis in Political Science*. Chicago: Markham.
- [65] Asawaweeradech, C. (2010). *Study of the Implementation of Public Policy in Information and Communication Technology Practices for Providing Online and Internet Game Services* (Unpublished master's thesis). Burapha University, Chonburi. (In Thai)
- [66] Hofferbert, R. I. (1974). *The Study of Public Policy*. New York: Bobbs-Merrill Company.

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ
สู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
เกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง¹
A Study of Participation in Water Management to Create
Careers and Sustainable Income of Mae Pan - San Kiang
Natural Safety Agriculture Community Enterprise¹

นารินจง วงศ์อูต^{2*} และสมเกียรติ ชัยพิบูลย์³
Narinjong Wongaud^{2*} and Somkiat Chaipiboon³

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง”

² อ., คณะเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี จันทบุรี 22210

³ รศ.ดร., คณะสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

¹ This Article is Part of a Research in Title “A Study of Participation in Water Management to Create Careers and Sustainable Income of The Natural Safety Agriculture Mae Pan- San Kiang Community Enterprise”

² Lecturer, Faculty of Social Technology, Rajamangala University of Technology Tawan-ok, Chanthaburi, 22210, Thailand

³ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Information and Communication, Maejo University, Chiangmai, 50290, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: narinjong@gmail.com

(Received: May 11, 2020; Revised: July 2, 2020; Accepted: July 14, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ 2. แนวทางการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน และ 3. แนวทางการบริหารจัดการรายได้และผลตอบแทนประชากรในการศึกษาได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันกำแพง โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิและแบบสอบถาม สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าสัมประสิทธิ์เพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า 1. สมาชิกมีส่วนร่วมรักษาผลประโยชน์ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) มีส่วนร่วมการดำเนินงานระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.85) มีส่วนร่วมการตัดสินใจระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80) และมีส่วนร่วมการประเมินผลระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) 2. มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำและร่วมกันออกข้อบังคับระเบียบสำหรับกลุ่มผู้ใช้น้ำ การบริหารจัดการน้ำส่งผลต่อความยั่งยืนด้านสังคมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.47) ด้านสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.40) และด้านเศรษฐกิจมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมปานกลาง (r) เท่ากับ 0.458 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนด้านสังคมปานกลาง (r) เท่ากับ 0.442 และการมีส่วนร่วมในการการรักษากำไรผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจปานกลาง (r) เท่ากับ 0.495 3. การบริหารจัดการรายได้และผลตอบแทน ดังนี้ 1) ปันผลให้กับสมาชิก 40% 2) ตอบแทนคณะกรรมการ 30% 3) สมทบเข้ากองทุนของกลุ่ม 20% และ 4) สาธารณะประโยชน์ 10%

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม การบริหารจัดการน้ำ วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research article was conducted to analyze 1. the participation in water management, 2. a water management approach to create a career and sustainable income, and 3. guidelines used for the management of revenues and returns. The population in the study included members of Mae Pan- San Kiang Natural Safety Agriculture Community Enterprise. The data used involved secondary data and that from questionnaires. Concerning data analysis, frequency, mean, standard deviation and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient were used. The results of the study revealed as follows. 1. The members' participation in the maintenance of benefits was at a high level (3.98), the participation in the operation was at a high level (3.85), the participation in decision-making was at a high level (3.80), and the participation in the evaluation was at a high level (3.65). 2. There was a group of water users and regulations for water users. Water management affected social sustainability the most (4.47) and environmental sustainability the most (4.40) while economic sustainability was high (4.14). The participation in the evaluation was related to environmental sustainability at a moderate level ($r = 0.458$), the participation in the operation was related to social sustainability at a moderate level ($r = 0.442$) and the participation in the maintenance of the benefits was related to the economic sustainability at a moderate level ($r = 0.495$) 3. Mae Pan- San Kiang Natural Safety Agriculture Community Enterprise contained the guidelines on the management of revenues and returns

as follows: 1) the allocation for dividends to members was 40%, 2) The allocation for compensation paid to the committee was 30%, 3) the allocation for the fund was 20%, and 4) the allocation for public benefits was 10%.

Keywords: Participation, Water Management, Community Enterprise

บทนำ

โครงการธรรมาภิบาลองค์กร ของบริษัทเจริญโภคภัณฑ์โปรดิ๊วส จำกัด ดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) ให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกต่อประชาชน เยาวชน รวมทั้ง ชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างมีความสุข 2) ปกป้อง ปรารบปราม และรณรงค์เชิงรุกสำหรับพื้นที่ที่ยังคงความสมบูรณ์ ทั้งในระดับพื้นที่และภาพรวมทั้งประเทศ 3) ฟื้นฟูปลูกป่ารักษาต้นน้ำในพื้นที่เกิดความเสียหาย เน้นที่การคืนผืนป่าและแหล่งต้นน้ำ โดยปลูกป่าให้เหมาะกับพื้นที่นั้น ๆ เช่น ไม้มีค่า ไม้หายาก ไม้ซับน้ำ ไม้ผลสำหรับสัตว์ และ 4) ส่งเสริมให้ประชาชนที่ใช้พื้นที่ป่า เป็นพื้นที่ทำกินได้มีแนวทางในการประกอบอาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น [1]

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มธุรกิจพืชครบวงจร (ข้าวโพด) เครือเจริญโภคภัณฑ์เป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการโครงการฯ ซึ่งกลุ่มธุรกิจพืชครบวงจร ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 โดยมีภารกิจในการส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ดีแก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวโพดอันเป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งขณะนั้นมีปริมาณไม่เพียงพอและคุณภาพข้าวโพดโดยรวมไม่ดีพอ ทางกลุ่มธุรกิจพืชครบวงจรจึงได้เริ่มแนะนำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดใช้เมล็ดพันธุ์ของบริษัทแทนพันธุ์ที่เก็บไว้เองหรือเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ซึ่งนับว่า เป็นงานหนักในช่วงแรกและต้องอาศัยความอดทนกว่าที่จะทำให้เกษตรกรยอมรับสายพันธุ์ข้าวโพดที่ทางกลุ่มธุรกิจพืชครบวงจรเข้าไปส่งเสริม โดยสายพันธุ์ข้าวโพดที่ส่งเสริม ได้แก่ ข้าวโพดพันธุ์ลูกผสม เบอร์ 888 ทรายดอกบัวและทรายใบโพธิ์ของกลุ่มพืชฯ เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดในประเทศไทยในเวลาต่อมา และปัจจุบันเป็นที่รู้จักไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในด้านของความทนแล้ง ฝักแผด ให้ผลผลิตสูง มีสีสวย และหลังเก็บเกี่ยวสามารถเก็บรักษาผลผลิตได้นานและต่อมาได้มีการพัฒนานวัตกรรมในการเพิ่มผลผลิตข้าวโพด โดยการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวโพดลูกผสมพันธุ์ใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง ทนแล้ง ความต้านทานโรคสูง และที่สำคัญมีความเหมาะสมในการปลูกแต่ละพื้นที่ (CP801, CP301 S, CP.AAA Super เป็นต้น) [1] อีกทั้ง ยังพัฒนากระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการ โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวโพดหลังฤดูการทำนาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะทำได้ผลผลิตคุณภาพดี เพราะการเก็บเกี่ยวไม่อยู่ในช่วงฤดูฝน ได้ราคาสูง และยังช่วยลดวงจรโรคและแมลงของข้าวอีกด้วย นอกจากการเพิ่มผลผลิตแล้ว กลุ่มธุรกิจพืชครบวงจรยังหาวิธีการที่จะลดต้นทุนการผลิตและช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมโดยใช้วิถีทางเกษตรอินทรีย์ด้วยการพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ หมอดินผลิตภัณฑทางชีวภาพ มาทดแทนปุ๋ยเคมีและยาฆ่าแมลงซึ่งนับวันราคาจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ และยังเป็นการส่งเสริมเรื่องความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภคอีกด้วยให้ตรงกับวิสัยทัศน์ของธุรกิจที่ว่า เป็นผู้นำด้านนวัตกรรมพืชไร่เพื่อพัฒนาสังคมเกษตร “CP. Crop: Seeds of innovation for field crop community” [1]

จากการส่งเสริมของกลุ่มธุรกิจพืชครบวงจรตั้งที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับในปัจจุบันความต้องการข้าวโพดมีเพิ่มมากขึ้นหรือกล่าวได้ว่าข้าวโพดเป็นได้ทั้งพืชอาหารและพืชพลังงานที่สำคัญ สำหรับใช้ในการบริโภคและเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เนื่องจากข้าวโพดเป็นพืชที่มีอายุสั้น เติบโตได้เร็วขึ้นตอนการเพาะปลูก การดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยวไม่ยุ่งยาก ไม่ต้องใช้น้ำเยอะเหมาะกับการปลูกในพื้นที่ภูเขาและแห้งแล้ง รวมทั้งสามารถเก็บรักษาผลผลิตได้ยาวนานหลังการเก็บเกี่ยว อีกทั้งมีตลาดรองรับผลผลิตที่แน่นอน และหากราคาผลผลิตตกต่ำรัฐบาลมักจะมียุทธศาสตร์ประกันราคาหรือรับจำนำผลผลิตข้าวโพดส่งผลให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดมีรายได้ที่แน่นอน เป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่จูงใจทำให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดมีความต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก ด้วยการเข้าไปบุกเบิกและตัดไม้ทำลายป่าจนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม เช่น การทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า การทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมาคือ ปัญหาน้ำท่วม ภัยแล้ง การเสื่อมโทรมของดิน ปัญหาสารพิษตกค้างในดิน ฯลฯ รวมไปถึงสร้างปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของมนุษย์เป็นอย่างมาก เช่น การรับสารพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเข้าสู่ร่างกาย รวมไปถึงการก่อให้เกิดปัญหาหมอกควันจากการเผาซึ่งข้าวโพดหลังการเก็บเกี่ยว เป็นต้น จากประเด็นปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว จึงเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ได้นำประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาเป็นข้อกล่าวหาว่า บริษัทเจริญโภคภัณฑ์โปรดิ๊วส จำกัด เป็นต้นเหตุของปัญหาและผลกระทบทางลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น ยังมีบริษัทอื่นๆ ที่เข้าไปส่งเสริมให้เกษตรกรเพาะปลูกข้าวโพดในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ทำให้บริษัทเจริญโภคภัณฑ์โปรดิ๊วส จำกัด ให้การสนับสนุนงบประมาณในการศึกษาวิจัยและบริการวิชาการแก่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 – 2559 ภายใต้ชื่อ “โครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่ม (The Project of Natural Safety Mae Chaem)” โดยการดำเนินโครงการฯ แบ่งเป็นระยะ ดังนี้ [1]

ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเหตุผลที่ทำให้ประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้หยิบยกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นข้อกล่าวหาบริษัทเจริญโภคภัณฑ์โปรดิ๊วส จำกัดว่า เป็นต้นเหตุของปัญหาและผลกระทบทางลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง ทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงแล้วมีบริษัทที่เข้าไปส่งเสริมการเพาะปลูกข้าวโพดเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ทำให้ใน พ.ศ.2555 – 2559 บริษัทเจริญโภคภัณฑ์โปรดิ๊วส จำกัด สนับสนุนงบประมาณ ในการศึกษาวิจัยและบริการวิชาการแก่มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ภายใต้ชื่อ “โครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่ม (The Project of Natural Safety Mae Chaem)” โดยการดำเนินโครงการฯ แบ่งเป็นระยะ ดังนี้ [1]

ระยะก่อนเริ่มต้นโครงการฯ ในปลายปี 2555 ช่วงระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2555 เป็นการสำรวจพื้นที่และการคัดสรรพื้นที่และชุมชนที่มีความเหมาะสม จากนั้นจึงขับเคลื่อนเข้าสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนา

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยและพัฒนาดำเนินการระหว่าง พ.ศ. 2556 – 2557 ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาบริบทชุมชน การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูง (บ่อพวงสันเขา) การสร้างอาชีพทั้งในและนอกภาคการเกษตร รวมถึง การปรับเปลี่ยนและเตรียมความพร้อมชุมชนไปสู่ชุมชนแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม “ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมโดยยึดหลักของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ด้วยการระเบิดจากข้างใน: การเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา บนรากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมถึง รากเหง้าแห่งวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน” เมื่อ น้ำ คือ ชีวิต

ดังนั้น การมีน้ำจืดก่อให้เกิดอาชีพที่หลากหลาย และเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระยะที่ 2 เริ่มดำเนินการระหว่าง พ.ศ. 2557 – 2559 เป็นโครงการวิจัยและพัฒนาที่เน้นการพัฒนาต่อยอดจากระยะที่ 1 โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูง (บ่อพวงสันเขา) การสร้างอาชีพทั้งในและนอกภาคการเกษตรไปสู่ความยั่งยืน รวมถึง การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิถีชีวิตชุมชน “ตามรอยพ่ออย่างยั่งยืน” เป็นการปรับชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนต้นแบบ หรือที่เรียกว่า “แม่ปาน – สันเกียงโมเดล”

ระยะที่ 3 ดำเนินการระหว่างเดือนมีนาคม 2560 – มีนาคม 2561 เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาต่อยอดจากระยะที่ 2 โดยมีเป้าหมายในการศึกษาผลกระทบของโครงการธรรมชาติปลอดภัย ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูง (บ่อพวงสันเขา) รวมถึง การพัฒนาอาชีพ ทั้งในและนอกภาคการเกษตร และการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนศูนย์กลางการเรียนรู้ธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายในการพัฒนากลุ่มให้ก้าวเข้าสู่ความเป็นมืออาชีพทั้งในการประกอบอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ระยะที่ 4 พ.ศ. 2561 – 2562 เป็นการพัฒนาชุมชนต้นแบบแม่ปาน – สันเกียง (Mae Pan – San Kiang Model) มุ่งสู่การเป็นชุมชนอนุรักษ์ ดิน น้ำ ป่า และอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน “โครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่ม (แม่ปาน – สันเกียง โมเดล) : ชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่า และอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (The Project of Natural Safety Mae Chaem (Mae Pan – San Kiang Model): The Sustainable Prototype Community of Soil Water and Forest Conservation and Environmental Friendly Careers)” ซึ่งเป็นการยกระดับมาตรฐานชุมชนต่อเนื่องจากระยะที่ 3 โดยในระยะนี้มีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ การเสริมสร้างและปลูกจิตสำนึกชุมชน ด้วยการสร้างฝายมีชีวิต “แม่ปานสายน้ำแห่งชีวิต” อีกทั้ง มีการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูง (บ่อพวงสันเขา) ส่วนด้านการท่องเที่ยวได้มีการส่งเสริมอาชีพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวชุมชน มีการพัฒนาอาชีพภาคการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ ด้านการแปรรูปและการผลิตอาหารที่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึง การยกระดับโรงแปรรูปสุกร ด้วยการพัฒนามาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ ให้ถูกสุขอนามัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นโรงฆ่าสัตว์มาตรฐานแห่งเดียวในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาชุมชนต้นแบบแม่ปาน – สันเกียง หรือ Mae Pan – San Kiang Model ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (โดยยึดหลักศาสตร์พระราชารัชกาลที่ 9) ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญยิ่งและมีความยั่งยืนทั้งในด้านความรู้เพื่อการประกอบอาชีพ ทั้งในและนอกภาคการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้น ด้านการออมเงินและการลงทุน ด้านการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความรักและความสามัคคีกัน อีกทั้ง ชุมชนยังมีการถ่ายทอดโครงการฯ ไปสู่กลุ่มเยาวชนในชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและต่อยอดไปในอนาคต ดังนั้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างมั่นคงและมั่นคง “โครงการธรรมชาติปลอดภัย: แม่ปาน – สันเกียง โมเดล” จึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยน้อมนำศาสตร์พระราชารัชกาลที่ 9 คือ การระเบิดจากข้างใน เข้าใจเข้าถึง และพัฒนา ผนวกกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินโครงการ โดยการดำเนินโครงการในระยะต่อไปนั้นมียุทธศาสตร์ ดังนี้

ระยะที่ 5 พ.ศ. 2562 – 2563 เป็นการดำเนินโครงการที่ต่อยอดการพัฒนาจากระยะที่ 4 ภายใต้โครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่ม: แม่ปาน – สันเกียง โมเดล “ชุมชนต้นแบบอนุรักษ์น้ำ ป่าและการพัฒนาอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (The Sustainable Prototype Community of Water and Forest Conservation and Environmental Friendly Career Development)” ด้วยการมุ่งเน้นในการศึกษาระบบสารสนเทศเพื่อการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน การพัฒนาอาชีพที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบท่อส่ง – จ่ายน้ำ บ่อพวงสันเขา รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์น้ำ และป่า ด้วยการนำวิถีชีวิต วิถีน้ำ และวิถีวัฒนธรรม รวมถึงสร้างฝายมีชีวิต “ลำน้ำแม่ปานสายน้ำแห่งชีวิต”

ในส่วนของการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน – สันเกียง เป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาโครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่มในระยะที่ 5 งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีประเด็นที่ต้องหาคำตอบในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชน อันได้แก่ ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนด้านสังคม และความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ อันประกอบด้วย ประเด็นของการอนุรักษ์ ป่ากัน และรักษาทรัพยากร อาชีพต่าง ๆ ทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการน้ำ กระทั่งนำไปสู่การรวมกลุ่มอาชีพจนสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียงที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมไปถึง แนวทางในการบริหารจัดการรายได้และผลตอบแทนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึง 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง 2) แนวทางการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง และ 3) แนวทางการบริหารจัดการรายได้และผลตอบแทนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ให้เกิดความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ตลอดจนนำไปเป็นต้นแบบการพัฒนาชุมชนอื่นที่มีลักษณะและประเด็นปัญหาที่คล้ายคลึงกันได้

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง
2. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง
3. ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการรายได้และผลตอบแทนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่ปานหมู่ที่ 10 และบ้านดอยสันเกียง หมู่ที่ 17 ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 121 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการกำหนดเกณฑ์เป็นร้อยละของประชากรในการพิจารณา [2]

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นการรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพรายได้ ระยะเวลาการเป็นสมาชิก จำนวนหุ้น และเงินปันผลที่ได้รับ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านความยั่งยืน ประกอบด้วย อาชีพภายใต้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ รายได้จากกราดำเนินงานของกลุ่มฯ การเปลี่ยนแปลงของรายได้ ตลาดวัตถุดิบตลาดผลผลิต และประเด็นด้านความยั่งยืนประกอบด้วย 1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 2) ความยั่งยืนด้านสังคม และ 3) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการน้ำ ตลอดจนการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้นำและกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการดำเนินงานในส่วนของการบริหารจัดการน้ำ การดำเนินงานในส่วนของกลุ่มอาชีพและทิศทางของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตลอดจน ปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามนำมาวิเคราะห์โดยคอมพิวเตอร์ภายใต้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ 1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) วิเคราะห์โดยอาศัยสถิติแบบง่ายในรูปของ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ 2) การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Method) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง การมีส่วนร่วมกับความยั่งยืน อธิบายโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

เกณฑ์การแปลผลความสัมพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืน กำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย 5 ระดับ ดังนี้ [3]

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า 0.81 ขึ้นไป แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.61-0.80 แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.41-0.60 แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20-0.40 แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างต่ำ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าต่ำกว่า 0.20 แสดงว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

สรุปผลการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัย แม่ปาน-สันเกียง

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.80) สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.85) รองลงมา คือ มีส่วนร่วมกำหนดการใช้ทรัพยากรน้ำ รวมไปถึง การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับการใช้น้ำของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.81) และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำ (ค่าเฉลี่ย 3.75)

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ระดับความคิดเห็น					Mean	S.D	การแปลความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ส่วนร่วมประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม	46 (38.02)	31 (25.62)	32 (26.45)	5 (4.13)	7 (5.79)	3.85	1.149	มาก
2. ส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำ	36 (29.75)	37 (30.58)	36 (29.75)	6 (4.96)	6 (4.96)	3.75	1.089	มาก
3. ส่วนร่วมกำหนดการใช้ทรัพยากรน้ำ รวมไปถึง การมีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับการใช้น้ำของกลุ่ม	45 (37.19)	31 (25.62)	30 (24.79)	8 (6.61)	7 (5.79)	3.81	1.176	มาก
รวม						3.80	1.083	มาก

1.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.85) สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมออกแรงในการทำกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 4.13) รองลงมา คือ มีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.80) และมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพย์สินเงินทองเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.64)

ตารางที่ 2 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					Mean	S.D	การแปลความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ส่วนร่วมออกแรงในการทำกิจกรรม การบริหารจัดการน้ำ	59 (48.76)	29 (23.97)	27 (22.31)	2 (1.65)	4 (3.31)	4.13	1.032	มาก
2. ส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรเงินทองเพื่อใช้ในการทำกิจกรรม การบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม	31 (25.62)	40 (33.06)	33 (27.27)	10 (8.26)	7 (5.79)	3.64	1.124	มาก
3. ส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรม การบริหารจัดการน้ำ	47 (38.84)	25 (20.66)	32 (26.45)	12 (9.92)	5 (4.13)	3.80	1.180	มาก
รวม						3.85	0.994	มาก

1.3 การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์

สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการรักษาผลประโยชน์โดยรวมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง จากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ เช่น โครงการอบรมส่งเสริมอาชีพทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร โครงการอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ โครงการพัฒนาความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 4.04) รองลงมา คือ มีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการบริหารจัดการน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมทางการเกษตรเมื่อมีการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย 3.93)

ตารางที่ 3 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในการรักษา ผลประโยชน์	ระดับความคิดเห็น					Mean	S.D	การแปล ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด			
1. ส่วนร่วมรับผลประโยชน์ จากกิจกรรมการบริหาร จัดการน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นจาก กิจกรรมทางการเกษตรเมื่อมี การบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนฯ เป็นต้น	52 (42.98)	30 (24.79)	25 (20.66)	7 (5.79)	7 (5.79)	3.93	1.181	มาก
2. ได้รับการพัฒนาศักยภาพ ของตนเอง จากการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการน้ำ เช่น โครงการอบรมส่งเสริมอาชีพ ทั้งในภาคเกษตรและนอก ภาคเกษตรโครงการอบรมให้ ความรู้ในเรื่องของการรวมตัว ของสมาชิกในชุมชนเพื่อการ จัดตั้งกลุ่มอาชีพ โครงการ พัฒนาความรู้ทางด้านการ ท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น	52 (42.98)	33 (27.27)	28 (23.14)	5 (4.13)	3 (2.48)	4.04	1.027	มาก
รวม						3.98	1.047	มาก

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.65) และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า สมาชิกมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.74) รองลงมา คือ มีส่วนร่วมสังเกตการณ์ การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่ทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วม ในการประเมินผล	ระดับความคิดเห็น					Mean	S.D	การแปล ความ หมาย
	มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ส่วนร่วมสังเกตการณ์การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่มาทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำในชุมชน	35 (28.93)	28 (23.14)	37 (30.58)	12 (9.92)	9 (7.44)	3.56	1.217	มาก
2. ส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ	36 (29.75)	39 (32.23)	33 (27.27)	5 (4.13)	8 (6.61)	3.74	1.129	มาก
รวม						3.65	1.136	มาก

2. แนวทางการบริหารจัดการน้ำสู่การสร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง

สมาชิกในชุมชนร่วมกันออกข้อบังคับ ระเบียบวิธีการบริหารจัดการระบบน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูงตามโครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่ม เพื่อนำมาบังคับใช้ในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม สมาชิกในชุมชนจะได้เกิดความรักและห่วงหาพันเพื่อที่จะได้มีแหล่งน้ำเก็บไว้ใช้อย่างยั่งยืน เมื่อมีแหล่งน้ำจากชุมชนที่มีเพียงอาชีพเกษตรเชิงเดี่ยวและการปลูกข้าวโพด ก็ทำให้ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายขึ้น กระทั่งจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และทางเศรษฐกิจ

สมาชิกส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มผู้ใช้น้ำ (ร้อยละ 43.80) มีรายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ต่ำกว่า 1,000 บาท (ร้อยละ 35.56) สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 71.17) การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เกิดจากการรวมตัวกันเอง เพราะมีทางเลือกในอาชีพที่หลากหลายขึ้นเนื่องจากมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี (ร้อยละ 68.60) เงินลงทุนของกลุ่มมาจาก ระดมเงินทุนภายในกลุ่ม (ค่าหุ้น) (ร้อยละ 69.42) แหล่งวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตมาจากภายในชุมชนของตนเอง (ร้อยละ 69.14) ตลาดหลักของสินค้า คือ ภายในชุมชนของตนเอง (ร้อยละ 70.25)

2.1 ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ชุมชนเป็นต้นแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความตระหนักในการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดไป และมีการกำหนดระเบียบข้อบังคับ ในการบริหารจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.47) รองลงมา คือ เกิดการปรับปรุง พัฒนาระบบน้ำตลอดจนสภาพภูมิทัศน์และกายภาพให้ดีขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.46) และเกิดการพัฒนาพื้นที่ธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (ค่าเฉลี่ย 4.15)

2.2 ความยั่งยืนด้านสังคม

ชุมชนเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.53) รองลงมา คือ เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.45) และเกิดการรวมกลุ่มในชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง (ค่าเฉลี่ย 4.44)

2.3 ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

เกิดการส่งเสริมให้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และมีความมั่นคงในอาชีพ (ค่าเฉลี่ย 4.32) รองลงมา คือ เกิดการจ้างงานในชุมชน (ค่าเฉลี่ย 4.31) สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ มีรายได้เพิ่มขึ้น (ค่าเฉลี่ย 4.26) มีเงินออม (ค่าเฉลี่ย 4.09) และหนี้สินลดลง (ค่าเฉลี่ย 3.72)

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

ปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

การมีส่วนร่วม	ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม		
	r	P	ระดับความสัมพันธ์
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.391**	0.000	ค่อนข้างต่ำ
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	0.456**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์	0.454**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	0.458**	0.000	ปานกลาง
รวม			

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.5 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืนด้านสังคม

ปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนด้านสังคม ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืนด้านสังคม

การมีส่วนร่วม	ความยั่งยืนด้านสังคม		
	r	P	ระดับความสัมพันธ์
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.404**	0.000	ค่อนข้างต่ำ
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	0.442**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์	0.439**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	0.338**	0.000	ค่อนข้างต่ำ
รวม			

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

ปัจจัยทางด้านการมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจความสัมพันธ์กับความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมกับความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ

การมีส่วนร่วม	ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ		
	r	P	ระดับความสัมพันธ์
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	0.424**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	0.495**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์	0.556**	0.000	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	0.434**	0.000	ปานกลาง
รวม			

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. แนวทางการบริหารจัดการรายได้และผลตอบแทนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกี๋ยง

3.1 การดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยบ้านแม่ปาน-สันเกี๋ยง

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกี๋ยง ได้มีการดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มจำนวน 20 คน และมีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม

การบริหารจัดการรายได้ของกลุ่มฯ

ภาพที่ 1 สัดส่วนการบริหารจัดการรายได้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ

3.2 การบริหารจัดการรายได้ของกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง มีแนวทางในการบริหารจัดการรายได้ที่เกิดขึ้นโดยแบ่งเป็นสัดส่วน คือ รายได้ที่ได้รับจัดสรรออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) ปันผลให้แก่สมาชิก 40% 2) ตอบแทนคณะกรรมการกลุ่ม 30% 3) สมทบเข้ากองทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ 20% และ 4) สาธารณะประโยชน์ 10% (ภาพที่ 1)

3.3 เงินปันผลที่สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ได้รับในรอบปี 2561

ในรอบปี 2561 สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ได้รับเงินปันผล 4,800 บาท คิดเป็นร้อยละ 58.33 โดยที่เงินปันผลสูงสุดที่สมาชิกได้รับเท่ากับ 4,800 บาท และเงินปันผลน้อยที่สุดที่สมาชิกได้รับเท่ากับ 240 บาท

3.4 จำนวนหุ้นและเงินออมของสมาชิก

ปัจจุบันสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง มีทั้งหมดจำนวน 147 คน มีมูลค่าหุ้น รวมทั้งสิ้น จำนวน 2,173,500 บาท และมีมูลค่าเงินออมของสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งสิ้น จำนวน 288,220 บาท

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการวิจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียงพบว่า สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาผลประโยชน์มากที่สุด รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakchartcharoen, M. [4] ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำทางการเกษตรอย่างยั่งยืนของชุมชนในกลุ่มน้ำลำเชียงไกรพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ในการประสานงานและการส่งเสริมสนับสนุน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในด้านการเข้าร่วมในการทำประชาพิจารณ์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามผลในด้านการรายงานผลการดำเนินงานนั้น มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความยั่งยืนของชุมชนในกลุ่มน้ำลำเชียงไกร และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yokjinda, W. [5] ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในระดับมาก และสุดท้ายด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

แนวทางที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนกับชุมชน หัวใจสำคัญ คือ ความต้องการทุกอย่างต้องมาจากคนในชุมชนเอง ไม่ว่าจะเป็นความต้องการในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ความต้องการในการประกอบอาชีพ ตลอดจนไปถึงความต้องการในการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เช่นเดียวกับกับสมาชิกในชุมชนบ้านแม่ปานและบ้านดอยสันเกียง ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชนต้องการแก้ไขปัญหาเรื่องแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร จนเกิดการต่อยอด กระทั่ง มาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ตั้งแต่มีแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร สมาชิกในชุมชนจึงมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำและร่วมกันออกข้อบังคับ ระเบียบวิธีการบริหารจัดการระบบน้ำเพื่อการเกษตรบนพื้นที่สูงตามโครงการธรรมชาติปลอดภัยแม่แจ่ม เพื่อนำมาบังคับใช้ในการบริหารจัดการน้ำของกลุ่ม สมาชิกในชุมชน

จะเกิดความรักและหวงแหนเพื่อที่จะได้มีแหล่งน้ำเก็บไว้ใช้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattana, K. [6] ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการลุ่มน้ำห้วยแม่ท้อ จังหวัดตาก ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการเพิ่มระดับการมีส่วนร่วม คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำ การป้องกันไฟป่า รวมทั้งจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำ และการจัดการป่าชุมชน

เมื่อมีแหล่งน้ำจึงเกิดอาชีพที่หลากหลายขึ้นในชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มอาชีพและมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียงโดยเน้นการใช้วัตถุดิบในการผลิตจากในท้องถิ่น และขายในท้องถิ่น เพื่อที่จะได้เกิดการพึ่งตนเองและก็จะเกิดความยั่งยืนตามมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rublha, R., Promathad, D., & Wangwivitkul W. [7] ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและเจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชนพบว่า แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน มีโอกาสขยายตัวเชิงธุรกิจได้จึงต้องเริ่มจากผู้นำมีความสามารถ มีธรรมาภิบาล เป็นที่ยอมรับของสมาชิกและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และสร้างตลาดภายในท้องถิ่น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง ได้ค้นพบแนวทางในการบริหารจัดการรายได้ที่เหมาะสมกับกลุ่มมากที่สุดและเป็นที่ยอมรับร่วมกันภายในกลุ่ม คือ รายได้จากการดำเนินงานของกลุ่ม จะทำการจัดสรรออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) ปันผลให้กับสมาชิก 40% 2) ตอบแทนคณะกรรมการกลุ่ม 30% 3) สมทบเข้ากองทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ 20% และ 4) สาธารณะประโยชน์ 10%

ข้อเสนอแนะการศึกษา

ข้อเสนอแนะจากการดำเนินการวิจัย

1. ควรมีการจัดทำแผนในการบริหารจัดการ แผนการพัฒนาทรัพยากรน้ำให้ชัดเจน
2. ควรมีการส่งเสริมความรู้เพื่อการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักในการใช้น้ำ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน
3. ควรมีการอนุรักษ์แหล่งน้ำต้นน้ำ ช่วยกันดูแลป่าต้นน้ำ รักษาป่าชุมชน ร่วมกันปลูกป่า ทำฝาย เป็นต้น
4. ผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ ชื่นชม ยกย่อง ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนอื่น ๆ ได้เห็นถึงการทำงานแบบมีส่วนร่วมและเข้มแข็ง จนทำให้ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้ง การร่วมมือยังทำให้เกิดความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ ที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้และการจ้างงานในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนเพื่อการจัดทำสื่อการเรียนรู้
2. ควบศึกษารองทางการตลาดที่ทันสมัยและเหมาะสมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง
3. ควบศึกษาแนวทางการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรธรรมชาติปลอดภัยแม่ปาน-สันเกียง

เอกสารอ้างอิง

- [1] Somkiat, C., & Narinjong, W. (2017). *Impact of Project Nature Safety for Economic Social and Environmental Chang Khoeng Subdistrict, Mae Chaem Distric Chiang Mai Province*. Chiang Mai: Maejo University. (In Thai)
- [2] Akakul, T. (2000). *Research Methodology in Behavioral Science and Social Sciences*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani Rajabhat University. (In Thai)
- [3] Taweerat, P. (1997). *Research Methodology in Behavioral Science and Social Sciences*. (8th ed.). Bangkok: Srinakharinwirot University. (In Thai)
- [4] Rakchartcharoen, M. Community Participation in Sustainable Agricultural Water Management in Lumchiang Krai Basin. *Journal of Humanities and Social Sciences Valaya Alongkorn*, 10(1), 76-87. (In Thai)
- [5] Yokjinda, W. (2014). *Public Participation in Community Development of Thung Krang Village, Tambon Thap Sai, Amphoe Pong Nam Ron, Chanthaburi Province*. Master's Thesis. Chonburi: Burapha University. (In Thai)
- [6] Rattana, K. (2012). Community Participation on Huai Mae Tho Watershed Management, Tak Province. In *The 9th Kasetsart University Kamphaeng Saen Campas Conference*. 363-371. 6-7 December 2012, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campas, Kamphaeng Saen, Nakhonpathom. Kasetsart University Kamphaeng Saen Campas. (In Thai)
- [7] Rublha, R., Promathad, D., & Wangwiwitkul W. (2013). The Approach for Sustainable Development and Growth Community Enterprise. In *RMUTP Research Journal Special Issue The 5th Rajamangala University of Technology National Conference*. 158-171. 15-16 July 2013, Bangkok Convention Centre at Centralworld. Bangkok: Rajamangala University of Technology Phra Nakhon. (In Thai)

ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก
อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย¹
The Potentiality for Community Economic Development
of Mae Salong Nok Sub-District, Mae Fah Luang District,
Chiang Rai Province¹

ณัฐธิดา จุมปา^{2*} ปรัชญาฉินทร์ วงศ์อติติกุล³ เพ็ญพักตร์ ไชยนุรักษ์⁴ และทิพย์วัลย์ ศรีพรหม⁵
Natthida Chumpa^{2*}, Pratyjanin Wong-a-thitikul³, Penpak Chainurak⁴
and Thippawan Sriprom⁵

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่อเสริมสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ”

² อ., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

³ อ., สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

⁴ นักวิชาการศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

⁵ นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

¹ This article is part of a research project entitled “The Community Economic Development of Mae Salongnok Sub-District, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province in Strengthening Economic Prosperity”

² Lecturer, Faculty of Management Science, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

³ Lecturer, School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

⁴ Educator, Research and Development Institute, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

⁵ Researcher, Research and Development Institute, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai, 57100, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: natthida.jum@crru.ac.th

(Received: May 17, 2020; Revised: July 13, 2020; Accepted: July 20, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้ มุ่งศึกษาและพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน เก็บข้อมูลจากผู้ผลิตด้านเกษตร หัตถกรรม นักท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานรัฐ 30 คน และนักท่องเที่ยว 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน ชุมชนมีการผลิตเพื่อบริโภคมากที่สุด คือ ข้าว ข้าวโพด และผลิตเพื่อจำหน่ายมากที่สุด คือ ชา กาแฟ และผลไม้เมืองหนาว จัดการผลผลิตตามองค์ความรู้และทักษะที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ และการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน ด้านการเกษตร ส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยเพื่อลดรายจ่ายเพิ่มรายได้และสร้างอาชีพเสริม ด้านหัตถกรรมเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และกระบวนการเพื่อบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ด้านการเกษตรมุ่งส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัย 5 ชุมชน ด้านหัตถกรรม พัฒนารูปแบบนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ 1 รูปแบบ ฉลากสินค้า 5 รูปแบบ การทำบัญชีและคำนวณต้นทุนกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3 กลุ่ม ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการเพื่อผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ จำนวน 7 ชิ้นงาน

คำสำคัญ: ศักยภาพ การพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน

Abstract

This qualitative research article aims to study and develop manufacturing and manage production of the community. The data was collected from agriculturists, crafts people, tourists, community leaders, 30 governors' representatives, and 15 tourists, using interviews, group discussion and participatory action research method. The findings concerning the product management and production capabilities of the community revealed that the consumption products people produced the most were rice and corn, while tea, coffee and cold weather fruits were the main crops for selling. The communities had managed their various products according to knowledge and skills inherited from their ancestors. Moreover, they were encouraged to develop manufacturing and manage production, attend non-chemical vegetable cultivation in order to reduce costs, increase revenue, and work for the second career. Moreover, the homemakers' capability, especially for handiwork, was developed by creating the innovation of the product and process for group management. Meanwhile, tourism entrepreneurs developed their competencies in media production for public relations. Therefore, the models of community economic development were promoting agricultural products by cultivating non-chemical vegetables in five communities. Innovation model for one product and five labels were explored in the handicraft dimension and accounting, and cost calculation was developed in three homemaker groups, and seven actions for enhancing the entrepreneur's potentiality to produce the media for public relations created in the tourism dimension.

Keywords: Potentials, Development, Community Economy

บทนำ

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ส่งผลให้สวัสดิภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ช่วยปรับปรุงและยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในชุมชน เป็นหนทางที่ทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ และก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนบนฐานองค์ความรู้และทุนทางสังคมของชุมชน โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องหรือมีพลังต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมีผลทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นหรือลดลง [1] ทั้งนี้ เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ 1) การพัฒนาขีดความสามารถของคนในครอบครัวและชุมชนจากการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ 2) การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามศักยภาพของตนเองให้ประชาชนในชุมชนมีความอยู่ดีกินดี และ 3) การฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ยั่งยืน รวมถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถดำรงสืบไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรเริ่มจากการวิเคราะห์ศักยภาพและขีดความสามารถในการผลิตทั้งเพื่อการยังชีพและเพื่อจำหน่าย ทุนที่ใช้ในการผลิต มีปัญหาอุปสรรคในกระบวนการผลิตอย่างไร มีจุดอ่อนใดในกระบวนการผลิตที่ต้องรับการพัฒนา และมีจุดแข็งอะไรที่จะพัฒนาให้เกิดมูลค่านำมาซึ่งรายได้ให้กับชุมชน ทั้งนี้ กระบวนการในการกระจายผลผลิตของชุมชนจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพทั้งภายในชุมชนและสู่ตลาดภายนอกบนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนมีอยู่จากการใช้ “ทุนของชุมชน” [2] จากการศึกษาชุมชนเบื้องต้น ตำบลแม่สลองนอกประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน 8 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ จีน อาข่า ลาหู่ เมี่ยน ไทใหญ่ ลีซอ ลัวะ และไทยพื้นราบ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่น ทำไร่ข้าว ข้าวโพด ผลไม้เมืองหนาว ชา กาแฟ เซอร์ ผัก นอกจากนี้ ยังมีหาของป่าขาย รับจ้างทั่วไปและค้าขาย ปัญหาที่พบในชุมชนแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคไม่เพียงพอ ไฟฟ้า การคมนาคม ปัญหาด้านสุขภาพและด้านการศึกษา และปัญหาอีกด้านที่มีความสำคัญมากและส่งผลกระทบต่อปากท้องของประชาชน คือ ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ ด้านการเกษตร เช่น ปัญหาด้านการจัดการผลผลิต ไม่มีที่ดินทำกิน ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภค ผลผลิตตกต่ำ ด้านหัตถกรรม เช่น คุณภาพของสินค้าหัตถกรรมในชุมชน สินค้าหัตถกรรมขาดอัตลักษณ์ชุมชน ตลาดรองรับผลผลิต และการสร้างอาชีพเสริม ด้านการท่องเที่ยว เช่น ปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร อาหาร สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึง สินค้ารองรับการท่องเที่ยว [3] ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงซึ่งกันและกันนำมาซึ่งความยากจนแก่คนในชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาถึงระบบการผลิตที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดหรือจำกัดการเติบโตของเศรษฐกิจของชุมชน อันจะส่งผลเชื่อมโยงกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้ โดยให้ชุมชนมีโอกาสในการทบทวนวิถีการผลิต กระบวนการผลิต เพื่อสกัดออกมาเป็นบทเรียนให้เห็นถึงศักยภาพในการผลิต จุดอ่อนจุดแข็งในระบบการผลิต หลักการบริหารจัดการ การกระจายผลผลิต การนำองค์ความรู้ทักษะต่าง ๆ ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การพัฒนากลุ่มองค์กรด้านอาชีพต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่ โดยการนำกระบวนการทางนวัตกรรมอันได้แก่ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ และนวัตกรรมทางธุรกิจมาใช้ในการพัฒนาระบบการผลิตต่าง ๆ ของชุมชนอันจะนำไปสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ใช้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในการศึกษา ความหมาย รวมถึง การผลิตเพื่อการค้า การกระจายผลผลิตชุมชนและการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยเป็นการผลิตบนพื้นฐานของทุนชุมชนที่มี ซึ่งชุมชนแม่ฮ่องสอน อำเภอมะป้าหลวง จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่มีวิถีการผลิตด้านการเกษตรเป็นหลัก หัตถกรรม และการท่องเที่ยว ซึ่งด้านการเกษตรโดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเหลือจึงนำไปจำหน่าย ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ชุมชนตั้งอยู่บนพื้นที่สูง จึงทำให้ภูมิอากาศที่หนาวเย็น ประกอบกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ชุมชนจึงมีอาจปฏิเสธการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงทำให้ชุมชนมีการปรับตัวและมีการผลิตด้านหัตถกรรมและการท่องเที่ยวเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน

1. แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ [4] ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในระดับครัวเรือน ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนต่าง ๆ มีอยู่ ทั้งนี้ สัมพันธ์ เตชะอธิก [5] ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นพื้นฐานการรองรับเศรษฐกิจในลักษณะของเศรษฐกิจพอเพียงหรือเศรษฐกิจพึ่งตนเองที่ไม่ถูกพันนาการจากต่างชาติ มีอิสระเสรีภาพอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม [6] ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนถือเป็น “เศรษฐกิจรากฐาน” ที่มีความสำคัญยิ่งจึงควรส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งในระบบเศรษฐกิจของชุมชน และสนับสนุนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรท้องถิ่นด้วยกัน ทั้งนี้ ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ [7] ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนว่า การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง โดยเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ การพัฒนาแบบแยกส่วนไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันทั่ว เมืองและชนบทไม่สามารถแยกส่วนจากกันได้ ขณะเดียวกัน ควรสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือนในลักษณะของเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง พึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรในท้องถิ่น และพึ่งกันเองในชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์วิถีการผลิต ศักยภาพความพร้อมของชุมชน การบริหารจัดการโดยใช้ทรัพยากรชุมชนในการขับเคลื่อนอย่างมีส่วนร่วม

2. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ สรุปแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้ (1) ต้องสร้างเวทีการเรียนรู้ (2) วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน (3) พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง” พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตและ

สร้างเครือข่ายในชุมชน (5) ส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตหรือพัฒนาความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิต การคัดคุณภาพ การเก็บรักษา การแปรรูป และการบรรจุหีบห่อ ของผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยทรัพยากรของชุมชน (6) พัฒนาระบบตลาด (7) ส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ (8) ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง (9) สร้างศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วม (10) การสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (11) การพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจทำธุรกิจของชุมชน และ (12) ส่งเสริมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนออกสู่สังคมเพื่อนำมาสู่การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ มีผล ด่านธานี [8] ได้ให้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน และกำไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน

สรุปได้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นกระบวนการที่จะสร้างให้เศรษฐกิจชุมชนเกิดการสร้างรายได้ โดยชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ตาม แนวทางที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มาตรฐานและการสร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้ยั่งยืน

บททวนวรรณกรรม

สมคิด พรหมจ้อย [9] ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควรเริ่มจากการสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนโดยยึดฐานทางวัฒนธรรมและการใช้กระบวนการทางประชาสังคมร่วมกันจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ รวมทั้ง ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและบริโภคไปในทิศทางที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ทั้งนี้ พรเทพ รัตนเรืองศรี [10] ได้เสนอว่า การพัฒนากลุ่มเศรษฐกิจชุมชนต้องพัฒนาวิธีการผลิต แนวทางการผลิต และให้ความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์และการพัฒนาทักษะของสมาชิกชุมชน สร้างงานสร้างอาชีพและจัดระบบสวัสดิการให้แก่ทุกคนในชุมชน โดยที่ ภาณุเดช เพ็ชรความสุข [11] ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า รายได้หลักของชาวบ้าน คือ การทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำสวน และการทำนามีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ค่าครองชีพในตำบลค่อนข้างต่ำ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจชุมชน การตลาดและการบริหารจัดการ ควรส่งเสริมทักษะความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้า ตั้งกลุ่มอาชีพและมีการบริหารจัดการที่ดีในกลุ่ม และ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ [12] ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า จะต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการบูรณาการระหว่างภาคีพัฒนาจากภายในและภายนอก ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของร่วม การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการบริหารจัดการตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็ง นอกจากนี้ พรชยชาติ พงษ์ศิริ [13] กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มความรู้และขีดความสามารถของคนในชุมชนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี พัฒนางค์กรร่วมรู้เพื่อความสมดุลและยั่งยืนและมุ่งรักษาความสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทุน 3 ด้านอย่างสมดุล ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มเติมความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีประชากร คือ ชุมชนในตำบลแม่สลองนอก 13 ชุมชนที่มีวิถีการผลิตด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยว จากกลุ่มตัวอย่าง คือ (1) ผู้ผลิตด้านการเกษตรจาก 13 ชุมชนที่มีวิถีการผลิตด้านการเกษตร ชุมชนที่มีวิถีการผลิตด้านหัตถกรรม จำนวน 7 ชุมชน และชุมชนที่มีวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยว จำนวน 4 ชุมชน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้ (1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับนักท่องเที่ยว จำนวน 15 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพของสินค้าหัตถกรรมและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน (2) การสนทนากลุ่ม กับผู้ผลิตด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยว จำนวน 30 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน และ (3) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับผู้ผลิตด้านการเกษตร ด้านหัตถกรรมด้านการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน และตัวแทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 คน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนในตำบลแม่สลองนอก จากนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจง จัดกลุ่ม และตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลและใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยเพื่อหาคำตอบอธิบายตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย หมู่บ้าน จำนวน 13 หมู่บ้าน มีประชากรหลากหลายชาติพันธุ์รวม 8 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ จีนยูนนาน ไทยใหญ่ อาข่า อีวเมี่ยน ลีซอ ลัวะ ลาหู่ และไทยพื้นราบ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงทำให้มีสภาพอากาศที่หนาวเย็น เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางประวัติศาสตร์ จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมาก ชุมชนจึงมีการผลิตสินค้าหัตถกรรม และจัดการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ประชาชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ปลูกข้าว และข้าวโพด เพื่อบริโภคในครัวเรือน ปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อจำหน่าย ได้แก่ ชา กาแฟ ผลไม้เมืองหนาว และข้าวโพด นอกจากนี้ ยังมีอาชีพเสริม คือ การรับจ้างทั่วไป จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน หาของป่าขาย และการสร้างรายได้โดยการทำโฮมสเตย์

1. ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนมีเป้าหมายการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและการผลิตเพื่อจำหน่ายและมีศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน ดังนี้

1.1 ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนด้านการเกษตร

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน เน้นการผลิตโดยใช้แรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวและช่วยเหลือกันในลักษณะการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเพื่อนบ้าน ยึดองค์ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มุ่งผลิตเพื่อการยังชีพและจำหน่ายในปริมาณน้อย ดังนั้น จึงไม่ต้องพึ่งพาเครื่องจักรที่มีลักษณะซับซ้อนในวิถีการผลิต กระจายผลผลิตของชุมชนมี 4 วิธี คือ ตลาดในตำบล โครงการหลวง พ่อค้าคนกลาง และขนส่งไปจำหน่ายเองกับตลาดทั้งในเมืองและต่างจังหวัด พืชที่มีการผลิตเพื่อบริโภคมากที่สุด คือ ข้าว ข้าวโพด และผักพื้นบ้านเพื่อใช้ในการยังชีพ ปลูกข้าวโพดในสัดส่วนที่มากเกือบทุกครัวเรือน เพราะมีการเลี้ยงหมูและไก่เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมและเป็นอาหาร ดังนั้น ต้นทุนที่จะลดค่าใช้จ่ายสิ่งที่มีอยู่คือที่ดินและแรงงาน การปลูกผักพื้นบ้านเป็นแนวทางหนึ่งในการพึ่งตนเองเพื่อลดค่าใช้จ่ายของครอบครัว

แต่ยังขาดความตระหนักในการเพาะปลูกให้เป็นผักปลอดภัยจากสารเคมี ยาฆ่าแมลง วิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้อง และขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ผัก เนื่องจากไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์เพื่อปลูกต่อเนื่อง เพาะปลูกตามวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม คือ ปลูกทิ้งไว้ ขาดการดูแลเอาใจใส่ ไม่รู้วิธีการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ ใช้น้ำและพ่นยาเพื่อป้องกันแมลงศัตรูพืชซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพในระยะยาว การสะสมของสารเคมีในร่างกายนำมาซึ่งโรคร้ายไข้เจ็บ เป็นภาระด้านค่าใช้จ่ายในการดูแลและรักษาตามมา

ตารางที่ 1 ศักยภาพการผลิตเพื่อบริโภคของชุมชนในตำบลแม่สลองนอก

หมู่	ชุมชน	พืชที่ผลิต (ร้อยละ)				หมายเหตุ
		ข้าว		ข้าวโพด		
		เพียงพอ	ไม่เพียงพอ	เพียงพอ	เหลือจำหน่าย	
1	สันติคีรี	-	-	-	-	ซื้อจากตลาด
2	อาหะละ	-	23.00	77.00	/	ข้าวไม่เพียงพอ
3	เลาสิบ	88.89	-	11.11	-	เพียงพอ
4	ธาตุ	-	66.67	33.33	-	ข้าวไม่เพียงพอ
5	ป่าคาสุขใจ	-	55.56	44.44	/	ข้าวไม่เพียงพอ
6	กลาง	-	100.00	-	-	ข้าวไม่เพียงพอ
7	อาแบ	-	66.67	33.33	/	ข้าวไม่เพียงพอ
8	ป่าคาสามัคคี	-	60.00	40.00	/	ข้าวไม่เพียงพอ
9	พนาสวรรค์	-	23.08	76.92	-	ข้าวไม่เพียงพอ
10	แม่จันทหลวง (แม่เต๋อ)	100.00	-	-	-	ข้าวเหลือจำหน่าย
11	เจียงจาใส	-	66.67	33.33	/	ข้าวไม่เพียงพอ
12	ใหม่สันติ	-	66.67	33.33	-	ข้าวไม่เพียงพอ
13	ตงจาใส	-	66.67	33.33	/	ข้าวไม่เพียงพอ

จากตาราง ศักยภาพการผลิตเพื่อบริโภคของชุมชนในตำบลแม่สลองนอกพบว่า มีการผลิตข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนจำนวน 12 ชุมชน และมีเพียง 1 ชุมชน ที่ไม่มีการผลิตข้าวและข้าวโพดเพื่อบริโภค คือ บ้านสันติคีรี โดยพืชที่มีการผลิตเพื่อจำหน่ายมากที่สุด ได้แก่ ชา กาแฟ และผลไม้เมืองหนาว ส่วนการผลิตข้าวมีเพียง 2 ชุมชน คือ บ้านเลาสิบและบ้านแม่จันทหลวง (แม่เต๋อ) ที่สามารถผลิตข้าวได้เพียงพอต่อการบริโภค ทั้งนี้ การผลิตข้าวโพดเพื่อเลี้ยงสัตว์พบว่า มี 6 ชุมชนที่สามารถผลิตข้าวโพดในวิธีการผลิตได้อย่างเพียงพอและนำออกจำหน่ายสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ได้แก่ บ้านอาหะละ บ้านป่าคาสุขใจ (จะบู่สี) บ้านอาแบ บ้านป่าคาสามัคคี บ้านเจียงจาใส และบ้านตงจาใส

ตารางที่ 2 ศักยภาพการผลิตเพื่อจำหน่ายของชุมชนในตำบลแม่สลองนอก

หมู่	ชุมชน	พืชที่ผลิต (ร้อยละ)			
		กาแฟ	ชา	ผลไม้เมืองหนาว	พืชเศรษฐกิจอื่น
1	สันติคีรี	10.00	80.00	10.00	-
2	อาหะละ	85.71	-	14.29	-
3	เลาสิบ	-	-	-	100.00
4	ธาตุ	42.86	42.86	14.28	-
5	ป่าคาสุขใจ	50.00	50.00	-	-
6	กลาง	21.05	68.42	10.53	-
7	อาแบ	37.50	-	50.00	12.50
8	ป่าคาสามัคคี	26.67	66.67	6.66	-
9	พนาสวรรค์	68.97	22.99	5.75	2.29
10	แม่จันทรวง	61.85	7.22	30.93	-
11	เจียงจาใส	23.53	58.82	17.65	-
12	ใหม่สันติ	23.53	70.59	3.53	2.35
13	ตงจาใส	23.53	58.82	11.77	5.88

จากตาราง ศักยภาพการผลิตเพื่อจำหน่ายของชุมชนในตำบลแม่สลองนอกพบว่า ชาเป็นพืชเศรษฐกิจที่คนในชุมชนปลูกมากที่สุด รองลงมา คือ กาแฟ และผลไม้เมืองหนาว ได้แก่ เชอร์รี่ อะโวคาโด พลัม พลัม บ๊วย และมะคาเดเมีย ตามลำดับ ทั้งนี้ ชุมชนที่มีการปลูกชามากที่สุด คือ บ้านสันติคีรี รองลงมา คือ บ้านกลาง และ บ้านใหม่สันติ ตามลำดับ และ ชุมชนที่มีการปลูกกาแฟมากที่สุด คือ บ้านพนาสวรรค์ และบ้านแม่จันทรวง (แม่เต๋อ) รองลงมา คือ บ้านอาหะละ และบ้านธาตุ ชุมชนที่มีการปลูกผลไม้เมืองหนาวมากที่สุด คือ บ้านแม่จันทรวง (แม่เต๋อ) รองลงมา คือ บ้านอาแบ และ บ้านเจียงจาใส และบ้านสันติคีรี บ้านธาตุ บ้านกลาง และ บ้านตงจาใส ในอัตราส่วนเท่ากัน นอกจากนี้ ชุมชนตำบลแม่สลองนอกเริ่มปรับตัวรับวิถีการผลิตรูปแบบใหม่ ๆ เป็นการกระจายความเสี่ยงในกระบวนการผลิต เพราะหากผลผลิตพืชชนิดใดได้น้อยหรือราคาตกต่ำก็มีพืชชนิดอื่นทดแทน ทำให้ชุมชนเกิดรายได้ในการเสริมสร้างเศรษฐกิจโดยพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ ได้แก่ โกโก้ ยางพารา ลิ้นจี่ มะม่วงทุเรียน สับปะรด กล้วย กล้วยหอม ดาวอินคา บัวหิมะ ฝรั่ง และฝรั่งหวาน

ด้านการกระจายผลผลิตทางการเกษตรของตำบล จำแนกออกเป็น 4 วิธี คือ (1) จำหน่ายให้โรงงานในตำบลแม่สลองนอก (2) จำหน่ายผ่านโครงการหลวง (3) จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางมารับซื้อในชุมชน และ (4) ขนส่งไปขายในตัวเมืองเชียงใหม่ และกรุงเทพฯ โดยต้นทุนในการขนส่งสินค้าเกษตรค่อนข้างสูงเนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกไม่เอื้ออำนวยในการขนส่ง ร้อยละ 90 เป็นพื้นที่ลาดชันรถที่มีขนาดใหญ่เข้ามาถึงต้องพึ่งพารถขนาดเล็ก คือ จักรยานยนต์ ที่เกษตรกรจะต้องจ้างขนส่งสินค้าจากพื้นที่เพาะปลูกมายังชุมชนหรือที่รถบรรทุกสินค้าเกษตรเข้าถึงได้ (ราคาค่าขนส่งด้วยรถจักรยานยนต์อัตรากระสอบละ 10 บาท) จากนั้น

จ้างรถบรรทุกขนสินค้าเกษตรไปยังตลาดรับซื้อ (พื้นที่อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย) อัตรากิโลกรัมละ 90 สตางค์ ถึง 1 บาท กรณีขนส่งไกลการคิดค่าขนส่งจะขึ้นอยู่กับการตกลงราคากับเกษตรกร เมื่อหักต้นทุนแล้วจะเหลือที่เป็นรายได้ให้กับเกษตรกรน้อยมาก

ผลผลิตกาแฟ ชาวบ้านที่ไม่มีพาหนะขนส่งจะจำหน่ายในชุมชนให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ เพราะไม่ต้องเสียต้นทุนในการขนส่งไปขายที่อื่น ประกอบกับ ไม่มีพาหนะในการขนส่ง ส่วนผลผลิตชา การจัดการผลผลิตสามารถทำได้ 2 วิธี คือ นำไปจำหน่ายในเมือง และขายให้แก่โรงงานอบชาในตำบลแม่สลองนอก ส่วนผลผลิตของพืชชนิดอื่น ๆ ก็มีลักษณะการจัดการเช่นเดียวกัน คือ หากมีพาหนะในการขนส่งและเมื่อเทียบราคาจำหน่ายแล้วได้ราคาดีกว่าก็จะนำไปจำหน่ายเอง แต่หากราคาจำหน่ายต่างกันไม่มากก็เลือกขายให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือโรงงานในตำบล

ภาพที่ 1 ข้อมูลศักยภาพการผลิตของชุมชนด้านการเกษตร

1.2 ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนด้านหัตถกรรม

ตำบลแม่สลองนอกเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย 8 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีองค์ความรู้และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้าก่อให้เกิดรายได้เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี ชุมชนจึงมีการรื้อฟื้นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อจำหน่ายและหารายได้โดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ความรู้ด้านผ้าปักกลุ่มชาติพันธุ์ อีวเมี่ยน ลาหู่ อาข่า และลีซู ที่สามารถผลิตเป็นสินค้าที่หลากหลายเพื่อเป็นของฝากของตำบล

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ผลิตด้านหัตถกรรมผ้าปัก สินค้า และรายได้ในตำบลแม่สลองนอก

ที่	ชาติพันธุ์	หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	สินค้า	รายได้/คน/ปี (บาท)	ตลาด
1	อาข่า	- สันติคีรี - แม่จันหลวง - กลาง - พนาสวรรค์	23 คน	- พวงกุญแจ - ย่าม - เสื้อผ้า	10,000 – 25,000	นักท่องเที่ยวในชุมชน
2	ลาหู่	ป่าคาสุขใจ (จะบู่สี)	12 คน	- ย่าม - เสื้อผ้า	10,000 – 15,000	นักท่องเที่ยวในชุมชน

ตารางที่ 3 จำนวนผู้ผลิตด้านหัตถกรรมผ้าปัก สีน้า และรายได้ในตำบลแม่สลองนอก (ต่อ)

ที่	ชาติพันธุ์	หมู่บ้าน	จำนวน (คน)	สินค้า	รายได้/คน/ปี (บาท)	ตลาด
3	อัวเมี่ยน	เลาสิบ	15 คน	- กระเป๋าเงิน - กางเกง - พวงกุญแจ - หมวก	10,000 – 25,000	- นักท่องเที่ยวในชุมชน - นิทรรศการของหน่วยงานราชการ - ตลาดออนไลน์
4	ลีซู	บ้านธาตุ	10 คน	- หมวก เครื่องประดับ - ย่าม	10,000 – 20,000	- นักท่องเที่ยวในชุมชน

จากตารางพบว่า ตำบลแม่สลองนอกมีจำนวนผู้ผลิตด้านหัตถกรรมมีทั้งหมด 60 คน สินค้าส่วนใหญ่เป็นทั้งการขายเสื้อผ้า ย่าม แบบดั้งเดิมและการประยุกต์เป็นสินค้าใหม่ เช่น กระเป๋าเงิน พวงกุญแจ และหมวก มีรายได้จากการทำหัตถกรรมปีละ 10,000 – 25,000 บาท ส่วนใหญ่นำมาขายให้นักท่องเที่ยวตามตลาดในชุมชน อย่างไรก็ตาม งานหัตถกรรมของชุมชนยังเป็นการทำตามวิถีตามองค์ความรู้ทักษะที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ จึงทำให้คุณภาพของสินค้ายังไม่ได้มาตรฐาน มีความไม่สม่ำเสมอของเส้นด้ายในการปัก ความละเอียดในการปัก สี ความสมดุลของรูปแบบเสื้อ รูปแบบสินค้า บรรจุภัณฑ์ และฉลากสินค้า จึงยังไม่เป็นที่ต้องการของลูกค้า อีกทั้ง ชุมชนขาดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้า มีตลาดและกลุ่มเป้าหมายที่แคบ จึงทำให้ชุมชนไม่สามารถขายสินค้าทางหัตถกรรมนำมาซึ่งรายได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ

ภาพที่ 2 ข้อมูลศักยภาพการผลิตของชุมชนด้านหัตถกรรม

1.3 ศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนด้านการท่องเที่ยว

ตำบลแม่สลองนอก มีชุมชนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว 4 ชุมชน ดังนี้

1. **บ้านสันติคีรี** มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยว เป็นแหล่งปลูกชาคุณภาพเยี่ยม มีร้านค้า ร้านอาหาร ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกที่คนในชุมชนเป็นเจ้าของสถานประกอบการทั้งหมด มีไร่ชา โรงงานชา และตลาดสินค้าเกษตรและของฝากของที่ระลึกที่สำคัญของตำบล เช่น ชา กาแฟ ผักและผลไม้เมืองหนาว รวมถึง มีสภาพอากาศที่หนาวเย็นที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักแบบโฮมสเตย์ให้ได้สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่งดงาม ปัญหาที่พบ คือ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงแรม การสื่อสารกับ

นักท่องเที่ยว การบริการ เป็นต้น ชุมชนขาดการจัดระบบฐานข้อมูลด้านที่พัก ขาดการประชาสัมพันธ์ในสื่อออนไลน์ที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและสถานประกอบการ เช่น การหาข้อมูลที่พัก ช่องทางการติดต่อสื่อสาร การสำรองห้องพัก เป็นต้น และชุมชนยังไม่มีเม็ดเงินลงทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างให้เกิดมูลค่าก่อเกิดรายได้กับเศรษฐกิจชุมชน

2. บ้านป่าคาสใจ (จะบูนี) เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบโฮมสเตย์ที่มีความงดงามของวิถีชีวิตและวัฒนธรรม รวมถึง ธรรมชาติที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพัก โดยเฉพาะ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ชื่นชอบการท่องเที่ยววิถีชีวิตวัฒนธรรม การผจญภัย และการหาของป่า ทั้งนี้ ชุมชนขาดการบริหารจัดการแบบครบวงจร คือ ยังไม่มีของที่ระลึกจากชุมชน ยังไม่มีการรังสรรค์อาหารที่โดดเด่น รวมถึง ศักยภาพในการให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชนในการรองรับนักท่องเที่ยวของชุมชน

3. บ้านกลาง ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักแบบโฮมสเตย์ กางเต็นท์และที่พักแบบโรงแรม แต่ขาดสารสนเทศในการจัดบริการท่องเที่ยวในชุมชนและความไม่แน่นอนของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้ไม่แน่นอน

4. บ้านแม่จันทหลวง (แม่เต๋อ) ชุมชนมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและที่พักแบบโฮมสเตย์ แต่ประสบปัญหาชาวบ้านมีรายได้ที่ไม่แน่นอน เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักและใช้จ่ายในชุมชนมีน้อย ประสบการณ์และวิธีการในการคำนวณต้นทุนในการจัดบริการต่าง ๆ มีมุมมองและความเข้าใจที่แตกต่างกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว ความพร้อมของชุมชนในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นห้องน้ำและสุขภัณฑ์ที่กลายเป็นอุปสรรคสำคัญ รวมถึงการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวยังคงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องดำเนินต่อไป การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐยังคงมีความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนที่ห่างไกลและมีสภาพเศรษฐกิจที่ต่ำ จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานที่จะสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ในที่สุดและเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเข้าใช้บริการที่พักและท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์ต่อไป

ภาพที่ 3 การเก็บข้อมูลศักยภาพการผลิตของชุมชนด้านการท่องเที่ยว

2. การพัฒนาศักยภาพการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชน

การพัฒนาศักยภาพ เป็นการค้นหาและดึงความสามารถของชุมชนที่มีทั้งด้านความคิดและการประดิษฐ์ที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือยังพัฒนาได้ไม่เต็มที่ออกมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น การพัฒนาศักยภาพชุมชนจึงเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีการเชื่อมโยงระหว่าง “คน ความรู้ ทรัพยากร” ให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการ และการพัฒนา [14] ผู้วิจัยทำการศึกษาศักยภาพชุมชน โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิถีการผลิตด้านเกษตรกรรม

จุดแข็งที่เป็นศักยภาพในวิถีการผลิต คือ (1) ใช้แรงงานคนเป็นหลักในการผลิต เนื่องจากแรงงานเป็นสิ่งที่อยู่ในครัวเรือนทำให้มีต้นทุนในการผลิตต่ำ มีความขยันหมั่นเพียรและกระตือรือร้นในการเรียนรู้เพื่อปรับตัวด้านการผลิต และสร้างอาชีพเสริมจากองค์ความรู้ในวิถีการผลิต (2) ชุมชนมีที่ดินสำหรับประกอบอาชีพ มีโรงงานชา ตลาดชุมชน ปลุกข้าวและปลุกผักพื้นบ้านเป็นแหล่งอาหาร ลดค่าใช้จ่าย มีทุนทางวัฒนธรรมและมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ที่เป็นแหล่งอาหารของชุมชน และ (3) มีองค์ความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกชา ทั้งห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การเพาะปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว ผลผลิต การอบ การบรรจุหีบห่อ จนกระทั่ง ขายเป็นยังตลาด ซึ่งเป็นการส่งมอบความรู้ที่ได้จากการหล่อหลอมมาจากบรรพบุรุษ จุดอ่อนที่เป็นปัญหาอุปสรรคในวิถีการผลิต ได้แก่ (1) รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย รายได้ไม่แน่นอน การว่างงาน ชาดอาชีพเสริม มีหนี้สินหมุนเวียนจากการลงทุนทำการผลิต ต้องพึ่งพิงแหล่งทุนกู้ยืมทั้งจากภาครัฐและเอกชนและเป็นหนี้สินหมุนเวียน และมีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานสูง (2) ไม่มีที่ดินในการทำกิน ร้อยละ 23.47 และที่ดินทำกิน ร้อยละ 80 ไม่มีเอกสารสิทธิ์ และ (3) อาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ผลผลิตทางการเกษตรได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ผลผลิตราคาตกต่ำ ไม่ก่อเกิดรายได้ ที่ดินเสื่อมโทรม ผลผลิตไม่คงที่ ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งค่าแรงค่าปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืชและค่าขนส่ง ผลผลิตล้นตลาดและราคาถูก และ (4) ขาดการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาเพิ่มผลผลิต

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนในวิถีการผลิตด้านเกษตรกรรม ได้แก่ (1) การสร้างกิจกรรมการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน เช่น การส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยเพื่อบริโภคในครัวเรือน และการสร้างอาชีพเสริมที่เกิดจากองค์ความรู้และทักษะที่เป็นทุนชุมชนที่มีอยู่แล้ว โดยใช้แรงงานและปัจจัยการผลิตจากครัวเรือนที่มีและสามารถทำได้เป็นการลดต้นทุนในการดำเนินชีวิตของครัวเรือน เมื่อครัวเรือนสามารถลดต้นทุนได้ก็จะมีเงินเหลือเก็บ ประกอบกับ สร้างอาชีพเสริมจากองค์ความรู้และทุนชุมชนที่มี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทุนทางวัฒนธรรม ก็จะทำให้สามารถแก้ปัญหาการว่างงาน ก่อเกิดรายได้เพื่อเลี้ยงครอบครัว ลดค่าใช้จ่าย ตลอดจนลดการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมือง นำมาซึ่งความอบอุ่นของครอบครัว และ (2) ควรลดต้นทุนในห่วงโซ่การผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพในการกระจายสินค้าเกษตรของชุมชน รวมถึง การใช้วิทยาการความรู้และนวัตกรรมสมัยใหม่มาปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเพื่อให้มีประสิทธิภาพ

2. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิถีการผลิตด้านด้านหัตถกรรม

จุดแข็งที่เป็นศักยภาพในวิถีการผลิต คือ (1) ชุมชนมีความพยายามในการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมหารายได้เสริม ดังเช่น กลุ่มแม่บ้านที่มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนากลุ่มเพื่อหารายได้เพิ่ม มีแกนนำกลุ่มที่เข้มแข็งในการสร้างสรรค์กิจกรรมและเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ แล้วย่านมาถ่ายทอดให้สมาชิก และมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งสนับสนุนการทำกิจกรรมกลุ่ม และ (2) ด้านอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ที่สามารถสร้างเป็นสินค้าพัฒนาและเพิ่มมูลค่าเกิดรายได้ให้กับชุมชน จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิถีการผลิตด้านหัตถกรรม ได้แก่ 1) ชุมชนขาดการนำนวัตกรรมสมัยใหม่มาเพิ่มมูลค่าสินค้าจากทุนทางวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการผลิตใหม่ รวมถึง การวางแผนการกำหนดกลุ่มลูกค้าและการตลาดเพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่และอาชีพเสริมสร้างรายได้เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน 2) ขาดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน มีกลุ่มลูกค้าที่แคบ 3) คุณภาพของสินค้ายังไม่ได้มาตรฐาน เช่น มีความไม่สม่ำเสมอของเส้นด้าย ความสมดุลของรูปแบบเสื้อ สินค้า สี บรรจุภัณฑ์ และ 4) ขาดการวิเคราะห์ตลาด การวางแผนเป้าหมายในการผลิตและจำหน่าย

ผลผลิตสินค้า ความรู้และทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม และการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านหัตถกรรม ได้แก่ (1) การอบรมให้ความรู้และใช้นวัตกรรม เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต ให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์สามารถ จำหน่ายสร้างอาชีพและสร้างรายได้ และ (2) การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และนวัตกรรมกระบวนการเพื่อบริหารจัดการชุมชน

3. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคในวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยว

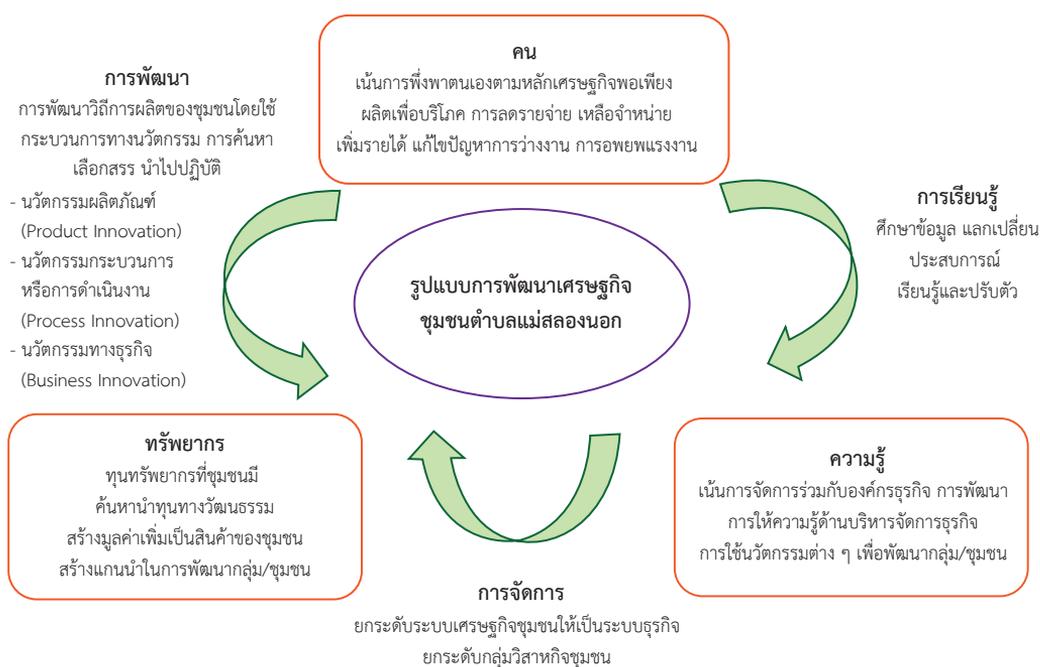
จุดแข็งในวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยว (1) ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ทั้งหมดในตำบลแม่ฮ่องสอนเป็นคนในพื้นที่ จึงทำให้เกิดความตระหนักรู้ในการพัฒนาและดูแลรักษาชุมชน เมื่อลูกหลานประสบผลสำเร็จจะกลับมาพัฒนาชุมชน ระดมทุนทรัพย์เพื่อปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและ โรงเรียน (2) ชุมชนมีทุนทางธรรมชาติที่เอื้อต่อการสร้างที่พักที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม ภูมิอากาศหนาวเย็น มีทุนทางวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีประวัติศาสตร์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว (3) มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวเพื่อศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เรียนรู้และปรับตัวในการพัฒนาวิถีการผลิตด้านการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดรายได้ จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรค ได้แก่ 1) ภาคบริการ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ส่วนใหญ่มีการจ้างแรงงานที่ไม่มี ความเชี่ยวชาญมาเป็นแรงงานภาคบริการ ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างลูกค้ากับพนักงานเป็นไปด้วยความลำบาก กระทั่งต่อจำนวนกลุ่มลูกค้า ที่มาใช้บริการ 2) ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ขาดการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในโรงแรม การสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การบริการ ตลอดจนรูปแบบของที่ระลึกที่ผลิตโดยชุมชน ไม่มีความหลากหลายส่วนใหญ่รับซื้อจากตลาดภายนอก และสินค้าที่ผลิตในชุมชนก็มีรูปแบบซ้ำ ๆ ที่ไม่สามารถรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ 3) ชุมชนขาดการจัดระบบฐานข้อมูลด้านที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก สถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว 4) ขาดความรู้ในการผลิตสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างนักท่องเที่ยวและสถานประกอบการ เช่น การหาข้อมูลที่พัก ช่องทางการติดต่อสื่อสาร การสำรองห้องพัก การเพิ่มมูลค่าสินค้าทางวัฒนธรรมเพื่อเกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ 5) ขาดสารสนเทศในการจัดบริการท่องเที่ยว และ 6) ขาดความรู้ในการคำนวณต้นทุนในการจัดบริการต่าง ๆ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ (1) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนโดยใช้นวัตกรรมกระบวนการเพื่อให้มีความรู้ในการผลิตสื่อออนไลน์นำเสนอสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว (2) การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลิตนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์จากทุนทางวัฒนธรรมรองรับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และ (3) การพัฒนารูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบโฮมสเตย์

สรุปผล

ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่ฮ่องสอน ได้จำแนกองค์ประกอบในการพัฒนาด้านคน ทรัพยากร และความรู้เพื่อนำไปสู่การจัดการวิถีการผลิตของตนเองภายใต้องค์ความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน ให้เกิดการพัฒนาระดับ แก่ไขปัญหาให้ชุมชน ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่ฮ่องสอน ดังนี้ (1) ด้านทรัพยากรมนุษย์/คน

เน้นการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ผลิตเพื่อบริโภคเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เมื่อเหลือก็นำออกจำหน่าย เป็นการเพิ่มรายได้ สร้างอาชีพเสริม แก้ไขปัญหาการว่างงานและปัญหาการอพยพแรงงานเข้าสู่เมือง ทำให้ครอบครัวไม่มีคนดูแลก่อให้เกิดปัญหาสังคม (2) ด้านความรู้ คนในชุมชนต้องสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนความรู้ในการผลิต และการศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาให้ความรู้เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้ร่วมกับประสบการณ์ที่มีมาพัฒนากลุ่มและองค์กรในชุมชนเพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการที่ดี ยกระดับเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นระบบธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่จะเป็นการสร้างอาชีพเสริมนำมาซึ่งรายได้ให้กับชุมชน และ (3) ทรัพยากร สร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม สร้างแกนนำที่เข้มแข็งให้เป็นแกนนำในการพัฒนากลุ่ม/ชุมชนและเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ภายใต้ทรัพยากรที่มีและแสวงหาวิทยาการความรู้และนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาและเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนทั้งมิติสังคมและมิติทางเศรษฐกิจ ดังแสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

อภิปรายผล

จากการประเมินศักยภาพการผลิตของชุมชน 3 ด้าน คือ ด้านการเกษตร หัตถกรรม และการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนมีวิธีการผลิตที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นหลัก โดยมีองค์ประกอบในการผลิต ได้แก่ ที่ดิน ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการถือครอง แต่ใช้วิธีการผลิตในที่ดินของตนเองอย่างต่อเนื่อง การผลิตเน้นการใช้แรงงานที่มีอยู่ในครอบครัวและแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างเพื่อนบ้าน ผลิตโดยยึดองค์ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และการกระจายผลผลิตของชุมชน 4 วิธี คือ จำหน่ายให้แก่ตลาดในตำบล จำหน่ายให้แก่โครงการหลวง จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อผลผลิตในชุมชน และขนส่งไปจำหน่ายเองกับตลาดทั้งในเมืองและต่างจังหวัด สอดคล้องกับแนวคิดของเรนศ ศรีวิชัยลำพันธ์ [4] ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจ

ชุมชนว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในระดับครัวเรือน ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน กล่าวคือ ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์บนพื้นฐานของความสามารถที่ชุมชนต่าง ๆ มีอยู่ และสอดคล้องกับแนวคิดของประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ [7] ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง เริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาแบบแยกส่วน ไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันว่า เมืองและชนบทก็ไม่สามารถแยกส่วนจากกันได้ โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิด “ผลประโยชน์” ในการเพิ่มพูนความรู้ รายได้ ทรัพยากรและความเอื้ออาทรต่อกัน

การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงระหว่าง คน ทรัพยากร และความรู้ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ การจัดการและการพัฒนา ดังนั้น ในวิถีการผลิตของชุมชนเพื่อบริโภคและจำหน่ายที่อาศัยทรัพยากรที่มีในชุมชน โดยเฉพาะ องค์ความรู้และทักษะที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนรู้จากคนในชุมชนด้วยกัน ผลิตโดยพึ่งพิงธรรมชาติ ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตตกต่ำ รายได้ไม่เพียงพอ ว่างงาน ต้องอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่เมืองทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ชุมชนมีเพียงผู้สูงอายุและเด็ก ครอบครัวอยู่กันไม่พร้อมหน้า ไม่สามารถเป็นที่พึ่งทางการศึกษาได้ ผู้สูงอายุดูแลบุตรหลานไม่ทั่วถึงจนอาจนำไปสู่ปัญหาให้ครอบครัวและสังคมได้

แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจึงควรเน้นที่คน เพราะคนเป็นกำลังแรงงานที่สำคัญในวิถีการผลิต ให้คนในชุมชนเกิดแนวคิดการพึ่งพาตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ลดต้นทุนในการดำรงชีพและลดรายจ่ายในครัวเรือนเพื่อให้มีเงินเหลือเก็บมากขึ้นสอดคล้องกับงานของสัมพันธ์ เตชะชอติก [5] ที่ให้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนว่า ควรเสริมสร้างกิจกรรมลดรายจ่ายให้ชุมชนซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนได้ เมื่อรายจ่ายลดลงถึงแม้รายได้ไม่เพิ่มขึ้นก็จะทำให้ครอบครัวมีเงินเหลือในการนำไปใช้จ่ายมากขึ้น ทำให้ไม่ต้องกังวลในการหาเงินและมีเวลาในการเข้าไปทำกิจกรรมร่วมในระดับชุมชน ช่วยกันค้นหาปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาอาชีพโดยใช้นวัตกรรมใหม่หรือการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ภายในชุมชนในการผลิต จะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง ทั้งนี้ ต้องศึกษาหาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากองค์กรหรือหน่วยงานภายนอกเพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาบริหารจัดการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนให้เป็นระบบธุรกิจ สร้างและพัฒนากลุ่มองค์กรชุมชนให้มีแกนนำที่เข้มแข็งในการพัฒนา ค้นหา คัดสรร และนำทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมที่มี ยกระดับสร้างคุณค่าให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยใช้วิทยาการความรู้และนวัตกรรมสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการพัฒนา สอดคล้องกับงานของสมคิด พรหมจ้อย [9] ที่กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน คือ การสร้างภูมิคุ้มกันของชุมชนโดยยึดฐานทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรม บริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตและบริโภคโดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ขณะที่ กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยังต้องให้ความสำคัญของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เพื่อเป็นฐานในการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนดังแนวคิดของ พรเทพ รัตนเรืองศรี [10] ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้น ต้องรวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มองค์กรในชุมชนด้านอาชีพเสริม ปรับปรุงเทคนิคการผลิต แนวทางการผลิต และประสานผู้เชี่ยวชาญเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ การพัฒนาทักษะความสามารถของสมาชิกและกรรมการในการบริหารจัดการกลุ่ม การลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ ทั้งนี้ กลุ่มอาชีพเสริมที่ควรเป็นกลุ่มที่ผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

ที่มาจากทุนชุมชนและทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น สอดคล้องกับงานของภาณุเดช เพียรความสุข [11] ที่ให้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมว่า ควรส่งเสริมการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชุมชนและสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ รวมถึง การตั้งกลุ่มอาชีพและอบรมให้วิทยาการความรู้ต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มมีการบริหารจัดการที่ดี บูรณาการร่วมกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย สอดคล้องกับงานของทวี วัชรเกียรติศักดิ์ [12] ที่เสนอแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนไว้ว่า จะต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการบูรณาการระหว่างภาคี ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของร่วม การใช้ทรัพยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีแกนนำและสมาชิกที่เข้มแข็ง รวมไปถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการบริหารจัดการ ด้งานของพรพรวัติ พงษ์ศิริ [13] ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มความรู้และขีดความสามารถของคนในชุมชนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดี พัฒนาองค์ความรู้รักษาความสมดุลของการพัฒนาทั้งทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและทุนทางทรัพยากร นำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมต่าง ๆ มาเพิ่มเติมความรู้ การออกแบบผลิตภัณฑ์และสร้างนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานภาครัฐ (องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สองนอก) นำฐานข้อมูลศักยภาพการผลิตบทเรียนจากวิธีการผลิตและการจัดการผลผลิตของชุมชนวางแผนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระยะยาว
2. ชุมชนได้รู้ศักยภาพของตน รู้จุดอ่อนในกระบวนการผลิต การจัดการผลผลิต และนำแนวทางการพัฒนาปรับใช้ในกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ
3. คนในชุมชน/กลุ่มองค์กรชุมชน นำกระบวนการทางนวัตกรรมปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาวิธีการผลิตด้านการเกษตร หัตถกรรม และด้านการท่องเที่ยว เพื่อยกระดับการผลิตที่สามารถแข่งขันได้
4. คนในชุมชน/กลุ่มองค์กรชุมชนนำรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้จากงานวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการผลผลิตด้านเกษตร ด้านหัตถกรรม และด้านการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ
2. ศึกษากระบวนการยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนจากทุนทางวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อต่อยอดกระบวนการผลิตด้านเกษตร ด้านหัตถกรรม และด้านการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Puripunpinyo, A. (2016). *Economic Development Concepts*. (Online). Retrieved on February 10, 2019, from agri.stou.ac.th/UploadedFile/91721-4.pdf. (in Thai)
- [2] Sriwichailamphan, T. (2015). *Community Economic Development*. Faculty of Economics, Chiang Mai University. (in Thai)

- [3] Chumpa, N. (2019). *The Driving of the Tourism Management Based on The Social Capital of Ethnic Communities in Maesalong-Nok Sub-District, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province*. Chiang Rai: Faculty of Management Science Chiang Rai Rajabhat University. (in Thai)
- [4] Sriwichailamphan, T. (2013). *Community Economic Development*. Faculty of Economics, Chiang Mai University. (in Thai)
- [5] Techaatik, S. (2001). Esarn NGOs. Bangkok. Pimdee. The Office of Community Development of Nakhonsawan Province. *The Discriminant Indicators of the Quality of Life Rural People from Basic Minimum Need B.E. 2547*. Nakhonsawan. (in Thai)
- [6] Wattanasiritham, P. (1999). *Community Economy Development Concept*. Bangkok: Edison Press Product. (in Thai)
- [7] Veerapattananirand, P. (1998). *Community Economy: Meaning Concept Regulation*. Retrieved on February 18, 2019, from https://sites.google.com/site/banrainarao/column/commu_econ_02. (in Thai)
- [8] Dantanin, M. (1998). *The Systematic Self-Reliance Community Economy*. Bangkok: SE-Education Public Company Limited. (in Thai)
- [9] Promjui, S. (2003). *Economy of the Communities in the Lower Northeastern: The Survival of Communities in the Middle of Change*. Bangkok. Sangsan. (in Thai)
- [10] Rattanuengsri, P. (2006). *Development Strategy on Community Economic in Solving Poverty in Ban Nongweang, Tumbon Noansa-aro, Nongrue District, Khon Kaen Province*. Master of Arts Program in Development Strategy, Loei Rajabhat University. (in Thai)
- [11] Piankwamsuk, P. (2006). *The Development Community from Supplementary Careers: Nakee Sup-District, Kamkhuenkaew District, Yasothon Province*. Ubon Ratchathani Rajabhat University. (in Thai)
- [12] Watcharakiettsak, T. (2016). Community Economic Strengthening by Developing Community Enterprise Group at Tambonpolsongkram Administration Organization, Nonsung District, Nakhonratchasima Province. *Journal of Business Administration The Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 5(1), 43-53. (in Thai)
- [13] Pongsiri, P. (2017). The Competency Development of the Community's Economy in Maha Sarakham Province under Sufficiency Economy Philosophy. *Business Administration and Economics Review*, 13(2), 23-45. (in Thai)
- [14] Sunyaviwat, S. (2006). *Sociological Theories: Contribution, Evaluation, and Appliance*. Bangkok. Chulalongkorn University. (in Thai)

ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไร
ของบริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทย
The Relationship between Tax Planning and Earnings
Management of Public Limited Company in Thailand

อโนทัย พลภานุมาศ^{1*} สัตยา ตันจันทรพงศ์² รัชเนีย บังเมฆ² และกุลชญา แวนแก้ว²
Anothai Polpanumas^{1*}, Sathaya Thanjunpong², Ratchaneeya Bangmek²
and Kulchaya Waenkaeo²

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

² ผศ.ดร., สาขาการบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

¹ Graduate Student, Master of Accountancy, Accountancy, Faculty of Business Administration, Maejo University, Chiang Mai, 50290, Thailand

² Asst. Prof. Dr., Accountancy, Faculty of Business Administration, Maejo University, Chiang Mai, 50290, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: anothaipol@gmail.com

(Received: March 26, 2020; Revised: August 5, 2020; Accepted: August 21, 2020)

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัยนี้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บริษัทมหาชนจำกัดที่มีลำดับสูงสุด 100 บริษัทแรก จัดอันดับโดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ซึ่งแบ่งตามรายได้ สินทรัพย์ กำไร และตามทุนจดทะเบียน โดยรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินของบริษัทระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2561 จำนวน 414 ตัวอย่าง โดยตัวแปรอิสระ ได้แก่ การวางแผนภาษีซึ่งวัดจากอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริงและอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวมตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการกำไรซึ่งวัดจากรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร โดยใช้ตัวแบบของ Kothari et al., (2005)[1] เพื่อนำไปวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนภาษี (วัดค่าจาก TAX/ASSET) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร แสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีการวางแผนภาษีเพื่อลดภาษีเงินได้นิติบุคคล รวมทั้ง การจัดการกำไรเพื่อให้บริษัทมีผลประกอบการที่ดีขึ้น นอกจากนี้บริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) การวางแผนภาษีมีผลต่อการจัดการกำไรมากกว่าบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้มีส่วนได้เสียในการตัดสินใจ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายทางภาษีของหน่วยงานของรัฐ

คำสำคัญ: การวางแผนภาษี การจัดการกำไร บริษัทมหาชนจำกัด

Abstract

The purpose of this research article is to study a relationship between tax planning and earnings management of public limited company in Thailand. The samples comprise of 100 top public limited companies ranked by the Department of Business Development (DBD), which can be divided according to income, assets, profit, and capital. The data was collected from the financial statements during the year 2016-2018. The samples comprise of 414 samples. Independent variable is tax planning that was measured by Effective Tax Rate (ETR) and the ratio of tax to total assets (TAX/ASSET). The dependent variable is earnings management measured by discretionary accruals following Kothari et al. (2005)'s model. Data analysis applied Multiple Regression Analysis. Overall, this study found that tax planning has positive relationship with earnings management. This indicates that company uses a tax planning as policy to reduce corporate income tax expenses and earnings management to make the company's profits higher. Moreover, the companies used service from large audit firm (BIG4) tax planning that has more impact earnings management than the companies that used service from small audit firm (NON-BIG4). This is useful for stakeholders to make a decision, and it can be used as a guideline for regulators to improve tax laws.

Keywords: Tax Planning, Earnings Management, Public Limited Company

บทนำ

ในประเทศไทย หลักเกณฑ์ทางบัญชีและหลักเกณฑ์ทางภาษีมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก วัตถุประสงค์อันดับแรกในการจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อวัตถุประสงค์ทางภาษี [2] อีกทั้งภาษีเป็นต้นทุนในการดำเนินงานจึงเป็นต้นเหตุให้ผู้บริหารมีแรงจูงใจในการบริหารเกี่ยวกับรายงานทางการเงินเพื่อให้ค่าใช้จ่ายทางภาษีลดลง [3] และเป็นสาเหตุให้มีการวางแผนภาษีขึ้น ผู้บริหารนำกลยุทธ์การวางแผนภาษีมาใช้เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายทางภาษีให้น้อยที่สุด ซึ่งกลยุทธ์การวางแผนภาษีโดยที่เจตนา เช่น ตั้งบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเดียวกันเพื่อประกอบกิจการ การคิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่บริษัทกู้ยืมจากผู้ถือหุ้น กรรมการ หรือผู้ถือหุ้นส่วน การสร้างหลักฐานในการประกอบธุรกิจให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งประมวลรัษฎากร เป็นต้น รวมทั้ง กลยุทธ์การวางแผนภาษีโดยที่ไมเจตนา เช่น การเลือกใช้นโยบายในการดำเนินธุรกิจ เพื่อให้บริษัทมีค่าใช้จ่ายทางภาษีลดลง ซึ่งจะส่งผลทำให้บริษัทมีกำไรสุทธิทางบัญชีและกระแสเงินสดจากกิจกรรมดำเนินงานเพิ่มขึ้น หากบริษัทที่มีระบบบัญชีและระบบภาษีที่ดีจะทำให้บริษัทไม่ต้องเสียเบี้ยปรับเงินเพิ่มภายหลัง [4]

ลักษณะของบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นบริษัทครอบครัว ผู้บริหารจึงมีอำนาจในการบริหารงานอย่างเต็มที่ ซึ่งผลตอบแทนของผู้บริหารมักผูกติดกับตัวเลขทางบัญชี เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และผลตอบแทนที่ผู้บริหารต้องการ ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจในการเลือกใช้นโยบายทางการเงินตามเกณฑ์คงค้างหรือการเลื่อนการรับรู้กำไรหรือขาดทุนที่นำเสนอในงบการเงิน การปรับเปลี่ยนโครงสร้างรายการต่าง ๆ ของบริษัท เพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการตัวเลขกำไรให้เป็นไปตามที่ผู้บริหารหรือบริษัทต้องการ [5] ถึงแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขกฎหมายและข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานการบัญชีและมาตรฐานรายงานทางการเงิน แต่การแก้ไขดังกล่าวไม่สามารถควบคุมให้พฤติกรรมในการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารในการเลือกใช้นโยบายหมดสิ้นไปได้ ดังนั้น การวางแผนภาษีจึงมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร เพราะผู้บริหารจะเลือกใช้นโยบายบัญชีและทำการวางแผนภาษีเพื่อประโยชน์แก่บริษัทและตนเอง โดยการทำให้กำไรทางบัญชีสูงขึ้นและกำไรทางภาษีลดลง เพื่อให้บริษัทมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้น งานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรหลายฉบับได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีกับการจัดการกำไร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yorke et al. [6] Marques, Rodrigues and Craig [7] พบว่า บริษัทที่มีการวางแผนภาษีจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร ขณะที่ผลวิจัยของ Warsono [8] พบว่า บริษัทที่มีการวางแผนภาษีจะมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร จะเห็นได้ว่า ผลการศึกษายังคงมีความขัดแย้งกันระหว่างความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจในการวางแผนภาษีและการจัดการกำไร เพื่อเป็นประโยชน์มากขึ้น ดังนั้น งานวิจัยในครั้งนี้จึงศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทย เพื่อให้ทราบว่า การวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อีกทั้ง ในประเทศไทยบริษัทมหาชนจำกัดส่วนใหญ่นิยมใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า การใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรหรือไม่ อันเป็นที่มาของงานวิจัยนี้

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีทางเลือก (Trade-off Theory) อธิบายถึงต้นทุนที่เสียไปกับผลประโยชน์ที่ได้รับ (Cost vs. Benefit) โดยการเลือกใช้วิธีการทางการเงิน เช่น การก่อหนี้ (ดอกเบี้ยจ่าย) สามารถนำมาถือเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ เป็นต้น ขณะที่ การเพิ่มทุนจากผู้ถือหุ้น (เงินปันผลจ่าย) ไม่สามารถนำมาเป็นรายจ่ายในทางภาษีได้ อย่างไรก็ตาม หากบริษัทเลือกใช้วิธีการก่อหนี้จำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จะทำให้ได้รับประโยชน์ในทางภาษี แต่บริษัทอาจจะต้องเผชิญกับภาวะการล้มละลายที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน [9]

ทฤษฎีการบัญชีเชิงบวก (Positive Accounting Theory) ตามแนวคิดของ Watts and Zimmerman [10] ได้แบ่งสมมติฐานในการเลือกนโยบายของผู้บริหาร ออกเป็น 3 สมมติฐาน ได้แก่ 1. การให้ผลตอบแทน (Bonus Plan) สมมติฐานนี้เป็นการจัดการเกี่ยวกับแผนการให้ผลตอบแทนพิเศษแก่ผู้บริหาร โดยผูกติดกับผลการดำเนินงาน 2. สัญญาหนี้ (Debt Contracts) สมมติฐานนี้ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะรักษาอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน เพื่อให้เจ้าหนี้เข้ามาแทรกแซงการบริหารหรืออาจพิจารณาเงื่อนไขในการให้กู้ใหม่ อาจทำต้นทุนของบริษัทเพิ่มขึ้น และ 3. ต้นทุนทางการเมือง (Political Cost) สมมติฐานนี้เชื่อว่า บริษัทที่มีขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะใช้นโยบายทางการเงินบัญชีลดผลกำไรของบริษัทมากกว่าบริษัทที่มีขนาดเล็ก เนื่องจากบริษัทใดที่กำลังเอาเปรียบสังคม จะทำให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซง

การวางแผนภาษี (Tax Planning) เป็นแนวทางการปฏิบัติงานในอนาคตเกี่ยวกับรายการทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับภาษีอากรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยมุ่งเน้นให้การเสียภาษีอากรมีความถูกต้องครบถ้วนตามหลักเกณฑ์วิธีการ และให้ผลจำนวนภาษีอากรที่ต้องชำระเป็นจำนวนที่น้อยที่สุด รวมถึง การหลบหลีกภาษี (Tax Avoidance) โดยใช้ช่องว่างของกฎหมาย [4] สำหรับการวัดค่าการวางแผนภาษีครอบคลุมทั้ง 2 รูปแบบ คือ 1) การวางแผนภาษีที่ทำให้กำไรทางภาษีลดลง โดยไม่กระทบกับกำไรทางบัญชี โดยใช้อัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง (Effective Tax Rate: ETR) คำนวณจากอัตราส่วนภาษีเงินได้ของงวดปัจจุบันต่อกำไรทางบัญชีก่อนหักภาษี ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากงบกำไรขาดทุนและหมายเหตุประกอบงบการเงิน และ 2) การวางแผนภาษีที่ทำให้กำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษีลดลง โดยวัดจากค่าอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET) และเก็บรวบรวมข้อมูลจากงบแสดงฐานะการเงินและหมายเหตุประกอบงบการเงิน [11] เพราะตัววัดค่านี้จะสะท้อนถึงค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ที่บริษัทต้องชำระ ซึ่งเกิดจากกำไรทางภาษีของงวดที่ปรากฏในรายงานทางการเงิน ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ตัววัดค่าการวางแผนภาษีจากอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง (ETR) และวัดจากค่าอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET)

ในส่วนของการจัดการกำไร (Earnings Management) เป็นกระบวนการในการปรับแต่งตัวเลขทางบัญชีในรายงานทางการเงินให้เป็นไปตามที่ผู้บริหารต้องการหรือเพื่อให้แสดงผลการดำเนินงานตามที่กิจการต้องการ โดยเลือกใช้ใช้นโยบายบัญชีที่แตกต่างกัน หรือการเปลี่ยนแปลงวิธีการบันทึกบัญชีใหม่ เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจในการจัดการกำไร เกิดจากผู้บริหารต้องการลดกำไรทางภาษีและเพิ่มกำไรทางบัญชี สะท้อนผลการดำเนินงานออกมาในงบการเงิน โดยการจัดการกำไรของผู้บริหาร สามารถแบ่งออกเป็น 2 วิธี ได้แก่ 1. เลือกใช้นโยบายการบัญชี และ 2. การจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง (Accrual Transaction) ซึ่งวิธีแรกนั้นผู้บริหารมักถูกจำกัดขอบเขตโดยข้อกำหนดของสภาวิชาชีพบัญชี เช่น มาตรฐานการบัญชี มาตรฐานรายงานทางการเงิน เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้บริหารต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยข้อจำกัดดังกล่าวทำให้หลายงานวิจัยเลือกใช้การวัดการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างแทน ดังนั้น งานวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบของ

Kothari, Leone and Wasley [1] วัดค่ารายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals: DAC) เนื่องจากเป็นที่นิยม [12] โดยรายการคงค้างใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร คือ รายการคงค้างที่ผู้บริหารสามารถควบคุมได้ เกิดจากการที่ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจต่อการเกิดรายการหรือใช้ดุลยพินิจผ่านนโยบายทางบัญชี รวมถึง ประเมินการทางบัญชีต่าง ๆ เพื่อจัดการตัวเลขกำไร [13]

ความแตกต่างระหว่างมาตรฐานการบัญชีและหลักการทางภาษี จะทำให้บริษัทสามารถเพิ่มรายการรายได้ทางบัญชีและลดรายการรายได้ทางภาษีในรอบระยะเวลาบัญชีเดียวกันได้ จึงทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกำไรทางบัญชีและกำไรทางภาษี เช่น เงินปันผลรับ ถือเป็นรายได้ทางบัญชี แต่ได้รับยกเว้นไม่ต้องถือเป็นรายได้ในทางภาษี เป็นต้น ถ้าหากบริษัทสามารถทำอย่างนั้นได้จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของบริษัทว่าสามารถเอื้ออำนวยให้ผู้บริหารใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจเกี่ยวกับรายงานทางการเงินและภาษีได้หรือไม่ [14] ความแตกต่างระหว่างมาตรฐานการบัญชีและหลักการทางภาษีที่เพิ่มช่องว่างมากขึ้น อาจเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารใช้สิ่งช่องว่างเหล่านี้ทำให้กำไรทางด้านบัญชีสูงขึ้นโดยไม่กระทบต่อกำไรทางด้านภาษี [15]

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรพบว่า การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวก เชิงลบ หรือไม่สามารถสรุปทิศทางของความสัมพัทธ์กับการจัดการกำไร ดังนี้

การวางแผนภาษีมีผลกระทบเชิงบวกกับการจัดการกำไร

Yorke et al. [6] ศึกษาผลกระทบของการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรที่มีผลต่อมูลค่าของบริษัท โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) กลุ่มตัวอย่าง คือ บริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงินที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์กานา โดยใช้ข้อมูลในระหว่าง ค.ศ. 2003-2012 ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนภาษีมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการกำไร ทั้งการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรพยายามลดค่าใช้จ่ายภาษีให้น้อยที่สุด คุณภาพของการเปิดเผยภาษีช่วยลดปัญหาตัวแทนซึ่งช่วยลดการจัดการกำไร บริษัทที่มีภาวะภาษีสูงมีแนวโน้มที่จะมีการจัดการกำไร ดังนั้น การวางแผนภาษีจึงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร

Marques, Rodrigues and Craig [7] ศึกษาการวางแผนภาษีที่มีอิทธิพลต่อการจัดการกำไรของบริษัทจำกัดในประเทศโปรตุเกส โดยใช้ข้อมูลในระหว่าง ค.ศ. 2001-2002 ในการตรวจสอบการจัดการกำไร และเลือกใช้ตัวแบบวัดของ Modified Jones (1991) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการถดถอยพบว่า ในโปรตุเกส แนวคิดของรายได้ที่ต้องเสียภาษีที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับรายงานรายได้ทางบัญชีถูกนำมาใช้เพื่อกำหนดภาระภาษีของบริษัท รัฐบาลโปรตุเกสจึงได้ออกกฎหมายเพื่อแนะนำระบบการชำระเงินพิเศษในบัญชี (Special Payment on Account: SPA) โดยเก็บภาษีจากฐานรายได้ ผลการศึกษาพบว่า บริษัทที่มีอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริงต่ำเฉลี่ยในอัตราสูงมีแนวโน้มที่จะมีการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น และทำให้รายงานรายได้ของบริษัทต่ำเพื่อเสียภาษีน้อยที่สุด ในทางกลับกันบริษัทที่มีอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริงต่ำเฉลี่ยในอัตราที่ต่ำ จะใช้วิธีการกระจายกำไรเมื่อประเทศนั้นมีหลักการทางบัญชีและหลักการทางภาษีที่เป็นอิสระจากการกัน

การวางแผนภาษีมีผลกระทบเชิงลบกับการจัดการกำไร

Warsono [8] ศึกษาผลกระทบของสินทรัพย์ภาษีเงินได้รอดัดบัญชี ค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้รอดัดบัญชี การวางแผนภาษีต่อการจัดการกำไรของบริษัทหอสังหาริมทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์อินโดนีเซีย (BEI) ที่ใช้ข้อมูลในระหว่าง ค.ศ. 2011-2015 รวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ บริษัท อสังหาริมทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์อินโดนีเซีย

ผลการศึกษาพบว่า สินทรัพย์ภาษีเงินได้รอตัดบัญชีเป็นผลบวกและมีนัยสำคัญต่อการจัดการกำไร ในขณะที่ค่าใช้จ่ายภาษีรอการตัดบัญชีและการวางแผนภาษีมีผลกระทบทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการกำไร การวางแผนภาษีไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร

Sulistianingsih [14] ศึกษาการวางแผนภาษีและภาวะภาษีที่มีอิทธิพลต่อการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้ข้อมูลในระหว่าง ค.ศ.2014 ถึง 2017 ที่เผยแพร่ใน www.idx.co.id วิธีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีเชิงพรรณนา โดยรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ บริษัทในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่มที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์อินโดนีเซีย ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนภาษีมีผลในเชิงบวกและไม่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการกำไร

Salah [17] ศึกษาผลกระทบของภาษีเงินได้รอการตัดบัญชีและการวางแผนภาษีต่อการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในประเทศอียิปต์ โดยใช้ข้อมูลในระหว่าง ค.ศ. 2011 ถึง 2017 วิธีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีเชิงพรรณนา โดยรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์อียิปต์ ผลการศึกษาพบว่า การวางแผนภาษีไม่มีผลโดยตรงต่อการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาครั้งนี้จึงทดสอบว่า การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรหรือไม่ ซึ่งกำหนดสมมติฐานได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1: การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร

การบริหารงานของผู้บริหารเพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุดนั้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียอื่น จะมีผู้สอบบัญชีเป็นตัวกลาง โดยทำหน้าที่ตรวจสอบหรือสอบทานงบการเงินของบริษัท พร้อมทั้งแสดงความเห็นต่องบการเงินว่า บริษัทได้แสดงข้อมูลเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานอย่างเหมาะสมหรือไม่ ดังนั้น ผู้สอบบัญชีจึงมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการกำไร ซึ่งงานวิจัยในอดีตพบว่า สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรเพราะ สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) มีผู้ตรวจสอบบัญชีที่มีความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญ เป็นที่ยอมรับในระดับสากล จึงทำให้การนำเสนอข้อมูลทางการเงินนั้นมีคุณภาพสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Inaam [18] ที่พบว่า การใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) มีความแตกต่างกับสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) ขณะที่ผลวิจัยของ Yasar [19] พบว่า ไม่พบความแตกต่างระหว่างสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) และสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในอดีตพบว่า ยังมีความขัดแย้ง การศึกษาครั้งนี้จึงทดสอบว่า ในกลุ่มที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) และกลุ่มที่ใช้สำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรหรือไม่ จึงกำหนดสมมติฐานได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 2: ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหาชนจำกัดที่ใช้สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) และที่ใช้สำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4)

ระเบียบวิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ บริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทย จำนวน 1,248 บริษัท (ข้อมูล ณ วันที่ 12 มิถุนายน 2562) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกบริษัทในข้อมูลจัดอันดับ 100 บริษัท แบ่งตามการจัดอันดับโดยกรมพัฒนา

ธุรกิจการค้า เรียงตามรายได้ สินทรัพย์ กำไร และตามทุนจดทะเบียนที่เรียกชำระแล้ว โดยศึกษาระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2561 โดยยกเว้นบริษัทในกลุ่มธนาคาร กลุ่มเงินทุนหลักทรัพย์ กลุ่มธุรกิจประกันภัย กลุ่มธุรกิจประกันชีวิตและกองทุนอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากบริษัทเหล่านี้มีโครงสร้างรายการทางการเงินที่แตกต่างจากกลุ่มบริษัทโดยทั่วไป จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมีดังนี้

บริษัทมหาชนที่จดทะเบียนในกรมพัฒนาธุรกิจการค้าในข้อมูลจัดอันดับ 100 บริษัท	400 บริษัท
(โดยแบ่งเรียงตามรายได้ สินทรัพย์ กำไร และตามทุนจดทะเบียนที่เรียกชำระแล้ว)	
หัก บริษัทที่มีรายชื่อเหมือนกัน	203 บริษัท
บริษัทที่อยู่ในกลุ่มธุรกิจการเงิน และกลุ่มกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์	41 บริษัท
บริษัทที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน	18 บริษัท
กลุ่มตัวอย่าง	<u>138</u> บริษัท

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วย ข้อมูลงบการเงินของบริษัท ได้จาก เว็บไซต์กรมพัฒนาธุรกิจการค้า เว็บไซต์ของบริษัทและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ครั้งนี้อยู่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2561 มีข้อมูลตัวอย่างในการศึกษาจำนวน 138 บริษัทและศึกษาระยะ เวลา 3 ปี จึงทำให้มีกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 414 ตัวอย่าง ซึ่งเพียงพอและมีขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 10 เท่าของ จำนวนตัวแปรในการวิเคราะห์ข้อมูล Hair et al. [20]

การวัดค่าของตัวแปร

การวัดค่าของตัวแปร ตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้ ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ตัวแปรตามและตัวแปรควบคุม ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ การวางแผนภาษีที่ทำให้กำไรทางภาษีลดลงแต่ไม่กระทบกับกำไรทางบัญชีโดยจะวัดจากอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง (ETR) คำนวณจากอัตราค่าใช้จ่ายภาษีต่อ กำไรก่อนหักภาษีเงินได้ และการวางแผนภาษีเพื่อให้ทั้งกำไรทางบัญชีและทางภาษีลดลงโดยวัดจากอัตราส่วน ภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET) [11]

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การจัดการกำไร จะใช้ตัวแบบวัดค่ารายการคงค้าง โดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals: DAC) โดยใช้ตัวแบบของ Kothari et al., [1]

3. ตัวแปรควบคุม (Control Variables) เป็นตัวแปรเกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะของบริษัทที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไร งานวิจัยในอดีตที่มีการศึกษามาแล้ว ประกอบด้วย ขนาดบริษัท ความเสี่ยงทางการเงิน ความสามารถในการทำกำไร ระดับการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีตัวตน การเติบโตของกิจการ สำนักงานสอบบัญชี และกลุ่มอุตสาหกรรม ดังนี้

3.1 ขนาดบริษัท (Firm Size: SIZE) วัดโดยลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม

3.2 ความเสี่ยงทางการเงิน (Leverage: LEV) จะใช้อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม

3.3 ความสามารถในการทำกำไร (Profitability) โดยวัดจากอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (Return on Asset : ROA) คำนวณจากกำไรทางบัญชีก่อนหักภาษีต่อสินทรัพย์รวม

3.4 ระดับการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีตัวตน (Capital Intensity: CAP) วัดจากอัตราส่วนของสินทรัพย์ ประเภทที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ต่อสินทรัพย์รวม

3.5 การเติบโตของกิจการ (GROWTH) จะใช้อัตราการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์รวม โดยคำนวณจากยอดสินทรัพย์รวมปีปัจจุบันหักยอดสินทรัพย์รวมปีก่อน หาดด้วยยอดสินทรัพย์รวมปีก่อน

3.6 สำนักงานสอบบัญชี (BIG4) ซึ่งใช้ตัวแปรเทียม (Dummy Variables) คือ (0,1) เป็นตัววัดโดยมีค่าเป็น 1 เมื่อใช้บริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชี BIG4 ประกอบด้วย บริษัท เคพีเอ็มจี ภูมิไย สอบบัญชี จำกัด (KPMG) บริษัท ดีลอยท์ ทูช ไร้มัทส์ ไชยยศ สอบบัญชี จำกัด (Deloitte) บริษัท ไพร์ซวอเตอร์เฮาส์ คูเปอร์ส เอพีเอเอส จำกัด (PWC) และบริษัท สำนักงาน อีวาย จำกัด (EY) และที่เหลือให้ค่าเป็น 0

3.7 กลุ่มอุตสาหกรรม (IND) ซึ่งใช้ตัวแปรเทียม (Dummy Variables) คือ (0,1) เป็นตัววัด แบ่งโดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้า โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มการผลิต กลุ่มการบริการ กลุ่มการค้าส่งและค้าปลีก

ตารางที่ 1 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวัดค่าตัวแปรที่เกี่ยวข้องและตัวแปรควบคุม

ตัวแปร	ชื่อตัวแปร	ตัววัด
การจัดการกำไร	EM	$DAC_i = (TA_i / A_{i-1}) - NDAC_i$ โดยแทนค่า $TA_i = (\Delta CA_i - \Delta Cash_i) - (\Delta CL_i - \Delta STD_i - \Delta TP_i) - \Delta DEP_i$
การวางแผนภาษี	TP	วัดค่าจาก ETR และ TAX/ASSET โดยรวบรวมข้อมูลจากภาษีเงินได้นิติบุคคลในหมายเหตุประกอบงบการเงิน
อัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง	ETR	วัดจากอัตราค่าใช้จ่ายภาษีต่อกำไรก่อนหักภาษีเงินได้ โดยรวบรวมข้อมูลจากงบกำไรขาดทุน
อัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม	TAX/ASSET	วัดจากค่าอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม โดยรวบรวมข้อมูลจากงบแสดงฐานะการเงิน
ขนาดบริษัท	SIZE	วัดจากค่าลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม
ความเสี่ยงทางการเงิน	LEV	วัดจากค่าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม
ความสามารถในการทำกำไร	ROA	วัดจากกำไรทางบัญชีก่อนหักภาษีต่อสินทรัพย์รวม
ระดับการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีตัวตน	CAP	วัดจากอัตราส่วนของสินทรัพย์ประเภทที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ต่อสินทรัพย์รวม
การเติบโตของกิจการ	GROWTH	วัดจากอัตราการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์รวม
สำนักงานสอบบัญชี	BIG4	ตัวแปรเทียม (0,1) โดยมีค่าเป็น 1 เมื่อใช้บริการสอบบัญชีจากสำนักงานสอบบัญชี BIG4 ประกอบด้วย KPMG, Deloitte, PWC และ EYที่เหลือให้ค่าเป็น 0
กลุ่มอุตสาหกรรม	IND	ตัวแปรเทียม (0,1) เป็นตัววัด ซึ่งแบ่งตามกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ออกเป็น 3 อุตสาหกรรม ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิต อุตสาหกรรมการบริการ อุตสาหกรรมการค้าปลีก และค้าส่ง

ตัวแบบในการศึกษา

ตัวแบบในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหาชน จำกัดในประเทศไทย เขียนเป็นสมการดังนี้

$$EM_i = \beta_0 + \beta_1 TP_i + \beta_2 SIZE_i + \beta_3 LEV_i + \beta_4 ROA_i + \beta_5 CAP_i + \beta_6 GROWTH_i + \beta_7 BIG4_i + \sum_{k=1}^3 \beta_k IND_k + \beta_i YEAR_i + \epsilon_i$$

โดย EM_i = การจัดการกำไรโดยวิธีรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals) ของบริษัท i ปีที่ t วัดจากค่า $DAC_i = TA_i / A_{i-1} - NDAC_i$

- TP_i = การวางแผนภาษีของบริษัท i ปีที่ t วัดจากค่า ETR และ TAX/ASSET
- $SIZE_i$ = ขนาดของบริษัท i ปีที่ t คำนวณจากค่าลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม
- LEV_i = ความเสี่ยงทางการเงินของบริษัท i ปีที่ t คำนวณจากหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น
- ROA_i = ความสามารถในการทำกำไรของบริษัท i ปีที่ t คำนวณจากกำไรจากการดำเนินงานต่อส่วนของผู้ถือหุ้นรวม
- CAP_i = ระดับการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีตัวตนของบริษัท i ปีที่ t คำนวณจากสินทรัพย์ประเภทที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ต่อสินทรัพย์รวม
- $GROWTH_i$ = การเติบโตของบริษัท i ปีที่ t คำนวณจากการเปลี่ยนแปลงของสินทรัพย์รวม
- $BIG4_i$ = ใช้ตัวแปรเทียบ (0,1) เป็นตัววัดสำนักงานสอบบัญชี 1 = BIG4 และ 0 = NON-BIG4
- IND_k = ใช้ตัวแปรเทียบ (0,1) เป็นตัววัดตามกลุ่มอุตสาหกรรมทั้ง 3 อุตสาหกรรม
- $YEAR_i$ = ใช้ตัวแปรเทียบ (0,1) เป็นตัววัดตามจำนวนปีตั้งแต่ พ.ศ. 2559 - 2561

ผลการศึกษาและอภิปรายผลการศึกษา

งานวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Analysis) และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ จากข้อมูลตารางที่ 2 พบว่า เมื่อแบ่งตามประเภทอุตสาหกรรมพบว่า กลุ่มการผลิตมี 177 ตัวอย่าง กลุ่มการบริการมี 177 ตัวอย่าง และกลุ่มการค้าส่งและค้าปลีกมี 60 ตัวอย่าง ในภาพรวมมีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 414 ตัวอย่าง นอกจากนี้ มีค่าเฉลี่ยรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร (EM) เท่ากับ 0.049 0.053 0.128 และ 0.060 ตามลำดับ รวมทั้ง มีอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง (ETR) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.111 0.163 0.186 และ 0.140 ตามลำดับ และมีอัตราภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX / ASSET) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.008 0.010 0.010 และ 0.010 ตามลำดับ (ค่า ETR และ TAX/ASSET มีค่าต่ำแสดงว่า มีการวางแผนภาษีสูง) ในภาพรวมค่าเฉลี่ยของขนาดของบริษัทวัดค่าจาก Natural Logarithm ของสินทรัพย์รวม 10.490 กลุ่มการค้าส่งและค้าปลีกมีความเสี่ยงทางการเงินสูงสุดเท่ากับ 0.625 กลุ่มผลิตมีความสามารถในการทำกำไรสูงสุดเท่ากับ 0.058 และมีระดับการลงทุนในสินทรัพย์ที่มีตัวตนสูงสุดเท่ากับ 0.434 ส่วนกลุ่มการบริการมีการเติบโตสูงสุดเท่ากับ 0.071

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตัวแปร	กลุ่มการผลิต (n = 177)		กลุ่มบริการ (n = 177)		กลุ่มการค้าส่งและค้าปลีก (n = 60)		รวม (n = 414)	
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.
EM	0.049	0.277	0.053	0.119	0.128	0.220	0.060	0.215
ETR	0.111	0.169	0.163	0.158	0.186	0.465	0.140	0.233
TAX/ASSET	0.008	0.014	0.010	0.010	0.010	0.011	0.010	0.012
SIZE	10.413	0.755	10.621	0.537	10.340	0.574	10.490	0.653
LEV	0.482	0.244	0.530	0.214	0.625	0.171	0.310	0.229
ROA	0.058	0.107	0.038	0.123	0.046	0.101	0.520	0.226
CAP	0.434	0.207	0.212	0.205	0.251	0.193	0.050	0.113
GROWTH	0.042	0.169	0.071	0.178	0.047	0.314	0.060	0.200

หมายเหตุ : EM = วัดค่าจากรายการคงค้างตามดุลยพินิจของผู้บริหาร [6] , ETR = วัดค่าจากค่าใช้จ่ายภาษีเงินได้ต่อกำไรก่อนหักภาษีเงินได้, TAX/ASSET = วัดค่าจากอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม, SIZE = วัดค่าจากลอการิทึมของสินทรัพย์รวม, LEV = วัดค่าจากกำไรทางบัญชีก่อนหักภาษีต่อสินทรัพย์รวม, ROA = วัดค่าจากกำไรทางบัญชีก่อนหักภาษีต่อสินทรัพย์รวม, CAP = วัดค่าจากสินทรัพย์ประเภทที่ดินอาคารและอุปกรณ์ต่อสินทรัพย์รวม, GROWTH = วัดค่าจากสินทรัพย์รวมปีปัจจุบันหักยอดสินทรัพย์รวมปีก่อนหารด้วยยอดสินทรัพย์รวมปีก่อน (ใช้อธิบายตารางที่ 3-5)

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation Analysis)

ตัวแปร	ETR	TAX/ASSET	SIZE	LEV	ROA	CAP	GROWTH	BIG4
EM	0.053	0.264**	0.230**	-0.133**	0.338**	0.021	0.199**	0.215**
ETR		0.240**	0.095	0.046	0.079	-0.087	-0.039	0.068
TAX/ASSET			0.085	-0.155**	0.515**	-0.084	-0.055	0.235**
SIZE				0.156**	0.186**	0.156**	0.140**	0.280**
LEV					-0.255**	0.031	0.014	0.173**
ROA						0.075	0.117*	0.312**
CAP							-0.054	-0.032
GROWTH								0.085

หมายเหตุ: ***,** และ * หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 3 พบว่า การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficients) สำหรับค่าตัวแปรต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง 414 ตัวอย่าง ในการอธิบายผลการศึกษากาการวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Analysis) พบว่า ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระระหว่าง TAX/ASSET

กับ ROA ที่มีค่าสูงสุด 0.515 ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวไม่เกิน ± 0.7 แสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กัน แต่ไม่ถึงขั้นก่อให้เกิดปัญหา (Multicollinearity) [18]

ตารางที่ 4 ผลของสมการถดถอยเชิงพหุคูณแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไร

ตัวแปร	ตัวแปรตาม = EM			
	ETR		TAX/ASSET	
	B	ค่าสถิติ t	B	ค่าสถิติ t
(Constant)	-0.463	-2.869***	-0.488	-3.053***
TP	0.019	0.464	2.556	2.709***
SIZE	0.055	3.381***	0.056	3.450***
LEV	-0.157	-3.318***	-0.148	-3.168***
ROA	0.384	4.000***	0.253	2.360**
CAP	0.023	0.465	0.033	0.693
GROWTH	0.158	3.268***	0.176	3.644***
BIG4	0.071	2.639***	0.064	2.381**
IND1	-0.115	-3.685***	-0.111	-3.592***
IND2	-0.111	-3.706***	-0.110	-3.724***
YEAR 61	0.040	1.703*	0.043	1.864*
YEAR 60	0.052	2.244**	0.056	2.436**
R Square		0.223		0.237
Adjusted R Square		0.202		0.216
Std. Error of the Estimate		0.192		0.191

หมายเหตุ: IND1 = กลุ่มการผลิต, IND2 = กลุ่มการบริการ, YEAR61 = พ.ศ.2561, YEAR60 = พ.ศ.2560 และ ***,** และ * หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 4 พบว่า การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า TP (TAX/ASSET) มีค่าเท่ากับ 2.556 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า การวางแผนภาษี (TAX/ASSET) มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรในทางเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Positive Accounting Theory จากสมมติฐานต้นทุนทางการเมือง (Political Cost Hypothesis) และงานวิจัยของ Yorke et al. [6] และ Marques, Rodrigues and Craig [7] อาจเป็นเพราะประเทศไทยมีข้อแตกต่างระหว่างหลักการบัญชีกับหลักเกณฑ์ทางภาษีอากร ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกำไร (ขาดทุน) ทางบัญชีและกำไร (ขาดทุน) ทางภาษี จึงทำให้ผู้บริหารสามารถเลือกใช้นโยบายบัญชีและภาษีเพื่อก่อประโยชน์ให้แก่ตนเอง ซึ่งเป็นไปได้ว่า ผู้บริหารเลือกวางแผนภาษี ที่ทำให้กำไรทางภาษีลดลง และจัดการกำไรทางบัญชี

เพื่อให้กิจการมีกำไรมากขึ้น สำหรับผลวิเคราะห์ข้อมูลการวางแผนภาษีที่วัดค่าด้วยอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET) มีความแตกต่างจากอัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง (ETR) สามารถอธิบายได้ว่า การคำนวณค่า TAX/ASSET เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบแสดงฐานะการเงิน ซึ่งแสดงผลการดำเนินงานของบริษัทอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของค่า ETR เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบกำไรขาดทุน ซึ่งแสดงผลการดำเนินงานของบริษัทเป็นรายปี รวมทั้ง การจัดการกำไรในงบกำไรขาดทุนจะมีมากกว่าการจัดการกำไรในงบแสดงฐานะการเงิน หรืออาจเป็นเพราะงบแสดงฐานะการเงินสามารถตกแต่งตัวเลขได้ยากกว่างบกำไรขาดทุน [9] จึงอาจเป็นสาเหตุให้ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าวจากการวางแผนภาษีที่วัดด้วยค่า ETR

ในส่วนตัวแปรควบคุม เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า SIZE กับ EM (ที่วัดจากค่า ETR และ TAX/ASSET) จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมีค่า 0.055 และ 0.056 ตามลำดับและมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ขนาดบริษัทที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Naz et al. [21] เนื่องจากบริษัทที่มีขนาดใหญ่จะมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญจำนวนมากซึ่งอาจเป็นตัวกระตุ้นให้บริษัทมีการจัดการกำไรโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ยากที่จะระบุเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ถดถอยของค่า LEV กับ EM มีค่า -0.157 และ -0.148 ตามลำดับและมีนัยสำคัญ หมายความว่า ความเสี่ยงทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zamri et al. [22] เนื่องจากบริษัทที่มีสัดส่วนการก่อหนี้เพิ่มขึ้นจึงทำให้โอกาสในการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารลดลง รวมทั้ง พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า ROA กับ EM มีค่า 0.384 และ 0.253 ตามลำดับและมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ความสามารถในการทำกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hassan [23] เนื่องจากบริษัทที่มีความสามารถในการทำกำไรเพิ่มขึ้น จะมีการจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้นด้วย เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า GROWTH กับ EM มีค่า 0.158 และ 0.176 ตามลำดับและมีนัยสำคัญ หมายความว่า การเติบโตของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen et al. [24] เนื่องจากบริษัทที่มีการเติบโตสูงจะพยายามลดการเปิดเผยข้อมูล เพื่อให้มีโอกาสในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า BIG4 กับ EM มีค่า 0.071 และ 0.064 ตามลำดับและมีนัยสำคัญ หมายความว่า สำนักงานสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Inaam [18] เนื่องจากบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ มีโอกาสที่ผู้บริหารใช้นโยบายในการจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้น อีกทั้ง กลุ่มการผลิต กลุ่มการบริการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญ หมายความว่า กลุ่มการผลิต กลุ่มการบริการมีการจัดการกำไรน้อยกว่ากลุ่มค้าส่งและค้าปลีก

ตารางที่ 5 ผลของสมการถดถอยเชิงพหุคูณแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไร โดยแบ่งตามสำนักงานสอบบัญชีแบ่งเป็น BIG4 และ NON-BIG4

ตัวแปรตาม: EM	BIG4				NON-BIG4			
	ETR		TAX/ASSET		ETR		TAX/ASSET	
	B	ค่าสถิติ t	B	ค่าสถิติ t	B	ค่าสถิติ t	B	ค่าสถิติ t
(Constant)	0.126	1.116	0.052	0.464	-1.064	-1.913*	-1.262	-2.158**
TP	0.022	0.983	2.124	3.758***	-0.023	-0.098	-4.662	-0.887
SIZE	-0.002	-0.212	0.004	0.334	0.119	2.070**	0.142	2.313**
LEV	-0.063	-2.197**	-0.067	-2.372**	-0.293	-1.609	-0.325	-1.769
ROA	0.645	9.471***	0.461	5.546***	0.002	0.008	0.042	0.148
CAP	-0.041	-1.503	-0.028	-1.040	0.250	1.010	0.225	0.917
GROWTH	0.124	4.503***	0.134	4.959***	0.337	1.448	0.314	1.353
IND1	-0.041	-2.294**	-0.040	-2.282**	-0.275	-2.003**	-0.269	-1.981**
IND2	-0.058	-3.324***	-0.059	-3.475***	-0.213	-1.629	-0.212	-1.669*
YEAR 61	0.028	2.182**	0.031	2.451***	0.109	1.036	0.118	1.129
YEAR 60	0.033	2.557***	0.037	2.893***	0.113	1.070	0.106	1.010
R Square	0.360		0.385		0.247		0.255	
Adjusted R Square	0.340		0.366		0.140		0.149	
Std. Error of the Estimate	0.097		0.095		0.382		0.380	

หมายเหตุ: IND1 = กลุ่มการผลิต, IND2 = กลุ่มการบริการ, YEAR61 = พ.ศ.2561, YEAR60 = พ.ศ.2560 และ ***,** และ * หมายถึง ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 0.05 และ 0.10 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตารางที่ 5 เมื่อแบ่งสำนักงานสอบบัญชี ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) และ สำนักงานบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) โดยในกลุ่มสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) ในการวางแผนภาษีวัดค่าจาก TAX/ASSET เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการวางแผนภาษีกับการจัดการกำไร มีค่าเท่ากับ 2.124 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า การวางแผนภาษีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัย Yorke et al. [6] และ Marques, Rodrigues and Craig [7] แต่เมื่อวัดค่าจาก ETR เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการวางแผนภาษีกับการจัดการกำไร มีค่าเท่ากับ 0.022 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะบริษัทที่วางแผนภาษี จะพยายามลดค่าใช้จ่ายภาษีให้ต่ำที่สุด เพื่อทำให้บริษัทมีกำไรเพิ่มขึ้น อีกทั้งเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นแก่นักลงทุน จึงนิยมใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4)

ในส่วนส่วนตัวแปรควบคุมในกลุ่มดังกล่าว เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า LEV กับ EM (ที่วัดจากค่า ETR และ TAX/ASSET) มีค่า -0.063 และ -0.067 และมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ความเสี่ยงทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zamri et al. [22] เนื่องจากบริษัทที่มีสัดส่วนการกักหนี้สูงจะทำให้โอกาสในการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารลดลง นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า ROA กับ EM มีค่า 0.645 และ 0.461 และมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ความสามารถในการทำกำไรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hassan [23] เนื่องจากบริษัทที่มีความสามารถในการทำกำไรเพิ่มขึ้น จะมีการจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า GROWTH กับ EM มีค่า 0.124 และ 0.134 และมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า การเติบโตของบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chen et al. [24] เนื่องจากบริษัทที่มีการเติบโตสูงจะเลือกเปิดเผยข้อมูลเท่าที่จำเป็นเพื่อทำให้มีโอกาสในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น อีกทั้ง กลุ่มการผลิต กลุ่มการบริการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร กล่าวคือ กลุ่มผลิตและกลุ่มการบริการมีการจัดการกำไรน้อยกว่าและกลุ่มค้าส่งและค้าปลีก

ในกลุ่มสำนักงานบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) ในการวางแผนภาษีวัดค่าจาก ETR และ TAX/ASSET เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของการวางแผนภาษีกับการจัดการกำไร มีค่าเท่ากับ -0.023 และ -4.662 และไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า การวางแผนภาษีไม่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร อาจเป็นเพราะบริษัทที่ใช้บริการกลุ่มสำนักงานบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) อาจใช้วิธีการวางแผนภาษีด้วยวิธีการอื่น นอกเหนือจากการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร เช่น การตั้งราคาโอน (Transfer Pricing) ระหว่างกิจการในกลุ่มบริษัท เป็นต้น จึงใช้บริการกลุ่มสำนักงานบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) เพื่อลดการถูกตรวจสอบ

ตัวแปรควบคุมในกลุ่มดังกล่าว เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของค่า SIZE กับ EM จากการพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมีค่า 0.119 และ 0.142 และมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ขนาดบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Naz et al. [22] เนื่องจากบริษัทที่มีขนาดใหญ่มีผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่มากกว่าบริษัทขนาดเล็ก จึงอาจจัดการกำไรโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ยากที่จะระบุเพิ่มขึ้น อีกทั้งกลุ่มการผลิต กลุ่มการบริการ มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไร กล่าวคือ กลุ่มผลิต และกลุ่มการบริการมีการจัดการกำไรน้อยกว่าและกลุ่มค้าส่งและค้าปลีก

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหาชนจำกัดในประเทศไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการจัดอันดับ 100 บริษัทโดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ที่ไม่รวมบริษัทกลุ่มธุรกิจการเงิน กองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้อยู่ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2561 และมีกลุ่มตัวอย่าง 414 ตัวอย่าง การวางแผนภาษีวัดค่าโดยใช้อัตราภาษีเงินได้ที่แท้จริง (ETR) และอัตราส่วนภาษีต่อสินทรัพย์รวม (TAX/ASSET) สำหรับการจัดการกำไร วัดค่าจากรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารโดยใช้ตัวแบบของ Kothari et al., [1] และใช้การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณพบว่า การวางแผนภาษี (วัดค่าโดย TAX/ASSET) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05 แสดงว่า บริษัทที่มีการวางแผนภาษีจะมีการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น นอกจากนี้

นั้นเมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ สำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) และสำนักงานบัญชีขนาดเล็ก (NON-BIG4) พบว่า บริษัทที่ใช้บริการสำนักงานบัญชีขนาดใหญ่ (BIG4) มีการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้างโดยใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทางเลือก (Trade Off Theory) และงานวิจัยของ Inaam [18] กล่าวคือ บริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี (BIG4) จะมีรายการคงค้างทางบัญชีส่วนที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหารสูงกว่าบริษัทที่ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชี (NON-BIG4) เนื่องจากการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นอาจเป็นตัวกระตุ้นให้บริษัทมีการจัดการกำไรโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ ยากที่จะระบุเพิ่มขึ้น

การนำไปใช้ประโยชน์

1. เป็นข้อมูลในการส่งสัญญาณให้แก่นักลงทุนเกี่ยวกับการวางแผนภาษีและการจัดการกำไรของบริษัทมหานาจกััดเพื่อประโยชน์ต่อนักลงทุนสามารถคาดการณ์ผลตอบแทนจากการลงทุนได้ในอนาคตและผู้ที่ผู้สามารถนำไปใช้ในการพิจารณาความเสี่ยงและผลตอบแทนจากการลงทุน
2. เป็นประโยชน์ต่อกิจการ ในการจัดสรรเงินทุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีและภาษีอากร รวมทั้ง การว่าจ้างสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ จะมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งทางด้านบัญชีและภาษีอากร ซึ่งอาจใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น
3. เป็นประโยชน์ต่อกรมสรรพากร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายภาษีอากรและระเบียบวิธีการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการบัญชีและภาษีในปัจจุบัน เพื่อลดช่องว่างระหว่างกำไรทางภาษีอากรและกำไรทางบัญชี

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนภาษีในอนาคต ควรใช้ข้อมูลภายในของบริษัทซึ่งอาจเกิดจากการสัมภาษณ์ ควบคู่กันกับงบการเงิน อันอาจจะสามารถอธิบายผลการวิจัยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. แม้ว่างานวิจัยในครั้งนี้จะพบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการกำไร แต่ในอนาคตควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น คุณลักษณะของผู้บริหารที่เป็นเพศหญิง ความเชี่ยวชาญทางด้านบัญชีหรือการเงินของผู้บริหาร หรือคุณลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบ เป็นต้น ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อมูลที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์กับการจัดการกำไรได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- [1] Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 163-197.
- [2] Ball, R., Robin, A., & Wu, J. S. (2003). Incentives versus standards: Properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting and Economics*, 36(1-3), 235-270.
- [3] Goncharov, I., & Zimmermann, J. (2006). Earnings management when incentives compete: The role of tax accounting in Russia. *Journal of International Accounting Research*, 5(1), 41-65.

- [4] Dyreng, S. D., Hanlon, M., & Maydew, E. L. (2008). Long-run corporate tax avoidance. *The Accounting review*, 83(1), 61-82.
- [5] Chansarn, T. (2015). The relationship between debt and earnings quality of listed companies in market for Alternative Investment (MAI) of Thailand. *BU Academic Review*, 14(1), 71-87
- [6] Yorke, S. M., Amidu, M., & Agyemin-Boateng, C. (2016). The effects of earnings management and corporate tax avoidance on firm value. *International Journal of Management Practice*, 9(2), 112-131.
- [7] Marques, M., Rodrigues, L. L., & Craig, R. (2011). Earnings management induced by tax planning: The case of Portuguese private firms. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 20(2), 83-96.
- [8] Warsono. (2018). Deferred tax assets and deferred tax expense against tax planning profit management. *Shirkah: Journal of Economics and Business*, 2(2)
- [9] Modigliani, F., & Miller, M. H. (1963). Corporate income taxes and the cost of capital: A correction. *The American Economic Review*, 53(3), 433-443.
- [10] Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1990). Positive accounting theory: A ten year perspective. *Accounting review*, 65(1), 131-156.
- [11] Thanjunpong, S. (2014). The impact of good corporate governance on tax planning of listed companies in the stock exchange of Thailand. *Journal of accounting profession*, 10(28), 5-18.
- [12] Siriatsawas, W. (2013). What is role of accruals? Are accounting models able to detect earnings management?. *Journal of Accounting Profession*, 30(11), 66-77.
- [13] Salteh, H. M., Valipour, H., & Zarenji, S. S. N. S. (2012). Investigating the relationship between earnings management and weighted average cost of capital (WACC). *Business and Management Review*, 1(12), 28-38.
- [14] Frank, M. M., Lynch, L. J., & Rego, S. O. (2009). Tax reporting aggressiveness and its relation to aggressive financial reporting. *The Accounting Review*, 84(2), 467-496.
- [15] Phillips, J., Pincus, M., & Rego, S. O. (2003). Earnings management: New evidence based on deferred tax expense. *The Accounting Review*, 78(2), 491-521.
- [16] Sulistianingsih, R. D. P. (2019). How the effect of deferred tax expenses and tax planning on earning management?. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 8(2), 78-83.
- [17] Salah, W. (2019). Does deferred tax mediate the relationship between tax planning and earnings management?. *23(2)*, 65-85.

- [18] Inaam, Z., Khmoussi, H. L. I. O. U. I., & Fatma, Z. (2012). Audit quality and earnings management in the Tunisian context. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2), 17-33.
- [19] Yasar, A. (2013). Big four auditors' audit quality and earnings management: Evidence from Turkish stock market. *International Journal of Business and Social Science*, 4(17), 153-163
- [20] Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. Pearson Education, New Jersey.
- [21] Naz, I., Bhatti, K., Ghafoor, A., & Husein, H. (2011). Impact of firm size and capital structure on earnings management: Evidence from Pakistan. *International Journal of Contemporary Business Studies*, 2(12), 22-31.
- [22] Zamri, N., Rahman, R. A., & Isa, N. S. M. (2013). The impact of leverage on real earnings management. *Procedia Economics and Finance*, 7, 86-95.
- [23] Hassan, S. U. (2013). Financial reporting quality, does monitoring characteristics matter? An empirical analysis of Nigerian Manufacturing Sector. *The Business & Management Review*, 3(2), 147-161.
- [24] Chen, X., Hu, N., Wang, X., & Tang, X. (2014). Tax avoidance and firm value: evidence from China. *Nankai Business Review International*.

การปรับตัวด้านศาสนาและชาติพันธุ์ของนักศึกษาชาวมลายูมุสลิม
ที่ศึกษา ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Religious and Ethnic Adaptations of Malay-Muslim
Students at Prince of Songkhla University,
Surat Thani Campus

ศิริพร เฟ็งจันทร์^{1*}
Siriporn Pengjan^{1*}

¹ อ.ดร., สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สุราษฎร์ธานี 84100

¹ Lecturer, Ph.D., Department of Public Administration. Faculty Liberal Arts and Management Science, Prince of Songkhla University, Surat Thani, 84100

* Corresponding author: E-mail address : pookubsp11@gmail.com

(Received: May 13, 2020; Revised: July 28, 2020; Accepted: August 21, 2020)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการปรับตัวด้านศาสนาและชาติพันธุ์ของนักศึกษาชาวมลายูมุสลิมที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี โดยเสนออัตลักษณ์เรื่องศาสนาและชาติพันธุ์ของชาวมลายูมุสลิมที่มีโอกาสเข้าถึงการศึกษา แต่สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาขาดความพร้อมตระหนักรู้และเข้าใจในความแตกต่างของนักศึกษาชาวมลายูมุสลิม โดยศึกษากับเยาวชนอายุระหว่าง 18 ถึง 24 ปี ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีสนทนากลุ่ม จำนวน 16 คน ผู้วิจัยยังใช้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทุกครั้งระหว่างสนทนากลุ่ม ทั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความไว้วางใจและศึกษาระดับการปรับตัวต่อประเด็นปัญหาความเข้าใจที่ไม่ตรงกันที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและชาติพันธุ์ คือ 1) พิธีไหว้ครู 2) กิจกรรมรับน้อง 3) การคลุมฮิญาบ และ 4) อาหารฮาลาล โดยใช้ทฤษฎี “A Cultural-Ethnic Identity Typological Model ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีการปรับตัว 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 มีการยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูงและรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามาเพียงเล็กน้อย ช่วงที่ 2 เมื่อผ่านเดือนแรกกลุ่มเป้าหมายมีการปรับตัวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้และมีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามา และช่วงที่ 3 กลุ่มเป้าหมายรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่แล้ว ซึ่งเป็นความท้าทายต่อชาวมลายูมุสลิมและสังคมไทยที่จะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: ศาสนา กระบวนการปรับตัว ชาติพันธุ์

Abstract

The study was to examine religious and ethnic adaptations of Malay-Muslim students from Thailand's deep south who furthered their studies at Prince of Songkhla University, Surat Thani Campus, presenting data on the religious and ethnic identity of the students who possessed the educational opportunity but the educational institution itself might not be understanding and aware of such identity. The study was conducted with 16 young people aged 18 to 24, using qualitative research with a focus group discussion being applied. A participatory observation was also employed every time in the group discussion. The objectives of the study were to build trust and to study the level of such adaptation towards the challenges in terms of different religions and ethnics which included 1) a spiritual ceremony of paying homage to teachers, 2) freshmen welcoming, and 3) Hijab wearing, and 4) Halal food. Here, the theory of a Cultural--Ethnic Identity Typological Model was applied. The results of this study showed 3 stages of their adaptation. In Stage 1, they considerably attached themselves to their ethnic identity and rarely embraced a new culture. In Stage 2, they started adapting themselves to maintain their identity while also embracing the new culture. In Stage 3, they felt they were part of the new culture. This was challenging for Thai Muslim students and Thai society which would become a multicultural society where people could peacefully live together.

Keywords: Religion, Adaptation Process, Ethnic

บทนำ

ในวันสัมภาษณ์เพื่อเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี นักเรียนที่จบมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวนมากจากทั่วทุกภาคของประเทศไทยเดินทางมาเพื่อเข้ารับการสัมภาษณ์ หนึ่งในจำนวนนักศึกษาที่เข้ามารับสัมภาษณ์ ปรากฏภาพของหญิงสาวชาวมลายูมุสลิมจากจังหวัดปัตตานีกำลังนั่งรอการสัมภาษณ์ เมื่อสังเกตการแต่งกายมีลักษณะที่โดดเด่น คือ ใส่เสื้อแขนยาวปกปิดถึงฝ่ามือ นุ่งกระโปรงยาวสีชมพู คลุมถึงตาตุ่ม ปกปิดผมด้วยการสวมใส่ฮิญาบ ระหว่างรอได้สนทนากับพ่อที่มาให้กำลังใจในการสัมภาษณ์ด้วยภาษาที่ไม่เคยชิน อีกทั้งทักทายเพื่อนที่เป็นชาวมลายูมุสลิมด้วยกัน ด้วยการสลามแทนการไหว้ และเมื่อเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ นักศึกษาคนดังกล่าวได้มุ่งหน้าสู่ร้านอาหารมุสลิมทันที

ลักษณะภายนอกและท่าทีของหญิงสาวคนดังกล่าวสามารถสื่อสารได้ทันทีว่า ไม่ใช่เด็กนักเรียนที่เพิ่งจบจากโรงเรียนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนั้น จากวันที่นักศึกษามลายูมุสลิมเดินเข้าห้องสัมภาษณ์ จนเปลี่ยนสภาพเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานีในชั้นปีที่ 1 สิ่งที่ควบคู่กับการเข้ารับการศึกษาคือในมหาวิทยาลัยที่มีความแตกต่างจากตัวตนของนักศึกษาคงกล่าว คือ กระบวนการปรับตัวเพื่อสร้างการเรียนรู้ เข้าใจและยอมรับ กับการเปลี่ยนแปลงและแตกต่างย่อมเป็นสิ่งที่ต้องเผชิญและเป็นสิ่งท้าทายต่อ “อัตลักษณ์” โดยเฉพาะ อัตลักษณ์ทางด้านศาสนา ชาติพันธุ์ และความเป็นมุสลิมที่นักศึกษามลายูมุสลิมยึดถือปฏิบัติ

นักศึกษาคงกล่าวมีพื้นเพมาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้ามาศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ลักษณะการแต่งกายภายนอกที่ถูกสะท้อนถึงความแตกต่าง ภาษาพูดที่ไม่คุ้นชินของคนทั่วไป ลักษณะการใช้ชีวิตโดยใช้หลักปฏิบัติทางศาสนาเป็นแนวทาง จนนำไปสู่การตั้งคำถามจากเด็กสาวคนดังกล่าวต่อผู้วิจัยที่เป็นอาจารย์ผู้สัมภาษณ์ว่า “หนูเป็นแบบนี้คนในมหาวิทยาลัยจะว่าหนูแปลกไหมและพวกเขาจะรังเกียจหนูไหม” ได้สะท้อนความรู้สึกลบๆของผู้ที่ตั้งคำถาม อันเป็นประเด็นที่ชวนคิดต่อว่าแล้วอะไรเป็นที่มาของคำถามนี้ มีความน้อยเนื้อต่ำใจอะไร หรือมีปัญหาอะไรกับคนที่ได้ชื่อว่ามีมุสลิมกับไม่ใช่มุสลิม หรือมีข้อขัดแย้งอะไรกับผู้ที่นับพุทธศาสนิกชนอันเป็นคนส่วนใหญ่ในสถานศึกษากับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามที่ประจวบกับคนส่วนน้อยในสถาบันการศึกษาแห่งนี้ นอกจากนี้คนกลุ่มนี้ ยังเป็นคนกลุ่มสำคัญที่มักได้รับการกล่าวถึงในเรื่องความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ รวมทั้ง ปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มักได้รับการหยิบยกมากกล่าวถึงอยู่เสมอ ๆ แต่มีการศึกษาจำนวนน้อยมากที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเยาวชนจากสามจังหวัดชายแดนใต้ในลักษณะที่แตกต่างออกไป จากการเข้าไปสืบค้นในฐานข้อมูลจังหวัดชายแดนใต้ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์พบว่า ไม่มีงานวิจัยชิ้นใดที่มุ่งศึกษาการปรับตัวของการย้ายถิ่นจากปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้ งานวิจัยชิ้นนี้จึงต้องการศึกษาประเด็นดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่าเยาวชนสามจังหวัดชายแดนใต้เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพราะเมื่อเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่พวกเขาอาจมีมุมมองในเรื่องปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดบ้านเกิดที่แตกต่างไปจากมุมมองของคนที่อาศัยและทำมาหากินอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ รวมไปถึง ศาสนาอิสลามมีความเคร่งครัดในเรื่องการปฏิบัติหรือเรียกว่าพิธีกรรมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น มุสลิมที่ดีหมายถึง บุคคลอันพึงปฏิบัติตามวิถีแห่งมุสลิม แต่การผู้ที่เป็นมุสลิมนับถือศาสนาอิสลามเคร่งครัดในเรื่องการปฏิบัติ เมื่อสถานการณ์และสภาพแวดล้อมของสถานที่อยู่เปลี่ยนแปลงไป การเคลื่อนย้ายเพื่อไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี รวมทั้ง การพยายามจบการศึกษาได้นั้น จึงถือเป็นเรื่อง

ทำท้ายที่จะช่วยให้นักศึกษามลายูมุสลิมสามารถดำเนินชีวิตเพื่อเข้ากับสังคมวัฒนธรรมของสภาพแวดล้อมใหม่ที่แตกต่างได้

บทความนี้จึงเป็นการสร้างความเข้าใจและเรียนรู้อัตลักษณ์ของนักศึกษามลายูมุสลิมโดยใช้กรอบคิดเกี่ยวกับการปรับตัวใน 4 ประเด็นที่มีความเข้าใจที่แตกต่างกัน คือ 1) พิธีไหว้ครุ 2) กิจกรรมรับน้อง 3) การคลุมฮิญาบ และ 4) อาหารฮาลาล ของเยาวชนที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เคลื่อนย้ายไปอยู่พื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง โดยการวิเคราะห์ร่วมกับแบบจำลองที่เรียกว่า “A Cultural-Ethnic Identity Typological Model” [1] เพื่อศึกษาการปรับตัวของนักศึกษามลายูมุสลิม เมื่อมาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยดังกล่าวนี้มีการปรับตัวอย่างไร รวมทั้ง ร่วมกันค้นหาปัญหาเพื่อเสนอแนวทางหรือข้อเสนอแนะการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ดังนั้น การเป็นตัวแทนชาติพันธุ์มลายูของนักศึกษามุสลิมเมื่อมาเรียนไกลบ้านจึงเป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาการปรับตัวของนักศึกษามลายูมุสลิมในประเด็นที่มีความเข้าใจที่แตกต่างกัน คือ 1) พิธีไหว้ครุ 2) กิจกรรมรับน้อง 3) การคลุมฮิญาบ และ 4) อาหารฮาลาล ของเยาวชนที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เคลื่อนย้ายมาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการปรับตัวที่มีความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์ โดยใช้แบบจำลอง “A Cultural-Ethnic Identity Typological Mode”

Berry และคณะ (1987) ได้เสนอแนวคิดการปรับตัวโดยแบ่งตามทิศทางของอัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่เรียกว่า “A Cultural-Ethnic Identity Typological Model” [1] ดังนี้

		Cultural Identity	
Ethnic Identity	Weak	Strong	Weak
		Assimilation Identity	Marginal Identity
	Strong	Bicultural Identity	Ethnic-Oriented Identity

ภาพที่ 1 แบบจำลอง A Cultural-Ethnic Identity Typological Model

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า สามารถแบ่งลักษณะการปรับตัวสู่วัฒนธรรมใหม่ออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. Ethnic-Oriented Identity หมายถึง การยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูง และรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือหลักมาน้อย หรือถึงขั้นปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก ซึ่ง Ethnic-Oriented Identity นิยมใช้ในการศึกษาการปรับตัวของคนกลุ่มน้อยในวัฒนธรรมหลัก
2. Bicultural Identity หมายถึง การรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักด้วย

3. Assimilation Identity หมายถึง การไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง และมองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมากกว่า ทำให้วัฒนธรรมของตนเองถูกกลืนหายไป

4. Marginal Identity หมายถึง การไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เดิมของตนเอง และในระบอบวัฒนธรรมใหม่ หรือวัฒนธรรมหลัก ซึ่งเรียกคนที่มีลักษณะการปรับตัวแบบนี้ว่า คนชายขอบ (Marginal Man)

จะเห็นได้ว่า แก่นหลักของการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลง ทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคล และพฤติกรรมทางสังคม เรามักจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงนี้อาจเป็นการปรับตัวเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมใหม่ หรือเปลี่ยนบางส่วนของสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการ แต่สำหรับผู้เข้ามาอยู่นั้น การเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจะเป็นไปได้มากกว่า การปรับสิ่งแวดล้อมของเจ้าบ้านให้เข้ากับผู้มาอยู่ใหม่ คนส่วนมากจะเปรียบเทียบวัฒนธรรมของตัวเองกับวัฒนธรรมเจ้าบ้าน เพราะสังคมและวัฒนธรรมเจ้าบ้านนั้นมีอำนาจควบคุมหรือมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตประจำวัน และบทบาทหน้าที่ของเขา ซึ่งเป็นแรงกดดันให้ต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบวัฒนธรรมในสังคมใหม่

ระเบียบวิธีการศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มเป้าหมายมีอายุระหว่าง 18-24 ปี การวิจัยเป็นการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) ประธานชมรมมุสลิมและรองประธานชมรมมุสลิม จำนวน 2 คน 2) สมาชิกของชมรมมุสลิมจำนวน 4 คน และ 3) นักศึกษามุสลิมที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 1 – 4 จากคณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ และคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 16 คน โดยจัดจำนวน 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 เป็นการทำ Focus Group กับสมาชิกชมรมมุสลิม จำนวน 6 คน ครั้งที่ 2 เป็นการทำ Focus Group กับนักศึกษามุสลิมชั้นปีที่ 1- 4 จำนวน 10 คน และครั้งที่ 3 เป็นการทำ Focus Group ร่วมกันทั้งสองกลุ่ม เพื่อศึกษาการปรับตัวต่อประเด็นปัญหาความไม่เข้าใจที่ไม่ตรงกันของการอยู่ร่วมกัน คือ 1) พิธีไหว้ครู 2) กิจกรรมรับน้อง 3) การคลุมฮิญาบ และ 4) อาหารฮาลาล ซึ่งประเด็นที่กล่าวถึงบางครั้งได้สร้างความอึดอัดแก่นักศึกษานับถือศาสนาอิสลาม และประเด็นที่กล่าวถึงอาจดูธรรมดาสามัญ และน่าจะเป็นเรื่องปกติในมุมมองของนักศึกษานับถือศาสนาพุทธ แต่เป็นสิ่งที่อาจทำให้นักศึกษานับถือศาสนาอิสลามอาจจะถึงขั้นต้องเลือกระหว่างความเป็นนักศึกษากับการรักษาวิถีมุสลิมซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่ รวมถึงการขยายความผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์ “พลวัต (Dynamic)” ของกระบวนการปรับตัวของกลุ่มตัวอย่างร่วมกับ A Cultural-Ethnic Identity Typological Model [1] เพื่อดูพลวัตของการปรับตัวของการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Description) โดยสรุปประเด็นสำคัญต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการบรรยายความ

ผลการวิจัย

ประเด็นปัญหาความเข้าใจที่ไม่ตรงกันของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งค้นพบระหว่างเก็บข้อมูลงานวิจัยร่วมกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้วิจัยทำกิจกรรมร่วมกับผู้ที่ศึกษาเพื่อสร้างความไว้วางใจในการให้ข้อมูลเนื่องจากประเด็นเรื่องวิจัยนี้ค่อนข้างละเอียดอ่อนในการให้ข้อมูลทำให้ผู้วิจัยได้รับการยอมรับ

กับกลุ่มที่ศึกษาทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและเห็นภาพรวมของเหตุการณ์ต่าง ๆ มากที่สุด ทำให้เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย ดังนี้

1. พิธีไหว้ครู

จากการเก็บข้อมูลพบว่า เมื่อถึงเดือนสิงหาคมของทุกปี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต สุราษฎร์ธานี ได้จัดพิธีไหว้ครูของนักศึกษาใหม่เพื่อน้อมระลึกถึงพระคุณของคุณครู ก่อนเริ่มต้นของกิจกรรม นักศึกษามุสลิมก็จะเริ่มแยกตัวออกไปทำกิจกรรมอย่างอื่น เช่น เก็บขยะ ทำความสะอาดบริเวณต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย เป็นต้น ระหว่างเดินแยกตัวออกจากพื้นที่กิจกรรมได้มีสายตาทิ่เพ่งมองมายังกลุ่มนักศึกษาเหล่านี้ด้วยความสงสัยจากนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

“ทำให้นักศึกษามุสลิมจึงไม่สามารถเข้าร่วมพิธีไหว้ครูได้ ทั้ง ๆ ที่เป็นประเพณีที่ผู้เป็นศิษย์ที่ดีควรพึงกระทำเพื่อแสดงความกตัญญูต่เวทิตาต่อครูบาอาจารย์ ผู้ซึ่งมอบความรู้แกศิษย์ นักศึกษามุสลิมก็เป็นศิษย์ของอาจารย์เช่นกัน ถ้าเข้าร่วมน่าจะเป็นสิ่งที่ดี” และ

“กิจกรรมนี้ควรจะเป็นสิ่งที่นักศึกษาทุกคนพึงควรเข้าร่วม แต่พอถึงช่วงไหว้ครูนักศึกษามุสลิมกลับไปทำกิจกรรมอื่น ๆ ต่างหากที่มีเฉพาะนักศึกษาและอาจารย์มุสลิมเท่านั้น ซึ่งเป็นการแบ่งแยกหรือการไม่เป็นพวกเดียวกันหรือไม่อย่างไร” เป็นต้น [2] (Focus Group: สะท้อนสิ่งที่ได้ยินระหว่างเดินออกจากกิจกรรมไหว้ครู)

การสังเกตการณ์ระหว่างการสนทนากลุ่มของผู้วิจัยพบว่า ปฏิกริยาของนักศึกษาไทยพุทธมีท่าทีที่เป็นทัศนคติเชิงลบในความไม่เข้าใจในสาเหตุของการที่เพื่อนนักศึกษามุสลิมเหตุใดจึงแยกตัวออกจากกิจกรรมหรือเหตุใดจึงไม่เข้าร่วม เป็นต้น

ข้อสงสัยดังกล่าว นักวิชาการจำนวนมากได้อธิบายไว้ ดังนี้ สิ่งใดก็ตามในเรื่องของศาสนาซึ่งไม่มีที่มาพระเจ้าในศาสนาอิสลามถือว่าไม่อนุญาตให้กระทำอย่างเด็ดขาด ยิ่งกรณีที่น่าเอาพิธีกรรมของศาสนาอื่นมาเจือปน หรือกระทำพิธีกรรมของศาสนาอื่นยิ่งต้องห้ามอย่างไม่ต้องสงสัย ฉะนั้น คำถามที่ถามว่า “พิธีกรรมไหว้ครู” ในอิสลามเป็นอย่างไร ซึ่งมีคำอธิบาย “คนนบีมุฮัมมัดถือว่าเป็นครูของมนุษยชาติ แต่ทั้งนี้คนไม่เคยที่จะให้ใครประกอบพิธีไหว้ครู หรือรำลึกถึงครู หรือสั่งใช้ให้ปฏิบัติต่อครูในวันที่ถูกกำหนดไว้ ทั้งหลักฐานจากคำพูดของคนนบีมุฮัมมัดไม่พบว่า อนุญาตให้ส่งเสริมการประกอบพิธีไหว้ครู แม้กระทั่ง เหล่าสหายของคนนบีมุฮัมมัดก็ไม่ได้กระทำการดังกล่าว คำชี้แจงดังกล่าวนี้ มีความหมายว่า ครูคือผู้ชี้แนะให้ผู้คนเคารพภักดีต่อพระองค์อัลลอฮ์เพียงองค์เดียวเท่านั้น ผู้เป็นครูจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อให้ผู้คนเข้าใจศาสนาของพระองค์ ครูจึงเสมือนตัวแทนของพระเจ้าเป็นผู้ชี้แนะทางที่ถูกต้องเป็นแบบอย่างอันดีงามให้แก่คนทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ครูในทัศนะอิสลามจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดพิธีไหว้ครู เพราะการกราบไหว้จะกระทำได้เฉพาะกับพระองค์อัลลอฮ์องค์เดียว จะจัดให้แก่ครูไม่ได้ อีกทั้งไม่มีคำสั่งใดจากองค์อัลลอฮ์ และแบบอย่างของคนนบีมุฮัมมัด จึงเป็นมดีเอกฉันท์ว่าการจัดพิธีไหว้ครูจึงไม่มีแบบอย่างให้กระทำในศาสนาอิสลาม [3]

การวิเคราะห์ร่วมกับคำอธิบายจะเห็นได้ว่า “พิธีไหว้ครูสำหรับนักศึกษามุสลิมเป็นสิ่งที่ไม่มีควมจำเป็น” ส่งผลต่อการปรับตัวที่แสดงถึงการรักษา “อัตลักษณ์ตัวตนของนักศึกษามุสลิมคงไว้” สำหรับประเด็นนี้ ได้เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญ ดังบทสัมภาษณ์ ดังนี้

“หรือในช่วงการทำพานไหว้ครูเป็นช่วงที่นักศึกษามุสลิมเหนื่อยมากในการอธิบายถึงสาเหตุของการไม่สามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมไหว้ครู หรือสาเหตุของการไม่สามารถสมทบเงินทำพานไหว้ครู ซึ่งพวกนักศึกษา

มุสลิมต้องคอยอธิบายทุกครั้ง มีเพื่อนทั้งเข้าใจและไม่เข้าใจปะปนกันไป แต่สุดท้ายเพื่อนส่วนใหญ่ก็เข้าใจ แต่ในบางครั้งนักศึกษามุสลิมก็ไปแหวะไปหาเพื่อนที่กำลังทำพานไหว้ครู ไปให้กำลังใจและจะซื้อข้าว ซื้อน้ำ ซื้อขนมไปให้เพื่อน ๆ ระหว่างทำกิจกรรมด้วย เพราะเพื่อนทุกคนเหนื่อยในการทำกิจกรรม ซึ่งการบริการเรื่องข้าวเรื่องน้ำระหว่างการทำกิจกรรมน่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุดและเป็นปรับความเข้าใจกันด้วย” [2]

การให้ข้อมูลของนักศึกษามุสลิม จะเห็นได้ว่าเป็นการพยายามหาทางออกของปัญหา จากสาเหตุที่นักศึกษามุสลิมไม่สามารถสมทบเงินในการทำพานไหว้ครูเพื่อนำไปสู่การเคารพสักการะ แต่เปลี่ยนเป็นการซื้อขนมหรืออาหารต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่สามารถทดแทนหรือการหาทางออกของปัญหาที่ถูกต้องที่สุดได้ ระหว่างการเก็บข้อมูลมีข้อค้นพบว่า นักศึกษามุสลิมกลุ่มดังกล่าวมีปัญหาการรวมกลุ่มกับเพื่อนนักศึกษาไทยพุทธ นำไปสู่การแบ่งกลุ่มชัดเจน คือ นักศึกษามุสลิมจะรวมกลุ่มเฉพาะนักศึกษามุสลิม

2. กิจกรรมรับน้อง

ประเพณีรับน้องใหม่เป็นประเพณีที่นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งถือปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน วิธีการต้อนรับน้องใหม่ของนิสิตนักศึกษาามีหลายวิธี นักศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่งต้อนรับน้องใหม่หรือเพื่อนใหม่โดยการช่วยเหลือและจัดการต้อนรับอย่างอบอุ่นเพื่อให้้องใหม่เกิดความประทับใจ ซึ่งประโยชน์ในการปรับตัวของนิสิตหรือนักศึกษาใหม่อย่างมาก เช่น การสร้างความสามัคคี ความเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งการจัดงานต้อนรับน้องใหม่มุ่งหวังต้องการสร้างความอบอุ่น เพื่อให้รุ่นน้องเชื่อฟังรุ่นพี่ การเชื่อฟังและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดเป็นสิ่งที่รุ่นน้องต้องปฏิบัติตาม ใครฝ่าฝืนถือว่าไม่เชื่อฟังรุ่นพี่ ไม่เคารพรุ่นพี่ ขณะเดียวกันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ได้จัดกิจกรรมรับน้องที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรัก ความกลมเกลียวระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องเช่นเดียวกันภายใต้กิจกรรมพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีหลากหลายกิจกรรมอยู่ในชุดกิจกรรมพหุวัฒนธรรมดังกล่าว เช่น ร้องเพลงเชียร์ บummมหาวิทยาลัย สันทนาการ เป็นต้น

ในมุมมองของศาสนาอิสลาม ประเพณีรับน้องใหม่มาจากวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่ศาสนาอิสลามมีเรื่องของ การการละเลยต่อความถูกต้องตามแนวทางของอิสลามเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การปะปนกันระหว่างชายหญิง การรับน้องใหม่จะไม่มีการแยกระหว่างชายหญิง แต่ในกิจกรรมของมหาวิทยาลัยพวกเขาจะทำกิจกรรมร่วมกัน และปะปนกันอย่างสนิทชิดเชื้อ ซึ่งประเด็นนี้อิสลามให้ความสำคัญมาก เพราะการปะปนและการสัมผัสกันระหว่างเพศตรงข้าม เป็นความผิดทางศาสนาถึงขั้นสื่อคำที่อาจเกิดการผิดประเวณีซึ่งเป็นการคาดการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วถือเป็นเรื่องที่ร้ายแรงเป็นอย่างยิ่ง [4]

คำบอกเล่าของกลุ่มตัวอย่างในประเด็นของการทำกิจกรรมนักศึกษาของนักศึกษามลายูมุสลิมพบว่า กิจกรรมร้องเพลงเชียร์ หรือเพลงมหาวิทยาลัย ในช่วงของบทเพลงที่กล่าวถึงการเคารพ สักการะ หรือแสดงความศรัทธา นักศึกษามลายูมุสลิมจะหยุดร้องหรือหยุดเปล่งเสียงในช่วงท่อนหรือข้อความดังกล่าว และเมื่อเริ่มท่อนใหม่ก็จะเริ่มร้องได้ปกติ หรือกิจกรรม “bummมหาวิทยาลัย” นักศึกษามลายูมุสลิม จะหลีกเลี่ยงการสวมกอดระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย แต่ใช้วิธีแยกทำกิจกรรมตามเพศของนักศึกษา และกิจกรรมสันทนาการก็เช่นเดียวกัน นักศึกษามลายูมุสลิมแยกทำกิจกรรมการระหว่างชายหญิงอย่างชัดเจน เป็นต้น ซึ่งข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ กลไกของชมรมมุสลิมเป็นองค์กรที่คอยอำนวยความสะดวกและประสานการทำกิจกรรมรับน้องครั้งนี้

การปรับตัวของนักศึกษามลายูมุสลิม เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวส่วนหนึ่งคือสะท้อนความเป็นคนกลุ่มเดียวกัน คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัย ถือได้ว่าเป็นการยอมรับการมีตัวตนของตนเองในฐานะนักศึกษาซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงการปรับตัวด้วยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสมัครใจ แต่ในขณะเดียวกันถูกสะท้อน

ออกมาในรูปแบบการให้ชมรมมุสลิมของมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นความร่วมมือขององค์การกิจการนักศึกษา คอยระแวงระวังและควบคุมให้เป็นไปตามครรลองของศาสนา

กิจกรรมรณรงค์จึงนับเป็นการปรับตัวที่สำคัญมากของนักศึกษามุสลิม ทั้งการแสดงความเป็นตัวตน “ฉันคือใคร” และ “ความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต สุราษฎร์ธานี และนักศึกษามลายูมุสลิม” ไปพร้อม ๆ กันนั่นเอง

3. อธิบาย

การคลุมผ้าสำหรับนักศึกษาหญิงมุสลิมอาจเป็นสิ่งที่ดูแปลกตาสำหรับนักศึกษาที่มาจากต่างถิ่น กระนั้นก็ไม่ได้สร้างปัญหาเกี่ยวกับการแต่งกายแม้จะแตกต่างออกไปจากแฟชั่นทั่วไปของนักศึกษาหญิงที่ไม่ใช่มุสลิม แต่เรื่องราวของอธิบายกับบริบทการสร้างความขัดแย้งก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ยังไม่เคยเกิดขึ้นในสถาบันแห่งนี้ แต่นักศึกษาที่ร่วมสนทนากลุ่มได้ให้ข้อมูลถึงเพื่อนของนักศึกษาในกรณีของ “การไม่อนุญาตให้คลุมอธิบาย” เรื่องราวเกิดกับนักศึกษาหญิงมุสลิมกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยในภาคอีสานของประเทศไทย ซึ่งสาขาที่นักศึกษาหญิงมุสลิมที่กล่าวถึง คือ สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มีบางรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักรกล หลักปฏิบัติที่เป็นข้อบังคับเพื่อความปลอดภัยทำให้ต้องใส่เสื้อแขนสั้นและไม่อนุญาตให้คลุมผ้าอธิบายได้ การห้ามคลุมผ้าขัดกับวิถีปฏิบัติของมุสลิม ดังนั้น จึงมีการหาทางออกที่สามารถทำให้นักศึกษากลุ่มนี้เข้าเรียนวิชาดังกล่าว โดยไม่ขัดกับหลักการปฏิบัติมุสลิม แต่ในท้ายที่สุดผู้สอนก็เมื่อยินยอมโดยยื่นคำขาด ให้ต้องเลือกระหว่างคลุมผ้าอธิบายกับไม่ได้เข้าเรียน [5]

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อการใส่ “อธิบาย” มีให้เห็นอย่างต่อเนื่อง เช่น เหตุการณ์ให้นักศึกษามุสลิมมะหัดถอดอธิบายเพื่อขึ้นสแตนเชียร์ในกีฬาสมมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ประเด็นดังกล่าวเกิดขึ้นขณะมีการซ้อมการขึ้นสแตนเชียร์ของกีฬาราชพลูย์ (กีฬาระหว่างคณะ) ของมหาวิทยาลัย [5] ผู้ฝึกซ้อมเป็นรุ่นพี่ของวิทยาลัยได้มีการร้องขอให้นักศึกษาหญิงมุสลิมถอดผ้าคลุม “อธิบาย” เพื่อขึ้นสแตนเชียร์ ทั้งนี้ประเด็นปัญหาเรื่องการคลุม “อธิบาย” ของนักศึกษามลายูมุสลิมในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เพราะระเบียบข้อบังคับการแต่งกายของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุญาตและมีระเบียบการแต่งกายของนักศึกษามุสลิมที่ชัดเจน ครอบคลุมในทุกการเรียนการสอน แต่ตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างหนึ่งที่นำเสนอของปัญหาความเข้าใจต่อ “การคลุมอธิบาย” ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ก็มีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ กลไกและบทบาทของชมรมมุสลิมสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยและชมรมมุสลิมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานีซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นตัวกลางอำนวยความสะดวกและประสานความเข้าใจภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างความเข้าใจต่อ “การคลุมอธิบาย” ที่ถูกต้องในมหาวิทยาลัย

เรามักได้ยินการเรียกอธิบายเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ว่า ‘ผ้าคลุมหัว’ หรือ ‘ผ้าคลุมผม’ ซึ่งไม่อาจสื่อถึงความหมายทั้งหมดของคำว่าอธิบายได้ แต่การคลุมอธิบายกำลังหมายถึง “การปกปิด” ซึ่งไม่ได้หมายถึงเครื่องแต่งกายที่ทำหน้าที่ปิดคลุมเฉพาะภายนอกเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมการวางตัว ความละเอียด และการสำรวมจิตใจที่อยู่ภายในด้วย “อธิบาย” เป็นเสมือนเครื่องมือที่ช่วยให้หญิงสาวมุสลิมระมัดระวังและสำรวมปฏิบัติทุกสิ่งให้อยู่ในหลักการมากขึ้น เพราะความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ และด้วยตระหนักว่า คือ ตัวแทนของอัลลอฮ์บนโลกนี้ ทุกภาพลักษณ์ที่สะท้อนพฤติกรรม คือ ภาพรวมของอิสลาม ดังนั้น ผู้ที่คลุมอธิบายจึงไม่ใช่แค่ยอมรับผ้าผืนหนึ่งมาคลุมเรื้อนร่าง หากแต่ต้องยอมรับหลักการทั้งหมดที่มากับผ้าผืนนี้มาคลุมใจ [6]

4 อาหารฮาลาล

เมื่อมีการร่วมโต๊ะอาหารหรือการชักชวนการรับประทานอาหาร นักศึกษามุสลิมจะรีบปฏิเสธทันที ถ้าเมื่อไหร่ไปรับประทานอาหารร้านไทยพุทธ หรือ การไปร้านอาหารที่ไม่ใช่ “ฮาลาล” เพราะชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามมีวัฒนธรรมการกินที่เป็นไปตามวิถีชีวิตของชาวมุสลิม คือ เลือกรับประทานอาหารเฉพาะที่เรียกว่า “ฮาลาล” อาหารที่ไม่อนุญาตให้มุสลิมบริโภค คือ “หมู” นักศึกษาที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มได้ให้ข้อมูลเรื่องดังกล่าวในมุมมองของตนเองว่า หมูเป็นสัตว์สี่เท้าที่กินอาหารไม่เลือกและเป็นสัตว์ที่มีเชื้อโรคภายในตัวมากและเชื้อโรคเหล่านี้เป็นเชื้อโรคที่ฆ่าให้ตายได้ยาก อย่างไรก็ตาม หากมุสลิมอยู่ในสถานะคับขัน เมื่อสุกวิสัยที่จะหาอาหารใด ๆ รับประทานได้แล้ว หากอดอาหารอันจะเป็นผลต่อชีวิตหรือสุขภาพก็ยอมให้บริโภคได้ ส่วนเรื่องดื่มที่เป็นของมีนเมาทุกชนิด ได้แก่ เหล้า เบียร์ มีข้อห้ามอย่างชัดเจน แม้แต่จะนำมาผสมยารักษาโรคก็ถือว่าทำไม่ได้และการห้ามดังกล่าวให้รวมถึงผู้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิต ผู้จำหน่าย ผู้เสิร์ฟ หรือบริการด้วย ซึ่ง “อาหารมุสลิม” หมายถึง อาหารที่คนที่จะสามารถเป็นผู้ปรุงอาหารประเภทนี้ต้องเป็นคนมุสลิม ที่สำคัญต้องปรุงให้ถูกต้องตามหลักบัญญัติอิสลาม ไม่ขัดต่อบัญญัติอิสลาม และยังคงมีวิธีการปรุงที่สะอาด รวมทั้งส่วนผสมก็ต้องสะอาดหรือไม่สะอาดอาจมีเชื้อโรค ดังนั้น จึงสรุปว่า อาหารมุสลิมต้องไม่ขัดต่อบัญญัติของอิสลามคือ ไม่มีส่วนผสมที่ต้องห้าม เช่น เนื้อหมู น้ำมันหมู หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ จากหมู รวมถึง เลือดสัตว์ไม่ว่าชนิดใด อาหารที่มาจากพืชที่มีพิษและเป็นอันตรายทุกชนิด และอาหารหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์หรือมีส่วนประกอบที่เป็นอันตรายทั้งหมด

จากการสังเกตการณ์ระหว่างการเก็บข้อมูลพบว่า ร้านอาหารอิสลามในมหาวิทยาลัย มีเพียงร้านเดียวเมื่อเทียบอัตราส่วนกับนักศึกษาที่มีถึง 419 คน อาจส่งผลต่อความเป็นอยู่ รวมไปถึง การที่สถาบันการศึกษาแห่งนี้มีระเบียบข้อบังคับให้นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ให้อาศัยอยู่ในบริเวณหอพักมหาวิทยาลัยและระเบียบของมหาวิทยาลัยยังไม่อนุญาตให้ใช้รถจักรยานยนต์อีกด้วย ซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิตตามวิถีมุสลิม โดยเฉพาะเรื่อง “อาหารฮาลาล” เพราะเมื่อร้านอาหารอิสลามปิดหรือหยุดขาย การที่ออกไปซื้ออาหารข้างนอกมหาวิทยาลัยมีสิ่งที่ค่อนข้างยากลำบาก หรือการปฏิเสธเมื่อเพื่อนชวนไปกินอาหาร “ร้านเนื้อย่างเกาหลี หรือร้านหมูกระทะ” หรือการชักชวนรับประทานอาหารร้านไทยพุทธ เช่น “ร้านส้มตำ” ทำให้ไม่สามารถรับประทานได้ หรือรับประทานได้แต่มีการแสดงท่าที “อึดอัด ไม่มีความสุข” ดังนั้น ปรากฏการณ์การเพ่งมองด้วยสายตาจากเพื่อนในรูปแบบที่แสดงถึงความอึดอัดก็เกิดขึ้น การรับประทานอาหารอยู่ที่ห้อง การไม่สามารถทานได้ แต่สามารถไปได้ ล้วนนำไปสู่ความอึดอัดด้วยกันทั้งสองฝ่าย เป็นต้น

การพยายามหาวิธีการเพื่อเป็นทางออกของปัญหา เช่น การสร้างความเข้าใจแก่เพื่อนใกล้ชิด ขยายไปยังสาขาที่เรียน หรือระดับคณะ ระดับมหาวิทยาลัยล้วนเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเรื่องที่ต้องกระทำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งปัจจุบันในระดับมหภาคมีการให้ความสำคัญและเอาใจใส่อยู่แล้วจากประเด็นร่วมของปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ในระดับจุลภาค เช่น ความใกล้ชิดระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ยังเป็นสิ่งที่ต้องสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่อง และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันของนักศึกษามุสลิม

ข้อค้นพบระหว่างการเก็บข้อมูลนำมาสู่ ข้อสรุป 4 ประเด็นปัญหา เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับกระบวนการปรับตัว A Cultural-Ethnic Identity Typological Model [7] ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้ Model ดังกล่าวเพื่ออธิบายการปรับตัวที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1) Ethnic-oriented identity เป็นการยึดติดอยู่กับชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ของตนเองสูงและรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมาเพียงเล็กน้อยหรือถึงขั้นปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก

2) Bicultural identity เป็นการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองเอาไว้ และในขณะเดียวกัน ก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่ หรือวัฒนธรรมหลักรวมเข้าด้วยกัน

3) Assimilated identity เป็นการไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง และมองว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมากกว่า แทนที่จะทำให้วัฒนธรรมของตนเองถูกกลืนหายไป

4) Marginal identity state เป็นการไม่รู้สึกรับเป็นกลุ่มของชาติพันธุ์เดิมของตนเองและในระบบวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก ซึ่งเราเรียกคนที่มีลักษณะการปรับตัวแบบนี้ว่าคนชายขอบ (Marginal Man)

ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากงานวิจัยครั้งนี้ นักศึกษาที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีชาติพันธุ์มลายูเคลื่อนย้ายเพื่อศึกษาต่อในพื้นที่ศาสนาและชาติพันธุ์ที่แตกต่าง มีระดับการปรับตัวเป็น 3 ช่วง คือ

ระดับที่ 1 คือ ช่วงเดือนแรกมีการยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูง และรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือเข้ามาเพียงเล็กน้อยหรือถึงขั้นปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก เช่น พิธีไหว้ครู อาหารฮาลาล ร้องเพลงเชียร์ของมหาวิทยาลัย และฮิญาบ เป็นต้น

ระดับที่ 2 คือ เมื่อผ่านช่วงการปรับตัวและเรียนรู้ในช่วงเดือนแรกนักศึกษามลายูมุสลิมมีการปรับตัวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันก็มีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักเข้าด้วยกัน หรือเรียกว่าวัฒนธรรมการกลมกลืน เห็นได้จากกิจกรรมรับน้อง การใส่ชุดทั่วไป แทนการนุ่งโสร่งของมุสลิมผู้ชาย เมื่อปฏิบัติศาสนกิจ เป็นต้น นักศึกษาที่ร่วมสนทนากลุ่มกล่าวยืนยันร่วมกันของการศึกษาในระยะเวลา 4 ปี คือ จะเน้นการปรับตัวเป็นการไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง

ระดับที่ 3 คือ ภายในระยะเวลาที่ศึกษาอยู่และมีชีวิตอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มองว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมากกว่า ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองถูกกลืนหายไป หรือเรียกว่าวัฒนธรรมการผสมผสาน เช่น ถอดผ้าคลุม การแต่งตัวตามแฟชั่น การเป็นเพศที่สาม เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ 4 ประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

การปรับตัวเมื่อมาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่เป็นพื้นที่ของนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาไทยพุทธ และพื้นที่ของมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นทั้ง 4 ประเด็นกับทัศนคติ การปรับตัว การดำรงชีวิตของนักศึกษาที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีชาติพันธุ์มลายูเคลื่อนย้ายเพื่อศึกษาต่อในพื้นที่ศาสนาและชาติพันธุ์ที่แตกต่าง จากการที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในระหว่างการสนทนากลุ่มพบว่า นักศึกษาที่มาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีชาติพันธุ์มลายูเคลื่อนย้ายเพื่อศึกษาต่อในพื้นที่ศาสนาและชาติพันธุ์ที่แตกต่าง มีความจำเป็นที่จะต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของภาคใต้ตอนบน เรื่องนี้สำคัญมากเพราะนักศึกษามลายูมุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มักมีปัญหาในชีวิตประจำวัน จากประเด็นด้านภาษา ด้านการศึกษาและการแสดงออกทางศาสนาได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตและส่งผลเสียต่อการศึกษาของนักศึกษาชาวมุสลิม ดังนั้น จากปัญหาของกระบวนการปรับตัวของนักเรียนชาวมุสลิม การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนของศาสนา หรือชุมชน หรือสังคมที่แตกต่างกันและรูปแบบการอยู่ร่วมกันของนักเรียนที่มีอัตลักษณ์แตกต่างกัน ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก โดยมีพื้นที่การศึกษา คือ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นตัวแทนของ

สังคมวัฒนธรรมในภาคใต้ตอนบนของประเทศไทยที่มีลักษณะเฉพาะ อาทิ การพูดภาษาใต้ อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ว่างใจนักศึกษามุสลิมและมองพวกเขาเป็นผู้ออกกรำที่สร้างปัญหาและก่อความไม่สงบในชุมชน [5] จึงมีความสนใจอย่างมากในการศึกษารั้งนี้ ดังนั้น การศึกษาระดับการปรับตัวของกลุ่มเป้าหมายสามารถสะท้อนตัวตนแห่งวิถีมุสลิม หรือที่เรียกว่า อัตลักษณ์ของนักศึกษามุสลิมในการใช้ชีวิตประจำวัน ดังนี้

1) การใช้ชีวิตที่เชื่อมโยงกับวิถีมุสลิม เช่น การละหมาด 5 ครั้งต่อวัน การรับประทานอาหารอิสลาม การคลุมผม “ฮิญาบ” เป็นต้น ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์ตัวตนของมุสลิมที่ดีทุกคน การละเลยไม่ปฏิบัติอาจหลุดพ้นจากการเป็นมุสลิมที่ดี หากนักศึกษามุสลิมละเลยที่จะสร้างความเข้าใจในกับกลุ่มคนทั่วไปที่มีข้อสงสัยหรือการมุ่งปฏิบัติศาสนกิจโดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย อาจนำไปสู่ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่าง “ศาสนา” ได้ จะเห็นได้ว่า ไม่ว่านักศึกษามุสลิมผู้นั้นจะเลือกทิศทางใด ย่อมไม่เป็นผลดีต่อตัวนักศึกษาผู้นั้น การเลือกระหว่างการเป็นนักศึกษา ซึ่งต้องสละวิถีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนคงไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำ แต่ถ้าจะเลือกวิถีที่แสดงความเป็นตัวตนของตน แต่ต้องยุติบทบาทของนักศึกษาไป ในท้ายที่สุดเมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็จะมีรับผิชอบต่ออนาคตของนักศึกษาผู้นั้น

ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบันการแสดงความคิดเห็นหรือมุมมองบางครั้งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่สามารถขยายไปสู่ข้อพิพาทสำคัญ ๆ ได้เนื่องจากการไม่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้กันและกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เมื่อการทำความเข้าใจหรือรับรู้เฉพาะความแตกต่างและสาเหตุของความขัดแย้งอย่างผิวเผินและละเลยรากวัฒนธรรมประเพณีและต้นกำเนิดที่หล่อหลอมเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัวเองโดยไม่ให้ความสนใจกับผลกระทบต่อนักเรียนและไม่เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อาจเป็นเครื่องมือทำลายความสัมพันธ์ของการอยู่ด้วยกันของสังคมไทยในอนาคตได้

2) ปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนในช่วง 13 ปีที่ผ่านมาทำให้สังคมไทยได้สร้างภาพลักษณ์ของชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดในฐานะกลุ่มคนที่สร้างความรำคาญ เป็นกลุ่มคนให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ตนเองและไม่เคารพกฎหมาย ภาพตัวแทนดังกล่าวมาจากสื่อกระแสหลักและกระแสรองในสังคมไทยที่นำมาเปิดเผย และสิ่งที่ผู้คนจากพื้นที่อื่นรับรู้จากสื่อ นำมาสู่อคติและการแสดงผลเชิงลบที่แตกต่างกัน เช่น ความเกลียดชัง ความกลัวข้อมูลที่ไม่ชัดเจนหรือความสับสน ถูกฝังลงในจิตใจของผู้คนทั่วไปในสังคมไทย ทำให้นักศึกษามุสลิมจากพื้นที่เหล่านี้ไม่ได้รับความสนใจภาพดังกล่าว ประกอบไปด้วย ประเพณีและการปฏิบัติที่นักเรียนสามจังหวัดชายแดนดำเนินการและเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากวิถีการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมคนอื่น ๆ อาจทำให้พวกเขามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมรับน้อง ที่มีความยากลำบากมากยิ่งขึ้นเพราะการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมหลาย ๆ อย่างมีความรู้สึกไม่สบายใจ มีท่าทีอึดอัด แต่การไม่เข้าร่วมกิจกรรมเลยอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดระหว่างเพื่อนที่ไม่รู้จักวิถีชีวิตมุสลิม สถานการณ์ดังกล่าวทำให้การใช้ชีวิตประจำวันในวิถีของความเป็นมุสลิมมีความยากลำบากยิ่งขึ้นกว่าอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากประเด็นที่ยกมาทั้งสิ้น 4 ประเด็น คือ พิธีไหว้ครู กิจกรรมรับน้อง การคลุมผม “ฮิญาบ” และอาหารฮาลาล เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับกระบวนการปรับตัวของนักศึกษาที่เคลื่อนย้ายมาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่นึกถือศาสนาอิสลามและมีชาติพันธุ์มลายูซึ่งมาศึกษาต่อพื้นที่ที่ศาสนาและชาติพันธุ์ที่แตกต่าง ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี โดยมีรูปแบบและระดับการปรับตัวเพียง 3 ระดับ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์จากแบบจำลองที่เรียกว่า “A Cultural-Ethnic Identity Typological Mode” [7] ดังนี้

1. Ethnic-Oriented Identity

การยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูง และรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือรับเข้ามาเพียงเล็กน้อยหรือถึงขั้นปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก ซึ่ง Model นี้ [1] ใช้ในการศึกษาการปรับตัวของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชายขอบในวัฒนธรรมหลัก ซึ่งสอดคล้องกับช่วงแรกของกลุ่มตัวอย่างที่มีการย้ายถิ่นในช่วงเดือนแรกนั้น มีการยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองสูง และรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือเข้ามาเพียงเล็กน้อยหรือถึงขั้นปฏิเสธวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาของความเข้าใจไม่ตรงกัน สอดคล้องกับพิธีไหว้ครู ฮิญาบ และอาหารฮาลาล สามารถอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Mudhovozi, P. [8] ซึ่งได้ศึกษาปัญหาการปรับตัวในนักศึกษาต่างชาติทั่วไปที่เข้ามาศึกษาต่อในอเมริกาพบว่า นักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาต่อในอเมริกาชั่วคราวจะมีประสบการณ์การตั้งตระหนกทางวัฒนธรรม มีความสับสนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตน ขาดการสนับสนุนทางสังคม มีความไม่เคยชิน มีความห่างเหินการถูกแบ่งแยก และอุปสรรคในด้านการใช้ภาษา จนทำให้เกิดปัญหาด้านการเรียนตามมา เช่นเดียวกับงานวิจัยครั้งนี้ที่กลุ่มตัวอย่างมีการพูดภาษาไทยที่เป็นภาษาทางการกลางได้น้อย การไม่เคยชินกับระบบการเรียนแบบรวมกันระหว่างหญิง-ชาย อาหารฮาลาลมีน้อย ส่งผลต่อภาวะความเครียด วิตกกังวล จนนำไปสู่ปัญหาการเรียน เช่นเดียวกับนักศึกษาต่างชาติที่มาศึกษาต่อในอเมริกาดังกล่าวนั้น และมีความขัดแย้งกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่ค้นพบว่า นักศึกษามุสลิมไม่มีการปรับตัว ดังเช่น แนวความคิดเรื่องความแปลกแยก สอดคล้องงานวิจัยของ Diamond, JM. [9] ที่กล่าวว่า ความคาดหวังว่าจะถูกปฏิเสธหรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งส่งผลให้เกิดความรู้สึกเปล่าเปลี่ยวหรือรู้สึกถูกละทิ้งจากผู้อื่น จึงคบหากันเองกับคนที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกันมากกว่าที่จะเลือกคบกับเพื่อนใหม่ [10] และผลการวิจัยของ Henya, K., & Jo, C. [11] พบว่า สาเหตุที่นักศึกษามุสลิมเลือกคุย แต่เพื่อนที่มาจากวัฒนธรรมเดียวกันในช่วงแรก เพราะเป็นช่วงที่รู้สึกสับสน แปลกแยก เครียด และทำอะไรไม่ถูก จนกระทั่งขาดความมั่นใจ รู้สึกท้อแท้ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับคนท้องถิ่นที่อยู่ในวัฒนธรรมใหม่ และไม่แน่ใจในการตีความหรือการแสดงทัศนคติหรือความเชื่อในการพูดคุยกับเพื่อนต่างวัฒนธรรมกับคนที่ใช้ภาษาพูดคนละภาษา การเลือกคบกับเพื่อนวัฒนธรรมเดียวกันนี้เป็นการแสวงหาแรงสนับสนุนทางสังคมเพื่อให้ได้รับกำลังใจ ได้พูดระบายความรู้สึกทุกใจ และเพื่อขอกำลังใจ ความเห็นใจ คำปลอบโยนและความเข้าใจจากบุคคลอื่น ซึ่งเป็นวิธีการเผชิญปัญหาตามแนวคิด [12]

2. Bicultural Identity

การรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันมีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมา หรือเรียกว่าวัฒนธรรมการกลมกลืน ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่าง คือเมื่อผ่านช่วงเดือนแรกในพื้นที่ที่แตกต่างมีการปรับตัวเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองไว้ และในขณะเดียวกันมีการปรับรับเอาวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักเข้ามา เมื่อวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาของความเข้าใจไม่ตรงกัน สอดคล้องกับกิจกรรมรับน้อง เป็นต้น โดยกลุ่มตัวอย่างพยายามเข้าร่วมกิจกรรมแม้จะต้องถูกเนือต้องตัวกันระหว่างหญิงและชาย แต่เพื่อการสร้างอัตลักษณ์ร่วม คือ ความเป็นสงขลานครินทร์ (PSU) ทำให้นักศึกษามุสลิมพยายามเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Roy, C., & Andrews, Ha. [13] อธิบายว่า วัยรุ่นหนุ่มสาวมุสลิมส่วนใหญ่จะยึดมั่นในวิถีจริยธรรมทางศาสนาอิสลามขั้นพื้นฐาน และเน้นการพัฒนาบุคลิกภายใต้หลักการของศาสนาอิสลามจึงมักใช้ชีวิตอยู่ในครรลองของศีลธรรมที่ติงาม ดังนั้น การปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมใหม่ก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบของศาสนาอิสลาม ซึ่งกิจกรรมรับน้องเน้น

การสร้างอัตลักษณ์ร่วม และแสดงความสามัคคีของกลุ่ม แต่นักศึกษามลายูมุสลิมก็ไม่ละทิ้งความเป็นมุสลิมที่ดี เช่น การร้องเพลงเซียร์มหาวิทาลัย โดย ลดเสียงในช่วงของการกล่าวถึงบุคคลอื่นที่นอกเหนือจากพระเจ้า และร้องต่อเนื่องอีกครั้งเมื่อเพลงเข้าสู่ภาวะปกติ เป็นต้น และมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Monlada, Y., & Rimpeng, L. [14-15] ที่กล่าวว่านักเรียนมุสลิมระลึกถึงการปฏิบัติกิจทางศาสนาอยู่เสมอ การปฏิบัติภารกิจทางศาสนาได้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน หรือชีวิตประจำวันแต่อย่างใดและนักเรียนมุสลิมจะมีความเคร่งครัดอย่างแรงกล้าที่จะปฏิบัติตามทั้ง 5 เวลา

3. Assimilation Identity

การไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง และมองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลักมากกว่า ทำให้วัฒนธรรมของตนเองถูกกลืนหายไป หรือเรียกว่าวัฒนธรรมการผสมผสาน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ร่วมสนทนากลุ่ม ได้ยืนยันร่วมกันของการศึกษาในระยะเวลา 4 ปี คือ “มุ่งเน้นการปรับตัวโดยการไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น การเรียนรู้ภาษาได้ การเรียนร่วมกันระหว่างนักศึกษาหญิงและชาย เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ David, Maya Kh., & Wendy Y, M. T. [16] Traitongyoo, K. [17] ที่บอกว่า นักศึกษาจะสามารถหาทางออกที่จะรักษาสถานภาพของการเป็นนักศึกษาที่ดีที่สุดและการเป็นผู้รักชาติมุสลิมที่ควรยกย่องนั้น จุดเริ่มต้นคือการที่ทุกฝ่ายจะต้องเรียนรู้ที่จะสร้างความเข้าใจกันและกันด้วยความใจจริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mudhovozi, P. [18] ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลกระทบต่อระดับความสำคัญที่ให้กับเครื่องหมายรับรองฮาลาลโดยผู้บริโภคมุสลิมในการตัดสินใจซื้ออาหารของชาวมลายูมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า นักศึกษามุสลิมจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่เคยเผชิญปัญหาเรื่องอาหารที่ต้องยอมกินนอกเหนือจากวัฒนธรรมเดิมของตน และยังคงวัฒนธรรมการกินแบบเดิมของตนไว้ได้อย่างมีความสุข จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างพยายามเรียนรู้และเปิดโอกาสตัวเองในการสร้างการเรียนรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

4. Marginal Identity

การไม่รู้สึกว่าตนเองเป็นสมาชิกของทั้งกลุ่มชาติพันธุ์เดิมของตนเอง และในระบวัฒนธรรมใหม่หรือวัฒนธรรมหลัก ซึ่งเรียกคนที่มึลักษณะการปรับตัวแบบนี้ว่าคนชายขอบ (Marginal Man) แต่กลุ่มตัวอย่างยังไม่สอดคล้องกับรูปแบบนี้

การปรับตัวถือเป็นโจทย์ที่ยากและสำคัญมากสำหรับนักศึกษามุสลิมที่ย้ายถิ่นไปยังพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะในช่วงเดือนแรก แต่เมื่อผ่านช่วงทดสอบเดือนแรกไปได้ นักศึกษาหรือกลุ่มคนภาคส่วนต่าง ๆ สามารถทำความเข้าใจและสามารถเรียนรู้ความแตกต่างของกันและกัน และมีการสื่อสารกันด้วยความจริงใจและเข้าใจของทั้งผู้กำลังมาเยือนและผู้ที่เป็นเจ้าบ้าน ดังข้อความดังกล่าวนี้

“แต่น่าเสียดายเมื่อเหตุการณ์ในอดีตที่ผ่านมาเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างกัน ในหลาย ๆ ครั้ง มักนำไปสู่ความแปลกแยกและขาดความเข้าใจกันและกัน และรวมไปถึงการไม่ค้นหาทางออกของปัญหา ร่วมกัน หรือการไม่พยายามแสวงความเข้าใจในจุดที่แตกต่างกันและกันเพื่อสร้างการอยู่ร่วมที่เข้าใจ ทำให้พวกเราไม่เกิดระยะห่างของ “ความล้มพันธ์ที่ดีต่อกัน” มาก [14] รวมถึง สังคมในปัจจุบันมีความคิดเห็นที่ไม่ตรง การไม่เปิดใจพร้อมที่จะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันมักทำให้เกิดความขัดแย้ง ขยายไปสู่ความรุนแรง ดังข้อความต่อไปนี้

“การที่มองแค่ความแตกต่างและสาเหตุของความขัดแย้งอย่างผิวเผิน การละเลยรากเหง้าของวัฒนธรรม ประเพณีและแหล่งที่มา การมองเพียงแค่ตัวตนของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่สนใจผลกระทบที่มีต่อคนอื่น การไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ต่างจากความคิดเห็นของตน นับว่าเป็นเชื้อเพลิงอย่างดีของการทำลายความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย [2]

หากจะทำให้ความขัดแย้งกลายเป็นสิ่งสร้างสรรค์ การไม่ให้ความขัดแย้งที่ขยายเป็นสาเหตุของความรุนแรง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การพิจารณาที่มาที่ไปของข้อขัดแย้งทุก ๆ บริบท ทั้งสิ่งที่เห็น สิ่งที่มาจากรากที่ลึก ไม่ว่าจะเป็นผลจากโครงสร้างของสังคมหรือวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา การมองผลกระทบที่มีต่อผู้อื่นและการเปิดใจรับฟังผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากตนด้วยความเต็มใจ จริงใจและไม่ตัดสินผู้อื่นไว้ก่อน ของทั้งผู้มาเยือนและเจ้าบ้าน ถือเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ความสงบสุขให้กับสังคมไทย [19]

จะเห็นได้ว่า ปัญหาหลักของนักศึกษามุสลิมที่มาศึกษาต่างพื้นที่ส่วนหนึ่งมาจากความไม่เข้าใจกัน การไม่พยายามสื่อสารทำความเข้าใจกันที่ตีมาทพอ หากมองในแง่ของการสื่อสาร อันประกอบไปด้วย ผู้ส่งสาร ตัวเนื้อความของสาร ช่องทางในการสื่อสาร และตัวผู้รับสาร [20] ปัญหาของความไม่เข้าใจเกิดได้จากทั้ง 4 ช่องทาง และทางออกก็สามารถเกิดได้จากทั้ง 4 ช่องทางนี้เช่นกัน แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ การทำให้ผู้ส่งสารในที่นี้ คือ นักศึกษามุสลิมจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับผู้รับสาร ได้แก่ เพื่อนต่างศาสนา รวมทั้งบุคลากรภายในสถาบันการศึกษา รวมถึง ชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ มหาวิทยาลัย สามารถมีความเข้าใจในวิถีที่แตกต่างได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจทำลายอคติจากความไม่เข้าใจเหล่านี้ได้ และจะส่งผลต่อการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและนำไปสู่ความเข้าใจและเห็นใจซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

บทบาทของสถานศึกษาที่อยู่บนความหลากหลายทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรม คือ การสร้างสังคมพหุวัฒนธรรมที่ดี การหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมองว่า ในการจัดการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมนั้น จำเป็นต้องมีการสร้างความพร้อมของพื้นที่ทั้งองค์การเพื่อให้การสร้างสังคมแบบพหุวัฒนธรรมเกิดประสิทธิผลสูงสุด ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

1) กระบวนการการสร้างองค์ความรู้ (The Knowledge Construction Process)

ในมิตินี้ผู้สอนควรมีบทบาทในการช่วยให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจว่าความรู้ที่ถูกต้อง ที่มาที่ไปของการขาดความเข้าใจ เช่น ในประเด็นขององค์ประกอบทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ เพศ ชนชั้นทางสังคม ทั้งของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป็นต้น ซึ่งการมุ่งสร้างสังคมแบบพหุวัฒนธรรมในมิตินี้ [21] มหาวิทยาลัยและผู้สอนจะต้องเปลี่ยนเนื้อหาการเรียนรู้อันรายวิชาที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึง รายวิชาพื้นฐานที่นักศึกษาต้องเรียนร่วมกัน ในประเด็นพหุวัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น รายวิชาทักษะชีวิต กฎหมายในชีวิตประจำวัน เป็นต้น หรือรวมไปถึงในรายวิชาของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น สาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ที่ต้องเอาองค์ความรู้เรื่องความแตกต่าง ศักดิ์ศรีของมนุษย์ การเคารพความแตกต่าง เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาหนักที่เชื่อมโยงกับรายวิชาที่มีอยู่ เช่น รายวิชา รัฐศาสตร์เบื้องต้น การเมืองการปกครอง กฎหมายในชีวิตประจำวัน สิทธิมนุษยชน เป็นต้น หรือแม้กระทั่งในส่วนของกิจกรรมเชิงเนื้อหาของมหาวิทยาลัย ต้องมีการปลูกฝังการเรียนรู้ เช่น ประเด็นการเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันของผู้คนที่มีความแตกต่างกัน

2) การปรับโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย (An Empowering School Culture and Social Structure)

มิตินี้เน้นการปรับวัฒนธรรมองค์กรของมหาวิทยาลัยให้เหมาะสมกับนักศึกษาจากกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยผู้บริหาร ผู้สอน บุคลากรในมหาวิทยาลัย ผู้ปกครอง และนักศึกษา ควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อสร้างบรรยากาศของความร่วมมือ การปรับรูปแบบการสื่อสารที่เอื้อต่อสมาชิกในมหาวิทยาลัย การปรับหลักสูตรและการเรียนการสอนรวม ทั้งกิจกรรมที่หน่วยงาน กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบ เช่น การเพิ่มกิจกรรมพหุวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้การเข้าใจในความเป็นตัวตนของนักศึกษาทั้งชาวไทยพุทธ ชาวมลายูมุสลิม หรือ คริสต์ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบต่องานกิจกรรมนักศึกษาขององค์กรนักศึกษา และงานพัฒนากิจกรรมนักศึกษา เป็นต้น

3) การเปิดพื้นที่ที่เปิดเผยถึงความแตกต่างของกันและกันที่อยู่ในสังคมเดียวกัน

ในมิตินี้กิจกรรมของนักศึกษา ผู้ที่รับผิดชอบต่อดูแลกิจกรรมนักศึกษา ควรมุ่งเสริมและปลูกฝังการรับฟังเสียงส่วนน้อย การสร้างฉันทามติภายใต้การมีส่วนร่วม การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ หรือวิถีของกิจกรรมเดิม ๆ นำไปสู่การสร้างพื้นที่ของความแตกต่างเกิดขึ้น เช่น การลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อขยายพื้นที่ความเข้าใจของความแตกต่างทางด้านอัตลักษณ์ ดังนั้น ภาพจำของนักศึกษาสาวชาวมลายูมุสลิม ที่คลุมฮิญาบ พูดด้วยภาษามลายู (ภาษายาวี) รับประทานอาหารฮาลาล กล่าวทักทายเพื่อนด้วยการสลาม จะไม่มีความแตกต่างอีกต่อไป เป็นตัวแทนของชาติพันธุ์ “มลายู” ที่มุ่งหน้าสู่การเรียนรู้ในพื้นที่ต่างวัฒนธรรมเดิมออกไปซึ่งอยู่ในฐานะผู้มาเยือน ขณะเดียวกันนักศึกษาชาวไทยพุทธ ที่พูดภาษาได้ แต่งตัวตามแบบฉบับคนได้ ทักทายรุ่นพี่ อาจารย์หรือผู้สูงอายุด้วยการไหว้ นับถือศาสนาพุทธ มีความรักถิ่นฐานบ้านเกิดในความเป็น “คนใต้” ในฐานะเจ้าบ้าน เริ่มต้นที่จะเรียนรู้และอยู่ร่วมกันได้ คือ “กระบวนการปรับตัว” นับเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แม้สภาพแวดล้อมใหม่จะปรับเปลี่ยนเพื่อสร้างความเข้าใจ แต่ภายใต้กลไกของพฤติกรรม วิธีคิด วิถีปฏิบัติ ฯลฯ ของตัวตน หรืออัตลักษณ์ของนักศึกษาชาวมลายูมุสลิมหรือนักศึกษาไทยพุทธต้องเรียนรู้เพื่ออยู่กับความแตกต่าง เพราะการก้าวข้ามความท้าทายมีเป้าหมายให้สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างที่หลากหลายได้อย่างปกติสุข ด้วยการทำความเข้าใจเปิดกว้างเกี่ยวกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิตและอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ดังเช่นพื้นที่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

4) บทบาทของชมรมมุสลิม ต่อการเป็นตัวกลาง “อำนวยความสะดวก” และ “ประสานความเข้าใจ”

การแสดงบทบาทของชมรมมุสลิมที่สำคัญมาก คือ เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของนักศึกษามลายูมุสลิมหรือนักศึกษามลายูมุสลิม ตั้งแต่ นักศึกษามุสลิมเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยโดยคำนึงถึงบริบททางสังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม เป้าหมายหลักเพื่อลดปัญหาแบบองค์รวม และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะ การให้ความรู้เกี่ยวกับการ ดำรงตน รักษาอัตลักษณ์ของมุสลิม และความเป็นมลายูมุสลิมของนักศึกษาที่ย้ายถิ่นมาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย โดยเน้นการสร้าง ความเข้าใจที่ตรงกันเพื่อช่วยให้เกิดการปรับตัวกับนักศึกษามลายูมุสลิมได้เร็วและง่ายยิ่งขึ้นและเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่เพื่อนนักศึกษาคนอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย หรือจะเป็นบทบาทการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำรงตนรักษาอัตลักษณ์ของมุสลิมและความเป็นมลายูมุสลิมของนักศึกษาที่ย้ายถิ่นมาจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อมาศึกษาต่อ เช่น กิจกรรมรับน้องของพี่น้องมุสลิมเสมือนเป็นการ

สร้างเกราะป้องกันที่ดีที่สุด ซึ่งเริ่มจากความพร้อมภายในจิตใจ การตั้งรับที่เน้นความเข้าใจ ซึ่งถือเป็นบทบาทเชิงสร้างสรรค์ที่ชมรมมุสลิมได้ดำเนินการ บทบาทเป็นตัวเชื่อม หรือตัวประสานกับองค์กรต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย และภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นกับสมาชิกของชมรม หรือนักศึกษามุสลิมอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สมาชิกของชมรม การสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์ของความเป็นมุสลิมที่ดี และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดความบานปลายของปัญหา หรือนำไปสู่ความรุนแรงของปัญหาได้ บางครั้งประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นแค่เรื่องเล็กน้อย หากไม่มีองค์กรเข้ามาจัดการก็จะกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า น้ำผึ้งหยดเดียวได้ เช่น เหตุการณ์ให้นักศึกษามุสลิมมะหฺรอตอติญาบเพื่อขึ้นสแตนเชียร์ในกีฬาสีมหาวิทยาลัย จะเห็นได้ว่า การมีอยู่ของชมรมมุสลิมเพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ เช่น กิจกรรมรับน้องของทุกมหาวิทยาลัยจะมีการร้องเพลงมหาวิทยาลัยร่วมกัน และเนื้อหาเพลงอาจมีความคาบเกี่ยวกับการให้ความเคารพกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น บทบาทชมรมได้แจ้งให้นักศึกษามุสลิมหยุดร้องเพลงในช่วงของคำเหล่านั้น ส่วนกิจกรรมของแต่ละคณะจะมีคนมุสลิมของคณะคอยชี้แจงอยู่แล้ว ซึ่งในกระบวนการของกิจกรรมไม่มีปัญหาต่อความเป็นมุสลิม ดังนั้น บทบาทของชมรมมุสลิมเป็นบทบาทที่สะท้อนว่า ชมรมมุสลิมจึงเป็นกลไกหลักของการเป็นอยู่ หรือ “**การธำรงอัตลักษณ์ความเป็นมาลามุสลิม**”

จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ถือได้ว่าเป็นกรณีศึกษาที่จะเป็นแนวทางของการสร้างรูปแบบการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาที่มีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง หากเราตระหนักว่าทุกชั้นปี ทุกคณะ ทุกภาควิชา ไม่ว่าจะมึถิ่นฐานบ้านเกิดมาจากที่ใด ไม่ว่าจะมึพื้นฐานความเชื่อใด ๆ ล้วนเป็นพี่น้องผองเพื่อนกัน มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ที่ทัดเทียมกัน อาจเป็นโชคชะตาหรือฟ้ากำหนดทำให้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ได้พบเจอกัน มาอยู่ร่วมกัน ความเข้าใจต่อกันและกันโดยเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมบนความต่างด้วยความเข้าใจกัน ในสังคมพหุวัฒนธรรมเล็ก ๆ เป็นดังสนามที่ฝึกฝนเพื่อออกไปสู่โลกกว้างที่เต็มไปด้วยความหลากหลายที่สามารถอยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความแตกต่างกัน

References

- [1] Yaping, G., & Song, C. (2007). The Relationships of Cross-Cultural Adjustment with Dispositional Learning Orientation and Goal Setting: A Longitudinal Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38, 19-25.
- [2] Leader of Muslim Club, Prince of Songkla University Surat Thani Campus. (Interviewee), Pengjan, S. (Interviewer), Address: Prince of Songkla University Surat Thani Campus, Moo 6, Makhamtia District, Surat Thani Province. 2018, 10 July. (in Thai)
- [3] Muslim Hot Report. (n.d.). *Why Can't Muslims Participate in the Ritual of Paying Respect to the Teachers?*. Retrieved on March 3, 2019, from <https://muslimhotreport.blogspot.com/2011/08/blog-post.html#more>. (in Thai)
- [4] Thai Muslim post. (2017). *Know..Why Can't Muslims Accept Younger Siblings?*. Retrieved on March 3, 2019, from: <http://islamhouse.muslimthaipost.com/main/index.php?page=sub&category=9&id=20764>
- [5] Samplings (Interviewee), Pengjan, S. (Interviewer), Address: 31 Moo 6, Markham Tia, Muang Country, Surat Thani Province. March 18, 2019. (In Thai)

- [6] Women of the way. (n.d.). *Hijab is?*. Retrieved on March 3, 2019, from https://sites.google.com/site/banatulhuda2/hijab_is.
- [7] Berry, John W., Kim, U., Minde, T., & Mok, D. (1987). Comparative Studies of Acculturative Stress. *International Migration Review*, 21(3), 491.
- [8] Mudhovozi, P. (2012). Social and Academic Adjustment of First-Year University Students. *Journal of Social Science*, 33(2), 251-259.
- [9] Diamond, JM. (2000). Taiwan's Gift to the World. *In Nature*, 403(6771), 709-710.
- [10] Yaping, G., & Song, C. (2007). The Relationships of Cross-Cultural Adjustment with Dispositional Learning Orientation and Goal Setting: A Longitudinal Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 38, 19-25.
- [11] Henya, K., & Jo, C. (2006). Cultural Adjustment of International Students. *Journal of Psychological Science*, 2(1), 133-137.
- [12] Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer Publishing.
- [13] Roy, C., & Andrews, Ha. (1999). Roy Adaptation Model. Stanford, CT: Appleton & Lange.
- [14] Monlada, Y. (2013). The Effect of Group counseling based on truth theory on cultural adaptation of first year undergraduate Muslim students, Thaksin University. Songkhla Campus. Master's Thesis. Songkhla: Thaksin University. (in Thai)
- [15] Rimpeng, L. (2008). *Ethical Factors of Muslim Students in Higher Educational Institute*. Requirements Master's Thesis. Pattani : Prince of Songkla University.
- [16] David, Maya Kh., & Wendy Y, M. T. (2010). Perceptions of Ethnic Otherness: A Study of Malaysian Children. In Maya Khemlani David, James McLellan, Ngeow Yeok Meng : USA.
- [17] Traitongyoo, K. (2008). *The Management of Irregular Migration in Thailand: Thainess, Identity and Citizenship*. Doctor's Thesis. UK: University of Leeds.
- [18] Pithsuwan, W. (2005). Factors Affecting Importance of Halal Certification by Muslim Consumers in Buying Food Products: A Case Study of Thai Muslims in the Four Southern Border Provinces. *Journal BU Academic Review*, 4(1), 72-83.
- [19] Jitpiromrsi, S., & Duncan Mc. (2008). A Ministry for the South: New Governance Proposals for Thailand's Southern Region. *Contemporary Southeast Asia*, 30(3), 403-428.
- [20] Khewtep, K. (2009). *Analysis of Media, Concepts and Techniques*. Bangkok: Chulalongkorn University Book Center. (In Thai)
- [21] Fuengfusakul, A. (2003). *Identity, Theory Review and the Conceptual Framework*. Bangkok : The National Research Council of Thailand. (in Thai)

การสำรวจสถานการณ์การทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์
บนพื้นฐานของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
Exploring Situations Cooperative Member Dairy Farming
based on Geographic Information System

อัชฌาพร กว่างสวาสดี¹ และอังคณา จัตตามาต^{1*}
Achaporn Kwangsawad¹ and Aungkana Jattamat^{1*}

¹ อ.ดร., สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศทางธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขต
วังไกลกังวล ประจวบคีรีขันธ์ 77110

¹ Lecture, Dr., Department of Business Information Technology, Faculty of Business Administration
Rajamangala University of Technology Rattanakosin Wang Klai Kangwon Campus, 77110, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: achaporn.kwa@rmutr.ac.th or aungkana.jat@rmutr.ac.th

(Received: June 1, 2020; Revised: July 29, 2020; Accepted: August 26, 2020)

บทคัดย่อ

ปัญหาการเปิดเขตการค้าเสรีกับต่างประเทศส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องเร่งส่งเสริมการบริหารจัดการฟาร์มโคนมโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยยกระดับเกษตรกรให้มีศักยภาพสู่สากลได้ การศึกษาจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานการณ์การทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์บนพื้นฐานของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์และประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดทำฐานข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ คือ โปรแกรม ArcGIS Online แสดงผลผ่านเว็บแอปพลิเคชัน กลุ่มตัวอย่างในการประเมินผลการพัฒนาระบบคือ 1) สมาชิกสหกรณ์ 45 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ 5 คน และ 3) ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต 387 คน ซึ่งสามารถเข้าใช้งานระบบนี้ได้และวิเคราะห์ผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า ฟาร์มโคนมสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์คในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งน้ำนมดิบเข้าสู่โครงการฯ จำนวน 48 ฟาร์ม และผลการประเมินความพึงพอใจพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบ ขณะที่สมาชิกสหกรณ์และผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตมีความพึงพอใจสูงสุดในด้านประสิทธิภาพการใช้งาน ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาการทำฟาร์มโคนมอย่างยั่งยืนด้วยการบูรณาการฐานข้อมูลกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการยกระดับการบริหารจัดการฟาร์มโคนมทั้งห่วงโซ่อุปทาน

คำสำคัญ: การทำฟาร์มโคนม สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

Abstract

The problem of opening a free trade area with foreign countries has affected the cost of production. Therefore, the relevant agencies must accelerate the promotion of dairy farm management by using technology to help raise the farmers to have international potentials. The objective of this study was to survey the situation of cooperative member dairy farming based on a geographic information system and assess the satisfaction of the samples towards the database. The tool used to develop the geographic information system was ArcGIS Online. It could be displayed via the web application. The samples for the system development evaluation involved 1) 45 cooperative members, 2) 5 design experts, and 3) 387 internet users who could access this system. The data was analyzed by using descriptive statistics. The results showed that the Thai-Danish Dairy Cooperative Farm in Prachuap Khirikhan Province had a cooperative member who sent raw milk to the projects in 48 farms. The experts were most satisfied with the content and design while the cooperative members and internet users were most satisfied with their efficiency. Therefore, the way to develop a sustainable dairy farm by integrating the database with the application of technology that was in line with the needs of the area was an essential basis for raising the management of dairy farms in the whole supply chain.

Keywords: Dairy Farming, Thai-Danish Dairy Cooperative, Geographic Information System

บทนำ

กระแสการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพที่ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน พบสถิติในปี 2562 ของ ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทยมีการประมาณการมูลค่าการบริโภคอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพอยู่ที่ 88,731 ล้านบาท ขยายตัวจากปี 2561 ถึง 2.4% [1] โดยเฉพาะ การดื่มนมซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของคนรักสุขภาพเช่นกัน ซึ่งนักกำหนดอาหารวิชาชีพได้อธิบายว่า “นมมีสารอาหารครบ 5 หมู่ ที่เหมาะสำหรับทุกเพศทุกวัย และ ดื่มได้ทุกวัน โดยเฉพาะ โปรตีนช่วยในการเจริญเติบโต ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอและอุดมไปด้วยแคลเซียมที่ช่วย เสริมสร้างมวลกระดูกของทุกช่วงวัยชีวิต ตั้งแต่วัยเด็กช่วยให้เด็กสูงสมวัย วัยทำงานและวัยผู้สูงอายุช่วยกระดูก แข็งแรงและชะลอการบางของกระดูก อีกทั้ง ยังช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อที่จะทำให้ผู้สูงอายุทรงตัวได้ดี ไม่หกล้มง่าย” [2] ดังนั้น นมพร้อมดื่มจึงเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และยังเป็นผลผลิตที่เกิดจาก เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมอีกด้วย สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการจัดกิจกรรม รมรงค์เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างค่านิยมให้คนไทยทุกเพศทุกวัยหันมาสนใจและดื่มนม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแบรนด์นมไทย-เดนมาร์คซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ภายใต้รัฐวิสาหกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นำไปสู่การ รongรับปริมาณน้ำนมดิบของเกษตรกรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ซึ่งจะช่วยลดการเกิดปัญหาน้ำนมล้นตลาดเหมือน ในอดีต ข้อมูลของกรมปศุสัตว์ [3] รายงานว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งประเทศมีจำนวน 18,301 ราย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมนี้มีจำนวน 860,604 ราย โคนมจำนวน 661,741 ตัว โคนมนี้จำนวน 5,838,118 ตัว ปริมาณน้ำนมดิบ 3,450 ตันต่อวัน สำหรับจังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมจำนวน 958 ราย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมนี้จำนวน 10,612 ราย โคนมจำนวน 35,774 ตัว โคนมนี้จำนวน 134,460 ตัว ปริมาณ น้ำนมดิบ 195 ตันต่อวัน

อย่างไรก็ตาม ภาคอุตสาหกรรมนมของประเทศไทยกำลังเผชิญกับสถานการณ์การเปิดเขตการค้า เสรีหรือข้อตกลงทางการค้าเสรี (FTA) ของไทย-ออสเตรเลียซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี 2564 และการเปิดเสรีการค้า ของไทย-นิวซีแลนด์จะมีผลบังคับใช้ในปี 2568 หากการเปิดเสรีการค้ามีผลบังคับใช้อาจเกิดการนำเข้านม จากทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งเป็นประเทศที่มีศักยภาพการผลิตสูงกว่าประเทศไทย ส่งผลให้น้ำนมดิบและผลิตภัณฑ์ ของน้ำนมโคนมที่นำเข้ามีภาษีเป็นศูนย์ กระทั่งต่อเกษตรกรไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีต้นทุน การผลิตน้ำนมสูงกว่าต่างประเทศ [4] รวมถึง การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่อาจส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพและความสามารถของฟาร์ม ในการสร้างกำไรและความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในระยะยาว [5]

พื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นหนึ่งในแหล่งเลี้ยงโคนมที่สำคัญของประเทศไทย มีสหกรณ์โคนม ไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ จำกัด ซึ่งก่อตั้งขึ้นเนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในพื้นที่ประสบปัญหาภัยกับ ปริมาณสับปะรดล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายกำหนดเขตเศรษฐกิจ สำหรับปลูกสับปะรดส่งโรงงาน และก่อตั้ง “โครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม ทดแทนการปลูกสับปะรดในพื้นที่” ซึ่งประกอบด้วย อำเภอท่าทาง อำเภอชะอำของจังหวัดเพชรบุรี อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมืองของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมอบหมายให้องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่ง ประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบโครงการฯ ในการจัดอบรมเกษตรกรให้มีความรู้ด้านการเลี้ยงโคนม จัดหาโคนม เข้าโครงการและทำการประกันราคาและรับซื้อน้ำนมที่ผลิตได้ และจากสถานการณ์การเปิดเขตการค้าเสรี ส่งผลกระทบต่อปัญหาต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างตระหนักถึง ความสำคัญของการบริหารจัดการฟาร์มโคนมอย่างยั่งยืน ตั้งแต่การสำรวจสถานการณ์การทำฟาร์มโคนม

ในแต่ละพื้นที่เพื่อจัดทำฐานข้อมูลกลางที่สะดวกในการเข้าถึงข้อมูลของชุมชน การพัฒนาระบบการเลี้ยงเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และพัฒนาคุณภาพน้ำนมให้มีกำลังการแข่งขันในตลาดการค้าเสรีกับประเทศอื่นได้

จากสาเหตุข้างต้นทำให้คณะผู้วิจัยมีแนวคิดในการสำรวจสถานการณ์การทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์บนพื้นฐานของระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์คและนำเสนอผ่านเว็บแอปพลิเคชันระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และยังเป็นการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลฟาร์มโคนมของสมาชิกสหกรณ์สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์คได้สะดวกมากขึ้น โดยมีจุดเด่น คือ ผู้ใช้งานสามารถค้นหาตำแหน่งฟาร์มโคนมในพื้นที่และรายละเอียดเพิ่มเติมของฟาร์มโคนมได้ผ่านการแสดงผลบนหน้าจอของแผนที่ออนไลน์ รวมทั้ง ยังเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มศักยภาพให้กับผู้ประกอบการฟาร์มโคนมในพื้นที่ นำไปสู่การบริหารจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรไทยให้มีศักยภาพเทียบเท่ากับต่างประเทศได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจพื้นที่การทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ จำกัด
2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจต่อการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

บททวนวรรณกรรม

ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ศูนย์วิจัยภูมิสารสนเทศเพื่อประเทศไทย [7] อธิบายว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System : GIS) คือ กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยการกำหนดข้อมูลเชิงบรรยายหรือข้อมูลคุณลักษณะและสารสนเทศที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในรูปของตารางข้อมูลและฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ สามารถนำมาวิเคราะห์ให้สื่อความหมายในเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับช่วงเวลาได้ เช่น การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการปรับปรุงเส้นทางการจัดส่งสินค้าซึ่งพบว่า ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ช่วยในการวิเคราะห์เส้นทางที่เหมาะสมทำให้การขนส่งมีระยะเวลาในการจัดส่งสินค้าที่ลดลง ซึ่งช่วยลดต้นทุนในการขนส่งเมื่อเทียบกับการใช้เส้นทางเดิม [7] การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวโดยจัดทำแผนที่ออนไลน์แสดงข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อการออกแบบเว็บแอปพลิเคชันพบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจในระดับมากต่อการจัดเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน [8-9] รวมถึง การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์พื้นที่เฝ้าระวังผู้ป่วยทางด้านจิตเวช [10] โดยแอปพลิเคชันที่พัฒนาแสดงให้เห็นการกระจายตัวในเชิงเวลา สถานที่ และบุคคล ช่วยให้เกิดประสิทธิภาพในการวางแผนการรักษาผู้ป่วย ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เชี่ยวชาญต่อการออกแบบแอปพลิเคชันในด้านความพึงพอใจเกี่ยวกับข้อมูลอยู่ในระดับมาก

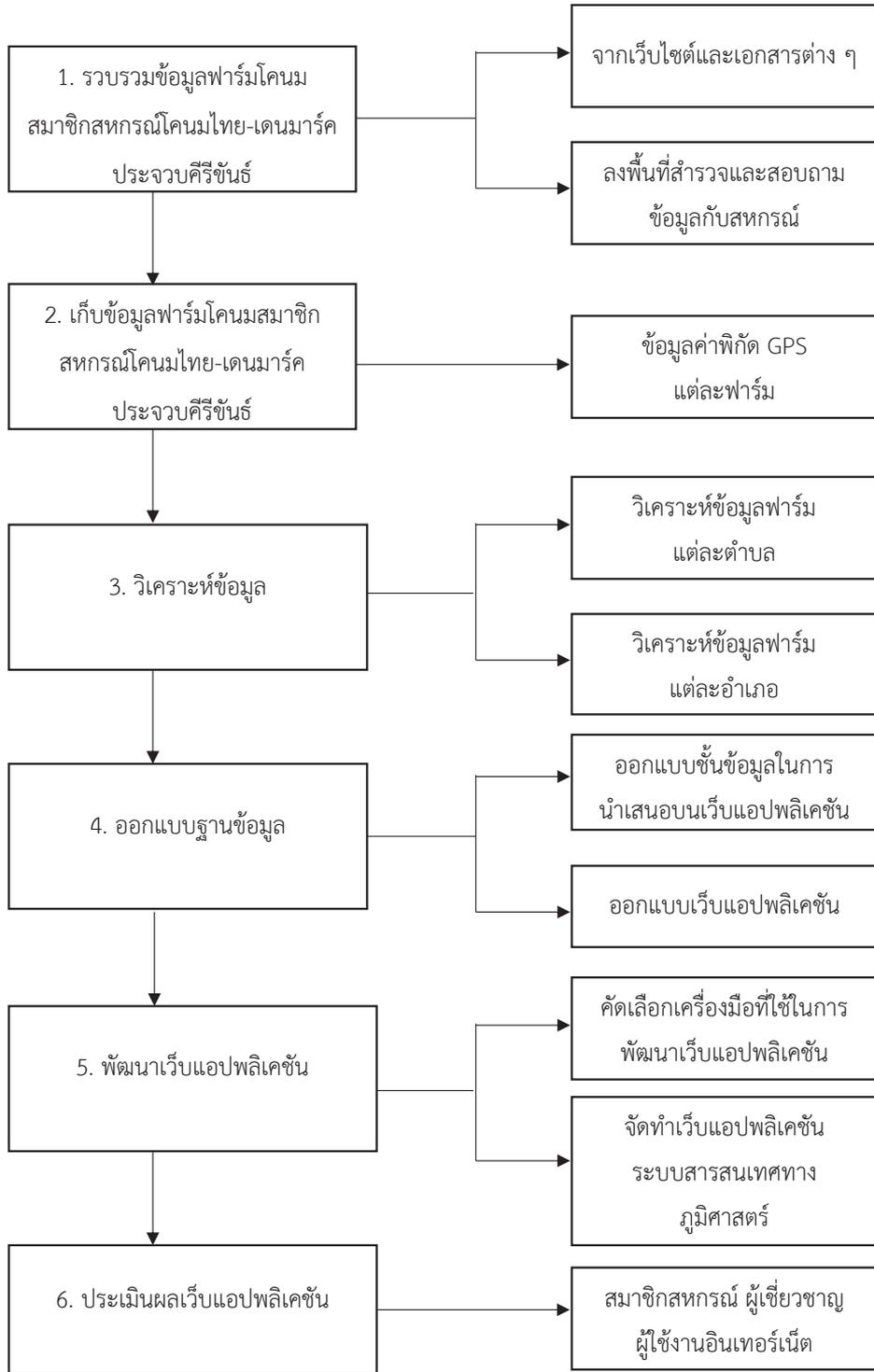
ภาคอุตสาหกรรมการผลิตนม

เกษตรกรรายย่อยผู้ทำฟาร์มโคนมถือเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากแผนการเปิดเขตการค้าเสรีหรือข้อตกลงทางการค้าเสรี (FTA) กับประเทศออสเตรเลียและประเทศนิวซีแลนด์ [4] ดังนั้น การจัดการฟาร์มโคนมจึงเป็นเรื่องที่ควรให้ความสำคัญโดยมุ่งเน้นการพัฒนาาระบบฟาร์มและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในต่างประเทศให้ความสำคัญกับการทำฟาร์มโคนมอย่างยั่งยืนด้วยการพัฒนาแบบจำลองเพื่อการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่ตรงตามเป้าหมายและไม่ขัดกับข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมของฟาร์มโคนมในประเทศฝรั่งเศส [11] นอกจากนี้ มีการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับเกษตรกรผู้ทำฟาร์มโคนมเพื่อศึกษาว่า ความสามารถของเกษตรกรด้านใดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการฟาร์มโคนมในประเทศสวีเดน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ความสามารถส่วนบุคคลของเกษตรกรมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพของฟาร์มมากกว่าความสามารถด้านการจัดการฟาร์ม [12] ขณะทำงานวิจัยของประเสริฐ โพธิ์กาด [13] ก็ศึกษาการจัดการฟาร์มโคนมตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของจังหวัดสุโขทัย โดยผลการศึกษาพบว่า การจัดการฟาร์มโคนมของเกษตรกรไม่ผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย และปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย คือ พื้นที่การเลี้ยงโคนมมีจำกัดและเกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตามข้อกำหนด แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาความสามารถและความรู้ของเกษตรกรผู้ทำฟาร์มโคนมควรได้รับการพัฒนาควบคู่กับการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการฟาร์ม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในการประเมินฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ประจวบคีรีขันธ์ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์จากจำนวนประชากร ดังนี้
 - 1) สมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ประจวบคีรีขันธ์ จำกัด
 - 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ และ
 - 3) กลุ่มผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ ฟาร์มโคนมที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. ขอบเขตด้านข้อมูลที่น่าสนใจ ข้อมูลที่น่าสนใจผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ประกอบด้วย
 - 1) รหัสสมาชิก
 - 2) ชื่อ-นามสกุลเจ้าของฟาร์ม
 - 3) ตำแหน่งที่ตั้งของฟาร์ม (บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
 - 4) หมายเลขโทรศัพท์
 - 5) ละติจูดและลองจิจูด และ
 - 6) ข้อมูลการส่งน้ำนมดิบให้กับสหกรณ์ฯ
4. ขอบเขตด้านโปรแกรมประยุกต์ โปรแกรมที่ใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ คือ โปรแกรม ArcGIS Online ของบริษัทอีเอสอาร์ไอ (ESRI)

วิธีดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงวิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้ดำเนินงานวิจัยภายใต้กรอบแนวคิดของวงจรการพัฒนา ระบบ (System Development Life Cycle : SDLC) และดำเนินการตามขั้นตอนของจริยธรรมการวิจัยในคน ซึ่งคณะผู้วิจัยผ่านการเข้าร่วมอบรมจริยธรรมการวิจัยในคนสายสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งนี้ ข้อมูลการตอบคำถามผ่านแบบสอบถามออนไลน์จะไม่มี การระบุตัวตนหรือข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามและจะถูกทำลายทิ้งเมื่อการศึกษาเสร็จสิ้น ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์

1.1 จากเว็บไซต์และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.2 ลงพื้นที่สำรวจและสอบถามข้อมูลกับสมาชิกสหกรณ์ฯ คณะผู้วิจัยนำกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มาประยุกต์ใช้โดยการให้สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์และฟาร์มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสารสนเทศ [14] ตั้งแต่การระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการฟาร์มโคนม การสำรวจความต้องการระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ การวิเคราะห์สถานการณ์การทำฟาร์มโคนมและการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งระบบสารสนเทศที่ตอบสนองความต้องการของสหกรณ์และฟาร์มที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ จนนำไปสู่การนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการจัดการฟาร์มโคนมที่ดีขึ้น

2. เก็บข้อมูลฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์สหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์

ข้อมูลค่าพิกัด GPS แต่ละฟาร์ม การเก็บข้อมูลค่าพิกัด GPS แต่ละฟาร์มโดยค้นหาตำแหน่งจากโปรแกรม ArcGIS Online ในส่วนของเมนู Measure Area and Distance และเพื่อความถูกต้องของข้อมูลพิกัด คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลพิกัดและเก็บข้อมูลพิกัดตำแหน่งร่วมกับแอปพลิเคชัน Survey 123 for ArcGIS หลังจากนั้นนำข้อมูลพิกัดทั้งหมดจัดเก็บในรูปแบบไฟล์ .CSV หรือ .TXT ประกอบด้วยข้อมูลดังนี้

- 1) รหัสสมาชิก
- 2) ชื่อ-นามสกุลเจ้าของฟาร์ม
- 3) ตำแหน่งที่ตั้งของฟาร์ม (บ้านเลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ จังหวัด)
- 4) หมายเลขโทรศัพท์
- 5) ละติจูดและลองจิจูด และ
- 6) ข้อมูลการส่งน้ำนมดิบให้กับสหกรณ์ฯ

3. วิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเก็บข้อมูลมาจัดกลุ่มแยกไฟล์ออกเป็นแต่ละตำบลและอำเภอ เพื่อจัดทำชั้นข้อมูลเชิงพื้นที่ในการวิเคราะห์ต่อไป

4. ออกแบบเว็บแอปพลิเคชัน

การออกแบบเว็บแอปพลิเคชันแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แสดงรายละเอียดข้อมูลที่นำเสนอของระบบ และส่วนที่ 2 แสดงแผนที่และฟังก์ชันการทำงานของระบบ

5. พัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน

5.1 คัดเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน โปรแกรม ArcGIS Online ใช้สำหรับพัฒนาแผนที่ออนไลน์ ของบริษัท อีเอสอาร์ไอ (ESRI) มีฟังก์ชันที่สนับสนุนการใช้งานแผนที่ออนไลน์อย่างครบถ้วน และมีระบบป้องกันข้อมูลที่เป็นมาตรฐาน แผนที่ในบทความนี้เลือกใช้ ArcGIS Online สำหรับรวบรวมข้อมูลและแสดงแผนที่ภูมิศาสตร์

5.2 จัดทำเว็บแอปพลิเคชันระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ กำหนดสัญลักษณ์ในการแสดงชั้นข้อมูลของแต่ละข้อมูลที่กำหนดตามลำดับ และเลือกนำเสนอเป็นแผนที่ OpenStreetMap หลังจากนั้นจะกำหนดฟังก์ชันการทำงานของโปรแกรมด้วย Web AppBuilder เพื่อให้สามารถค้นหาข้อมูลและแสดงแผนที่ตามต้องการ

6. ประเมินผลเว็บแอปพลิเคชัน

คณะผู้วิจัยนำเว็บแอปพลิเคชันไปประเมินผลการพัฒนากับกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน คือ แบบสอบถามออนไลน์ ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ส่วนที่ 2) ความพึงพอใจในการใช้งานฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามด้านเนื้อหาจำนวน 4 ข้อ ด้านการออกแบบจำนวน 5 ข้อ และด้านประสิทธิภาพการใช้งานจำนวน 9 ข้อ และส่วนที่ 3) ข้อเสนอแนะ โดยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการพัฒนาเว็บแอปพลิเคชัน คือ 1) ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับจุดประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 คน และ 2) การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) [15] มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อให้ทราบผลการประเมินในหลายมิติ โดยมุมมองของผู้ใช้งานระบบมีการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับข้อมูลที่น่าเสนอผ่านระบบ เนื่องจากข้อมูลปฐมภูมิมาจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค และกลุ่มผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าใช้งานเว็บแอปพลิเคชันที่พัฒนาได้ นอกจากนี้ในมุมมองของผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดทำฐานข้อมูล จึงให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเป็นกลุ่มตัวอย่างในการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดทำฐานข้อมูลนี้ด้วย เพื่อให้ทราบถึงจุดอ่อน-จุดแข็งของระบบที่พัฒนา นำไปสู่ขั้นตอนการปรับปรุงให้ระบบสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานและมีประสิทธิภาพมากที่สุดก่อนนำไปใช้งาน โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อประเมินผลการพัฒนาระบบดังนี้

1) สมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ จำกัด จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจการทำฟาร์มโคนมสหกรณ์ฯ พบว่า ปัจจุบันมีสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งน้ำนมดิบเข้าสู่โครงการจำนวน 48 ราย ดังนั้น สำหรับการศึกษา คณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามสูตรการหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Robert V. Krejcie, & Earyle W. Morgan [16] เนื่องจากทราบขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งน้ำนมดิบเข้าสู่โครงการฯ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทำให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 44 คน คณะผู้วิจัยจึงประมาณได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 45 คน เพื่อป้องกันในกรณีหากผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามถอนตัวออกจากการวิจัย

2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประเภทผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบระบบสารสนเทศและมีประสบการณ์ในการออกแบบระบบสารสนเทศมากกว่า 5 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน

3) กลุ่มผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต เนื่องจากจำนวนผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตอยู่ในกรณีของประชากรที่มีจำนวนไม่แน่นอน (Infinite population) ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงคำนวณจากสูตรกรณีไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ Cochran, W.G [17] โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 กลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้เท่ากับ 385 คน คณะผู้วิจัยจึงประมาณได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 387 คน เพื่อป้องกันในกรณีหากผู้เข้าร่วมตอบแบบสอบถามถอนตัวออกจากการวิจัย

หลังจากนั้นจะรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามออนไลน์เพื่อวิเคราะห์ผลด้วยด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูลความพึงพอใจในการใช้งานฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยอธิบายได้ดังนี้

1. ผลการสำรวจพื้นที่การทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ จำกัด จากการสำรวจข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสหกรณ์ฯ พบว่า ประกอบด้วย สมาชิกทั้งหมด 101 ราย ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี (อำเภอท่ายาง และอำเภอชะอำ) และพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (อำเภอหัวหิน อำเภอปราณบุรี อำเภอสามร้อยยอด อำเภอกุยบุรี และอำเภอเมือง) โดยมีสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งน้ำนมดิบเข้าสู่โครงการ “ส่งเสริมการเลี้ยงโคนมทดแทนการปลูกสับปะรดในพื้นที่ปลูกสับปะรด” จำนวน 74 ราย ซึ่งปัจจุบัน โคนมไทย-เดนมาร์ค ประจวบคีรีขันธ์ จำกัด มีการรวบรวมน้ำนมดิบจากสมาชิกสหกรณ์ได้ในปริมาณวันละ 18 ตัน และนำน้ำนมดิบไปจำหน่ายให้แก่องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย ตามบันทึกข้อตกลง การซื้อ - ขายน้ำนมดิบ ประจำปี 2559/2560 (MOU 2559/2560) เป็นจำนวน 22 ตันต่อวัน โดยมีปริมาณ น้ำนมดิบเฉลี่ยต่อฟาร์มซึ่งประกอบด้วย โคนมจำนวน 3,475 ตัว และโครีตนมจำนวน 1,373 ตัว ซึ่งมีปริมาณ น้ำนมเฉลี่ยต่อวัน 18,000 กิโลกรัม ปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่อตัว 13.10 กิโลกรัม และปริมาณน้ำนมเฉลี่ยต่อฟาร์ม ต่อวัน 243.24 กิโลกรัม

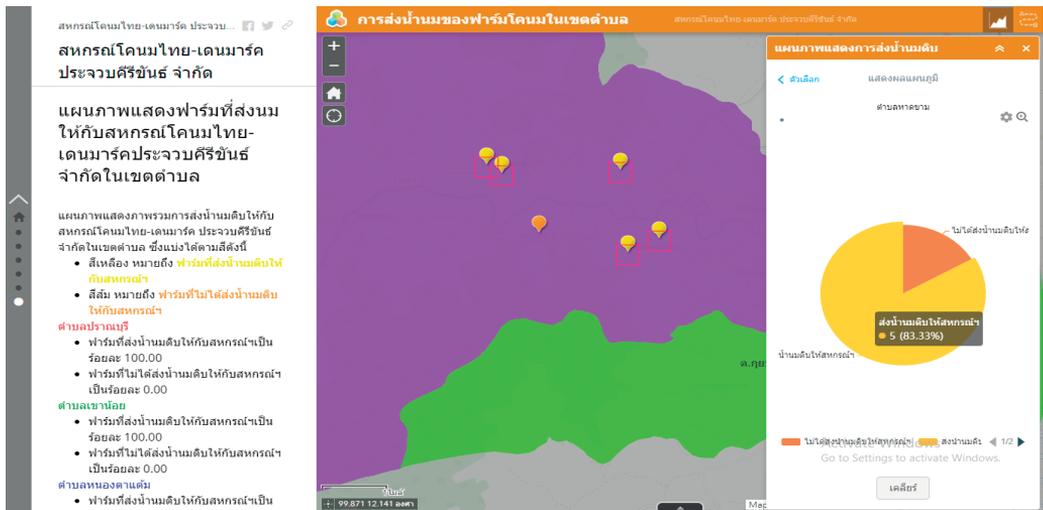
คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สำรวจการทำฟาร์มโคนมสหกรณ์ฯ ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ปัจจุบันมีสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งน้ำนมดิบเข้าสู่โครงการฯ จำนวน 48 ราย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลสมาชิกสหกรณ์ที่ส่งน้ำนมดิบเข้าสู่โครงการฯ

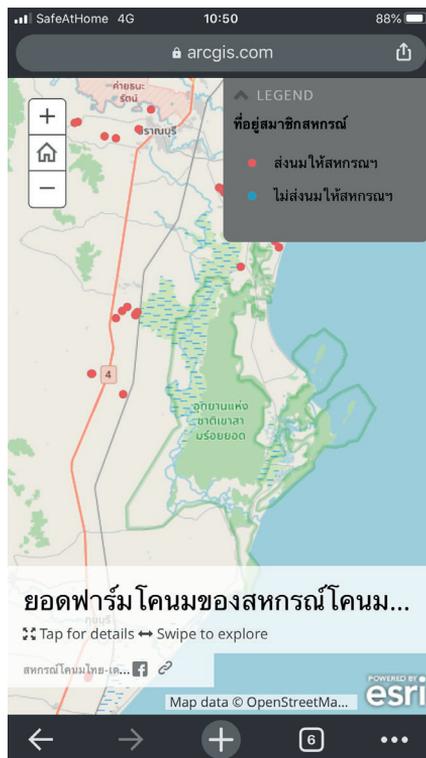
ลำดับ	ตำบล	อำเภอ	จำนวนผู้ประกอบการฟาร์มโคนม
1.	กุยบุรี	กุยบุรี	1
2.	กุยเหนือ	กุยบุรี	1
3.	หาดขาม	กุยบุรี	6
4.	เขาน้อย	ปราณบุรี	3
5.	ปราณบุรี	ปราณบุรี	7
6.	วังก้ง	ปราณบุรี	4
7.	หนองตาแต้ม	ปราณบุรี	8
8.	ไร่เก่า	สามร้อยยอด	2
9.	ไร่ใหม่	สามร้อยยอด	1
10.	ศาลาลัย	สามร้อยยอด	2
11.	ศิลาลอย	สามร้อยยอด	8
12.	สามร้อยยอด	สามร้อยยอด	5
รวมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์			48

2. จัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

การทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์นั้น ผู้ใช้งานสามารถเข้าใช้งานระบบออนไลน์ผ่าน URL: <https://bit.ly/2JIYyC0> ดังแสดงในภาพที่ 2 และภาพที่ 3

ภาพที่ 2 แสดงหน้าจอการเข้าใช้งานระบบผ่านคอมพิวเตอร์

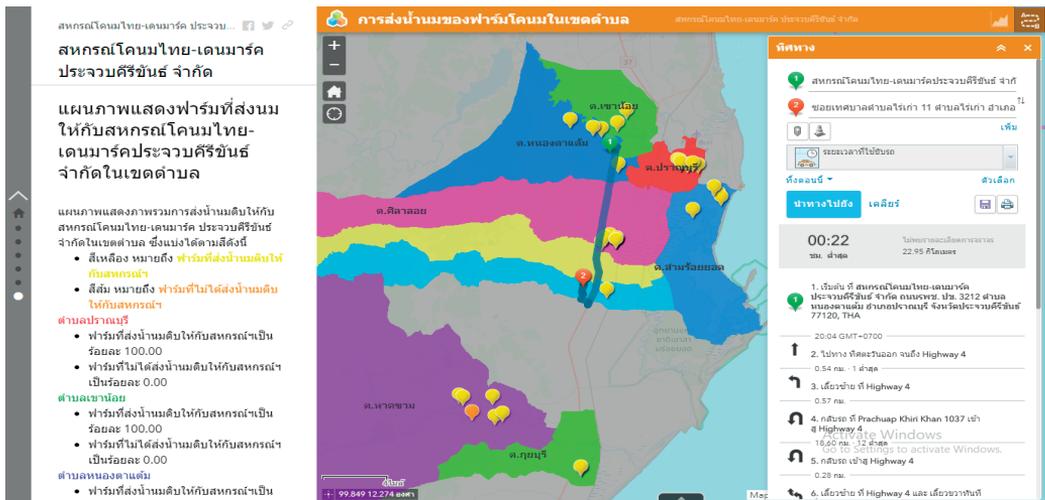
ภาพที่ 3 แสดงหน้าจอการเข้าใช้งานระบบผ่านโทรศัพท์

จากภาพที่ 2 และภาพที่ 3 แสดงข้อมูลแผนภูมิของฟาร์มโคนมที่ส่งน้ำนมดิบให้สหกรณ์ฯ และฟาร์มที่ไม่ได้ส่งน้ำนมดิบให้สหกรณ์ในเขตตำบลปรามบุรี ตำบลเขาน้อย ตำบลหนองตาแต้ม ตำบลสามร้อยยอด ตำบลไร่เก่า ตำบลศาลาลัย ตำบลศิลาลอย ตำบลหาดขาม และตำบลลูกบุรี ผู้ใช้งานสามารถค้นหาฟาร์มโคนมในพื้นที่ที่ต้องการค้นหาโดยมีขั้นตอนการใช้งานดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 เลือกฟังก์ชันที่ต้องการใช้งานประกอบด้วย 3 ฟังก์ชัน คือ ฟังก์ชันคำอธิบาย ฟังก์ชันตารางข้อมูลคุณสมบัติ และฟังก์ชันค้นหาฟาร์ม

ขั้นตอนที่ 2 พิมพ์ชื่อตำบลที่ต้องการค้นหาฟาร์มโคนม ผลลัพธ์จะแสดงข้อมูลฟาร์มโคนมที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ หากต้องการดูข้อมูลให้ทำการคลิกเพื่อดูรายละเอียดของฟาร์มโคนมเพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 3 ฟังก์ชันตารางข้อมูลคุณสมบัติ หากต้องการดูข้อมูลทั้งหมดให้คลิกที่ฟังก์ชันตารางข้อมูลคุณสมบัติ จะแสดงข้อมูลฟาร์มโคนมของสมาชิกสหกรณ์ฯ ทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 4 ฟังก์ชันคำอธิบายจะแสดงคำอธิบายสัญลักษณ์ของแผนที่แสดงดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงผลเส้นทางไปยังฟาร์มโคนมที่ค้นหา

3. ประเมินความพึงพอใจในการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดทำฐานข้อมูล

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ (n=5)			สมาชิกสหกรณ์ (n=45)			ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต (n=387)		
	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหา	4.58	0.587	มากที่สุด	4.57	0.532	มากที่สุด	4.54	0.608	มากที่สุด
2. ด้านการออกแบบ	4.58	0.617	มากที่สุด	4.53	0.633	มากที่สุด	4.57	0.618	มากที่สุด
3. ด้านประสิทธิภาพการใช้งาน	4.56	0.598	มากที่สุด	4.64	0.554	มากที่สุด	4.59	0.589	มากที่สุด
รวม	4.57	0.600	มากที่สุด	4.58	0.573	มากที่สุด	4.56	0.605	มากที่สุด

1) ส่วนของผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ประจวบคีรีขันธ์ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนพบว่า ด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบมีผลของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ซึ่งรายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านเนื้อหา คือ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์แสดงเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62) ขณะที่ รายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านการออกแบบ คือ การแสดงผลของแผนที่และเนื้อหาที่มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58) รองลงมา คือ ด้านประสิทธิภาพการใช้งานมีผลของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 รายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านนี้ คือ ระบบสามารถค้นหาข้อมูลฟาร์มโคนมตามเขตพื้นที่ที่ต้องการได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59)

2) ส่วนของสมาชิกสหกรณ์ฯ ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของสมาชิกสหกรณ์ฯ จำนวน 45 คนพบว่า ด้านประสิทธิภาพการใช้งานมีผลของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 รายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านนี้ คือ ระบบใช้งานได้ง่ายและไม่ยุ่งยาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60) รองลงมา คือ ด้านเนื้อหาของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 โดยรายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านเนื้อหา คือ เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสมาชิกสหกรณ์ฯ มีความถูกต้อง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60) และสุดท้าย คือ ด้านการออกแบบมีผลของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 รายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านการออกแบบ คือ เมนูต่าง ๆ ในระบบออกแบบให้สามารถใช้งานได้ง่าย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58)

3) ส่วนของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ต ผลการประเมินความพึงพอใจในการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ประจวบคีรีขันธ์ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ของผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตจำนวน 387 คนพบว่า ด้านประสิทธิภาพการใช้งานมีผลของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 รายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านนี้ คือ ระบบใช้งานได้ง่ายและไม่ยุ่งยาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61) รองลงมา คือ ด้านการออกแบบมีผลของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 โดยรายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านการออกแบบคือ เมนูต่าง ๆ ในระบบออกแบบให้สามารถใช้งานได้ง่าย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59) และสุดท้าย คือ ด้านเนื้อหาของความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รายการที่มีคะแนนการประเมินสูงสุดของด้านเนื้อหา คือ เนื้อหาและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มีความสอดคล้องกัน (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55)

อภิปรายผล

การลงพื้นที่สำรวจและสอบถามข้อมูลกับฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ จำนวน 48 ฟาร์ม ต่อสถานการณ์การทำฟาร์มโคนมและปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการฟาร์มโคนมพบว่า สมาชิกสหกรณ์โคนมส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำฟาร์มโคนมมากกว่า 5 ปีขึ้นไป จบการศึกษาในระดับปวส.ร้อยละ 34.2 และประกอบอาชีพเกษตรกรทำฟาร์มโคนมเป็นอาชีพหลัก ส่วนใหญ่เจ้าของฟาร์มหรือผู้ดูแลจะมีอายุเฉลี่ยระหว่าง 46-55 ปีร้อยละ 34.92 และอายุเฉลี่ยระหว่าง 56-65 ปีร้อยละ 31.14 ขณะที่ เจ้าของฟาร์มหรือผู้ดูแลที่เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ ร้อยละ 14.57 แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรผู้เป็นสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ก ประจวบคีรีขันธ์ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยเข้าสู่ผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรในกลุ่มช่วงอายุนี้อาจได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมาก

ต่อการสร้างประสิทธิภาพของฟาร์มโคนม [12] เนื่องด้วยประสบการณ์ในการดูแลฟาร์มซึ่งสมมายาวนานซึ่งถือเป็นความสามารถส่วนบุคคล ทำให้สามารถแก้ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสามารถเป็นที่ปรึกษาให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ได้

ปัญหาหลักในการจัดการฟาร์มโคนม คือ ปัญหาเรื่องต้นทุนสูงและปัญหาเรื่องการขาดแคลนเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัญหาเรื่องต้นทุนที่พบ ได้แก่ ค่าเลี้ยงดูโค ค่าอาหาร ค่าผสมเทียม ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรีดนม ค่าใช้จ่ายในส่วนของการเก็บรักษาและการขนส่งน้ำนมดิบ [13] ค่าแรงงานในกรณีที่เกิดการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน ซึ่งส่วนนี้อาจแก้ไขด้วยการส่งเสริมแรงงานรุ่นใหม่เข้าสู่ภาคเกษตรและพัฒนาตามแนวคิด Smart Farmer [18] รวมถึง ภาครัฐออกนโยบายที่เน้นการยกระดับมาตรฐานฟาร์มและการพัฒนาคุณภาพน้ำนมดิบ ทำให้เกษตรกรผู้ทำฟาร์มจำเป็นต้องพัฒนาการบริหารจัดการฟาร์ม เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตและพัฒนาคุณภาพน้ำนมดิบให้สูงขึ้น สาเหตุเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตน้ำนมโคของเกษตรกรที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น เกษตรกรควรมีการบันทึกรายรับและรายจ่ายทั้งแบบรายวัน สรุปเป็นรายเดือน และสรุปผลการดำเนินงานเป็นรายปี เชื่อมโยงกับปัญหาเรื่องการขาดแคลนเทคโนโลยีที่ทันสมัย คือ หากเกษตรกรมีการเรียนรู้ที่จะนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดทำระบบบันทึกข้อมูลต้นทุนต่าง ๆ ของฟาร์ม จะช่วยให้เกษตรกรรับรู้สถานการณ์รายรับและรายจ่ายของฟาร์ม ทำให้สามารถประเมินปัญหาและแก้ไขปัญหาได้อย่างทันเวลา รวมถึง การพัฒนาระบบฐานข้อมูลในการให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรที่ประสบปัญหาต่าง ๆ [19] นอกจากนี้ ยังมีเครื่องมือสารสนเทศที่ช่วยพยากรณ์สถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต จากการนำข้อมูลในอดีตไปช่วยในการวิเคราะห์ผลผลิตด้วยสอดคล้องกับการศึกษาของ Acosta-Alba, I et al. [11] ที่นำเสนอว่า การจัดการฟาร์มโคนมอย่างยั่งยืนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบฟาร์มและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแบบจำลองเพื่อการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่ตรงตามเป้าหมายและไม่ขัดกับข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมของฟาร์มโคนม แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาความสามารถและความรู้ของเกษตรกรผู้ทำฟาร์มโคนมควรได้รับการพัฒนาและให้ความสำคัญควบคู่กับการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการฟาร์ม เพื่อให้เกษตรกรผู้ทำฟาร์มโคนมสามารถลดต้นทุนในการผลิต

การประเมินความพึงพอใจการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจในด้านเนื้อหาและด้านการออกแบบในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า มุมมองของผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญไปที่รูปแบบในการจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และเนื้อหาที่นำเสนอผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ใช้งานเข้าใจวัตถุประสงค์ในการนำเสนอข้อมูลผ่านระบบมากขึ้น โดยระบบที่พัฒนาสามารถเรียกดูข้อมูลและค้นหาฟาร์มโคนมในแต่ละพื้นที่และยังแนะนำเส้นทางการเดินทางไปยังฟาร์มโคนมสำหรับผู้สนใจซึ่งรองรับการแสดงผลบนหน้าจอของแผนที่ออนไลน์บนอุปกรณ์เคลื่อนที่ สอดคล้องกับการศึกษาของอังคณา จัตตมาต และอัชฌาพร กว้างสวาสดี [9] ที่อธิบายว่า ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ช่วยวิเคราะห์และแสดงผลข้อมูลเชิงพื้นที่ได้รวดเร็วและแม่นยำ รวมทั้งยังสามารถค้นหาสถานที่และแนะนำเส้นทางการไปยังสถานที่ที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังช่วยวิเคราะห์เส้นทางที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจริง ทำให้ลดระยะเวลาการเดินทางได้เช่นกัน [7]

ขณะที่ ผลจากการประเมินความพึงพอใจในการจัดทำฐานข้อมูลการทำฟาร์มโคนมสมาชิกสหกรณ์ฯ ผ่านระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในมุมมองของสมาชิกสหกรณ์และผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ การให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของการใช้งานระบบในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า สมาชิกสหกรณ์และผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตให้ความสำคัญไปที่ประสิทธิภาพของระบบต่อประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับ

อธิบายได้จากรายการประเมินที่มีผลของค่าเฉลี่ยในระดับต้น เช่น ประโยชน์ในการแสดงข้อมูล ค้นหาข้อมูลที่ต้องการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และความง่ายต่อการใช้งาน สอดคล้องกับการศึกษาของ อังคณา จัดตามาศ และอัชมาพร กว้างสวาสดี [9] ที่พบว่า ความสะดวกและความง่ายต่อการใช้งานเป็นส่วนที่ผู้ใช้งานจะพิจารณาเป็นลำดับต้น ๆ เมื่อมีการใช้งานระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศควรมุ่งเน้นให้ระบบเกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้งานให้มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสะดวกต่อการใช้งาน

การยกระดับการบริหารจัดการฟาร์มโคนมร่วมกับการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการในแต่ละพื้นที่ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและแก้ปัญหาภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย โดยเริ่มจากแนวคิดการสำรวจสถานการณ์การทำฟาร์มโคนมและเชื่อมโยงข้อมูลเชิงพื้นที่จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และผู้บริโภคมารวบรวมข้อมูลกลางนำเสนอผ่านเว็บแอปพลิเคชันที่สะดวกในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเพิ่มความสามารถและช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ในมิติที่หลากหลายผ่านฐานข้อมูลของชุมชน นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีต่อการพัฒนาไปสู่แนวคิดฟาร์มอัจฉริยะ (Smart farm) ที่จำเป็นต้องอาศัยฐานข้อมูลกลางเชิงพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงทั้งห่วงโซ่อุปทานของธุรกิจฟาร์มโคนม นำไปสู่การขับเคลื่อนแนวทางปฏิบัติเพื่อส่งเสริมภาคเกษตรและยกระดับความมั่นคงในอาชีพเกษตรกร

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในอนาคตควรพัฒนาต่อยอดโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการฟาร์มร่วมกับเว็บแอปพลิเคชันฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิตนํ้านมดิบแก่เกษตรกรทั้งในด้านของการพัฒนาระบบสารสนเทศการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกร การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการและควบคุมการทำงานของฟาร์มที่เรียกว่า ฟาร์มอัจฉริยะ (Smart farm) ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทางภาคเกษตร เพื่อลดต้นทุนด้านแรงงานและใช้ในการตรวจสอบข้อมูล รวมทั้งช่วยวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์จากฐานข้อมูลในระบบได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสมาชิกสหกรณ์โคนมไทย-เดนมาร์ค จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เอื้อเฟื้อสถานที่และข้อมูลในการศึกษา และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ที่สนับสนุนการทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Bunpan, J. (2019). *Thailand Drinks Milk 6 Times Lower Than in the World*. Retrieved on May 1, 2020, from <https://www.thaihealth.or.th/Content/48996-ไทยดื่มนมต่ำกว่าทั่วโลก 6 เท่า.html>. (In Thai)
- [2] Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2019). *Minister of Agriculture and Cooperatives Opened the Promotion of Dairy Farming Focusing on Free Trade Markets*. Retrieved on May 1, 2020, from <https://www.thairath.co.th/news/local/central/1670083>. (In Thai)
- [3] Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2019). *Ministry of Agriculture kick off Thai Dairy Promotion and Development Project*. Retrieved on May 1, 2020, from <https://www.moac.go.th/news-preview-411691791549>. (In Thai)

- [4] Trancho, A. (2019). *FTA Green Light Fund 59.9 Million Baht Developing Beef-Dairy Supporting the Liberalization of Thai-Australia-New Zealand Trade*. Retrieved on May 4, 2020, from <https://www.moac.go.th/news-preview-411391791575>. (In Thai)
- [5] Cabrera, V. E., Solis, D., & Del Corral, J. (2010). Determinants of Technical Efficiency among Dairy Farms in Wisconsin. *Journal of Dairy Science*, *93*(1), 387-393.
- [6] Geo-Informatics Center for Thailand. (2020). *Learning GIS*. Retrieved on May 11, 2020, from <http://www.gisthai.org/about-gis/gis.html>. (In Thai)
- [7] Chaipanha, W. (2018). The Application of GIS to Improve Goods delivery Route for Ice Factory Business in Maha Sarakham City. *Kasem Bundit Engineering Journal*, *7*(2), 1-13. (In Thai)
- [8] Petagon, R., Maneelert, C., & Rattanachuchok, P. (2019). The Development of Geographic Information System for Tourism in Muang Kaen Pattana Municipality, Chiang Mai. *Sripatum Chonburi Journal*, *16*(2), 80-89. (In Thai)
- [9] Jattamart, A., & Kwangsawad, A. (2018). The Application of Geographic Information Systems to Develop an Application for Finding an Optimal Route for Tourist Attractions in Hua Hin, Prachuap Khiri Khan Province. *Journal of Science and Technology Mahasarakham University*, *37*(3), 431-438. (In Thai)
- [10] Jattamart, A., & Muttitanon, W. (2016). Geographic Information Systems for Analysis of a Surveillance Area of Psychiatric Patients in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan Province. *Journal of Science and Technology Mahasarakham University*, *35*(4), 445-450. (In Thai)
- [11] Acosta-Alba, I., Lopéz-Ridaura, S., van der Werf, H. M., Leterme, P., & Corson, M. S. (2012). Exploring Sustainable Farming Scenarios at a Regional Scale: An Application to Dairy Farms in Brittany. *Journal of Cleaner Production*, *28*, 160-167.
- [12] Hansson, H. (2008). How Can Farmer Managerial Capacity Contribute to Improved Farm Performance? A Study of Dairy Farms in Sweden. *Acta Agriculturae Scand Section C*, *5*(1), 44-61.
- [13] Phokad, P. (2012). *Dairy Farm Management Following Good Agricultural Practices: A Case Study of Sukhothai Province*. (The 2nd STOU Graduate Research Conference, Sukhothai Thammathirat Open University). (In Thai)
- [14] Boonsawang, A. (2016). Brand and Packaging Design for Promoting Food Product Identity in Southern Border Province. *MUT Journal of Business Administration*, *13*(2), 33-60. (In Thai)
- [15] Cronbach, Lee J. (1974). *Essentials of Psychological Testing*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.

- [16] Robert, V. Krejcie., & Earyle W. Morgan. (1970). *Educational and Psychological Measurement*, 608-609.
- [17] Cochran, W.G. (1953). *Sampling Techniques*. New York: John Wiley & Sons. Inc.
- [18] Longpichai, O., & Kongmanee, C. (2019). Rubber Farmers' Risk Perception in Southern Thailand. *Parichart Journal*, 32(2), 134-146. (In Thai)
- [19] Leksuit, S., & Pituratjarurnkoon, P. (2020). Development of anOrganic Marketing Model of Sustainable Agriculture Network, Lamphun. *Journal of Thonburi University*, 14(2), 76-87. (In Thai)

การศึกษาความเป็นไปได้การจัดการเชิงกลยุทธ์
ตลาดแบบดั้งเดิมของไทย: หนองมนโมเดล

The Study of Feasibility of Strategic Management
of Thai Traditional Market : Nong-Mon Model

เพชรรัตน์ วิริยะสีบพงศ์^{1*}
Petcharut Viriyasuebphong^{1*}

¹ ผศ.ดร., คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา 20131

¹ Asst. Prof. Dr., Faculty of Management and Tourism, Burapha University, 20131, Thailand

*Corresponding author : E-mail address: iamlass@gmail.com

(Received: February 3, 2020; Revised: September 17, 2020; Accepted: September 25, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการตลาดแบบดั้งเดิมของธุรกิจ 4 ประเภท 2) วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และ 3) พัฒนากลยุทธ์การจัดการตลาดหนองมน สู่ต้นแบบการจัดการตลาดแบบดั้งเดิม หนองมนโมเดล เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในระดับสากล ออกแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เริ่มที่การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์สรุปปัจจัยสำคัญของตลาดแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น ในเชิงปริมาณ (Quantitative) วิเคราะห์ความเป็นไปได้ ด้านการตลาด การผลิต จุดคุ้มทุน กำไร ความเสี่ยง และแนวทางการพัฒนาธุรกิจ นำหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กำกับเพื่อหาโจทย์วิจัยที่เหมาะสมผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผลการศึกษากิจการการจัดการ 6 ด้านพบว่า การตลาดมีปัญหานโยบายภาครัฐ การผลิตมีปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ จุดคุ้มทุนและกำไรมีปัญหาการบันทึกข้อมูลต้นทุนสินค้า ความเสี่ยงมีปัญหาการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอก และการพัฒนาธุรกิจมีปัญหาการขาดความรู้ของผู้ประกอบการที่จะพัฒนาสินค้า ส่วนจุดแข็งของตลาดหนองมน คือ มีชื่อเสียง จุดอ่อน คือ ตราสินค้าไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร โอกาส คือ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี และอุปสรรคคือ การท่องเที่ยวที่ซบเซา ด้วยปัญหาและสถานการณ์เหล่านี้ทำให้เกิดเป็นหนองมนโมเดล ด้วยการจัดทำโครงการส่งเสริมศักยภาพด้านต่าง ๆ ของตลาดหนองมนให้เพิ่มมากขึ้น โดยได้นำการจัดการตลาดเก่าของญี่ปุ่นเป็นต้นแบบเพื่อปรับใช้

คำสำคัญ: ตลาดแบบดั้งเดิมของไทย การจัดการเชิงกลยุทธ์ หนองมนโมเดล ความได้เปรียบทางการแข่งขัน

Abstract

The purposes of this research were 1) to examine feasibility of Thai traditional market management of four business types, 2) to analyze strengths, weaknesses, opportunities, and threats, and 3) to develop Nong-mon market management strategy to the traditional Thai marketing management, Nong-mon Model, to gain international competitive advantages. This research applied mixed methods. The documentary research was used to analyze and conclude important factors of traditional Japanese market. A quantitative method was applied to analyze the feasibility in terms of market, production, breakeven, profit, risks, and business management approach. A qualitative method was employed to examine appropriate research problems, using an in-depth interview and a focus group. The findings on the management were shown as follows. The marketing faced a problem on state policy. The production encountered shortage of raw materials. The breakeven and the profit had some problems on recording capital information. With reference to the risks, they were relevant to changes of external factors. The business development faced problems on entrepreneurs' insufficient knowledge on such development. The strength of Nong-mon was its reputation while its weakness was that its brand was not much recognized. The opportunity included the tourism promotion policy of Chonburi. The threat was stagnant tourism. Such situations and problems

brought Nong-mon model, including projects aiming at developing Nong-mon market using the traditional Japanese market as a model.

Keywords: Thai Traditional Market, Strategic Management, Nong-Mon Model, Competitive Advantage

บทนำ

“รักทรัพย์ากร คือ รักชาติ รักแผ่นดิน” โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ทรงมีวิสัยทัศน์ เล็งเห็นความสำคัญของพันธุ์พืชพื้นถิ่นของแต่ละชุมชนในประเทศไทย ตั้งขึ้นเพื่อการดำเนินงานที่มีเป้าหมาย พัฒนาบุคลากร อนุรักษ์ทรัพยากรพันธุกรรมพืชให้เกิดประโยชน์กับทุกภาคส่วนของไทย สร้างเสริมศักยภาพ พัฒนาสังคม เศรษฐกิจ พัฒนานวัตกรรมของทรัพยากร วัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ และเชิงสาธารณะด้วยการอนุรักษ์ พัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมสนองพระราชดำริ เชิงบูรณาการและสานต่อเป้าหมายหลักของโครงการ อพ.สธ. โจทย์วิจัยจึงมุ่งให้เกิดการประยุกต์ให้เห็น ประโยชน์แก่ภาคธุรกิจชุมชน อันมีฐานการผลิตที่สืบเนื่องจากฐานทรัพยากรพันธุ์พืชพื้นถิ่นของไทย ที่จะนำมาสู่ การสร้างคุณค่าเฉพาะอย่างเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่างเพื่อความได้เปรียบทางการแข่งขันเชิงธุรกิจ

“ทะเลงาม ข้าวหลามอร่อย อ้อยหวาน จักสานดี ประเพณีวิ่งควาย” คือ ที่มาของการวิจัยครั้งนี้ที่ สร้างจากโจทย์สังคม ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนที่ประกอบอาชีพดั้งเดิมตามทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ของพื้นถิ่น จนสืบสานกลายเป็นภูมิปัญญาสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจังหวัดชลบุรี ได้แก่ ข้าวหลามหนองมน อาหารทะเล ตากแห้ง สับปะรดศรีราชา และจักสานพนัสนิคม กำลังถูกผลกระทบจากการพัฒนาเมือง ความเจริญของชุมชน ก้าวไม่ทันการพัฒนาาระบบเทคโนโลยีและเศรษฐกิจโลก เกิดกับดักความเจริญ ขณะเดียวกัน วัฒนธรรม ภูมิปัญญามรดกสำคัญกำลังถูกละเลย เพิกเฉย ไม่เห็นคุณค่า นำมาสู่การบูรณาการอนุรักษ์พันธุ์พืชพื้นถิ่นและ การพัฒนาาระบบเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์เชิงพาณิชย์พร้อมคุณภาพชีวิตของถิ่นฐาน ด้วยหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงกำกับ ด้วยฐานไทย ตามวิถีไทย วิถีชุมชน บนฐานตำบล ตามพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยการศึกษาความเป็นไปได้ตลาด แบบดั้งเดิมของไทย เพื่อพัฒนากลยุทธ์ให้เป็นต้นแบบหนองมนโมเดล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ในระดับสากล

การพัฒนาชุมชน และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เป็นแรงผลักดันให้องค์กรท้องถิ่นและ หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นจุดขาย โดยเฉพาะ การรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะท้องถิ่น เพื่อให้เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิต ของคนไทยในท้องถิ่น รวมถึง การส่งเสริมให้ชาวต่างชาติได้รู้จักวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของคนไทย ซึ่งส่งผล ต่อภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยด้วย [1] โจทย์วิจัยจากชุมชนครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนามาจากการตอบโจทย์สังคม เรื่องของความเจริญไม่ทันการพัฒนา ซึ่งประเด็นสำคัญ คือ ความไม่สมดุลระหว่างกระแสการเจริญเติบโตจาก การพัฒนาเมืองและทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้านในการประกอบธุรกิจของชุมชนตลาด หนองมนที่มีชื่อเสียงมาช้านาน จนกลายเป็นคำขวัญประจำจังหวัดชลบุรี ตลาดหนองมนมีทรัพยากรวัฒนธรรม สำคัญที่ขึ้นชื่อ คือ ข้าวหลามหนองมน

จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ติดทะเลและอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร มีความอุดมสมบูรณ์และความเลื่องชื่อเรื่องอาหาร นอกจากนี้ ยังมีตลาดหนองมน ตั้งอยู่ริมถนนสุขุมวิท จังหวัดชลบุรี เป็นจุดแวะพักของนักเดินทางสมัยก่อน ปัจจุบันการคมนาคมพัฒนาเส้นทางหลายช่องทาง ทำให้ตลาดหนองมนไม่ได้อยู่บนเส้นทางสัญจรที่จำเป็นอีกต่อไป ส่งผลกระทบด้านการท่องเที่ยว และการจำหน่ายข้าวหลามและอาหารทะเลตากแห้ง แต่ล้วนเป็นสินค้าที่เลียนแบบได้ง่าย ไม่มีความแตกต่าง ความโดดเด่นในตนเอง อย่างไรก็ตาม ยังมีงานฝีมือจักสานของชุมชนพนสนิม ที่สร้างชื่อเสียงเรื่องความแตกต่าง ความโดดเด่นมีเอกลักษณ์จนสามารถส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้ [2] อีกทั้ง พันธุ์พืชที่มีชื่อเสียง คือ สับปะรดศรีราชา พืชสำคัญที่เป็นอุตสาหกรรมเกษตรความโดดเด่น คือ เนื้อสีเหลือง ฉ่ำ รสหวานจัด ลูกกลมแป้น ปลายจุกแหลม ให้ผลผลิตตลอดทั้งปี แต่ปัจจุบันผู้ประกอบการปลูกสับปะรดที่อำเภอศรีราชามีแนวโน้มลดลงอย่างมาก สินค้าขึ้นชื่อ 4 ประเภทของชลบุรีมีถึง 3 ประเภทที่เกี่ยวข้องกับพันธุ์พืช คือ พันธุ์ไม้ และพันธุ์สับปะรด

เพื่อร่วมสนองพระราชดำริ โครงการ อพ.สธ. การวิจัยครั้งนี้เน้นการทำงานระดับท้องถิ่นเพื่อสังคม บนฐานทรัพยากรด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของจังหวัดชลบุรี โดยเน้นพื้นที่ตลาดหนองมน ซึ่งเกิดปัญหาหลายประการจากการร่วมประชุมระหว่างคณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยวเพื่อหารือกับทางเทศบาลแสนสุขเกี่ยวกับสภาพการจราจรที่แออัดในปัจจุบัน เส้นทางถนนอีกหลายสายที่ถูกตัดใหม่ คุณภาพสินค้า ผลิตภัณฑ์ที่ขาดแนวทางการพัฒนาเพื่อการแข่งขัน การจัดการตลาดซึ่งเป็นตลาดเอกชน แต่เป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมายาวนาน จากปัญหาหลายประการ ผู้วิจัยจึงนำแนวทางการวิจัยเพื่อสังคมมาเริ่มต้นด้วยการศึกษาความเป็นไปได้ โดยการวิเคราะห์การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ หนองมนโมเดล สำหรับเป็นปฐมบทของการพัฒนาการวิจัยเพื่อสังคมและงานด้านอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากลอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการตลาดแบบดั้งเดิม 6 ด้าน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ตลาด การผลิต จุดคุ้มทุน กำไร ความเสี่ยงและแนวทางการพัฒนาธุรกิจของผู้ประกอบการชุมชนจังหวัดชลบุรี 4 กลุ่ม คือ กลุ่มข้าวหลามตลาดหนองมน กลุ่มอาหารทะเลตากแห้งตลาดหนองมน กลุ่มสับปะรดตลาดศรีราชา และกลุ่มเครื่องจักสานตลาดพนสนิม
2. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคของสินค้าทั้ง 4 ประเภท
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การจัดการตลาดหนองมน สู่ต้นแบบการจัดการตลาดแบบดั้งเดิม หนองมนโมเดล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันในระดับสากล

ทบทวนวรรณกรรม

การวิเคราะห์การจัดการเชิงกลยุทธ์ตลาดดั้งเดิมของญี่ปุ่นและไทยด้วยห่วงโซ่อุปทาน กระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Process) มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการขององค์กรวิสาหกิจเพื่อสังคมในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการจัดการเชิงกลยุทธ์เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์ภารกิจ วัตถุประสงค์กลยุทธ์ นโยบาย รวมไปถึง การติดตามและประเมินผลขององค์กรวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นระบบ มีทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำหน้าที่เป็นองค์กรที่สร้างคุณค่าทางสังคมและพัฒนาให้สอดคล้องไปกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 [3]

Michael E. Porter (1996) [4] ได้อธิบายให้เห็นความแตกต่างระหว่างการบริหารจัดการแบบปกติกับอย่างไรเรียกว่า การบริหารแบบมีกลยุทธ์ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์มาอธิบายผ่านกรอบคิดห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) เป็นการใช้กลยุทธ์ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรมอันก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายที่เปล่าประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาตลาดดั้งเดิมแบบองค์รวม โดยต้องเกิดความร่วมมือของทุกภาคส่วนเริ่มที่ภาครัฐบาลมีเทศบาลเป็นตัวแทนการดูแลคุณภาพชีวิตและท้องถิ่น ภาคการศึกษา มหาวิทยาลัย สถานศึกษา ดูแล สร้างความผูกพันบริเวณโดยรอบ ด้วยการนำเสนอ ถ่ายทอด ปรับประยุกต์องค์ความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืน ภาคธุรกิจและชุมชนหาเลี้ยงชีพอย่างมีสัมมาอาชีพ พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถทางการแข่งขันให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบสังคมและระบบสภาพแวดล้อมที่ดี ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมระยะยาว ด้วยแผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์

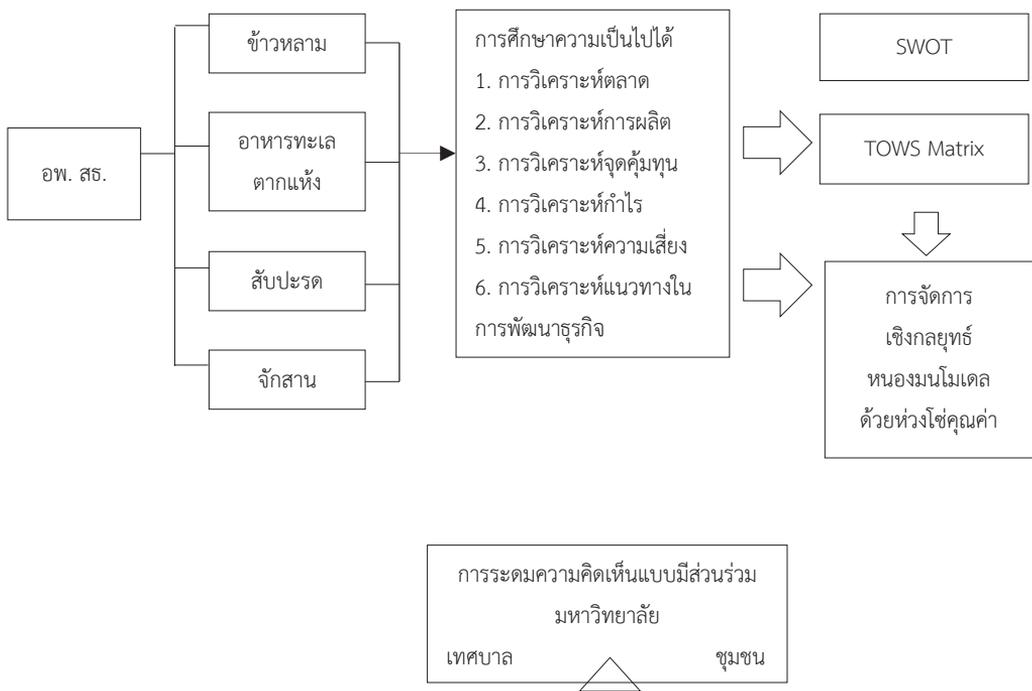
การวางแผนเชิงกลยุทธ์การจัดการตลาดแบบดั้งเดิมของไทย โดยนำหนองมนเป็นต้นแบบการพัฒนา จึงต้องนำกรอบคิดห่วงโซ่คุณค่ามาวิเคราะห์สภาพตลาดโดยการเปรียบเทียบองค์ประกอบที่มีต้นทุน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของค่าใช้จ่ายด้วยการผสมผสานการทำงานของทุกภาคส่วน กระบวนการดำเนินธุรกิจโดยปกติจะมีประสิทธิภาพการดำเนินงาน (operational effectiveness) ซึ่งไม่เพียงพอต่อการแข่งขัน เพราะเป็นการมุ่งลดต้นทุนจากผู้ประกอบการเพียงด้านเดียว หากต้องการการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน นอกจาก แข่งขันลดต้นทุน ด้วยการลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นแล้ว ต้องสามารถสร้างกำไรที่เกิดจากการสร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่มให้ผู้บริโภคอีกทางหนึ่งด้วย จึงจะส่งผลต่อความได้เปรียบทางการแข่งขันในระยะยาวอย่างยั่งยืน

การยกระดับศักยภาพทางการแข่งขัน มีการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ (feasibility study) เพื่อพัฒนาธุรกิจ 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ตลาด 2) การวิเคราะห์การผลิต 3) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน 4) การวิเคราะห์กำไร 5) การวิเคราะห์ความเสี่ยง และ 6) การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาธุรกิจ ควบคู่กับการจัดการห่วงโซ่คุณค่า เพื่อตอบโจทย์การแก้ปัญหาความซ้ำซ้อนของค่าใช้จ่ายแบบองค์รวมด้วยการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ระดับจังหวัด

การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันด้วยแนวคิดห่วงโซ่คุณค่านี้มีกระบวนการดำเนินงานที่มีกิจกรรมหลัก (primary activities) คือ การผลิตหรือดำเนินการให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการ กับกิจกรรมสนับสนุน (support activities) ที่มีค่าใช้จ่าย ต้นทุนการดำเนินการ หากสามารถนำแต่ละกิจกรรมมาเชื่อมต่อกันเพื่อลดความซ้ำซ้อนของค่าใช้จ่ายที่ไม่ควรเกิดขึ้นจะเป็นการสร้างคุณค่าให้ผู้บริโภคและเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ต้นแบบตลาดดั้งเดิมด้านการท่องเที่ยวที่ดี (best practice) ของญี่ปุ่นกับไทย เปรียบเทียบให้เห็นเป็นตารางที่ 1 ในรูปแบบของห่วงโซ่คุณค่าที่เน้นกิจกรรมสนับสนุน เป้าประสงค์เพื่อต้องการลดความซ้ำซ้อนของค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากหลายฝ่าย สู่การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์หาแนวทางการบริหารค่าใช้จ่ายแบบองค์รวมจากความร่วมมือระดับจังหวัด 3 ฝ่าย ตามกรอบแนวคิดภาพที่ 1 เทศบาลเสริมสร้างห่วงโซ่ให้เกิดคุณค่าแบบบูรณาการด้วยการกำกับโครงสร้าง (structure) ตลาดดั้งเดิมให้อยู่ในรูปแบบที่สะอาด ปลอดภัย ได้มาตรฐานรวมถึงการจราจร การสัญจรทางเดินเท้า หน้าที่ของเทศบาลสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อย การจัดซื้อจัดจ้าง (procurement) ของชุมชน การกำหนดต้นทุน การจัดหาวัตถุดิบซึ่งจะเชื่อมโยงถึงโครงการ อพ.สธ. ที่ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม พันธุกรรมพืชพื้นถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย ส่วนมหาวิทยาลัย พัฒนาเทคโนโลยี (Technology) มีส่วนร่วมการลงทุนในเครื่องจักรวัสดุ อุปกรณ์ที่สามารถใช้ร่วมกันได้ เพื่อให้เกิดระบบการจัดเก็บ การตรวจสอบ การจัดทำบัญชี การพยากรณ์

การขายสินค้าคงคลัง จุดคุ้มทุน และทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) เน้นที่การฝึกอบรม พัฒนาความรู้เชิงวิชาการที่นำมาพัฒนาธุรกิจระดับภูมิภาคให้มีศักยภาพในการแข่งขันระดับสากล

ห่วงโซ่คุณค่าลดความซ้ำซ้อนของค่าใช้จ่าย สร้างคุณค่าโดยตรงต่อนักท่องเที่ยวที่มาใช้จ่ายใช้สอย ส่วนทางอ้อมเกิดแก่นักปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ชุมชน ผู้ประกอบการ ด้วยความท้าทายการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ผ่านกิจกรรมที่ถูกเชื่อมต่อ กำหนดหน้าที่รับผิดชอบเพื่อลดความซ้ำซ้อนของค่าใช้จ่ายแบบองค์รวมอย่างชาญฉลาด กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพยายามลดต้นทุนเพียงด้านเดียวของแต่ละฝ่าย แม้จะเป็นวิถีปกติของการผลิต แต่มิใช่การดำเนินธุรกิจอย่างชาญฉลาด การจัดการเชิงกลยุทธ์ด้วยห่วงโซ่คุณค่า การลดความซ้ำซ้อนอย่างเป็นระบบ ระเบียบ มีมาตรฐานตรวจสอบได้ จึงจะนำไปสู่การทำกำไร และการสร้างศักยภาพทางการแข่งขันอย่างยั่งยืนในระดับสากล ห่วงโซ่คุณค่าอย่างเต็มรูปแบบจะถูกนำเสนออีกครั้งในการวิเคราะห์บทสรุปของการวิจัยนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตลาดแบบดั้งเดิมของไทยกับตลาด Best Practices ของญี่ปุ่นด้วยการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain)

ชื่อตลาด	สถานที่ตั้ง	ลักษณะตลาด	Value chain			
			Procurement	Technology	Human Resource	Structure
1. เมืองทาคา ยามา	จังหวัดกิฟุ ประเทศญี่ปุ่น	เป็นตลาดนัดยามเช้าขายสินค้าเกษตร และมีเปิดเป็นร้านค้าขายของที่มีโรงเรือน	บรรดาเกษตรกรนำสินค้าเกษตรของตนออกมาขาย	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า ออกแบบบรรจุภัณฑ์	เกษตรกรและเจ้าของบ้านโบราณในเมือง	เทศบาลเมือง
2. ตลาดหนองมน	จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย	เป็นตลาดค้าขายสินค้าของฝาก ชลบุรี เปิดทุกวัน ตั้งแต่เวลา 8.00-20.00 น.	จัดซื้อสินค้าจากแหล่งต่าง ๆ ในจังหวัดรวบรวมไว้	เทคโนโลยีการผลิต สมัยใหม่ด้วยเครื่องจักรที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า	พ่อค้าแม่ค้าที่เป็นทั้งเจ้าของตึกและมาเช่าแผง	เทศบาลเมืองแสนสุข
3. ตลาดเก่าห้องสุพรรณ	จังหวัดสุพรรณบุรี ประเทศไทย	ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีน ขายสินค้าอยู่หน้าห้องแถว และมีพิพิธภัณฑ์ เสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ตั้งแต่เวลา 9.00-16.00 น.	จัดซื้อวัตถุดิบจากภายนอกมาแปรรูปเป็นสินค้า อาทิ ขนมและอาหาร	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า	ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนละแวกนั้น	เทศบาลตำบลบางปลาร้า
4. ตลาดอัมพวา	จังหวัดสมุทรสาคร ประเทศไทย	เป็นตลาดนัด ขายสินค้าของฝาก และสิ่งประดิษฐ์ จากท้องถิ่น เปิดศุกร์ เสาร์-อาทิตย์ 13.00-21.00 น.	มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรมนันทนาการ	การประสานงานกับภาคีต่าง ๆ และกำหนดมาตรการข้อบังคับ ระเบียบหรือข้อกำหนดเป็นเทศบัญญัติ	ชาวบ้านในชุมชน มี การประสานงานกับภาคีต่าง ๆ และกำหนดมาตรการข้อบังคับ ระเบียบหรือข้อกำหนดเป็นเทศบัญญัติ	กลุ่มผู้ชุมนุมชนแบ่งเป็น 5 กลุ่ม 1. ชมรมท่องเที่ยว 2. ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยว 3. ชมรมแผงลอย 4. กลุ่มท่าเรือ 5. กลุ่มโฮมสเตย์

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตลาดแบบดั้งเดิมของไทยกับตลาด Best Practices ของญี่ปุ่นด้วยการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) (ต่อ)

ชื่อตลาด	สถานที่ตั้ง	ลักษณะตลาด	Value chain			
			Procurement	Technology	Human Resource	Structure
5. ตลาดน้ำบางน้อย	จังหวัดสมุทรสงคราม ประเทศไทย	เป็นตลาดน้ำ ขายสินค้าที่ระลึก และอาหารการกิน เปิดวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ 9.00-16.00 น.	จัดซื้อวัตถุดิบมาแปรรูปเป็นสินค้า และจัดหาสินค้ามาจากชุมชน	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า	คนในชุมชนและชาวบ้านในละแวกนั้น	กลุ่มผู้นำชุมชน
6. ตลาดน้ำท่าคา	จังหวัดสมุทรสงคราม ประเทศไทย	เป็นตลาดน้ำ และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีบริการที่พักเป็นโฮมสเตย์ เปิดวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ 5.00-11.00 น.	วัตถุดิบมาจากคนในท้องถิ่น เช่นท้องถิ่น	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า	เครือข่ายองค์กร มี 7 กลุ่ม 1. กลุ่มออมทรัพย์ 2. กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน 3. กลุ่มประเพณีวัฒนธรรม 4. กลุ่มสตรี 5. กลุ่มพายเรือ	อบต. ท่าคา และผู้ใหญ่บ้าน
7. ตลาดน้ำดำเนินสะดวก	จังหวัดราชบุรี ประเทศไทย	เป็นตลาดน้ำ มีการใช้เรือพายบรรทุกสินค้า เปิดทุกวัน 6.00-12.00 น.	จัดซื้อสินค้าที่ดกกรรมพันธุ์ที่รับจากโรงงานในกรุงเทพฯ หรือจากต่างจังหวัดทั่วประเทศและผลไม้ที่มาจากพื้นที่	ใช้เรือยนต์เข้ามาอำนวยความสะดวก	ชาวบ้านในชุมชน	หน่วยงานราชการ ในจังหวัดราชบุรีที่ เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบตลาดแบบดั้งเดิมของไทยกับตลาด Best Practices ของญี่ปุ่นด้วยการวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) (ต่อ)

ชื่อตลาด	สถานที่ตั้ง	ลักษณะตลาด	Value chain			
			Procurement	Technology	Human Resource	Structure
9. ตลาดบ้านใหม่	จังหวัดฉะเชิงเทรา ประเทศไทย	เป็นตลาดโบราณ 100 ปี ขายขนมไทยและขายของที่ระลึก เปิดในวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 9.00-17.00 น.	จัดซื้อสินค้าจากแหล่งของฝากในจังหวัด และจัดซื้อวัตถุดิบมาแปรรูปเป็นสินค้า	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า	เจ้าของบ้านในตลาดและผู้ที่มาเช่าพื้นที่ขายของ	หน่วยงานราชการในจังหวัดฉะเชิงเทราที่เกี่ยวข้อง
10. ตลาดบางพลี	จังหวัดสมุทรปราการ ประเทศไทย	เป็นตลาดน้ำริมคลองลำโรง เปิดทุกวัน เวลา 8.00-16.00 น.	จัดซื้อวัตถุดิบมาแปรรูปเป็นสินค้า และจัดซื้อของที่ระลึกในจังหวัด รวมถึงสินค้าอุปโภคบริโภค	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า	ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของบ้านในชุมชน	เทศบาลตำบลบางพลี
11. ตลาดคลองสวน	จังหวัดสมุทรปราการ ประเทศไทย	เป็นตลาดน้ำโบราณ ตั้งอยู่บนพื้นที่ของสองจังหวัดคือ ฉะเชิงเทราและสมุทรปราการ ตลาดนี้เปิดทำการทุกวัน เวลา 8.00-11.00 น.	จัดซื้อสินค้าของฝากจากในจังหวัด และซื้อวัตถุดิบมาแปรรูปสินค้า	เทคโนโลยีในการบรรจุสินค้า	ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นเจ้าของบ้าน	สำนักงานเทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และสำนักงานเทศบาลตำบลคลองสวน อำเภอบางปะอิน จังหวัดสมุทรปราการ

ระเบียบวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เริ่มจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อวิเคราะห์ตลาดแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น เพื่อสรุปปัจจัยสำคัญสำหรับเป็นข้อมูลการจัดการตลาดแบบดั้งเดิมของไทย จากนั้นนำเชิงปริมาณ (Quantitative) มาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ด้านการตลาด การผลิต จุดคุ้มทุน กำไร ความเสี่ยง และแนวทางการพัฒนาธุรกิจ ในขั้นนี้ได้นำหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มากำกับเพื่อหาโจทย์วิจัยที่เหมาะสมผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลทางด้านวิธีการปฏิบัติ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ ทั้งที่เป็นจำนวนเงิน และไม่เป็นจำนวนเงิน รวมถึงการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ระหว่างผู้บริหารระดับสูงเทศบาลหนองมน ผู้ประกอบการบริเวณตลาดหนองมน ชาวบ้าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจคณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา เพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่กระทบค่าตัวของจังหวัดชลบุรี รวมถึง ตลาดแบบดั้งเดิมของไทย ตลาดหนองมน ซึ่งจะถูกนำเสนอเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนตลาดหนองมน ด้วยการจัดการเชิงกลยุทธ์ ฉบับที่ 1 (2559-2563) (ภาพที่ 2) และการจัดการห่วงโซ่คุณค่า กิจกรรมเพื่อพัฒนาตลาดตามโครงสร้าง Value Chain (ภาพที่ 3)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 สำหรับตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และข้อ 2 ส่วนชุดที่ 2 ออกแบบให้ได้ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานจากฝ่ายมหาวิทยาลัยที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาตลาดหนองมนอย่างเป็นรูปธรรมและเชิงวิชาการ ใช้เป็นแนวทางตอบคำถามวัตถุประสงค์ข้อ 3 นำเสนอตามลำดับดังนี้

ชุดที่ 1 ประชากร คือ ผู้ประกอบการชุมชนจังหวัดชลบุรี แบ่งเป็น 1) กลุ่มข้าวหลาม ตลาดหนองมน 2) กลุ่มอาหารทะเลตากแห้ง ตลาดหนองมน 3) กลุ่มสับปะรด ตลาดศรีราชา และ 4) กลุ่มเครื่องจักสาน ตลาดพนัสนิคม โดยใช้วิธีสุ่มโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) ผู้ประกอบการที่ดำเนินธุรกิจนี้เกินกว่า 10 ปีขึ้นไป 2) ดำเนินธุรกิจประจำชุมชนหรือท้องถิ่นมาแต่ดั้งเดิม มิได้ย้ายแหล่งหรือสถานที่ เกินกว่า 10 ปีขึ้นไป 3) มีเอกลักษณ์ เทคนิค ภูมิปัญญาเฉพาะที่ถ่ายทอดกันสืบต่อกันมาภายในครอบครัว และ 4) จำหน่ายสินค้าที่เป็นที่เป็นภูมิปัญญา มีชื่อเสียง หรือเป็นพืชเศรษฐกิจของท้องถิ่น ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 เดือน ผู้วิจัยจึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการคัดเลือกมาดังนี้

- 1) ผู้ประกอบการข้าวหลาม ตลาดหนองมน ประกอบด้วย (1) ผู้ผลิตและขายเอง จำนวน 3 ราย และ (2) ผู้ประกอบการข้าวหลามที่รับมาขายต่อ จำนวน 4 ราย
- 2) ผู้ประกอบการอาหารทะเลตากแห้ง ตลาดหนองมน จำนวน 3 ราย
- 3) ผู้ประกอบการสับปะรดศรีราชาสด จำนวน 2 ราย
- 4) ผู้ประกอบการเครื่องจักสานที่ผลิตเองและรับจากชุมชน จำหน่ายทั้งในและนอกประเทศ จำนวน 2 ราย

ชุดที่ 2 ประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยในตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ใช้วิธีสุ่มโดยไม่อาศัยหลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) วางแผนการสุ่มเป็น 2 ขั้นตอน

ขั้นแรก สุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ด้วยวิธีออกจดหมายเชิญชาวบ้าน จำนวน 250 คน

ขั้นสอง สุ่มตัวอย่างแบบใช้การเลือกแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) คือ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านที่ว่าง และมาเข้าร่วมประชุมในวันและเวลาที่นัดหมาย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสนทนากลุ่ม หรือเสวนากลุ่ม 3 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายแรก คือ ชาวบ้าน ชาวชุมชน ชาวตลาดที่อาศัยในตำบลแสนสุข เข้าร่วมประชุมจำนวน 150 คน (ฝ่ายเทศบาลเป็นผู้เชิญประชุมจำนวน 250 คน) ฝ่ายที่สอง คือ ฝ่ายภาครัฐ ได้แก่ นายกเทศมนตรี เจ้าหน้าที่ภาครัฐฝ่ายต่าง ๆ เจ้าของตลาดหนองมน จำนวน 10-15 คน ฝ่ายสุดท้าย คือ ฝ่ายนักวิชาการจากคณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา ประกอบด้วย คณบดี อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ จำนวน 10 คน โดยจัดเสวนากลุ่ม ณ โรงเจพุทธสมาคมสว่างผล ตลาดหนองมน

เครื่องมือวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 2 ชุด ชุดแรก เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ออกแบบคำถามกว้าง ๆ โดยยึดวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ตามแนวคิดการศึกษาความเป็นไปได้ในการประกอบธุรกิจ ชุดที่สองเป็นแบบสัมภาษณ์สำหรับการสนทนากลุ่ม เป็นโครงคำถามกว้าง ๆ เพื่อเปิดประเด็นให้ผู้ร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น ไม่ได้ยึดหลักแนวคิดทฤษฎีเป็นเกณฑ์ชัดเจน แต่ยึดประเด็นปัญหาปัจจุบันที่ชาวชุมชนกำลังเผชิญอยู่เป็นสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ชั้นแรกผู้วิจัยวิเคราะห์ตลาดแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น เพื่อสรุปปัจจัยสำคัญสำหรับเป็นข้อมูลการจัดการตลาดแบบดั้งเดิมของไทยจากการทบทวนวรรณกรรม
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ประกอบการสินค้า 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) กลุ่มข้าวหลาม 2) กลุ่มอาหารทะเลตากแห้ง 3) กลุ่มสับปะรด และ และ 4) กลุ่มจักสาน ควบคู่กับการสังเกตร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลทางด้านวิธีการปฏิบัติ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินธุรกิจ ทั้งที่เป็นจำนวนเงิน และไม่ เป็นจำนวนเงิน
3. สนทนากลุ่ม หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ห่างจากการเก็บข้อมูลชุดแรก 2 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิเคราะห์ทางด้านบัญชี ด้วยสถิติพื้นฐาน (Basic Statistic) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์เอกสาร ผลการประชุมทั้งจากผู้ประกอบการและจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อจัดทำกลยุทธ์ แผนปฏิบัติและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาความเป็นไปได้ด้วยการวิเคราะห์การจัดการจัดการของผู้ประกอบการ 4 กลุ่มพร้อมการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1) กลุ่มข้าวหลาม

การวิเคราะห์ตลาด การที่ภาครัฐมีการสร้างถนนเลียบเมืองหลายสาย ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวใช้เส้นทางถนนสุขุมวิท ซึ่งผ่านตลาดหนองมนลดลง ควรมีการประสานความร่วมมือกับทางภาครัฐ และหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการท่องเที่ยว เพื่อจัดให้กลุ่มทัวร์มาเที่ยวในจังหวัดชลบุรี หรือสถานที่อื่นซึ่งจะมุ่ง

หน้าไปยังกรุงเทพฯ จุดพักรถที่ตลาดหนองมนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อสินค้า ทั้งนี้ควรมีการจัดสถานที่สำหรับจอดรถทัวร์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวดังกล่าว

การวิเคราะห์การผลิต ไม้ที่ใช้ทำกระบอกลายข้าวหลาม เริ่มหายากและมีแนวโน้มราคาสูงขึ้น ควรมีการประยุกต์รูปแบบบรรจุภัณฑ์ โดยอาจไม่จำเป็นต้องใช้กระบอกลายไม้ แต่อาจใช้วัสดุอื่นที่มีต้นทุนที่ต่ำกว่าทำเป็นบรรจุภัณฑ์คล้ายกระบอกลายไม้เพื่อลดต้นทุน ทั้งนี้ ควรมีการทำวิจัยการเปลี่ยนแปลงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ผู้ประกอบการไม่มีการเก็บข้อมูลต้นทุนสินค้า ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์จุดคุ้มทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรู้จักวิธีการบันทึกข้อมูลต้นทุนสินค้าและวิธีวิเคราะห์จุดคุ้มทุน เพื่อให้ผู้ประกอบการจะทราบถึงกำไรที่เกิดขึ้นในการขาย

การวิเคราะห์กำไร ผู้ประกอบการไม่ทราบถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดที่เกี่ยวกับการขาย เช่น ค่าถุงหิ้ว ค่าฉลาก ทำให้ไม่สามารถทราบถึงอัตรากำไรขั้นต้นที่แท้จริงได้ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการให้ความสนใจในค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เพื่อที่จะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์กำไรที่แท้จริงได้ต่อไป

การวิเคราะห์ความเสี่ยง การแข่งขันกันเองของผู้ประกอบการ ที่ไม่คำนึงถึงคุณภาพสินค้าและการบริการการขายที่เหมาะสม อำนาจการต่อรองในเรื่องราคาสินค้าของผู้ประกอบการมีต่ำ ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มสหกรณ์ข้าวหลาม เพื่อเป็นการจัดระเบียบ และควบคุมคุณภาพของข้าวหลาม และลดการแข่งขันกันเองของผู้ประกอบการ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเข้าใจถึงความเสี่ยงในเรื่องการเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าที่เกิดขึ้นในอนาคต เพื่อวางแผนป้องกันได้อย่างทันที่

การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาธุรกิจ ผู้ประกอบการขาดความรู้ที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาสินค้าเพื่อการขยายตลาด การขอความร่วมมือจากภาครัฐหรือหน่วยงานท้องถิ่นที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับตลาดหนองมนในการวางแผนพัฒนาสินค้า

2) กลุ่มอาหารทะเลตากแห้ง

การวิเคราะห์ตลาด การที่ภาครัฐมีการสร้างถนนเลี่ยงเมืองหลายสาย ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวใช้เส้นทางถนนสุขุมวิท ซึ่งผ่านตลาดหนองมนลดลง ควรมีการประสานความร่วมมือกับทางภาครัฐ และหน่วยงานที่กำกับดูแลด้านการท่องเที่ยว เพื่อจัดให้กลุ่มทัวร์มาเที่ยวในจังหวัดชลบุรี หรือสถานที่อื่นซึ่งจะมุ่งหน้าไปยังกรุงเทพฯ จุดพักรถที่ตลาดหนองมนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อสินค้า ทั้งนี้ ควรมีการจัดสถานที่สำหรับจอดรถทัวร์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวดังกล่าว

การวิเคราะห์การผลิต ผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมคุณภาพสินค้าที่รับมาขายได้เต็มที่ เนื่องจากไม่ได้ผลิตเอง ทำให้สินค้ามีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ผลิต เพื่อที่จะสามารถมีส่วนในการตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ผลิตได้

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ผู้ประกอบการไม่มีการเก็บข้อมูลต้นทุนสินค้า ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์จุดคุ้มทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการรู้จักวิธีการบันทึกข้อมูลต้นทุนสินค้าและวิธีวิเคราะห์จุดคุ้มทุน เพื่อทราบกำไรที่เกิดจากการขาย**การวิเคราะห์กำไร** ผู้ประกอบการไม่ทราบถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดที่เกี่ยวกับการขาย เช่น ค่าถุงหิ้ว ค่าฉลาก ทำให้ไม่สามารถทราบถึงอัตรากำไรขั้นต้นที่แท้จริงได้ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการให้ความสนใจในค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เพื่อที่จะนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์กำไรที่แท้จริงได้ต่อไป

การวิเคราะห์ความเสี่ยง จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงจากการที่ภาครัฐมีการสร้างถนนเลียบเมืองหลายสาย ขอความร่วมมือบริษัททัวร์ เพื่อนำทัวร์มาลงที่ตลาดหนองมน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น

การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาธุรกิจ การดึงดูดความสนใจด้วยการพัฒนาตัวสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ทำได้ยาก เพราะจะทำให้มีต้นทุนที่สูงขึ้น หันมาพัฒนารูปแบบหน้าร้านหรือการจัดวางสินค้าให้ดูสะอาดสวยงาม ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

3) กลุ่มจักสาน

การวิเคราะห์ตลาด กลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ทำให้ยอดขายขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ทำให้ยอดขายลดลง จนคนในชุมชนขาดรายได้ ภาครัฐควรเร่งฟื้นฟูการท่องเที่ยว และส่งเสริมประชาสัมพันธ์งานฝีมือของคนไทย

การวิเคราะห์การผลิต ผู้สืบสานงานจักสานเริ่มลดลง เนื่องจากเป็นงานที่ต้องใช้สมาธิ ใช้เวลานานรุ่นปัจจุบันเริ่มให้ไปทำงานทางราชการมากกว่า ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักคุณค่าและอนุรักษ์งานจักสาน ซึ่งต้องแสดงให้เห็นว่า งานจักสานสามารถสร้างงานและสร้างรายได้ และมีคุณค่ามากกว่าการทำงานประจำ

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน ไม่สามารถระบุต้นทุนวัตถุดิบ รวมถึงราคาขายที่แน่นอนได้ เพราะแต่ละชิ้นมีราคาไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความยากง่าย ทำให้เป็นอุปสรรคในการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน วางแผนบันทึกต้นทุนที่เหมาะสมกับสินค้าแต่ละประเภท

การวิเคราะห์กำไร รายได้และยอดขายในแต่ละช่วงจะมีความผันผวนขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ไม่สามารถระบุถึงกำไรที่แน่นอนได้ ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

การวิเคราะห์ความเสี่ยง การท่องเที่ยวที่ซบเซา ปริมาณการขายลดลง ร้อยละ 7 ของลูกค้าจักสานเป็นชาวต่างชาติที่มาจากประเทศไทย ควรประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวไทยรู้จักกับจักสานพหุสนิยม เพื่อกระตุ้นความต้องการในประเทศ

การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาธุรกิจ รูปแบบของจักสานไม่มีความทันสมัย สินค้าไม่มีความหลากหลาย ทำให้ลูกค้ามีทางเลือกน้อย ให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมด้านการออกแบบสินค้าให้กับชาวบ้าน โดยที่รูปแบบนั้นต้องสามารถทำได้จริง

4) กลุ่มสับปะรด

การวิเคราะห์ตลาด ยอดขายสับปะรดขึ้นอยู่กับการท่องเที่ยว กลุ่มลูกค้าหลัก คือ โรงแรมและกลุ่มทัวร์ ทำให้ช่วงการท่องเที่ยวตกต่ำผู้ประกอบการจะขาดรายได้ ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์และลักษณะเฉพาะของสับปะรดศรีราชาซึ่งมีชื่อเสียง รวมถึง ปรับปรุงร้านค้าให้มีรูปลักษณ์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวมากขึ้น

การวิเคราะห์การผลิต การขาดแคลนที่ดินสำหรับการเกษตร เพื่อปลูกสับปะรดเอง ควรมีการประสานงานกับทางภาครัฐ เพื่อจัดสรรที่ดินสำหรับการเกษตร เนื่องจากปัจจุบันจำนวนผู้ปลูกสับปะรดลดลงเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ค้าขายสับปะรดหลายราย อยากที่จะปลูกสับปะรดเอง แต่มีปัญหาเรื่องที่ดิน

การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน มีต้นทุนคงที่สูง เช่น ราคาแรง ค่าเช่าพื้นที่ขาย ผู้ประกอบการต้องขายสับปะรดเป็นจำนวนมากจึงจะคุ้มทุน ลดต้นทุนในห่วงโซ่คุณค่าที่ไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้มีจุดคุ้มทุนที่ต่ำลง

การวิเคราะห์กำไร กำไรของผู้ประกอบการค้าสับปะรดค่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับต้นทุน ลดต้นทุนในห่วงโซ่คุณค่าที่ไม่จำเป็นออกไป เพื่อให้มีจุดคุ้มทุนที่ต่ำลง

การวิเคราะห์ความเสี่ยง ระดับต้นทุนที่เพิ่มมากขึ้นของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด ทำให้ผู้ประกอบการต้องซื้อสับปะรดในราคาที่สูงขึ้น หานายหน้าขายส่งสับปะรดไว้หลายราย เพื่อเป็นทางเลือกให้ได้ราคาที่ถูกต้องที่สุด

การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาธุรกิจ ธุรกิจรับซื้อไม่ค่อยได้รับความนิยม ทำให้ไม่สามารถขยายธุรกิจในแนวตั้งได้พัฒนาร้านขายสับปะรดให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเลือกซื้อสินค้า

สรุปประเด็นสำคัญและแนวทางการแก้ไขและพัฒนาตลาดหนองมน ผลการศึกษาความเป็นไปได้ที่ได้วิเคราะห์การบริหารจัดการของผู้ประกอบการ 4 กลุ่ม 6 ด้าน คือ การวิเคราะห์ตลาด การผลิต จุดคุ้มทุน กำไร ความเสี่ยงและการพัฒนาธุรกิจ ของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มชาวหลาม ผู้ประกอบการไม่ได้จัดทำบัญชี ไม่มีการวิเคราะห์ต้นทุน จุดคุ้มทุน ทำให้ไม่กล้าลงทุน ส่งผลต่อการไม่สร้างความดึงดูดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม

2) กลุ่มอาหารทะเลตากแห้ง สภาพทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนแปลงตามการขยายเมือง ท้องถิ่นต้องร่วมกันจัดงานกระตุ้นการท่องเที่ยว ส่วนผู้ประกอบการต้องเพิ่มการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้แตกต่างพร้อมวิธีการคิดคำนวณต้นทุนและพยากรณ์รายได้อย่างแม่นยำ

3) กลุ่มจักสาน พบว่า แรงงานรุ่นใหม่ไม่สนใจงานฝีมือ ทำให้หาแรงงานยาก และสินค้าก็เป็นที่ยอมรับเฉพาะกลุ่ม หากสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ควรเจาะกลุ่มเฉพาะ และยกระดับงานฝีมือให้เป็นที่ยอมรับหน่วยงานภาครัฐอาจเข้ามาช่วยสร้างชื่อเสียง สามารถอนุรักษ์ช่างฝีมือ รายได้สูง กระตุ้นความน่าสนใจสำหรับตลาดแรงงานรุ่นใหม่ด้วย

4) กลุ่มสับปะรด พบว่า พื้นที่ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่เขตอุตสาหกรรม สับปะรดที่ปลูกในเชิงพาณิชย์เพื่อส่งโรงแรม วิธีที่เหมาะสมที่สุดหากต้องการคงอาชีพนี้ไว้ คือ การจัดการห่วงโซ่คุณค่า เพื่อลดต้นทุน และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชาวสวนสับปะรดให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวสวายอีกทางหนึ่งด้วย

2. ผลการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของสินค้า 4 ประเภท ประกอบด้วย 1) กลุ่มชาวหลาม 2) กลุ่มอาหารทะเลตากแห้ง 3) กลุ่มจักสาน และ 4) กลุ่มสับปะรด สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปการวิเคราะห์ SWOT ของสินค้า 4 ประเภท

SWOT	ข้าพหุทถวม	อาหารทะเลตากแห้ง	จักสถาน	ลัษปะระรด	Focus Group
จุดแข็ง	ความมืชื่อเสียงของข้าพหุทถวมตลาดหนองมน ธุรกิจมีจุดคืมทุนที่ต่ำ ไม่มีต้นทุนในการเก็บรักษาสินค้า	สามารถจัดหาสินค้าได้ในเวลาอันรวดเร็ว สินค้าสามารถเก็บรักษาได้เป็นระยะเวลานาน	สินค้ามีชื่อเสียง เป็นการทำแบบชุมชน ทำให้ม่มีการแข่งขันกันเองคุณภาพของลัษปะระรด	ผู้ประกอบการณ์ลูกค้่าประจำ ผู้ประกอบการณ์การรักษาคูณภาพของลัษปะระรด	อาหารอร่อย ได้รับความร่วมมือจากคนในตลาดและเจ้าของตลาดในการพัฒนาตลาด
จุดอ่อน	มีอายุการเก็บรักษาสััน วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเสียง่าย ไม่มีหลักการกำหนดปริมาณความต้องการสินค้าที่แน่นอน	ม่มีการป้องกันความเสียงจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าที่รับมา ความภักดีในตราสินค้า	การพัฒนาของรูปแบบสินค้ายังไม่มีความทันสมัย ผู้ลัษปะระรดมีจำนวนน้อยลง	ผู้ประกอบการณ์ต้องรับภาระในกรณีทีวัตถุดิบเสียงหาย วัตถุดิบมีอายุสั้น	บุคคลากรขาดความรู้ความสามารถพัฒนาสินค้าให้ได้รับความสนใจ ขาดทักษะด้านภาษาทีจะใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ การประขาสัมพันธ์น้อยทำให้หนักทีองเที่ยวม่รู้จัก แรงงานต่างด้าวมัพฤติกรรรมไม่เหมาะสมส่งผลกระทบต่อภาพลัษปะระรดของตลาด

ตารางที่ 2 สรุปการวิเคราะห์ SWOT ของสินค้า 4 ประเภท (ต่อ)

SWOT	ข้าวมอลม	อาหารทะเลตากแห้ง	จักสาน	สับปะรด	Focus Group
โอกาส	1. การเปิด AEC จะมีโอกาสทำให้ชาวต่างชาติรู้จักกับตลาดหนองมนมากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นการขยายโอกาสให้ยอดขายของข้าวมอลมเพิ่มขึ้น 2. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี	1. การเปิด AEC มีโอกาสให้ต่างชาติรู้จักตลาดหนองมนมากขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นการทำให้ยอดขายของสินค้าทะเลตากแห้งเพิ่มมากขึ้น 2. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี	1. ชาวต่างชาติให้ความสนใจจักสานมากขึ้น 2. คำนิยมของผู้บริโภคสมัยใหม่ที่นิยมสินค้า Hand-made	1. ได้รับความนิยมจากชาวเกาหลี และรัสเซีย ที่เข้ามาท่องเที่ยว 2. ไม่ได้รับความสนใจจากคู่แข่งรายใหม่	1. มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์
อุปสรรค	1. มีสินค้าทดแทน 2. การต่อรองด้านราคากับผู้ขายวัตถุดิบทำได้น้อย เพราะความจำเป็นในการซื้อ 3. มีคู่แข่งรายเก่ามากกว่า	1. มีสินค้าทดแทน 2. มีคู่แข่งรายเก่ามากกว่า	1. ความไม่มั่นคงทางการเมือง เป็นอุปสรรคในการจำหน่ายสินค้า 2. การท่องเที่ยวที่ซบเซา	1. จำนวนชาวสวนปลูกสับปะรดมีน้อยลง 2. ความต้องการของสับปะรดมีน้อยลงจากผลการท่องเที่ยวที่ซบเซา	1. เศรษฐกิจซบเซา 2. รัฐบาลจัดระเบียบเส้นทางจราจร ทำให้เข้าถึงตลาดได้ยากขึ้น 3. สถานที่จอดรถไม่สะดวก 4. นโยบายสู่การปฏิบัติไม่ได้ตามคาด

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของ 1) กลุ่มข้าวหอม 2) กลุ่มอาหารทะเลตากแห้ง 3) กลุ่มจักสาน และ 4) กลุ่มสับปะรด มีจุดแข็งร่วมกัน คือ ความมีชื่อเสียงในฐานะบางแสนเป็นแหล่งท่องเที่ยวตากอากาศใกล้เมืองหลวงมายาวนาน จุดอ่อนร่วมกัน คือ ผู้ประกอบการขาดความรู้และแรงจูงใจในการพัฒนาธุรกิจ โอกาสร่วมกัน คือ อยู่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม มีกำลังซื้อภาคทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ อุปสรรคร่วมกัน คือ การขยายตัวของเมือง เส้นทางจราจรเปลี่ยน การขนส่งทันสมัย ทำให้สามารถหาซื้อสินค้าทุกอย่างได้โดยไม่ต้องเดินทางมาที่แหล่งผลิต ตาราง 2 นำมาสู่การวิเคราะห์และจัดทำกลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (TOWS Matrix) ของกลุ่มผู้ประกอบการตลาดหนองมน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุปกลยุทธ์ที่เป็นไปได้ (TOWS Matrix) ของกลุ่มผู้ประกอบการตลาดหนองมน

ปัจจัยภายใน (Internal Factors)	จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
	S1 ความมีชื่อเสียงของสินค้า S2 ได้รับความร่วมมือจากคนในตลาดและเจ้าของตลาดในการพัฒนาตลาด	W1 ตราสินค้าไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร W2 ไม่มีการวางแผนการผลิตและจัดซื้อ W3 บุคลากรขาดความรู้ความสามารถในการที่จะพัฒนาสินค้าให้ได้รับความสนใจ
ปัจจัยภายนอก (External Factors)		
โอกาส (O)	กลยุทธ์ SO	กลยุทธ์ WO
O1 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดชลบุรี O2 มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์	- จัดทำเส้นทางท่องเที่ยว - ประสานงานกับบริษัททัวร์ เพื่อนำทัวร์มาลงที่ตลาดหนองมน - จัดงานประกวดสินค้าเพื่อสร้างชื่อเสียงและความเชื่อมั่นให้สินค้า	- ควบคุมคุณภาพสินค้า เพื่อสร้างความภักดีในตราสินค้า - วางแผนการผลิตและจัดซื้ออย่างมีหลักการ
อุปสรรค (T)	กลยุทธ์ ST	กลยุทธ์ WT
T1 นโยบายของภาครัฐ ปฏิบัติไม่ได้ตามที่คาดหวัง T2 การท่องเที่ยวที่ซบเซา	- ขอความร่วมมือจากภาครัฐในการจัดการนโยบายร่วมกัน	- มุ่งเน้นนโยบายไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง - จัดทำแผนการฝึกอบรมบุคลากร

ผลการวิเคราะห์ ตาราง 3 เป็นผลมาจากตาราง 2 (การวิเคราะห์ SWOT analysis) นำมาวิเคราะห์เพื่อจัดทำกลยุทธ์ที่เป็นไปได้ ด้วยการวิเคราะห์ TOWS Matrix ได้กลยุทธ์ 4 ประเภท คือ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยว กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ผู้ประกอบการต้องพัฒนาตนเอง ควบคุมคุณภาพสินค้า สร้างความภักดี ลดต้นทุนการผลิตกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) การร่วมมือกับภาครัฐหรือการเป็นพันธมิตรร่วมกับหน่วยอื่นเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยว และกลยุทธ์เชิงรับ (WT) แปลงนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างรอบคอบพัฒนาทักษะ

จากผลการศึกษาตามตารางที่ 2-3 นำมาสู่เสนอแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนตลาดหนองมน ด้วยการจัดการเชิงกลยุทธ์ อย่างมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ พร้อมกลยุทธ์ทั้ง 3 ระดับ เพื่อบรรลุเป้าหมาย ระยะสั้นและระยะยาวตามภาพ 2 แผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนตลาดหนองมน ด้วยการจัดการเชิงกลยุทธ์ ฉบับที่ 1 (2559-2563)

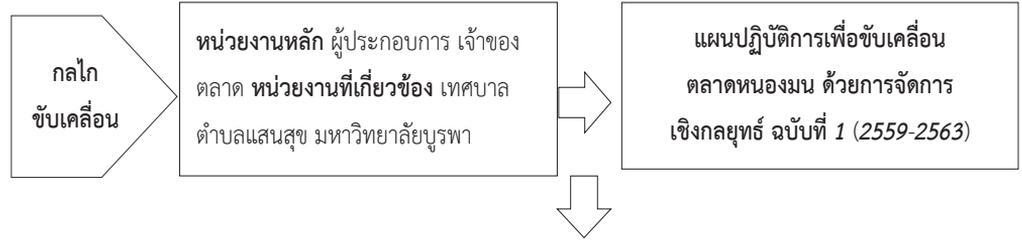
3. การพัฒนาการจัดการเชิงกลยุทธ์ตลาดแบบดั้งเดิมของไทย หนองมนโมเดล

นำเสนอเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนตลาดหนองมน ด้วยการจัดการเชิงกลยุทธ์ ฉบับที่ 1 (2559-2563) เป็นข้อเสนอสำหรับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ ตามแผนภาพที่ 2 ซึ่งต้องมาจากการมีส่วนร่วมทั้ง 3 ฝ่าย ที่มีวิสัยทัศน์ตรงกัน คือ การพัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจชุมชนให้สามารถบริหารจัดการด้วยฐานคุณภาพ พร้อมกลยุทธ์ การแข่งขันบนฐานพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนระดับสากล

วิสัยทัศน์ พัฒนากำลังคนระดับสูงที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีบทบาทสูงในประชาคมอาเซียนและมุ่งคุณภาพระดับนานาชาติ

จุดเน้น มุ่งพัฒนาผู้ประกอบการให้มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถไปพัฒนาตลาดตามโครงสร้าง Value Chain ทั้ง 9 ด้าน

กลยุทธ์	กลยุทธ์ระดับบริษัท	กลยุทธ์ระดับธุรกิจ	กลยุทธ์ระดับหน้าที่
	กลยุทธ์การเจริญเติบโต โดยการมุ่งเน้นขยายภายใน ด้วยการใช้ทรัพยากรทางการตลาดเพิ่มขึ้น	สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน ด้วยการใช้หลักการ TQM และสร้างความแตกต่างของตัวสินค้า เหมือนตลาดหาคายามา	มุ่งเน้นด้านการบริหารทรัพยากร มนุษย์ในการพัฒนาลูกจ้างต่างตัว ผู้ประกอบการพัฒนาเรื่องความรู้ความสามารถที่ใช้ในการทำธุรกิจให้มากขึ้น

เป้าหมาย

เป้าหมายระยะสั้น (1-2 ปี)

- ชุมชนรับรู้และเห็นถึงประโยชน์ของโครงการ รวมถึงให้ความร่วมมือในการพัฒนาพัฒนาตลาด ร้อยละ 90

เป้าหมายระยะยาว (3-5 ปี)

- มหาวิทยาลัยและเทศบาล ริเริ่มโครงการอบรม โครงการสวนไข่ และสวนพฤษชา
- ชุมชนเข้าร่วมโครงการ ร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 2 แผนปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนตลาดหนองมน ด้วยการจัดการเชิงกลยุทธ์ ฉบับที่ 1 (2559-2563)

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาความเป็นไปได้การจัดการตลาดหนองมนทั้ง 6 ด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การวิเคราะห์การตลาดพบว่า ตลาดหนองมนมีปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบ คือ 1) นโยบายภาครัฐ การสร้างถนนเลี่ยงเมืองหลายสาย ทำให้หนักท้องเที่ยวที่ใช้เส้นทางสุขุมวิท มีน้อยลง ยอดขายจึงต่ำลงไปด้วย

2) เศรษฐกิจ สินค้าจะขายได้ดีเมื่อเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในช่วงนั้นมีสภาพคล่องตัว หรืออยู่ในแนวโน้มดี และ 3) การแข่งขันกันเอง ในด้านของราคา ทำให้สินค้ามีคุณภาพต่ำลง สอดคล้องกับที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาดที่ประกอบด้วยแรงผลักดันทั้ง 5 ประการ ที่มีผลต่อกิจกรรมทางการตลาด ได้แก่ สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การแข่งขัน และกฎหมาย

2. การวิเคราะห์การผลิตพบว่า ในปัจจุบันมีปัญหาในเรื่องการขาดแคลนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการผลิต ได้แก่ วัตถุดิบต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิต รวมถึง บุคลากรที่มีส่วนช่วยให้การผลิตประสบความสำเร็จ เช่น แรงงาน นอกจากนี้กระบวนการผลิตยังมีปัญหาเรื่องการควบคุมคุณภาพสินค้าที่ทำให้สินค้ามีคุณภาพที่ไม่สม่ำเสมอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยด้านการผลิตที่สำคัญ สอดคล้องกับชนงกรณ์ กุณทลบุตร [5] ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ กำลังผลิต กระบวนการผลิต สถานที่ตั้งโรงงาน บุคลากร วัตถุดิบ และอื่น ๆ

3. การวิเคราะห์การเงิน ประกอบด้วย การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและการวิเคราะห์กำไรพบว่า ผู้ประกอบการไม่มีการเก็บข้อมูลต้นทุนสินค้าและปริมาณการใช้วัตถุดิบต่อหน่วย รวมถึง ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการขาย เช่น ค่าถูก ค่าไฟฟ้า และค่าฉลาก ผู้ประกอบการจะคิดเพียงค่าสินค้าที่สั่งซื้อเข้ามาขาย ทำให้วิเคราะห์ได้ต้นทุน แบ่งเป็น 2 ส่วนที่สำคัญ ได้แก่ ต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร ซึ่งในส่วนของข้าวหลามและอาหารทะเลตากแห้ง ต้นทุนส่วนมากจะเป็นต้นทุนผันแปรทำให้มีจุดคุ้มทุนต่ำ ในขณะที่ ต้นทุนของจ๊กสานและสับประรดส่วนมากจะเป็นต้นทุนคงที่ ทำให้มีจุดคุ้มทุนที่สูงกว่า จุดคุ้มทุนของข้าวหลามและอาหารทะเลตากแห้ง และในส่วนของกำไรก็เช่นกัน ผู้ประกอบการมีข้อมูลไม่เพียงพอที่จะทำให้สามารถระบุสัดส่วนกำไรจากการขาย ระบุได้แต่เพียงผู้ประกอบการมีรายได้เฉลี่ยเท่าไร ซึ่งผลวิจัยนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของมยุรี บุญโต [6] ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีพบว่า ผู้ประกอบการไม่มีการจัดเก็บเอกสาร และไม่มีการบันทึกต้นทุนเกี่ยวกับวัตถุดิบที่จัดซื้อในแต่ละครั้งว่า จะมีต้นทุนการผลิตเท่าไร ทำให้ไม่สามารถคำนวณจุดคุ้มทุนในการผลิตสินค้าแต่ละชนิด และกำไรต่อหน่วยของสินค้า ด้วยเหตุนี้จึงไม่สามารถขยายกิจการได้แม้จะมีทรัพยากรที่มีศักยภาพ

4. การวิเคราะห์ความเสี่ยงพบว่า ปัจจัยความเสี่ยงซึ่งส่งผลกระทบต่อด้านลบ ประกอบไปด้วย ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน โดยปัจจัยภายนอก คือ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ส่งผลต่อยอดขายของสินค้า นอกจากนี้ยังมีเรื่องของราคาของวัตถุดิบที่มีความผันผวนอีกด้วย ซึ่งส่งผลให้ต้นทุนการขายมีเพิ่มมากขึ้น และ 2) ปัญหาด้านการเมืองที่ไม่มั่นคง ทั้งการชุมนุม รัฐประหาร หรือเหตุการณ์ความไม่สงบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในประเทศ ส่วนปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดความเสี่ยง คือ 1) บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ผู้ประกอบการส่วนมากไม่มี และ 2) ความรู้ความสามารถในการพัฒนาสินค้าหรือตลาดให้มีศักยภาพที่เพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจัยภายนอกและภายในที่ได้กล่าวมานี้สอดคล้องกับเรื่องของ ปัจจัยในการประเมินความเสี่ยงของชนงกรณ์ กุณทลบุตร [5] ที่กล่าวว่า ปัจจัยภายนอกในการประเมินความเสี่ยงประกอบด้วย ปัจจัยทางการเมืองและกฎหมาย ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคมแวดล้อม ปัจจัยทางธุรกิจ ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้บริหารโครงการ เงินทุนและแนวทางการบริหารเงินทุน บุคลากร และศักยภาพทางการตลาดและการหารายได้

5. การวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาธุรกิจพบว่า มีปัญหาในเรื่องของผู้ประกอบการขาดการส่งเสริมในการพัฒนารูปแบบสินค้า การผลิตสินค้าในรูปแบบใหม่ ๆ และการขยายธุรกิจ ที่สำคัญ คือ ขาดการวางแผน

การผลิตสินค้าที่แน่นอน ทำให้เกิดค่าเสียโอกาส หรือค่าจัดเก็บรักษาสินค้า นอกจากนี้ ยังขาดการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐในการช่วยประชาสัมพันธ์ส่งเสริมหรือจูงใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลวิจัยของวิเชียร วงศ์ณิชชากุล [7] พบว่า ผลิตภัณฑ์ต้องมีการพัฒนาคุณภาพให้ดีขึ้น สวยงามขึ้น ควรมีตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ของตนเอง ต้องผลิตสินค้าให้หลากหลาย และทันต่อความต้องการของตลาด จึงต้องมีการวางแผนการผลิตที่แน่นอน และผู้ผลิตต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐบาลโดยการจัดสอนหรือการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการตั้งราคาที่ต้องเข้าใจถึงต้นทุนและกำไรที่ถูกต้อง ถูกหลักการ รวมถึง ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ต้องมีการโฆษณา ส่งเสริมการขาย การใช้พนักงานขาย และการประชาสัมพันธ์ที่ดี

ข้อเสนอแนะ

การนำเอาหลัก Value Chain เข้ามาปรับใช้นั้น (ภาพที่ 3) จะเป็นการช่วยลดต้นทุนของสินค้าได้ในภาพรวม ผลของแต่ละโครงการในแต่ละกิจกรรมนั้น ช่วยส่งเสริมให้แต่ละขั้นตอนสามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ทั้งยังสามารถประหยัดต้นทุนได้อีกทางหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตาม โครงการเหล่านี้จะไม่สามารถบรรลุผลได้ หากขาดความร่วมมือและการประสานงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง [8] ประกอบด้วย 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายแรก คือ เทศบาล ซึ่งอยู่ในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่คนในท้องถิ่น ฝ่ายเทศบาลนี้จะนำเอานโยบายมาปฏิบัติให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ฝ่ายต่อมา คือ ฝ่ายมหาวิทยาลัยซึ่งเชี่ยวชาญด้านองค์ความรู้ มีส่วนช่วยในการประยุกต์ความรู้สู่ภาคปฏิบัติด้วยการสร้างงานวิจัยที่สามารถให้ท้องถิ่นใช้ประโยชน์ได้ สุดท้ายส่วนที่สำคัญที่สุด คือ ภาคประชาชนซึ่งเป็นคนในชุมชนเองที่จะต้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามนโยบายอย่างพร้อมเพรียง สามัคคี และเข้มแข็ง จึงจะนำไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตที่พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนและสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

กิจกรรมสนับสนุน	โครงสร้าง				
	- โครงการจัดการเรื่องความสะอาดของตลาด - โครงการดูแลจัดสรรสถานที่จอดรถ				
	ทรัพยากรมนุษย์				
	- โครงการอบรมแรงงานต่างด้าว ด้านการบริการ - โครงการอบรมแรงงานต่างด้าว ด้านการขาย				
กิจกรรมหลัก	จัดซื้อ				
	- โครงการบริหารจัดการแบบมีออซีฟ - โครงการอบรมความรู้เรื่องการบันทึกบัญชีต้นทุน - โครงการอบรมความรู้เรื่องการบริหารสินค้าคงคลัง				
	เทคโนโลยี				
	- โครงการอบรมความรู้เกี่ยวกับการทำบาร์โค้ด - โครงการอบรมความรู้เกี่ยวกับการทำป้ายกำกับมาตรฐานสินค้า - โครงการการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาบริหารจัดการ - โครงการการฝึกอบรมวิธีสื่อสารผ่าน Social Network				
	การนำเข้า	การผลิต	การส่งออก	การตลาด	การบริการ
	- โครงการอนุรักษ์พันธุ์ไข่ - โครงการอนุรักษ์พันธุ์ข้าว - โครงการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ประปรด - โครงการอนุรักษ์อาหารทะเลตากแห้งที่เป็นของท้องถิ่นของคนในชุมชน	- โครงการพัฒนาสินค้าใหม่ - โครงการจัดการระบบเวลาเพื่อลดต้นทุนการผลิต	- โครงการสร้างสินค้าให้ได้มาตรฐาน - โครงการอบรมเรื่อง Logistic และ Supply chain	- โครงการพัฒนาตลาดใหม่ - โครงการจัดการตลาดเชิงรุก - โครงการจัดการตลาดเชิงรับ	- โครงการอบรมเรื่อง Service Quality

ภาพที่ 3 กิจกรรมเพื่อพัฒนาตลาดตามโครงสร้าง Value Chain

คำขอบคุณ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากคณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหาร บุคลากร อาจารย์ นักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ เทศบาลเมืองแสนสุขและชุมชนเมืองแสนสุข ที่กรุณาให้ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยฉบับนี้

เอกสารอ้างอิง

- [1] Hongsombat, S., & Boonkongsan, P. (2018). Impact factors on community tourism success of Samchuk 100 years market in Suphanburi Province. *Journal of Modern Management Science*, 11(1), 86–105. (In Thai)
- [2] Manirochana, N., & Suwanno, S. (2018). A study of slow tourism potential at Phanat Nikhom, Chonburi Province. *Parichart Journal*, 31(2), 291–310. (In Thai)
- [3] Chaimuang, N., & Kanboonruang, C. (2018). Strategic management of social enterprise to Thailand 4.0. *Payap University Journal*, 28(1), 1–18. (In Thai)
- [4] Porter, M. (1996). What is strategy?. *Harvard business review*, 74(6) 61–78.
- [5] Kuntonbutr, C. (2014). *Feasibility study*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (In Thai)
- [6] Boontoo, M. (2009). The accounting performance of community business in Uthaitхани Province. *Academic Journal Utraratit Rajabhat University*, 4(10), 30-38. (In Thai)
- [7] Vichian, V. (2014). The fundamental marketing problems affecting market growth of bamboo and rattan handicraft manufacturers in Thailand. *Executive Journal*, 24(3), 98-104.
- [8] Viriyasuebphong, P. et al., (2555). *The Research and development of expansion opportunities for Thai hotels industry*. Chon Buri: Burapha University. (In Thai)

การสร้างนวัตกรรมทางสังคมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อ
แก้ไขปัญหาในท้องถิ่น : กรณีศึกษา ตำบลบึงกระจับ
อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์
Creating Social Innovations through Participatory Process
to Solve Local Problems: A Case Study of
Beuangkrajub Sub-District, Wichianburi District,
Phetchaboon Province

ปริญญา สร้อยทอง^{1*} [วัลลภ สุขสวัสดิ์](#)² และสุทธิชัย ยังสุข²
Parinya Soithong^{1*} [Wanlapat Suksawas](#)² and Sutthichai Yungsuk²

¹ อ.ดร., คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก 65000

² รศ.ดร., คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก 65000

¹ Lecturer, Dr., Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok ,65000, Thailand

² Assoc. Prof. Dr., Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok, 65000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: parinyas_nu@yahoo.com

(Received: April 16, 2020; Revised: October 7, 2020; Accepted: November 6, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นที่อาศัยการมีส่วนร่วมของจากหลายภาคส่วน โดยใช้กระบวนการวิจัยผ่านเครื่องมือการวิจัย 4 เครื่องมือ ได้แก่ 1) การประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ 2) บัตรคะแนนประชาชน 3) การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ และ 4) การปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ผลจากการใช้เครื่องมือการประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะและบัตรคะแนนประชาชนพบว่า ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินในทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือเป็นปัญหาที่ประชาชนในท้องถิ่นต้องการให้มีการแก้ไขมากที่สุด และผลจากการเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณและการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น สามารถสร้างนวัตกรรมทางสังคม 4 อย่างเพื่อให้ภาครัฐนำไปแก้ไขปัญหาที่ดิน ได้แก่ 1) แนวปฏิบัติในการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดิน 2) การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการที่ดิน 3) การจัดตั้งกองทุนการจัดการที่ดิน และ 4) ระบบการพิจารณาการให้สิทธิ์กับผู้ถือกรรมสิทธิ์รายใหม่ในพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ ทั้งนี้ เครื่องมือการวิจัยควรได้รับการนำไปปรับใช้ในท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการบริการสาธารณะของหน่วยงานรัฐให้มีประสิทธิภาพและช่วยส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตยในประเทศไทย

คำสำคัญ: นวัตกรรมทางสังคม การมีส่วนร่วม การแก้ไขปัญหาท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาดิน

Abstract

This research article considerably emphasized participation of various sectors in locality. The main objective of the study was to create social innovations that could be used to solve local problems. In this participatory research, four research instruments were used: 1) evaluation on dissatisfaction towards public service, 2) people's scorecard 3) budget literacy and 4) concrete action to resolve local problems. The results from the evaluation on dissatisfaction towards public service and the people's scorecard showed that people most needed the problem of land ownership in Khokprue Pasture to be solved. Additionally, by processing the budget literacy and the concrete action to resolve local problems processing, four social innovations was identified to solve land problems, which included 1) land ownership management practices, 2) establishment of the land management committee, 3) establishing a land management fund, and 4) granting consideration system for new ownership in Khokprue Pasture. This research suggests that the four research tools could be adapted for use in other areas to support the public services of government agencies more efficiently and support the promotion of democracy in Thailand.

Keywords: Social Innovation, Participation, Solving Local Problems, Land Problem Solving

บทนำ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ได้แก่ นักวิจัย นักวิชาการ องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคมและประชาชน โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา เสนอหาทางออก และสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยนำหลักการการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นสภาพการณ์จริง (Contextual Action Research) หรือการวิจัยที่เน้นเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Action Learning) มาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในภาพรวมของปัญหาในท้องถิ่นอย่างชัดเจน สามารถกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและร่วมทดลองปฏิบัติจริงตามสภาพการณ์ในท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ [1] โดยถือว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีสถานะเป็นนักวิจัยร่วมในโครงการและมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกันทุกฝ่าย [2] นอกจากนี้ ยังได้นำหลักการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระแสของความคิดที่ทำให้สมาชิกใน สังคมตระหนักว่าการดำเนินกิจการใด ๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิดมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างฉันทามติให้เกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ในการให้ข้อมูล ปรึกษาหารือ ร่วมตัดสินใจ และร่วมปฏิบัติการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน [3]

จากการพิจารณาข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562 ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [4] พบว่า จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่มีความท้าทายในหลายมิติ เช่น มิติด้านชีวิตการทำงาน ด้านการศึกษาและด้านนครนาคมและการสื่อสารเนื่องจากเป็นมิติที่ได้คะแนนน้อยและอยู่ในลำดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ภายในประเทศ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในตารางที่ 1) การทำงานในพื้นที่ดังกล่าวอาจจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ได้

ตารางที่ 1 ข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคนปี 2562

มิติน้อย	ประเทศ	ภาคเหนือ	จังหวัดเพชรบูรณ์	ลำดับ
ด้านสุขภาพ	0.5843	0.5496	0.5965	34
ด้านการศึกษา	0.4743	0.4379	0.3646	51
ด้านชีวิตการทำงาน	0.7237	0.6899	0.6661	60
ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม	0.5689	0.5519	0.6174	20
ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน	0.8595	0.9214	0.9471	23
ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร	0.6774	0.6709	0.6670	49
ด้านการมีส่วนร่วม	0.5208	0.5989	0.5326	41
ด้านความก้าวหน้าของคน	0.6219	0.6140	0.6102	41

ที่มา: Office of the National Economic and Social Development Council (2019)

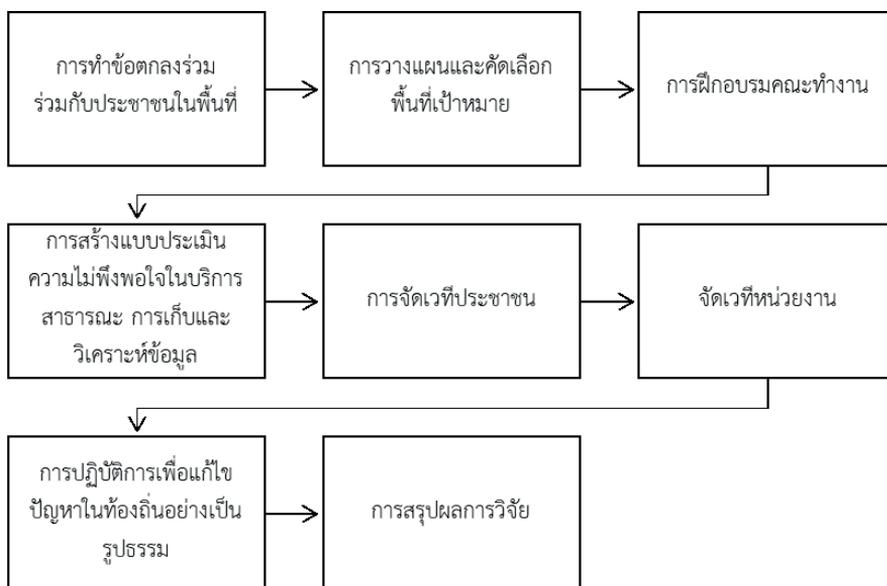
เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561 องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกระจับ ซึ่งเป็น อบต. หนึ่งในจังหวัด เพชรบูรณ์ได้ขอให้คณะผู้วิจัยเข้าไปแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น และเพื่อเป็นการรับใช้สังคมซึ่งเป็นพันธกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งของคณะนักวิจัยที่มีต่อสถาบันการศึกษา คณะผู้วิจัยจึงตอบรับและคาดหวังว่า กระบวนการวิจัยจะสามารถส่งเสริมแนวคิดประชาธิปไตยให้เข้มแข็งในพื้นที่การวิจัย ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ตำบลบึงกระจับพบว่า พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านสภาพแวดล้อม กล่าวคือ เป็นพื้นที่ราบและที่ราบสูง มีภูเขาบางส่วน มีแม่น้ำเพียงสายเดียวที่ไหลผ่านพื้นที่ ประชากรต้องการได้รับบริการสาธารณสุขจากรัฐ เนื่องจากมีผู้สูงอายุที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรังและผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้และยังมีประชากรผู้พิการในพื้นที่ด้วย นอกจากนี้ ยังพบว่า ประชากรส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และมีอาชีพเสริม คือ การเลี้ยงสัตว์และค้าขาย จึงทำให้มีรายได้ไม่สูงมากนัก และยังพบว่า ประชากรมีพฤติกรรมด้านสุขอนามัยที่เสี่ยงและไม่เหมาะสมกับสุขภาพ [5] จากสภาพแวดล้อมและปัจจัยดังกล่าวทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวอาจมีประเด็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข คณะผู้วิจัยจึงมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การวิจัยนี้จะมีส่วนช่วยสนับสนุนกระบวนการประชาธิปไตยในพื้นที่ดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นในเขตตำบลบึงกระจับ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผ่านเครื่องมือซึ่งประกอบด้วย การประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณสุข บัตรคะแนนประชาชน การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณและการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนกิจกรรม ซึ่งมีรายละเอียดของกิจกรรมโดยสังเขปดังรูปภาพที่ 1 และ ตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยขั้นแรก ผู้วิจัยจึงได้เชิญผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล บึงกระจับ ตำบลหนองจานภาครัฐ นักวิชาการ ตัวแทนภาคประชาสังคมและประชาชนที่สนใจเข้าร่วมประชุม เพื่ออธิบายที่มาและความสำคัญ วัตถุประสงค์และกระบวนการของการวิจัย โดยผลของการประชุมพบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนเห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและแสดงความประสงค์จะเข้าร่วมในโครงการ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้เสนอเครื่องมือที่สำคัญ 4 เครื่องมือที่คาดหวังว่า จะสามารถทำให้การวิจัยที่เน้นการเรียนรู้จาก การปฏิบัติการสามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้อธิบายให้เห็นถึงความสำคัญ กระบวนการและ ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการใช้เครื่องมือทั้ง 4 ประการ ซึ่งผลจากการประชุมพบว่า ที่ประชุมเห็นชอบให้นำ เครื่องมือทั้ง 4 ประการมาใช้ในกระบวนการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย 4 ประการได้แก่ 1) การประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ (Assessing dissatisfaction in public services) 2) บัตรคะแนนประชาชน (People Scorecards) 3) การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ (Budget Literacy) และ 4) การปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete action to resolve local problems) โดยเครื่องมือแต่ละชิ้นมีความสำคัญและมีวัตถุประสงค์ ในการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ 1 การประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ (Assessing dissatisfaction in public services) เครื่องมือนี้ถูกนำมาใช้บนหลักการว่า การให้บริการสาธารณะนั้นมีความสำคัญยิ่งต่อให้บริการ พื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตให้ประชาชนและสังคมโดยรวม เช่น การรักษาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและสังคม การอำนวยความสะดวก การศึกษา สาธารณสุข สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน [6] ทั้งนี้ การให้บริการสาธารณะนั้นต้องเป็นไปตามหลักการตอบสนอง ต่อความต้องการส่วนรวมของประชาชน หลักความยุติธรรม เสมอภาค และมีประสิทธิภาพสูงสุดในการให้จัด บริการสาธารณะแก่ประชาชน มิใช่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น [7,8] การจัดทำแบบประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้ประเมินว่า ตนมีความไม่พอใจต่อการให้บริการของหน่วยงานรัฐหรือไม่ อย่างไร

ทั้งนี้ ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ว่า ตนไม่พึงพอใจต่อการให้บริการในประเด็นใดก็ได้ โดยอิสระและเสรี โดยคณะผู้วิจัยจะกำหนดให้คณะทำงานในพื้นที่ทำหน้าที่ในการจัดทำแบบประเมินความไม่ พึงพอใจในลักษณะของแบบสอบถามอย่างง่ายซึ่งอยู่ภายใต้การให้คำแนะนำและการกำกับดูแลของคณะผู้วิจัย จากนั้นจึงให้คณะทำงานฯ นำไปสอบถามประชาชนในพื้นที่และสรุปผลการสอบถามตามหลักการการวิจัยเชิง ปริมาณ ขั้นตอนต่อไปคณะทำงานในพื้นที่จะสรุปประเด็นว่า ประชาชนมีความไม่พึงพอใจต่อการให้บริการ สาธารณะหรือไม่ ถ้ามี ต้องระบุว่า มีประเด็นใดบ้างโดยเรียงลำดับตามคำตอบที่ประชาชน และผลจากการ ประเมินดังกล่าวนี้จะทำให้ผู้วิจัยและคณะทำงานในพื้นที่สามารถนำไปเป็นข้อเสนอในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ของชุมชนได้ตรงประเด็นและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ 2 บัตรคะแนนประชาชน (People Scorecards) คือ กระบวนการที่คณะผู้วิจัยออกแบบ ให้จัดทำหลังจากที่ได้ประเด็นที่ประชาชนไม่พึงพอใจในการบริการสาธารณะของภาครัฐแล้ว จากนั้นจึงกำหนด ให้มีการจัดเวทีประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การนำประเด็นต่าง ๆ ที่ประชาชนไม่พึงพอใจมานำเสนอ ให้ผู้เข้าร่วมเวทีประชาชนได้รับทราบ โดยการเรียงลำดับประเด็นตามคะแนนที่ได้จากแบบสอบถาม และนำ เสนอบนกระดานเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเห็นถึงผลจากแบบสอบถามได้อย่างโปร่งใส หลังจากนั้นจะ เปิดโอกาสให้มีการอภิปรายซักถามเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างเสรี ขึ้นต่อไปจะให้ผู้เข้าร่วมประชุมเลือก

ให้คะแนนโดยการนำสติ๊กเกอร์ไปติดด้านหลังประเด็นที่ตนเห็นว่าเป็นประเด็นที่เร่งด่วนและมีความเป็นไปได้ที่จะได้รับการแก้ไขมากที่สุด ภายใต้ข้อจำกัดที่ท้องถิ่นมีอยู่ ณ ขณะนั้น ขั้นตอนสุดท้ายของเครื่องมือนี้ คือ การสรุปประเด็นโดยเรียงลำดับคะแนนโดยการนำสติ๊กเกอร์ที่ติดอยู่หลังประเด็นต่าง ๆ โดยต้องเป็นการนับคะแนนที่โปร่งใสและเปิดเผย ทั้งนี้ ประเด็นใดได้รับคะแนนสูงสุดก็สะท้อนว่าประชาชนต้องการให้แก้ไขมากที่สุด และที่ประชุมต้องระบุให้ชัดเจนด้วยว่าหน่วยงานของรัฐหน่วยงานใดที่รับผิดชอบในการให้บริการประเด็นดังกล่าว เพื่อที่ผู้วิจัยและคณะทำงานจะได้เชิญหน่วยงานนั้น ๆ เข้าร่วมประชุมครั้งหน้าเพื่อใช้เครื่องมือการวิจัยขึ้นไป

บัตรคะแนนประชาชนถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ซึ่งรวมถึงผู้บริหารของส่วนราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบในประเด็นดังกล่าวได้รับทราบสิ่งที่ประชาชนคับข้องใจที่อาจเกิดจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้น อีกทั้ง ยังเป็นการกระตุ้นให้ส่วนราชการให้ความสำคัญกับเสียงสะท้อนของประชาชนและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่รวดเร็วมากยิ่งขึ้น [9] สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการทบทวนประสิทธิภาพการประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อการนำไปสู่การพัฒนาหรือการประเมินผลในองค์กรของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ [10]

เครื่องมือที่ 3 การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ (Budget Literary) ถึงแม้ว่าระบบงบประมาณของประเทศไทยจะได้มีการพัฒนาการบริหารงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการที่ราชการไทยได้เคยใช้ระบบงบประมาณแบบแสดงรายการและเปลี่ยนเป็นแบบแผนงานและพัฒนามาเป็นระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งมุ่งเน้นผลผลิตและผลลัพธ์ของการดำเนินงาน รวมทั้ง มีการกระจายอำนาจไปยังส่วนราชการต่าง ๆ มากขึ้น [11] อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกลับเป็นการยากที่ประชาชนทั่วไปจะมีความรู้ในเรื่องการจัดทำงบประมาณของภาครัฐ รวมถึง รับรู้รายละเอียดงบประมาณหน่วยงานภาครัฐแต่ละหน่วย ดังนั้น เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบข้อมูลดังกล่าวและเป็นการเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานของรัฐทุกแห่งที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ ที่ประชาชนเลือกมาว่า ต้องการให้ดำเนินการแก้ไข ได้ชี้แจงรายละเอียดงบประมาณ และให้ประชาชนได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ จากหน่วยงานต่าง ๆ โดยตรง คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้มีการจัดเวทีหน่วยงานขึ้นเพื่อเป็นเวทีในการใช้เครื่องมือการเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ โดยเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ประชาชนไม่พึงพอใจ และเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับงบประมาณของหน่วยงาน และ/หรือประเด็นอื่น ๆ ที่จำเป็นและให้ประชาชนสามารถสอบถามประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงบประมาณและ/หรือประเด็นอื่น ๆ ได้อย่างเสรี

หลังจากได้มีการอธิบายเกี่ยวกับงบประมาณและ/หรือประเด็นอื่น ๆ แล้ว คณะผู้วิจัยและคณะทำงานจะเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เข้าร่วมประชุมร่วมกันเลือกประเด็นปัญหาที่ต้องการให้แก้ไขโดยความเป็นไปได้ที่จะแก้ไขมากที่สุดภายใต้บริบทของหน่วยงานและความสามารถของประชาชนในพื้นที่ นอกจากนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมยังได้รับการร้องขอให้ร่วมกันหาแนวทางที่เป็นไปได้ในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมการวางแผนการดำเนินการ การติดตาม/ตรวจสอบ และการปรับปรุง/พัฒนา เพื่อการแก้ไขปัญหาที่ได้เลือกมา การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณจึงเป็นกระบวนการสื่อสารที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาได้เข้าใจสภาวะการณ์และข้อจำกัดด้านงบประมาณได้อย่างชัดเจน [12] และยังเป็นโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง มิใช่เป็นเพียงผู้คอยรับบริการจากหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น [13]

เครื่องมือที่ 4 การปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete action to resolve local problems) เป็นเครื่องมือที่สำคัญเครื่องมือหนึ่งในกระบวนการวิจัยนี้ เนื่องจากเป็นขั้นตอนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ประชาชนเลือกมาให้สำเร็จตามเป้าหมาย โดยอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และทรัพยากรของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การปฏิบัติการร่วมกันเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความรู้สึกและสร้างแรงกระตุ้นต่อทุกภาคส่วนให้เห็นถึงความสำคัญการทำงานร่วมกันเป็นประโยชน์ของส่วนรวม [14] สร้างความมั่นใจว่าทุกคนมีความสำคัญต่อการบวนการพัฒนาและการสร้างสังคมแห่งความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูล และช่วยส่งเสริมหลักการของประชาธิปไตยที่โดยเฉพาะหลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีความสำคัญและมีความเท่าเทียมกัน

ตารางที่ 2 รายละเอียดของกิจกรรมวิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	เครื่องมือ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	วัตถุประสงค์/เนื้อหา	ผลลัพธ์
1.การทำข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำหนดขอบข่ายการดำเนินงานกิจกรรม	การประชุมชี้แจงรายละเอียดการวิจัย	คณะผู้วิจัย องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคมและประชาชน	คณะผู้วิจัยอธิบายรายละเอียดของการวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจ ความสำคัญของการวิจัย และกระบวนการทำงานร่วมกัน	ภาคีที่เกี่ยวข้อง รับทราบรายละเอียดของโครงการวิจัย
2.การวางแผนและคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน	การประชุมวางแผนการทำงาน	คณะผู้วิจัย อบต. หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคมและประชาชน	ภาคีที่เกี่ยวข้องร่วมกันพิจารณา คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมการวิจัย ที่มีศักยภาพ ความเหมาะสมและมีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรม	ได้พื้นที่เป้าหมายของงานวิจัย
3.การฝึกอบรมคณะทำงานในพื้นที่	การอบรมการใช้เครื่องมือการวิจัย	คณะผู้วิจัยและคณะทำงานฯ	คณะผู้วิจัยให้ความรู้แก่คณะทำงานฯ เรื่องการใช้เครื่องมือ ได้แก่ 1) แบบประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ 2) บัตรคะแนนประชาชน และ 3) การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ	คณะทำงานฯ มีความรู้ในเครื่องมือการวิจัย

ตารางที่ 2 รายละเอียดของกิจกรรมวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	เครื่องมือ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	วัตถุประสงค์/เนื้อหา	ผลลัพธ์
4.การสร้างแบบ ประเมินความ ไม่พึงพอใจใน บริการ สาธารณะ เก็บและ วิเคราะห์ข้อมูล	แบบประเมิน ความ ไม่พึงพอใจใน บริการ สาธารณะ การ เก็บและ วิเคราะห์ข้อมูล	คณะผู้วิจัยและ คณะทำงานฯ	คณะผู้วิจัยและคณะทำงานฯ ร่วม กันจัดทำแบบประเมินความไม่พึง พอใจในบริการสาธารณะ และให้ คณะทำงานฯนำไปเก็บข้อมูลจาก ประชาชนในพื้นที่ตามจำนวนที่ กำหนดไว้ เพื่อสะท้อนความไม่พึง พอใจของประชาชนที่มีต่อการให้ บริการของภาครัฐในด้านต่าง ๆ จากนั้นสรุปข้อมูลความไม่พึงพอใจ โดยเรียงลำดับความไม่พึงพอใจมาก ที่สุดไปถึ้น้อยที่สุด	ได้แบบ ประเมิน ความไม่พึง พอใจใน บริการ สาธารณะ
5.การจัดเวที ประชาชน	การใช้บัตร คะแนน ประชาชน	คณะผู้วิจัย คณะทำงานฯ ภาคประชาสังคม ประชาชน	ขั้นที่ 1 คณะผู้วิจัยและคณะทำ งานฯ จัดประชุมร่วมกับภาคประชา สังคมและประชาชนเพื่อนำเสนอผล จากการเก็บข้อมูลตามแบบประเมิน ความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ และแสดงข้อมูลดังกล่าวในบอร์ด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน สามารถรับทราบข้อมูลต่าง ๆ ได้ อย่างชัดเจน ขั้นที่ 2 คณะผู้วิจัยและคณะทำ งานฯอธิบายความสำคัญและวิธีการ ใช้บัตรคะแนนประชาชนให้แก่ผู้ร่วม ประชุมและขอให้ประชาชนเลือกให้ คะแนนโดยการติดสติ๊กเกอร์ใน บอร์ดที่คณะทำงานฯ ได้เตรียมไว้ เพื่อเป็นเครื่องหมายว่าเป็นประเด็น ที่เร่งด่วนและมีความเป็นไปได้ที่จะ สามารถได้รับการแก้ไขปัญหาได้ มากที่สุด จากนั้นสรุปรายการที่เป็น ปัญหามากที่สุด โดยเรียงลำดับ 3 ลำดับ จากมากไปหาน้อย	ภาคีที่ เกี่ยวข้องรับ ทราบผล ข้อมูลตาม แบบประเมิน ความไม่พึง พอใจใน บริการ สาธารณะ และได้เลือก ประเด็น ปัญหาที่ ต้องการให้มี การแก้ไข

ตารางที่ 2 รายละเอียดของกิจกรรมวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	เครื่องมือ	ภาคีที่เกี่ยวข้อง	วัตถุประสงค์/เนื้อหา	ผลลัพธ์
6.จัดเวที หน่วยงาน	การเรียนรู้ การใช้จ่ายงบประมาณ	คณะผู้วิจัย คณะทำงานฯ ภาคประชาสังคม ประชาชน หน่วยงาน ภาครัฐ	ขั้นที่ 1 คณะผู้วิจัยและคณะทำงานฯ เชิญหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ถูกเลือกเข้าร่วมประชุม เพื่อรับทราบข้อมูล ขั้นที่ 2 เชิญหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอธิบายให้ความรู้ถึงข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดความไม่พึงพอใจของประชาชน ขั้นที่ 3 คณะผู้วิจัยและภาคีร่วมกัน หาแนวทางที่พอเป็นไปได้ในการให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณในโครงการตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ การติดตาม/ตรวจสอบ และการปรับปรุง/พัฒนาในการให้บริการสาธารณะในประเด็นที่ตนไม่พอใจเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม	หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ถูกเลือกได้ทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและให้ภาคีที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน
7. การ ปฏิบัติ เพื่อแก้ไข ปัญหาใน ท้องถิ่น อย่าง เป็นรูปธรรม	การปฏิบัติ การเพื่อแก้ไข ปัญหาในท้องถิ่น อย่าง เป็นรูปธรรม	คณะผู้วิจัย คณะทำงานฯ ภาคประชาสังคม ประชาชน หน่วยงานภาครัฐ	ภาคีต่าง ๆ สามารถนำความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และทรัพยากรของตนมาใช้เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อสร้างความรู้สึกและแรงกระตุ้นให้เห็นถึงความสำคัญการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	ปัญหาของท้องถิ่นได้รับการแก้ไขโดยความร่วมมือของภาคีทุกภาคส่วน

ตารางที่ 2 รายละเอียดของกิจกรรมวิธีดำเนินการวิจัย (ต่อ)

ขั้นตอน	เครื่องมือ	ภาคที่เกี่ยวข้อง	วัตถุประสงค์/เนื้อหา	ผลลัพธ์
8. การสรุปผลการวิจัย	การประชุมเพื่อสรุปผล การวิจัย	คณะผู้วิจัย อบต. หน่วยงาน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชน	สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และกระบวนการทำงานร่วมกัน รวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ	ได้ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะจากการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำกรวิจัยตามกระบวนการที่กำหนดไว้ทุกขั้นตอน โดยใช้เครื่องมือที่ได้กำหนดไว้ ได้แก่ แบบประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ การจัดเวทีประชาชน การจัดเวทีหน่วยงานและการปฏิบัติการเพื่อการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น และได้ดำเนินการวิจัยโดยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เช่น ภาคประชาสังคม ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ได้กำหนดไว้

ผลการวิจัย

การทำข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดขอบข่ายการดำเนินกิจกรรมโครงการและการวางแผนและคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่จำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากคณะผู้วิจัยยังไม่มีประสบการณ์การวิจัยและ/หรือทำงานในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงกระจับมาก่อน จึงมีความจำเป็นที่คณะผู้วิจัยจะต้องนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัยและอธิบายวัตถุประสงค์ เป้าหมายและกระบวนการวิจัยอย่างละเอียดต่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต. ภาคประชาสังคมและตัวแทนประชาชน (ดูภาพที่ 2 ประกอบ)

ภาพที่ 2 คณะผู้วิจัยนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัยและอธิบายวัตถุประสงค์ เป้าหมายและกระบวนการการวิจัย อย่างละเอียดต่อผู้บริหาร อบต.บึงกระจับ ภาคประชาสังคม และตัวแทนประชาชน

ผลจากการทำข้อตกลงร่วมกันในการกำหนดขอบข่ายการดำเนินกิจกรรมโครงการร่วมกับประชาชนในพื้นที่และการวางแผนและคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมพบว่า ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต. บึงกระจับ ภาคประชาสังคม และตัวแทนประชาชนในพื้นที่ที่ต้องการเข้าร่วมการวิจัยโดยอาสาเป็นพื้นที่เป้าหมายของงานวิจัย

จากการสนทนาถึงสภาพแวดล้อมของ อบต. บึงกระจับพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขต อบต. มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำน้อย ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่าทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ เป็นที่ดินสาธารณะของรัฐ สำนักงานที่ดินจังหวัดเพชรบูรณ์ได้จัดสรรที่ดินเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและทำกินให้แก่ประชาชนทั้งสิ้น 570 ราย โดยจัดสรรให้แก่ประชาชนในหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 9 และหมู่ที่ 10 ของตำบลบึงกระจับ และได้มอบหมายให้ อบต.บึงกระจับเป็นหน่วยงานที่ดูแลที่ดินดังกล่าว โดยมีข้อบังคับกำหนดว่า ประชาชนที่ได้รับจัดสรรไม่สามารถมอบอำนาจสิทธิให้แก่ผู้อื่นได้ และผู้ถือสิทธิในการทำประโยชน์จะต้องต่อสัญญาทุก ๆ 5 ปี เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการอนุญาตให้ประชาชนใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ พ.ศ.2547 จากข้อบังคับข้างต้นทำให้ประชาชนบางส่วนประสบปัญหา โดยเฉพาะ ประชาชนที่อาศัยอยู่ต่างจังหวัดหรือต่างประเทศที่ไม่สามารถดำเนินต่อสัญญาได้ตามระยะเวลาที่กำหนด และไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์การใช้ประโยชน์ในที่ดิน หรือการต่อสัญญาการใช้ประโยชน์ในที่ดินให้แก่ญาติพี่น้องได้ ซึ่งมีผลทำให้ขัดกับข้อบังคับที่กำหนดไว้ดังกล่าว

ผลจากการประชุมก่อให้เกิดข้อสังเกตเบื้องต้นว่า ประเด็นในการทำวิจัยอาจจะเป็นประเด็นเรื่องการใช้ประโยชน์จากทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ และที่ประชุมยังเห็นชอบให้ใช้เครื่องมือการวิจัยทั้ง 4 ประการในการดำเนินการวิจัย

ในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย ได้แก่ การฝึกอบรมคณะทำงานในพื้นที่ คณะทำงานจะได้รับการฝึกอบรมเพื่อก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการใช้เครื่องมือสามอย่างของกระบวนการวิจัย ได้แก่ 1) การประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ 2) บัตรคะแนนประชาชน และ 3) การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ คณะผู้วิจัยจึงจัดการฝึกอบรมคณะทำงานฯผ่านการบรรยาย/อภิปรายในประเด็นเรื่องการจัดทำแบบสอบถามอย่างง่าย เทคนิคและกระบวนการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ขั้นพื้นฐาน สถิติขั้นพื้นฐาน เทคนิคการนำเสนอผลการประเมิน โดยได้มีการเปิดโอกาสให้คณะทำงานฯ มีการสอบถามคณะผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการฝึกอบรม (ดูภาพที่ 3 ประกอบ)

ภาพที่ 3 คณะผู้วิจัยฝึกอบรมเครื่องมือกระบวนการวิจัยให้แก่คณะทำงานฯในโครงการวิจัย

จากการประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ โดยการสร้างแบบประเมินฯ การเก็บและวิเคราะห์ข้อมูล คณะทำงานฯ ดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลความไม่พึงพอใจของประชาชนในเขต อบต. บึงกระจับ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 4,869 คน ผู้วิจัยได้คำนวณจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โย มาเนน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ คือ ร้อยละ 5 และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยได้กำหนดให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเลือกเรียงลำดับประเด็นที่ตนคิดว่า เป็นปัญหามากที่สุดได้สามลำดับ และผลจากเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน สรุปได้ว่า ประเด็นที่ประชาชนไม่พึงพอใจและต้องการแก้ไขปัญหามีได้ 7 ประเด็น ดังรายละเอียดตามตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คะแนนในประเด็นที่ประชาชนไม่พึงพอใจและต้องการแก้ไขปัญหา

ลำดับ	ประเด็น	คะแนน
1	การเปลี่ยนมือผู้ถือกรรมสิทธิ์ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคก	320
2	ขั้นตอนการต่อใบอนุญาตในการใช้ที่ดินที่รัฐจัดสรร	295
3	ระยะเวลาในการได้รับใบอนุญาตในการใช้ประโยชน์ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรีอ	249
4	การจัดการน้ำ	244
5	การบริการสาธารณสุข	240
6	ยาเสพติด	230
7	การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากราชการ	191

ต่อจากนั้น คณะผู้วิจัยและคณะทำงานฯ จะได้เตรียมนำประเด็นดังกล่าวเข้าสู่การนำเสนอในการจัดเวทีชาวบ้านเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดทำเครื่องมือวัดคะแนนประชาชนต่อไป

ในการจัดเวทีประชาชนนั้นเริ่มต้นด้วยการนำเสนอผลที่ได้จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามความไม่พึงพอใจของประชาชน จากนั้นจึงนำประเด็นปัญหาทั้ง 7 ประเด็นที่ได้จากการสรุปผลจากแบบสอบถามความไม่พึงพอใจมาทำการติดบัตรคะแนนประชาชนโดยให้ประชาชนผู้เข้าร่วมประชุมเลือกให้คะแนนในประเด็นปัญหาที่คิดว่า เป็นปัญหาสำคัญ ส่งผลกระทบต่อประชาชน และมีความเป็นไปได้ในการถูกนำไปแก้ไขมากที่สุดภายใต้บริบทปัจจุบันเพียงประเด็นปัญหาเดียวเท่านั้น โดยที่ผู้เข้าร่วมประชุมมีคะแนนคนละหนึ่งคะแนนอย่างเท่าเทียมกัน (ดูภาพที่ 4 ประกอบ)

ภาพที่ 4 ประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำการติดบัตรคะแนนประชาชนเพื่อเลือกประเด็นปัญหาที่คิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ ส่งผลกระทบต่อประชาชน และมีความเป็นไปได้ในการถูกนำไปแก้ไขมากที่สุด

ผลจากการติดบัตรคะแนนประชาชน สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาสำคัญที่ประชาชนได้รับผลกระทบมากที่สุดและต้องการที่จะให้มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนที่สุด คือ ปัญหาเรื่องการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ (85 คะแนน) ประเด็นปัญหารองลงมา คือ ปัญหาขั้นตอนการต่อใบอนุญาตในการใช้ที่ดินที่รัฐจัดสรร (67 คะแนน) รองลงมา ได้แก่ ประเด็นเรื่องระยะเวลาในการได้รับใบอนุญาตในการใช้ประโยชน์ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ ดังนั้น คณะผู้วิจัยและคณะทำงานจะได้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การประชุมเวทีหน่วยงานในครั้งต่อไป และได้ดำเนินการเชิญผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต. วิเชียรบุรีในฐานะผู้ดูแลทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือเข้าร่วมประชุมในเวทีดังกล่าวด้วย

ในการจัดเวทีหน่วยงานเป็นการประชุมร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต. วิเชียรบุรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนที่สนใจประเด็นการแก้ไขปัญหาก็ได้รับใบอนุญาตในการใช้ประโยชน์ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ (ดูภาพที่ 5 ประกอบ)

ภาพที่ 5 ภาพการจัดเวทีหน่วยงานโดยในภาพเป็นการเปิดโอกาสให้อบต. บึงกระจับได้ชี้แจงงบประมาณและความเป็นไปได้ในการนำงบประมาณของ อบต. ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ในขั้นตอนการเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณนั้น อบต. บึงกระจับได้ชี้แจงงบประมาณที่ได้รับและจัดสรรงบประมาณในหมวดต่าง ๆ อาทิ รายได้ที่รัฐจัดเก็บและจัดสรรให้ อบต. การประมาณการรายรับและรายจ่ายของ อบต. และความเป็นไปได้ในการนำงบประมาณของ อบต. ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน นอกจากนี้ ผู้บริหาร อบต. ยังได้อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ในประเด็นเรื่องทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกระบือว่า ในปีงบประมาณพุทธศักราช 2553 ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ได้ลงนามในหนังสืออนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณประโยชน์ที่มีการบุกรุกแปลงตามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ พช 871 เนื้อที่ 386-1-4 ไร่โดย มีกำหนดเวลา 5 ปี นับตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม 2555 หนังสืออนุญาตฯ ได้สิ้นสุดเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2560 จากนั้นได้มีผู้ได้รับอนุญาตยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตต่อเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดเพชรบูรณ์ สาขาวิเชียรบุรี ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการรับแจ้งความประสงค์และตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ในที่ดินของผู้ขอต่อใบอนุญาตแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบูรณ์ จึงอนุญาตให้ต่ออายุหนังสืออนุญาตให้แก่ผู้ขอดังกล่าว เป็นเวลา 5 ปี โดยจะสิ้นสุดในวันที่ 5 มกราคม 2565

นอกจากนี้ผู้บริหาร อบต. ยังได้อธิบายเพิ่มเติมถึงปัญหาเรื่องการเปลี่ยนมือผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกระบือว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี ได้แก่ 1) กรณีผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเสียชีวิต สามารถเปลี่ยนโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ทายาทโดยชอบธรรมได้และให้ทายาทโดยชอบธรรมยื่นเอกสารขอใช้ประโยชน์ในที่ดินเพื่อทำการประชาคมชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดสรรต่อไป และ 2) กรณีที่ผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินไม่มาแจ้งใช้สิทธิ์หรือมาต่อสัญญากับทาง อบต.บึงกระจับ จะถูกเพิกถอนสิทธิ์โดยหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบอำนาจ จัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อพิจารณาผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินรายใหม่ และเสนอต่อคณะกรรมการจังหวัดเพื่อพิจารณาจัดสรรที่ดินให้แก่ชาวบ้าน

จากการจัดกิจกรรมเวทีหน่วยงานสามารถสรุปผลได้ว่า ประเด็นดังกล่าวไม่ได้เกิดจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ กระนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้ให้ความคิดเห็นว่า เป็นการดีที่ได้รับทราบรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับงบประมาณของอบต. ทั้งนี้ ที่ประชุมสรุปว่า ประเด็นปัญหาการเปลี่ยนผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกระบือเกิดจากกระบวนการจัดการ จึงร่วมกันเสนอข้อตกลงให้มีการจัดตั้งคณะทำงานร่างข้อตกลงการจัดการที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกระบือเพื่อควบคุมและป้องกันมิให้ที่ดินในชุมชนถูกเปลี่ยนมือผู้ถือกรรมสิทธิ์ไปสู่เอกชนภายนอก เพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกระบือต่อไป โดยให้คณะทำงานร่างฯ ประกอบด้วยผู้นำท้องที่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ อบต.บึงกระจับ ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ นักวิชาการและนักวิจัย และเมื่อจัดทำร่างฯ ดังกล่าวแล้วเสร็จให้นำมาให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพิจารณาและให้ฉันทามติเพื่อก่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ในการบังคับใช้ร่างฯ ดังกล่าว หลังจากนั้นจึงนำไปให้ อบต. บึงกระจับนำไปพิจารณาเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของ อบต.ต่อไป ซึ่งหากร่างฯ ดังกล่าวได้รับฉันทามติจากประชาชนและถูกนำไปเป็นแนวปฏิบัติของ อบต. บึงกระจับก็จะทำให้ชุมชนสามารถสร้างนวัตกรรมในการจัดการแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินโดยชุมชนเองได้โดยชอบ

การปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมมีขั้นตอนดังนี้ 1) คณะทำงานร่างข้อตกลงการจัดการที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกระบือได้ดำเนินการร่างข้อตกลง 2) เมื่อได้ร่างข้อตกลงฯ แล้วได้นำเสนอต่อประชาคมหมู่บ้านเพื่อนำเสนอรายละเอียดร่างข้อตกลงฯ และ 3) ขอฉันทามติจากประชาชน (ดูภาพที่ 6 ประกอบ)

ภาพที่ 6 คณะผู้วิจัยนำเสนอร่างข้อตกลงฯ และขอฉันทามติจากประชาชนในการจัดทำร่างข้อตกลงการจัดการที่ดิน หุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ

ผลจากการประชุมประชาคมพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจที่จะศึกษารายละเอียดข้อตกลงฯ มีการแลกเปลี่ยน เสนอแนะและสอบถามประเด็นรายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในร่างข้อตกลงฯ และเมื่อคณะทำงานฯ ได้อธิบายและปรับปรุงร่างข้อตกลงฯ ตามข้อเสนอของประชาคมแล้ว จึงนำร่างข้อตกลงที่ปรับปรุงแล้วขอฉันทามติจากประชาคม ซึ่งก็ได้รับฉันทามติจากผู้เข้าร่วมประชุม จากฉันทามติดังกล่าวทำให้ อบต.บึงกระจับ มีนวัตกรรมทางสังคม คือ แนวปฏิบัติในการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดินหุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือที่สามารถแก้ไขปัญหาชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่ง อบต. บึงกระจับจะได้นำไปพิจารณาจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ จากการประชุมประชาคมยังได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้นอีก 3 ประการ ได้แก่

1) การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการที่ดินหุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ โดยให้คณะกรรมการ ประกอบด้วยผู้นำท้องที่ ผู้บริหารและสมาชิก อบต. ตัวแทนประชาชน เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณา ดำเนินการ และแก้ไขปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินในพื้นที่

2) การจัดตั้งกองทุนการจัดการที่ดินหุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรักษาที่ดินสาธารณะไม่ให้เกิดไปอยู่ในกรรมสิทธิ์ของเอกชนและบุคคลภายนอก โดยกองทุนนี้จะระดมทุนภายในชุมชนเพื่อใช้ในการสนับสนุนงบประมาณแก่สมาชิกที่ประสงค์จะนำที่ดินหุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือที่ตนเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์อยู่ มาเป็นหลักประกันในการขอกู้เงินไปใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

3) การสร้างระบบการพิจารณาการให้สิทธิ์กับผู้ถือกรรมสิทธิ์รายใหม่ในพื้นที่ โดยการพิจารณามีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การลงทะเบียนผู้มีคุณสมบัติที่จะเข้าถือกรรมสิทธิ์ที่ดินหุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ โดยกำหนดให้คุณสมบัติหลักคือ 1) เป็นผู้ไม่มีที่ดินทำกิน 2) เป็นเครือญาติและ/หรือคนรู้จักกับผู้ถือสิทธิครอบครองเดิม และ 3) ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติ และมีผู้นำท้องที่รับรองในเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินรายเดิมได้ถูกเพิกถอนสิทธิ์ คณะกรรมการจัดการที่ดินหุงหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือจะทำหน้าที่พิจารณาผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วน และเสนอต่อประชาคมหมู่บ้านเพื่อให้การรับรองรายชื่อผู้ที่ได้รับสิทธิ์เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินรายใหม่

ขั้นตอนที่ 3 คณะกรรมการจัดการที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรี้อจัดทำรายชื่อเพื่อเสนอให้ อบต. บึงกระจับ เพื่อพิจารณาคำเนินการต่อไป

ขั้นตอนสุดท้าย การประชุมเพื่อสรุปผลการวิจัย คณะผู้วิจัย อบต. หน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และประชาชนร่วมกันสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์และกระบวนการทำงานร่วมกันรวมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผลจากการประชุมพบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมมีความพึงพอใจต่อผลการวิจัยและกระบวนการวิจัยเนื่องจากภาคีทุกภาคส่วนมีโอกาสได้ร่วมทำในทุกกระบวนการ กล่าวคือ ด้านการให้ข้อมูล ให้ความคิดเห็น การตัดสินใจอย่างจริงจัง เปิดเผย ชื่อสัตย์และปราศจากอคติ สามารถสื่อสาร ชี้แนะให้เห็นความต้องการและปัญหาของตนให้กับหน่วยงานของรัฐได้ สามารถประเมินผลการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ และที่สำคัญคือหน่วยงานของรัฐสามารถรับทราบถึงเสียงสะท้อนจากประชาชนและนำเอาเสียงสะท้อนนั้นไปปรับปรุงและแก้ไขปัญหาในการทำงานเพื่อพัฒนาการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยได้ก่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมในการแก้ไขปัญหาการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรี้อโดย อบต. บึงกระจับ สามารถสร้างนวัตกรรมสี่อย่างคือ 1) แนวปฏิบัติในการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดิน 2) การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการที่ดิน 3) การจัดตั้งกองทุนการจัดการที่ดิน และ 4) ระบบการพิจารณาการให้สิทธิกับผู้ถือกรรมสิทธิ์รายใหม่ในพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรี้อ

เมื่อพิจารณาถึงคุณูปการที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยนี้พบว่า ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างน้อย 4 มิติดังต่อไปนี้

1. มิติด้านการส่งเสริมหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ 1) การใช้เครื่องมือการประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ สนับสนุนให้เกิดส่วนร่วม (Participation) โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเสนอปัญหา ร่วมตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหา และร่วมกระบวนการแก้ไขปัญหาในชุมชน [15] ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจและตระหนักในสิทธิและเสรีภาพของตนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ และ 2) การใช้เครื่องมือบัตรคะแนนประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องเพศ วัย ฐานะ ความเป็นอยู่ อาชีพ ระดับการศึกษา หรือแม้แต่ความสมบูรณ์ของสภาพร่างกาย ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสามารถสนับสนุนให้เกิดหลักความเสมอภาค (Equity) ตามหลักธรรมมาภิบาล [16] ซึ่งเป็นหลักที่สำคัญประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดหลักมุ่งฉันทามติว่า ท้องถิ่นมีความประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาใดร่วมกัน ซึ่งเป็นการหาข้อตกลงทั่วไปของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้และเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

2. มิติด้านการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาล การใช้เครื่องมือการเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ สามารถส่งเสริมให้เกิดหลักการเปิดเผยโปร่งใส (Transparency) ในการปฏิบัติงานของ อบต.บึงกระจับ โดยเครื่องมือการเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณได้เปิดโอกาสให้ อบต. ชี้แจงประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับงบประมาณในการแก้ไขปัญหาอย่างตรงไปตรงมา ทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันไม่ต้องห้ามตามกฎหมายได้อย่างเสรี นอกจากนี้ ยังกล่าวได้ว่า การใช้เครื่องมือการเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดหลักการตอบสนอง (Responsiveness) จากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในครั้งนี้ อบต.บึงกระจับ ได้ตอบสนอง

ต่อความไม่พึงพอใจของประชาชนในประเด็นเรื่องการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดินทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์โคกปรือ และ ได้แสดงออกถึงความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างเต็มความสามารถ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนผู้รับ บริการ มีความเชื่อมั่น และความไว้วางใจในการบริหารงานของ อบต. เพิ่มมากขึ้น ซึ่งผลของความเชื่อมั่นและ ความไว้วางใจต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถส่งผลดีต่อประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี [17,18]

3. มิติด้านการเศรษฐศาสตร์ การใช้เครื่องมือการปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็น รูปธรรม สามารถช่วยสนับสนุนให้เกิดหลักหลักประสิทธิภาพ (Efficiency) โดยผ่านการสร้างนวัตกรรมทาง สังคมได้ 4 ประการ ได้แก่ แนวปฏิบัติในการจัดการกรรมสิทธิ์ที่ดิน การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการที่ดิน การจัดตั้งกองทุนการจัดการที่ดิน และระบบการพิจารณาการให้สิทธิ์กับผู้ถือกรรมสิทธิ์รายใหม่ในพื้นที่ทุ่งหญ้า เลี้ยงสัตว์โคกปรือ ซึ่งเป็นเทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่ให้อบต. สามารถใช้ทรัพยากรด้านต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติราชการเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วน เสียทุกกลุ่ม

4. มิติด้านการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การทำงานร่วมกับคณะทำงานในพื้นที่ถือว่า เป็นการเตรียมผู้นำใน ชุมชนรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพในกระบวนการคิด รู้จักการทำงานที่เป็นระบบ รู้จักการทำงานร่วมกับคนในชุมชน ซึ่งทักษะดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการตามกระบวนการของการวิจัยมีความท้าทายในขั้นตอนการทำความเข้าใจกับประชาชนเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความหวาดกลัวในการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยต้องอาศัยกระบวนการที่ใช้ระยะเวลาและความพยายามในสร้างบรรยากาศที่เกิดความ สมานฉันท์เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความเชื่อมั่นว่า ตนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเสรี โดยคณะผู้วิจัยและหน่วยงานภาครัฐให้ความสำคัญกับทุกความคิดเห็น และจะนำข้อคิดเห็นต่าง ๆ ไปประกอบการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาของชุมชน

หากมีการนำกระบวนการวิจัยนี้ไปดำเนินการในพื้นที่อื่น สิ่งที่คณะผู้วิจัยควรให้ความสำคัญ คือ

1) ภาวะผู้นำของผู้ผู้นำในพื้นที่ ทั้งนี้ หากผู้นำปฏิเสธที่จะมีส่วนร่วม ไม่เห็นความสำคัญของการวิจัย และไม่รับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชน สามารถส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของการวิจัยได้

2) บทบาทและความรับผิดชอบของคณะทำงานในพื้นที่ คณะผู้วิจัยต้องให้ความสำคัญกับการอธิบาย ถึงความสำคัญของเครื่องมือต่าง ๆ และสร้างทักษะให้คณะทำงาน และให้ออกาสคณะทำงานฯ ได้ใช้ความ สามารถและศักยภาพในขั้นตอนต่าง ๆ ของการวิจัยอย่างเต็มที่ เนื่องจากคณะทำงานฯ เป็นกลไกหลักที่จะทำให้ บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) การมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน คณะผู้วิจัยและหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการต่าง ๆ ไม่ใช่มองประชาชนเป็นเพียงผู้รับข้อมูลและรับบริการจาก ภาครัฐเท่านั้น

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่สามารถนำมาแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นที่อาศัยการมี ส่วนของจากหลายภาคส่วน โดยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมผ่านเครื่องมือการวิจัย 4 เครื่องมือ ได้แก่

1) การประเมินความไม่พึงพอใจในบริการสาธารณะ 2) บัตรคะแนนประชาชน 3) การเรียนรู้การใช้จ่ายงบประมาณ และ 4) การปฏิบัติการเพื่อแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม มาเป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย และจากผลการวิจัยพบว่า แนวทางดังกล่าวสามารถส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคมทุกฝ่ายมีโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นพลเมือง ดังนั้น หากมีการนำแนวทางการวิจัยดังกล่าวไปปรับใช้ในพื้นที่อื่นซึ่งมีบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็อาจทำให้ประชาชนในพื้นที่อื่นมีประสบการณ์ในการจัดการปัญหาของชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้อย่างยั่งยืนและสนับสนุนให้ภาครัฐสามารถให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป นอกจากนี้ ยังสามารถสนับสนุนหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งคณะผู้วิจัยขอขอบคุณในการสนับสนุนดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังขอขอบคุณคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผู้ช่วยนักวิจัยและคณะทำงานในพื้นที่ที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้กับผู้วิจัยตลอดมา ท้ายที่สุดผู้วิจัยขอพระขอบคุณผู้บริหาร อบต. บึงกระจับ ผู้นำท้องที่ คณะทำงานในพื้นที่ ภาคประชาสังคมและประชาชนที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ติดร่วมกับคณะผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการทำวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- [1] Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). Retrieved August 1, 2020, from <http://www.social.nesdc.go.th/>
- [2] Pramanmuang, U. (2013). *Factors Related to Exercise Behaviors of Village Health Volunteers of Bung-Krajab Sub-District, Wichian Buri District, Phetchabun Province* (Master thesis). Bangkok: Kasatsart University. (in Thai).
- [3] Kinyashi, G. (2006). *Towards Genuine Participation for the Poor*. Tanzania. Spring.
- [4] Jones, S. J., Miller, R. L., & Luckey, I. (2013). Action Research, An Intervention for Change, Development, and Advocacy in a Global society. In R.L. Miller, A. E. Fortune, & W. J. Reid (Eds.). *Qualitative Research in Social Work* (2 nd ed.). (pp. 213-237). New York: Columbia University Press.
- [5] Nhamo, G. (2012). Participatory Action Research as a Platform for Community Engagement in Higher Education. *Journal of Higher Education in Africa*, 10(1), 1-21.
- [6] Miller, M. L. (2004). Domination & Dissatisfaction: Prosecutors as Sentencers. *Stanford Law Review*, 56(5), 1211-1269.
- [7] McKenzie, J. F. (2015). *An Introduction to Community and Public Health*. Burlington, MA: Jones & Bartlett Learning.

- [8] Masiya, T., Davids, Y. D., & Mangai, M. S. (2019). Assessing Service Delivery Public Perception of Municipal Service Delivery in South Africa Theoretical and Empirical Researches. *Urban Management*, 14(2), 20-40.
- [9] Hand, D. J., & Adams, N. M. (2014). Selection Bias in Credit Scorecard Evaluation. *The Journal of the Operational Research Society*, 65, 408-415.
- [10] Rosenbloom, D. H. (2007). Reinventing Edministrative Prescriptions: The Case for Democratic-Constitutional Impact Statements and Scorecards. *Public Administration Review*, 67, 28-39.
- [11] Lorsuwanarat, T. (2003). *Budget Reform in Thailand: A Case Study of Budget Preparation for 2003 Fiscal Year*. Bangkok: Satfo Printing. (in Thai).
- [12] Caernarven-Smith, P. (1990). What Your Budget Khows about You. *Technical Communication*, 37(1), 74-77.
- [13] Thomson, M. (2003). *Improving Defence Budget Transparency, in the Cost of Defence ASPI Defence Budget Brief 2003–2004*. Australian Strategic Policy Institute.
- [14] Haines, D. W. (2017). *An Introduction to Sociocultural Anthropology: Adaptations, Structures, Meanings*. Boulder: University Press of Colorado.
- [15] Beresford, P., et al. (2011). *Participation, in Supporting People*. Bristol University Press.
- [16] Franks, P., Booker, F., & Roe, D. (2018). *Understanding and Assessing Equity in Protected Area Conservation, a Matter of Governance, Rights, Social Impacts and Human Wellbeing*. N.P.: International Institute for Environment and Development.
- [17] Suksawas, W. (2017). Social Capital and Self-Management Charter. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 10(2), 91-106. (in Thai).
- [18] Grönlund, K., & Setälä, M. (2007). Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout. *Comparative European Politics*, 5(4), 400-422.

การประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายผ่านโฆษณา ที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทย¹ The Representations of Masculinities in GM Magazine Advertisements in Thailand¹

จิษย์รัศย์ ศิริไพล์^{2*}
Jhitsayarat Siripai^{2*}

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการวิจัยเรื่องการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายที่ปรากฏในโฆษณานิตยสารจีเอ็ม ประเทศไทย โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 จากคณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครมงคลพระนคร

² อ.ดร., คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพฯ 10300

¹ This research article is a part of the research project title “the Representations of Masculinities in GM Magazine Advertisement in Thailand.” The research project was funded by the Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon 2019.

² Lecturer, Dr., Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok, 10300, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: jhitsayarat.s@mutp.ac.th

(Received: April 16, 2020; Revised: September 25, 2020; Accepted: November 3, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศึกษาครูแบบภาพตัวแทนชายในสังคมไทยและเพื่อศึกษาอิทธิพลของพลวัตทางวัฒนธรรมซึ่งมีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนชายในสังคมไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพในโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับภาพตัวแทนความเป็นชายในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทยช่วงปี 2013-2017 รวมจำนวนนิตยสาร 60 ฉบับ และมีภาพโฆษณาที่สะท้อนภาพตัวแทนความเป็นชายทั้งสิ้น 732 ชิ้น ผลการวิจัยพบว่า ภาพตัวแทนความเป็นชายที่พบในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทยประกอบด้วย 8 รูปแบบ ได้แก่ (1) ภาพความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม (2) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทุ่มเททำงานหนักตามอุดมการณ์แบบระบบทุนเสรีนิยม (3) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่เป็นผู้นำครอบครัว (4) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่วิตกกังวลกับหน้าตารูปร่างตัวเอง (5) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่จงรักภักดี (6) ภาพแทนของความเป็นชายสูงวัย (7) ภาพตัวแทนของความเป็นชายผู้ห่วงใยและรับผิดชอบต่อสังคม และ (8) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ไม่น่าเชื่อถือ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อุดมการณ์ความเป็นชายแบบระบบทุนนิยมคือพลวัตทางวัฒนธรรมกระแสหลักที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนชายที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็ม

คำสำคัญ: ความเป็นชาย ชายชนชั้นนำ ความเป็นชายแบบระบบทุนนิยม อุดมการณ์ความเป็นชายระดับโลก พลวัตทางวัฒนธรรม

Abstract

This research article study the representation of masculinities in GM magazine advertisement in Thailand aimed to explore the cultural power dynamics that articulated the formulation of Thai masculinities and to investigate the themes of Thai masculine representations represented in Thai society. Based on constructivism epistemology, this study employed a qualitative content analysis as the key research tool for the exploration. 60 GM magazines from 2013-2017 (5 year-period) were collected. As such, 732 advertisements of male portrayals were found. As a result, the transnational/capitalist masculinities found as the global hegemonic form of masculinities that articulated the local forms of Thai masculinities found in the GM advertisement magazines during the period. By which, due to the global cultural flow of Neoliberalism that influenced the local Thai consumer culture, has shaped the Thai ideal masculine forms to appeal consumers to make a purchasing decision. As it can be seen from the prevalence of the stereotypes of men portrayed in the advertisements. Alongside this, there were 8 themes of masculinities found in this study. These were (1) hedonistic man, (2) the successful capitalist professional/working man, (3) domestic patriarchy, (4) self-care/anxiety man, (5) loyal man, (6) ageing man, (7) social responsible man, and (8) unreliable man. The implication of this research found that the forms of the ideal masculine representations in the advertisements significantly reflected the high individuality of men, men who learnt to love themselves, men with positive vibes, and men who loved freedom rather than worrying about their figures or appearances.

Keywords: Masculinities, Hegemonic Masculinities, Transnational/Capitalist Masculinities, Global Hegemonic Masculinities, Cultural Power Dynamics

บทนำ

โลกาภิวัตน์และเสรีนิยมใหม่ คือ ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ค่านิยม อัตลักษณ์ และรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน [1-2] โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปแบบของ ค่านิยมและอัตลักษณ์ที่มาจากวัฒนธรรมการบริโภคในยุคปัจจุบันที่ปรากฏในสื่อ “โฆษณา” ที่ผู้ผลิตสินค้า ประกอบสร้างความหมายและอัตลักษณ์ของตราสินค้าสร้างการจดจำและตอกย้ำให้ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้า

โฆษณา คือ หนึ่งในเครื่องมือสำคัญของการสื่อสารการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ค่านิยมและพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ นอกจากนี้ โฆษณายังเป็นหนึ่งในสื่อ สำคัญในการกำหนดตำแหน่งของตราสินค้า ภาพลักษณ์และกลุ่มเป้าหมายของสินค้านั้น ๆ ดังจะเห็นได้จากการโฆษณาของสินค้าประเภทต่าง ๆ อาทิ นาฬิกา ครีมนอนหวด รถยนต์ ในนิตยสารสำหรับผู้ชายที่มีการนำเสนอไลฟ์สไตล์ รูปแบบความเป็นชายในลักษณะต่าง ๆ เพื่อชวนให้กลุ่มเป้าหมายผู้ชายตัดสินใจซื้อสินค้า อย่างไรก็ตาม ลักษณะหรือรูปแบบไลฟ์สไตล์ที่นำเสนอขึ้นสะท้อนให้ถึงค่านิยม ชนชั้น และอุดมการณ์ ที่มีต่ออัตลักษณ์ความเป็นชายในสังคมนั้น ๆ ในแต่ละช่วงเวลาต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากการศึกษา รูปแบบความเป็นชายในลักษณะต่าง ๆ ในนิตยสารสำหรับผู้ชาย เช่น นิตยสารหัวไทย อย่างนิตยสารจีเอ็ม ที่เป็นตั้งคู่มือการสอนความเป็นสุภาพบุรุษในการเข้าสังคมและการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ชายชนชั้นกลางใน สังคมไทย เป็นต้น

โรเบิร์ต วิลเลียม คอนเนลล์ (Robert William Connell) หรือ ราวิล คอนเนลล์ (Raewyn Connell) ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยาชาวออสเตรเลีย เจ้าของทฤษฎีความเป็นชาย (Masculinities) ผู้เขียนหนังสือ เรื่องความเป็นชายที่ได้รับการตีพิมพ์ไปทั่วโลกและมีการแปลเป็นภาษาต่างประเทศกว่า 6 ภาษา โดยตีพิมพ์ ครั้งแรกเมื่อปี 1995 [3] และตีพิมพ์ครั้งที่สองเมื่อปี 2005 [4] ซึ่งจุดเริ่มต้นของการศึกษาความเป็นชายอย่างจริงจังจนพัฒนากลายเป็นทฤษฎีความเป็นชายของคอนเนลล์ เริ่มต้นจากหนังสือที่เขาเขียนเมื่อปี 1987 เรื่อง Gender and Power [5] ที่ คอนเนลล์ อธิบายว่า ในการศึกษาเรื่องเพศหรือ Gender นั้นมีความสัมพันธ์ กับการต่อสู้เชิงอำนาจเสมอเพื่อช่วงชิงความเป็นใหญ่ หรือครอบงำความเป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony) ดังจะเห็นได้ว่า สังคมมีการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี หรือกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เป็นผลมาจากสังคม พิตาธิปไตยที่ชายเป็นใหญ่ ส่งผลให้เกิดการแบ่งชนชั้นในระบบสังคม เช่น เพศชายกดทับเพศหญิง ในขณะที่ เดียวกันการแบ่งชนชั้นและการกดทับก็มีการแบ่งตามชาติพันธุ์ สีผิว รายได้ สถานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่ง หน้าที่ สถานภาพทางสังคมลงไปได้อีก แม้แต่ระหว่างผู้ชายด้วยกันก็มีการต่อสู้กันเองเพื่อที่จะก้าวขึ้นมาเป็น ชนชั้นนำผู้เป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemonic Masculinity) ในสังคมนั้น ๆ

ความเป็นชาย (Masculinities) หรือเพศภาวะ (Gender) ในมุมมองของ คอนเนลล์ (Connell) อธิบายว่า ความเป็นเพศ (Gender) คือ การปลุกฝังทางวัฒนธรรมผ่านระบบสถาบันหลักในสังคม (Social Structure) และมองเรื่องความเป็นเพศ (Gender) เกี่ยวข้องรูปแบบการเมืองการปกครอง (Gender as a Regime) [3-5] ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับค่านิยมหลักในสังคมนั้นที่ประกอบสร้างสามัญสำนึก (Common Senses) หรือสัญญา แห่งความเป็นชายว่า ความเป็นชายมีนัยสำคัญกับมิติทางวัฒนธรรมของสังคมหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งนี้ ความเป็น ชายต่างจากเพศสภาวะชาย (Male Gender) และเพศชาย (Biological Male) กล่าวคือ เพศชาย (Biological Male) มีคุณลักษณะทางชีวภาพหรือเพศที่มีมาตั้งแต่เกิด ส่วนเพศสภาวะชาย (Male Gender) หมายถึง เพศ ในรูปแบบของความเข้าใจในทางวัฒนธรรมหรือบทบาทหน้าที่ที่บุคคลนั้นนำเสนอออกไป เช่น เมื่อแรกเกิด

บุคคลมีเพศชาย (Biological Male) โดยกำเนิด แต่เมื่อโตขึ้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงเป็นเพศสภาวะหญิง (Female Gender) ก็เป็นไปได้

สิ่งที่คอนเนลล์เจ้าของทฤษฎีความเป็นชายต้องการจะเน้นย้ำก็คือ ในทุก ๆ สังคมจะมีการต่อสู้เชิงอำนาจ ความสัมพันธ์อยู่เสมอ กล่าวคือ ในสังคมมักจะมีการต่อสู้ การต่อรองเชิงอำนาจ การช่วงชิง การกดทับ ความเป็นชนชั้นและลำดับชั้นซึ่งมักเกิดขึ้นเสมอในทุกบริบทและนั่นคือความจริงที่ความไม่เสมอภาค (Inequality) คือ สิ่งที่มีอยู่จริงและเกิดขึ้นในสังคม [4-5] อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของกลุ่มสตรีนิยม (Feminism) ที่เรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมในสังคมที่ถูกสังคมชายลิดรอนสิทธิ ถูกกดทับ เพราะการครอบงำโดยระบบชายเป็นใหญ่ หญิง ชาย เกย์ ติ๊ด กะเทย ทอม และดี ก็เป็นมนุษย์ ควรต้องมีสิทธิในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ Connell ศาสตราจารย์ด้านสังคมวิทยา เจ้าของทฤษฎีความเป็นชายจึงได้อธิบายรูปแบบลำดับ ชนชั้น ที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ชายด้วยกัน โดยแบ่งตามชาติพันธุ์ ผิวสี ชนชั้น และนำไปสู่แบบแผนช่วงชั้นของแต่ละชั้น โดยจัดลำดับออกเป็น 4 ระดับชนชั้นด้วยกัน ได้แก่

ลำดับที่หนึ่ง คือ “ความเป็นชายแบบชายชนชั้นผู้นำเป็นเจ้าอุมการณ” (Hegemonic Masculinities) คือ ลักษณะผู้ครองอุมการณของความเป็นชายในสังคมนั้น ซึ่งเป็นการรับอิทธิพลทางความคิดว่าด้วยความสัมพันธ์เชิงชนชั้นของอันโตนิโอ กรัมสซี (Antonio Gramsci) มาอธิบายกลุ่มผู้ชายที่มีอำนาจอิทธิพลเหนือกว่าผู้อื่น ซึ่งมีความเป็นชายแท้ กล่าวคือ ลักษณะอุมการณในสังคมที่จะสื่อว่า นี่คือ ชายแบบที่สังคมยอมรับ (Consent) ชายในอุมการณที่สะท้อนค่านิยมในสังคม ซึ่งอาจจะเป็น นักการเมือง ดารานักแสดงหรือตัวละครในภาพยนตร์ หรือบุคคลสาธารณะผู้ทรงอิทธิพลอำนาจในระดับสถาบัน เช่น สถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ ทหาร และการปกครอง (ซึ่งก็พิจารณาแยกออกจากชีวิตส่วนตัวของบุคคลนั้น ๆ พวกเขาอาจจะเป็นคุณแม่กับเพื่อนฝูง หรือเป็นผู้ชายอีกแบบหนึ่งกับลูกกับภรรยา) สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ลักษณะความเป็นชายชนชั้นผู้นำเป็นเจ้าอุมการณนี้จะมีการเคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่งหรือมีรูปแบบตายตัว เพราะมีความสัมพันธ์กับการต่อสู้เชิงอุมการณในแต่ละบริบทที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ลักษณะความเป็นชายชนชั้นผู้นำเป็นเจ้าอุมการณนี้มักมีการต่อรองเชิงอำนาจช่วงชิงรูปแบบหลักความเป็นชายชั้นนำผู้เป็นเจ้าอุมการณใน 2 บริบท กล่าวคือ การต่อรองในเชิง Global Context และ Local Context

ลำดับที่สอง คือ ความเป็นชายแบบรอง (Subordination) หรือกลุ่มผู้ชายที่เป็นโฮโมเซ็กชวล (Homosexual) และมีลักษณะความเป็นผู้หญิง (Feminine) ไม่ใช่แบบฉบับชายแท้ในสังคม

ลำดับที่สาม คือ กลุ่มผู้ชายผู้สมรู้ร่วมคิด (Complicity) ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้ชายจำนวนมากสนับสนุนและพยายามดันตัวเองเข้าไปอยู่ในกลุ่ม “ชายชนชั้นผู้นำเป็นเจ้าอุมการณ” ทว่ารวมตัวเองเข้าไปอยู่ในกลุ่มนั้นไม่ได้ ทำได้แต่เพียงเชียร์ฟุตบอลอยู่ขอบสนามหรือหน้าจอทีวี เพราะในชีวิตจริงไม่ได้เป็นไปตามอุมการณต้องอยู่ร่วมกับผู้คนในชุมชน และประนีประนอมกับผู้หญิง อันได้แก่ ผู้ชายส่วนใหญ่บนโลก ชายที่แต่งงานแล้ว เป็นพ่อคน และสุดท้าย คือ เป็นลักษณะผู้ชายที่ Gain power จากการเป็นผู้ปกครองแบบ Patriarchy Divined

ลำดับที่สี่ คือ กลุ่มชายชายขอบ (Marginalization) ซึ่งเป็นอีกรูปแบบของความเป็นชายที่ไม่ได้มีลักษณะตายตัวเป็นแบบฉบับ ขึ้นอยู่กับอำนาจของ ‘ความเป็นชายชั้นนำผู้เป็นเจ้าอุมการณ’ ในแต่ละบริบทของรูปแบบความเป็นชายจึงสัมพันธ์ร่วมกันกับชาติพันธุ์ สีผิว ชนชั้น สถานะทางเศรษฐกิจ ดังนั้น นักกีฬาผิวสีในสหรัฐอเมริกา อาจจะไม่ใช่ว่าชายชายขอบในสังคมนั้น ๆ แต่ชายผิวสีอีกกลุ่มที่ไม่ได้เป็นนักกีฬาก็สามารถ

กลายเป็นชายชายขอบได้ในโลกเหยียดสีผิว แต่ที่แน่นอน สำหรับอัตลักษณ์แบบเกย์ โนโลกปีตาธิปไตยที่มัก จะตีความเกย์ง่าย ๆ ว่าขาด ‘ความเป็นชาย’ ถูกอธิบายให้คล้ายคลึงกับ ‘ลักษณะแบบผู้หญิง’ และจัดลำดับ อยู่ในกลุ่มชายขอบและต่ำสุดของ ‘ความเป็นชาย’

จะเห็นได้ว่า การประกอบสร้าง “ความเป็นชาย” นั้น จะเกี่ยวข้องกับอำนาจ และอุดมการณ์ในสังคม ที่ประกอบสร้างสามัญสำนึก (Common Senses) หรือสัญญาแห่งความเป็นชาย ทั้งนี้ จะต้องพิจารณา ความเป็นชายที่หลากหลายและลื่นไหล (Fluidity) คำว่าหลากหลาย (Multiples) ในที่นี้หมายถึงทั้งทาง ขนชั้น เชื้อชาติ สีผิว ฯลฯ และมองว่า ความเป็นชายนั้นมีระดับชั้น มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Hierarchical Relationship Power) อยู่ด้วย ดังนั้นสิ่งที่ควรจะต้องทำความเข้าใจ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างชายกับชาย ทั้งนี้ไม่ได้หมายถึงในเรื่องเพศ หากเป็นเรื่องที่ว่า ระหว่างผู้ชายกับผู้ชายนั้นมีการปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร และ ผู้ชายแต่ละกลุ่มมีการสร้างภาพลักษณ์ความเป็นชายของตนเองขึ้นมา และนำไปสู่การแข่งขันเพื่อสถาปนา อำนาจ (Hegemony) ของตนให้เหนือชายกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างไร ดังนั้น เมื่อพูดถึงความเป็นชาย จึงควรเป็นเรื่องของความเป็นชายที่มีอยู่หลายรูปแบบ มากกว่าจะเป็นความเป็นชายรูปแบบเดียวที่ถูกผูกขาด จากผู้ชายกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดในสังคม

การประกอบสร้างความเป็นชายนั้นผันแปรตามมิติทางวัฒนธรรมและความหลากหลาย รวมถึง มีระดับชั้นที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจเจ้าอุดมการณ์ (Hegemony) อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาในเชิงของการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายชั้นนำผู้เป็นเจ้าอุดมการณ์ (Hegemonic Masculinity) ผ่านการประกอบสร้างภาพตัวแทนที่ใช้ในโฆษณาเบียร์นั้น จะเป็นดั่งเลนส์ (Lens) ที่สะท้อน การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดยเชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์จากการประกอบสร้างอัตลักษณ์ (Identifications) หรือสัญญา (Significations) แห่งความเป็นชายเพื่อการบริโภค ดังจะเห็นได้จาก การนำเสนอภาพความเป็น ชายในอุดมคติหรือชายในโฆษณาเบียร์ซึ่งชักจูงกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความประทับใจในภาพลักษณ์ของตราสินค้า และชักชวนให้เกิดความต้องการซื้อเพื่อบริโภคในเวลาต่อมา โดยสะท้อนวัฒนธรรมการบริโภคเชิงสัญญาที่ สัมพันธ์กับความหลากหลายของความเป็นชายที่นำเสนอโดยผู้ผลิต

ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชายของกำจร หลุยยะพงศ์ ชิษырส์ ศิริโปลี และวรวงษ์ ไชยฤกษ์ [6-8] พบว่า การประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายในโฆษณานั้น มีความเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของระบบเสรีนิยมจากโลกตะวันตก และอิทธิพลทางค่านิยม ภายในประเทศ ที่เป็นตัวกำหนดทิศทางการประกอบสร้างรูปแบบความเป็นชายเพื่อการโฆษณาในประเทศไทย จากจุดนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษารูปแบบตัวแทนความเป็นชายในช่วงดังกล่าวว่า มีการ ประกอบสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดเพื่ออธิบายสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอันเป็นภาพสะท้อน ปรากฏการณ์ทางสังคมและพฤติกรรมมนุษย์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทน ในสังคมวัฒนธรรมการบริโภค เพื่อการเข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงเชิงสังคมและพฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อ ต่อยอดในการทำการเรียนการสอน การวางแผนการสื่อสารการตลาด การโฆษณา การสร้างภาพลักษณ์เพื่อ การสร้างแบรนด์และการศึกษาเรื่องเพศสภาวะกับความเป็นชายที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับมิติทางวัฒนธรรม ของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษารูปแบบการประกอบสร้างภาพตัวแทนชายปรากฏในนิตยสารจีเอ็มในสังคมไทย ช่วงปี 2013-2017

2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของพลวัตทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนชายที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็มในสังคมไทย ในช่วงปี 2013-2017

ระเบียบวิธีการศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) ในการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายในนิตยสารจีเอ็ม การเก็บข้อมูลและกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกภาพโฆษณาภาพตัวแทนความเป็นชายที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทย ตั้งแต่ฉบับเดือนมกราคม 2013 - ธันวาคม 2017 รวมระยะเวลา 5 ปี เป็นจำนวน 60 ฉบับ รวมโฆษณาทั้งสิ้น 732 ชิ้น โดยเลือกภาพจากโฆษณาทุกชิ้นที่มีการนำเสนอภาพผู้ชายเป็นแบบ (Model) ในนิตยสาร

การเลือกนิตยสารนิตยสารจีเอ็ม (GM) เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากนิตยสารจีเอ็มเป็นนิตยสารสำหรับผู้ชายที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานในประเทศไทย ฉบับเดียวที่ผลิตโดยบริษัทคนไทยที่มีวางขายอยู่ในตลาด (โดยมีคู่แข่งกับนิตยสารหัวนอก อาทิ GQ, Esquire, FHM, Playboy เป็นต้น) [9] นิตยสารจีเอ็มเป็นนิตยสารสำหรับผู้ชายที่มียอดจำหน่ายและได้รับความนิยมสูงสุดตลอดระยะเวลา 34 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีการก่อตั้งใน พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) จุดโดดเด่นของนิตยสารจีเอ็ม (GM) คือ เป็นนิตยสารไลฟ์สไตล์สำหรับผู้ชายที่มีเนื้อหาทันสมัย หลากหลาย และครอบคลุมทุกแง่มุมความเป็นชายแบบไทยร่วมสมัยในมุมมองแบบไทย จึงมีความเหมาะสมนำมาใช้เป็นตัวอย่างในการศึกษาภาพตัวแทนความเป็นชายในระบบวัฒนธรรมบริโคนิยมร่วมสมัยในสังคมไทย

นิตยสารจีเอ็ม (GM) ย่อมาจาก Gentleman's Magazine เป็นนิตยสารสำหรับสุภาพบุรุษภายใต้การดำเนินงานของ บริษัทจีเอ็ม มัลติมีเดีย จำกัด (มหาชน) มุ่งกลุ่มเป้าหมายคนหนุ่มรุ่นใหม่อายุระหว่าง 20-40 ปี มีกำลังซื้อในระดับ B ขึ้นไป นิตยสารจีเอ็มเข้าสู่ตลาดนิตยสารผู้ชายสำหรับประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 มุ่งเจาะกลุ่มผู้อ่านชายที่มีความทันสมัยด้วยการนำเสนอเนื้อหาผ่านการให้สาระความรู้และความบันเทิงอย่างมีรสนิยม [8] รวมถึง แง่มุมการดำเนินชีวิตที่โดดเด่นและเข้มข้นสำหรับผู้ชายในปัจจุบันซึ่งในขณะนั้นตลาดนิตยสารของไทยส่วนใหญ่จะเป็นนิตยสารสำหรับผู้หญิง ขณะที่ นิตยสารสำหรับผู้ชายแทบจะไม่ปรากฏอยู่บนหน้าหนังสือจะมีเพียงนิตยสารประเภทปลุกใจเสือป่าเท่านั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า จีเอ็มเป็นนิตยสารชายยุคแรกเริ่มในการบุกตลาดนิตยสารสำหรับผู้ชายในประเทศไทย

นิตยสารจีเอ็มประเทศไทยเป็นผู้นำในตลาดนิตยสารสำหรับผู้ชายในประเทศไทย เป็นนิตยสารเฉพาะกลุ่มที่เน้นนำเสนอ ไลฟ์สไตล์ ผู้ชายสมัยใหม่ในสังคมชายชนชั้นนำหรือชายในอุดมคติที่เจ้าของสินค้าต้องการนำเสนอเพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ชายชั้นชั้นกลาง นิตยสารจีเอ็ม ประเทศไทย มีการนำเสนอเรื่องราวและภาพที่หลากหลายที่เกิดขึ้นในสภาพสังคมบริโคนิยมในสังคมไทย ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นใหม่และสอดคล้องกับกระแสความต้องการข้อมูลข่าวสารที่เป็นผลพวงมาจากอิทธิพลโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตาม นิตยสารจีเอ็มประเทศไทยถือได้ว่า เป็นตัวแทนของนิตยสารสัญชาติไทยที่สะท้อนภาพความเป็นชายในแบบ

ไทยร่วมสมัย จากความสำเร็จของนิตยสารจีเอ็มทำให้มีนิตยสารสำหรับผู้ชายเกิดขึ้นตามมาอีกหลายเล่ม ไม่ว่าจะเป็น Boss, Mars, Esquire ฯลฯ ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่นิตยสารจีเอ็มได้ถือกำเนิดขึ้น จีเอ็มได้มีการพัฒนาปรับเปลี่ยนเนื้อหา รูปแบบ ตลอดจนกลุ่มผู้อ่านเรื่อยมา จนสามารถกำหนดกลุ่มผู้อ่านได้อย่างชัดเจน แต่มีเนื้อหาสาระหลากหลายสะท้อนให้เห็นแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้ชายยุคใหม่ที่ควรจะเป็น ส่งผลให้นิตยสารจีเอ็มมีส่วนเป็นอย่างมากในการสร้างแนวคิด อุดมคติ และแนวทางการใช้ชีวิตสำหรับผู้ชายที่มีอิทธิพลต่อเพศชายจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ทั้งในแง่ของการชี้้นำให้ความรู้และแนะนำสิ่งใหม่ ๆ ให้แก่ชายไทยมาโดยตลอด จนอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบัน “นิตยสารจีเอ็มคือเพื่อนที่รอบด้านที่สุดของผู้ชาย ทุกสิ่งที่เป็นจีเอ็มสร้างสรรค์ขึ้นด้วยการกลั่นกรองอย่างถี่ถ้วนและ ครบครัน เพื่อให้เกิดนิตยสารสำหรับผู้ชายที่ทั้งลุ่มลึก หลากหลาย รอบรู้ และรอบด้าน จีเอ็มเป็นนิตยสารที่สะท้อนตัวตนของผู้อ่านที่นอกจากจะทันสมัยและมีไลฟ์สไตล์แล้วยังก้าวนำผู้อื่นไปข้างหน้าด้วยความคิดความรู้และความเข้าใจโลกอีกด้วย” [42, 43] ดังนั้น นิตยสารจีเอ็มจึงกลายเป็นนิตยสารที่มีผู้อ่านสูงสุดมาตลอด 34 ปี ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษานิตยสารจีเอ็มเป็นกรณีศึกษาการประกอบสร้างภาพความเป็นชายในสังคมไทย

หลักการวิเคราะห์ข้อมูล (Analytical Approach) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจับประเด็นรูปแบบหรือธีม (Thematic Analysis) [10] เพื่อวิเคราะห์ถึงภาพตัวแทนความเป็นชายในบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยนำทฤษฎีความเป็นชายของคอนเนลล์ [3-5] มาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา ประกอบกับหลักการการศึกษาความเป็นชายในงานโฆษณาและการสร้างตราสินค้าที่มีความเป็นชายที่ผ่านมาของ กัจกร หลุยยะพงศ์ ชิชยรัศย์ ศิริโปล์และคริส เฮย์วูด [6, 11-12] ประเด็นในการพิจารณาประกอบด้วย ดังนี้

1. อุดมการณ์ค่านิยมความเป็นชาย (Ideologies)
2. รูปลักษณ์ภายนอกและร่างกาย (Body) เช่น อายุ กล้ามเนื้อ หน้าตา รูปร่าง
3. อารมณ์ความรู้สึกของผู้ชาย (Men's Emotions)
4. ความตระหนักในตนเอง (Self-Perception)
5. ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างชายกับหญิง ชายกับชายและสิ่งอื่น (The Power of Relationship)
6. เทคนิคการนำเสนอและกลยุทธ์การโฆษณา (Advertising appeal and Executions)
8. กิจกรรมของผู้ชาย (Men's Activities)
9. บริบททางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ชาย (Cultural Context of Men)
10. พลวัตการต่อรองระดับโลกและระดับท้องถิ่น (Global and local cultural power dynamics)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมรูปแบบความเป็นชายที่ค้นพบสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของอุดมการณ์ความเป็นชายแบบระบบทุนนิยมที่เน้นย้ำการทำงานหนักนำพามาซึ่งความสำเร็จ อิสระทางการเงิน การได้ทำกิจกรรมที่ต้องการอย่างมีอิสระ ในรายละเอียดรูปแบบภาพตัวแทนความเป็นชายที่พบในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทยนั้น ประกอบด้วย 8 รูปแบบ (Themes) เรียงตามลำดับ ได้แก่ (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ตารางสรุปภาพตัวแทนความเป็นชายในหนังสือจีเอ็ม

ลำดับ	ประเภทรูปแบบภาพตัวแทน (Thematic Category)	จำนวนโฆษณา (ชิ้น)	%
1	ภาพตัวแทนของความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม (Hedonistic Man)	326	44.54
2	ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทุ่มเททำงานหนักแบบระบบทุนเสรีนิยม (Successful Capitalist Professional/Working Man)	159	21.72
3	ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่เป็นผู้นำครอบครัว (Domestic Patriarchy)	98	13.39
4	ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่วิตกกังวลกับหน้าตารูปร่างตัวเอง (Self-Care/Anxiety Man)	94	12.84
5	ภาพตัวแทนของความเป็นชายผู้จงรักภักดี (Loyal Man)	26	3.55
6	ภาพตัวแทนของความเป็นชายสูงวัย (Ageing Man)	16	2.19
7	ภาพตัวแทนของความเป็นชายผู้ห่วงใยและรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsible Man)	12	1.64
8	ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ไม่น่าเชื่อถือ (Unreliable Man)	1	0.14
รวม		732	100.00

1) ภาพตัวแทนของความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม (Hedonistic Man)

คุณลักษณะของภาพตัวแทนความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม หรือ Hedonistic Man เป็นลักษณะภาพความแบบชายชนชั้นนำในอุดมคติที่คนชื่นชอบ พบมากในวัฒนธรรมบริโภคนิยมปัจจุบันซึ่งขับเคลื่อนด้วยอิทธิพลระบบทุนเสรีนิยมใหม่ [13-14] ลักษณะเด่นของผู้ชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม เป็นคนที่รักอิสระเสรี รักการเดินทาง มีความเป็นตัวของตัวเองสูงหรือปัจเจกนิยมสูง [15] ชอบวัฒนธรรมความหลากหลาย มีทัศนคติแบบพลเมืองโลก (Cosmopolitanism) [16-17] ชอบแต่งตัวให้ดูดี ทันสมัย เท่ ฮิปสเตอร์ (Hipster) มีไลฟ์สไตล์และกิจกรรมยามว่างที่น่าสนใจ ชอบสังสรรค์ มีลักษณะผู้ชายแบบสูง (Hyper-Masculinity) ที่เป็นลักษณะพิมพ์นิยม (Stereotype) ที่สังคมนิยมแบบชนชั้นกลางชมชอบ [18] รู้จักการดูแลตัวเอง กินอาหารที่มีประโยชน์ ชอบออกกำลังกาย มองโลกในแง่ดี รู้จักให้รางวัลตัวเองหลังจากการทำงานหนักในเมืองใหญ่ [19] ทั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า อำนาจเงินและความสำเร็จยังคงเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะดำรงชีวิตแบบสุขนิยม

2) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิต จากการทุ่มเททำงานหนักแบบระบบทุนเสรีนิยม (Successful Capitalist Professional/Working Man)

ลักษณะของภาพตัวแทนความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จจากการทุ่มเททำงานหนักแบบระบบทุนเสรีนิยม คือ คุณลักษณะความเป็นชายชั้นนำผู้เป็นเจ้าอุมการณ์ในระดับสากล ที่สามารถพบเห็นได้ในสังคมระบบทุนเสรีนิยมใหม่ [3-5, 14, 20-21] กล่าวคือ ระบบทุนนิยมเป็นพลวัตทางสังคมวัฒนธรรมในการ

ประกอบสร้างรูปแบบ (Articulation) พฤติกรรมหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์ต้องทำมาค้าขาย ทำงานหนัก ใช้แรงงานเพื่อแลกกับเงิน หรืออีกนัยหนึ่ง รูปแบบของลักษณะผู้ชายที่ทำงานหนัก (Hard working Men) ใฝ่สุภาพ ทุ่มเท จริงจังกับเป้าหมายในชีวิต แสวงหาความสำเร็จในชีวิต รักอิสระ รักประชาธิปไตย ชอบเทคโนโลยี รักชาติ รักถิ่นกำเนิด เจ้ายศเจ้าอย่าง มีภาวะผู้นำ มีทักษะในการสื่อสาร คือ ลักษณะภาพตัวแทนความเป็นชายที่เห็นได้ทั่วไปในรูปแบบวัฒนธรรมการบริโภคนิยมของสังคมปัจจุบัน เพราะเราคงแทบจะปฏิเสธไม่ได้ว่า ในแทบทุกสังคมในโลกเราทุกวันนี้ส่วนหนึ่งได้รับแรงขับเคลื่อนมาจากระบบทุนนิยมที่ก่อร่างรูปแบบพฤติกรรมของคนในปัจจุบัน

3) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่เป็นผู้นำครอบครัว (Domestic Patriarchy)

ลักษณะเด่นของภาพตัวแทนความเป็นชายที่เป็นผู้นำครอบครัว หรือ Domestic Patriarchy คือ ลักษณะภาพตัวแทนความเป็นชายแบบระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy) ประกอบสร้างความหมายแบบพ่อผู้เป็นบุคคลสำคัญของครอบครัว บุคคลผู้มีอำนาจเด็ดขาด บุคคลผู้ส่งผ่านความเป็นชายจากพ่อสู่ลูก จากปู่สู่หลาน การส่งผ่านลักษณะความเป็นชายจากรุ่นสู่รุ่นเป็นลักษณะการประกอบสร้างความหมายเน้นชายเป็นใหญ่ (Domestic Patriarchy) ลักษณะแบบนี้เป็นหนึ่งในลักษณะความเป็นผู้ชายขนั้ขนานทั่วทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น (Global and Local Scale) [13-14]

4) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่วิตกกังวลกับหน้าตารูปร่างตัวเอง (Self-Care/Anxiety Man)

ลักษณะภาพความเป็นชายที่วิตกกังวลกับหน้าตารูปร่างตัวเอง คือ ลักษณะภาพตัวแทนความเป็นชายที่หลงใหลในรูปร่างตัวเอง (Narcissism) ซึ่ชื่นชมในรูปร่างหน้าตาของตัวเอง [22] จากงานวิจัยของเวิร์นนิค (Wernick) [23] และสิลาพร เจริญสาธิต [9] ที่เกี่ยวข้องการนำเสนอภาพโฆษณาผู้ชายที่เน้นการโชว์รูปร่าง (Body) สรีระเนื้อหนังของผู้ชายได้วิพากษ์ว่า ในเชิงสังคมวิทยาวัฒนธรรมการบริโภคนิยม ลักษณะความเป็นชายเหล่านั้นได้ถูกแปรเปลี่ยนมาเป็นวัตถุทางเพศ การถูกจ้องมอง (Peering) จากทั้งเพศหญิงและเพศชายด้วยกันเอง และรวมถึงกลุ่มคนผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ลักษณะภาพความเป็นชายดังกล่าวจากที่เคยรู้สึกภูมิใจและมั่นใจแก่ตัวเองที่มีรูปร่างดี ตรงกันข้ามความรู้สึกภูมิใจเมื่อมีคนมอง กลับเป็นการสะท้อนย้อนแย้งสร้างความวิตกกังวลให้เกิดกับภาพความเป็นชาย กล่าวคือ ภาพดังกล่าวสร้างความวิตกกังวลความไม่มั่นใจให้แก่ความเป็นชาย เพราะภาพโฆษณาดังกล่าวสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ความเป็นชายที่ดีต้องมีผิวดี ฟันขาว หน้าเรียว ผิวขาวเนียนอมชมพู หน้าตาดี หุ่นดีมีซิกซ์แพค เซ็กซี่ ดึงดูดทางเพศ เป็นภาพความเป็นชายที่สมบูรณ์แบบ

5) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่จงรักภักดี (Loyal Man)

คุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นชายผู้จงรักภักดี คือ หนึ่งในลักษณะเด่นของค่านิยมในวัฒนธรรมไทยจากการทบทวนวรรณกรรมปีเตอร์ แจ็คสัน (Peter Jackson) [24] และฟง (Fong) [25] ได้อธิบายว่า ค่านิยมหลักในสังคมไทย ประกอบด้วย การสอนให้รักชาติ รักศาสนาและพระมหากษัตริย์ ด้วยสามค่านิยมหลักนี้ คือ พลวัตทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่ประกอบสร้างค่านิยม วัฒนธรรมอันสวยงาม และพระมหากษัตริย์ที่ห่วงใยพสกนิกรชาวไทย เปรียบดังพ่อผู้ที่ถือคบไฟที่คอยชี้ทางสว่างให้แก่ปวงชนชาวไทยมาช้านานทุกเพศทุกวัย ด้วยเหตุนี้ จึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ภาพโฆษณาที่แสดงความรักเคารพและเลื่อมใสในสถาบันกษัตริย์เป็นการแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ ประกอบสร้างความหมายภาพตัวแทนความเป็นชายในอุดมคติที่สังคมไทยยอมรับ คือ การเป็นผู้ชายที่เราต้องเคารพและรักสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะหากถ้าปราศจาก

บารมีของพระมหากษัตริย์คงไม่สามารถทำให้คนไทยอยู่รอดปลอดภัยจนทุกวันนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Siripai and Haywood ที่พบว่า ภาพความเป็นชายที่รักในสถาบันเป็นภาพที่พบมากที่สุดโฆษณา แอลกอฮอล์โดยเฉพาะ บริษัทสิงห์คอร์ปอเรชั่นในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ซึ่งสะท้อนค่านิยมหลักในสังคมไทย ที่รักและจงรักภักดีต่อสถาบัน

6) ภาพตัวแทนของความเป็นชายสูงวัย (Ageing Man)

ลักษณะของภาพตัวแทนชายสูงวัย คือ ลักษณะของภาพชายชราหรือ Marginalised Masculinities [3, 14] ลักษณะของชายวัยเกษียณที่ปรากฏในหน้าโฆษณา นิตยสารจีเอ็ม เป็นสร้างความตระหนักให้ผู้อ่านได้เตรียมพร้อมกับการเข้าสู่วัยเกษียณ นัยหนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยกำลังเริ่มเข้าสู่ผู้สูงอายุ [26] ดังนั้น ภาพโฆษณาในนิตยสารจีเอ็มที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ชายวัยกลางคน วัยทำงาน จึงมีความพยายามที่จะสร้างภาพตัวแทนเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น อาทิ การออมเงิน การจัดการเงินหรือบริหารทรัพย์สิน เครื่องมือเครื่องใช้เมื่อเป็นผู้สูงอายุ ระบบการพยาบาล เป็นต้น

7) ภาพตัวแทนของความเป็นชายผู้ห่วงใยและรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsible Man)

คุณลักษณะเด่นของภาพความเป็นชายผู้ห่วงใยและรับผิดชอบต่อสังคม คือ ลักษณะชายที่ทุ่มเทชีวิตเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนเพื่อสังคมไทย โดยไม่หวังผลตอบแทน [27, 28] ลักษณะของภาพตัวแทนการทำเพื่อสังคมปรากฏได้ค่อนข้างมากในภาพโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อการสร้างตราจิ้งจอก (Corporate Image) ขององค์กรที่มีขนาดใหญ่ เช่น การไฟฟ้า การประปา บริษัทสิงห์คอร์ปอเรชั่น เป็นต้น ผลการวิจัยที่ค้นพบนี้ สอดคล้องกับการศึกษาภาพตัวแทนความเป็นชายที่ประกอบสร้างเพื่อการสร้างตราสินค้าประเภทแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ที่มุ่งเน้นสร้างภาพความเป็นชายในอุดมคติที่ห่วงใยและรับผิดชอบต่อสังคม ทุ่มเทชีวิตการทำงานหนักเพื่อต้องการพัฒนาสังคม [19]

8) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ไม่น่าเชื่อถือ (Unreliable Man)

ลักษณะของตัวแทนความเป็นชายที่น่าไว้วางใจ คือ ลักษณะของภาพชายชรา (Marginalized Masculinities) [3-5] ในสังคม ที่สะท้อนลำดับความสำคัญในสังคม จากการวิเคราะห์ภาพตัวแทนความเป็นชายพบว่า มีเพียง 1 ภาพโฆษณาของสถานีข่าว Spring News ที่นำเสนอภาพความเป็นชายที่โศกเศร้าหนึ่งผู้ก่อการร้ายชาวอาหรับ ภาพโฆษณาต้องการจะสร้างสัญลักษณ์ความหมายความน่าเชื่อถือของสถานีข่าวที่นำเสนอข้อมูล เนื้อหา ได้อย่างเจาะลึก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวที่เกี่ยวข้องกับผู้ก่อการร้ายระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอภาพความเป็นชายที่คลุมหัวดังกล่าว เป็นการสะท้อนความหมายเชิงสัญลักษณ์ให้เห็นว่า ลักษณะความเป็นชายดังกล่าว คือ ลักษณะของภาพตัวแทนผู้ก่อปัญหา ผู้อยู่ชายขอบความเป็นชาย

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อุดมการณ์ความเป็นชายแบบระบบทุนนิยม (Transnational/Capitalist Masculinities) คือ พลวัตทางวัฒนธรรมกระแสหลักที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนชายที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ลักษณะความเป็นชายดังกล่าว คือ ลักษณะชายชนชั้นนำในระดับสากล (The Global Hegemonic form of Masculinities) ที่แพร่หลายทั่วไปตามระบบวัฒนธรรมทุนนิยมเสรีใหม่ที่หลอมรวมรูปแบบวัฒนธรรมบริโภคนิยมทั่วโลกให้มีรูปแบบคล้าย ๆ กัน จนกลายเป็นรูปแบบพหุนิยม (Stereotype) ว่า ผู้ชายในสังคมปรารถนาที่จะเป็นแบบไหน คือ พลวัตทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลหลักต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนชายที่ปรากฏในโฆษณา นิตยสารจีเอ็มประเทศไทยในช่วงปี

2013-2017 ซึ่งสามารถเห็นได้จากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พบในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยเฉพาะ สองภาพตัวแทน ความเป็นชายลำดับที่หนึ่งและสอง กล่าวคือ รูปแบบลักษณะความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม (Hedonistic Man) และภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทุ่มเททำงานหนักแบบระบบทุนเสรีนิยม (Successful Capitalist Professional/Working Man) ที่ได้รับอิทธิพลของลักษณะ ความเป็นชายแบบระบบทุนนิยม (Transnational/Capitalist Masculinities) ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นชาย ชี้นำผู้เป็นเจ้าอุดมการณ์ในบริบทระดับโลกในการประกอบสร้างรูปแบบความเป็นชาย [13-14, 21]

นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่า พลวัตทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ ค่านิยมความเป็น ไทยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ (Thainess) ซึ่งค่านิยมไทยดังกล่าวมีความ เกี่ยวข้องกับการประกอบสร้างรูปแบบภาพตัวแทนของลักษณะความเป็นชายชี้นำผู้เป็นเจ้าอุดมการณ์ หรือ Hegemonic Masculinities ในระดับมหภาคของสังคมไทย กล่าวคือ ชายที่ติดต้องรู้จักคุณแผ่นดิน เคารพ สถาบันมหากษัตริย์ ชาติ พระพุทธศาสนา เป็นต้น [24, 29, 30] ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรูปแบบลักษณะ ความเป็นชายที่จงรักภักดี (Loyal Man)

เมื่อพิจารณาในการรายละเอียดของการเลือกใช้ตัวแสดง หรือ Model ที่ใช้ในการแสดงแบบสินค้า ในภาพโฆษณาที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็มระหว่างนายแบบ บุคคลมีชื่อเสียง ดารา นักร้องชาวต่างชาติ และ บุคคลผู้มีชื่อเสียงหรือดาราไทยนั้น ผลการวิจัยพบว่า แม้ว่าในภาพรวมของลักษณะภาพตัวแทนความเป็นชาย ที่ปรากฏจะได้รับลักษณะความเป็นชายที่ได้รับอิทธิพลจากระบบทุนนิยมจากต่างประเทศ แต่การเลือกใช้ตัว แสดงในการแสดงแบบสินค้ามักเป็นดารา นักร้อง บุคคลผู้มีชื่อเสียงชาวไทย (จำนวน 424 ภาพชิ้นงานโฆษณา) มากกว่าผู้แสดงแบบชาวต่างชาติ (306 ภาพชิ้นงานโฆษณา) นัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เกิดกระบวนการ หลอมรวม (Hybrid/Blend) [31-32] ลักษณะภาพตัวแทนที่ได้รับอิทธิพลมาจากสากลให้เข้ากับบริบท วัฒนธรรม โดยผู้สร้างโฆษณามีการเลือกใช้ผู้แสดงแบบคนไทย ให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือผู้บริโภคชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มภาพตัวแทนของความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม (Hedonistic Man) และและภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทุ่มเททำงานหนักแบบระบบ ทุนเสรีนิยม (Successful Capitalist Professional/Working Man) ซึ่งเป็นภาพที่สะท้อนลักษณะชายสมัย ใหม่แบบสากลนิยมแบบวัฒนธรรมตะวันตก หรือวัฒนธรรมฝรั่งค่อนข้างมาก มีการใช้ผู้แสดงแบบชาวต่างชาติ มากกว่าผู้แสดงแบบชาวไทย

เมื่อพิจารณาในประเด็นภาพรวมเกี่ยวกับการแสดงลักษณะความสัมพันธ์ที่ปรากฏในภาพโฆษณา พบว่า มีการนำเสนอลักษณะภาพที่มีผู้แสดงแบบสินค้าเพียงคนเดียวจำนวนมาก สะท้อนรูปแบบวัฒนธรรม บริโภคนิยมของปัจเจก (Individualism) มากกว่าความเป็นสังคม (Collectivism) หรือหมู่คณะ อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตที่พบเห็นได้ชัดในภาพโฆษณาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชาย ภาพที่นำเสนอผู้หญิงเป็น เครื่องหมายทางเพศ (Sex Object) สะท้อนความไม่เท่าเทียมทางเพศหรือภาพโฆษณาที่สะท้อนผู้หญิงมีฐานะ ที่ต่ำกว่าผู้ชาย [33-34] มีจำนวนค่อนข้างน้อย พบเพียง 6-7 ภาพโฆษณาเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวน โฆษณาทั้งหมด 732 โฆษณา

นอกจากนี้ ข้อสังเกตอีกประเด็นที่พบเห็นได้ค่อนข้างมาก คือ การนำเสนอภาพความหลากหลาย ทางเพศวิถีมักขึ้นบนหน้าโฆษณาในนิตยสาร เช่น โฆษณาของวุฒิ-ศักดิ์คลินิก ที่มีการนำไก่อ วรยุทธ บุคคล มีชื่อเสียงที่มีความหลากหลายทางเพศนำเสนอภาพความเป็นชายที่รู้จักดูแลผิวพรรณตัวเองให้ดูอ่อนเยาว์ และ

มีการนำภาพชายผู้สูงวัยหรือกลุ่มคนชายขอบของสังคมมานำเสนอการเตรียมพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ สะท้อนการเปิดกว้างและความหลากหลาย (Diversities) ในสังคม [35-36] อย่างไรก็ตาม ในภาพรวมพบว่า กลยุทธ์ในการโฆษณาส่วนมากมักใช้การใช้ดึงดูดด้วยอารมณ์ (Emotional Appeals) มากกว่าการดึงดูดด้วยเหตุผล (Rational/Information Appeals) [37-38] ซึ่งสามารถเห็นได้จากภาพรวมของโฆษณาจะเน้นการนำเสนอโฆษณาแบบการสร้างอารมณ์ความรู้สึกดี (Feel Good Ads) นำเสนอไลฟ์สไตล์ความเป็นชายสมัยใหม่ รักอิสระ เอาจริงเอาจริง ทำงานหนัก เพื่อความสำเร็จ ขณะเดียวกันก็มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม มองโลกในแง่ดี ในขณะที่เดียวกันก็รู้จักแต่งตัว เสริมหล่อ เข้าสังคม รักสนุก ขี้เล่นพอประมาณ

สรุปผลและอภิปรายผล (Conclusion and Discussion)

จากการศึกษาการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายผ่านโฆษณาที่ปรากฏในนิตยสารจีเอ็มประเทศไทยตั้งแต่ช่วงปี 2013-2017 สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มบุคลิกลักษณะความเป็นชายสมัยใหม่ที่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นชายสมัยใหม่แบบระบบทุนเสรีนิยมใหม่อันเป็นผลพวงจากพลวัตทางวัฒนธรรมของระบบทุนเสรีนิยมใหม่ที่แพร่หลายไปทั่วโลก จึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า อุดมการณ์ความเป็นชายสมัยใหม่แบบระบบทุนเสรีนิยมใหม่ (Transnational/Capitalist Masculinities) คือ รูปแบบหลักของอุดมการณ์ความเป็นชายชั้นนำในอุดมคติผู้เป็นเจ้าของอุดมการณ์ในระดับสากลที่แทรกซึมไปทั่วทุกที่ที่มีระบบทุนเสรีนิยมขับเคลื่อนระบบสังคมและเศรษฐกิจ ดังที่คอนเนลล์ (Connell) เจ้าของทฤษฎีความเป็นชายได้ร่วมเขียนอธิบายกับวูด (Wood) ในบทความวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบความเป็นชายในระดับโลกที่มีอิทธิพลต่อการกำหนด (Articulation) รูปแบบความเป็นชายระดับท้องถิ่นทั่วโลกว่า เป็นผลมาจากการแพร่หลายของระบบทุนนิยมใหม่ กล่าวคือ รูปแบบความเป็นชายชั้นนำผู้เป็นเจ้าของอุดมการณ์ในระดับโลก (The Global form of Hegemonic Masculinities) คือ ลักษณะความเป็นชายแบบ Transnational/Masculinity หรือรูปแบบความเป็นชายสมัยใหม่แบบระบบทุนเสรีนิยม [14, 20-21]

ลักษณะความเป็นชายสมัยใหม่แบบระบบทุนเสรีนิยมใหม่เป็นลักษณะรูปแบบความเป็นชายชั้นนำในอุดมคติผู้เป็นเจ้าของอุดมการณ์ในระดับโลก มีลักษณะเด่น เช่น “เป็นผู้ชายที่มีความมอดทนสูง มุ่งมั่นกับการทำงานหนัก รู้จักหยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมได้ง่าย ชอบความเสรี รักอิสระ มีทักษะด้วยเทคโนโลยีสูง ทักษะการสื่อสาร วาทยะวิทยาสูง ในขณะที่เดียวกัน ก็ยังลักษณะความเป็นชนชั้นหลงเหลืออยู่ มีลำดับชั้น อำนาจอนาธิปไตยแบบพ่อหรือผู้ชายยังคงเป็นผู้นำครอบครัวอยู่ เจ้ายศเจ้าอย่าง ชอบมีอำนาจสั่งการ คลั่งชาติกำเนิดและศาสนาที่มาจากตัวเอง เป็นต้น [13, 30] จากนัยหรืออุดมการณ์ความเป็นชายในระดับโลกที่กล่าวมาข้างต้นสามารถพบเห็นลักษณะดังกล่าวได้ในรูปแบบภาพตัวแทนความเป็นชายที่ค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รูปภาพตัวแทนของความเป็นชายเจ้าสำราญที่รักตัวเองแบบสุขนิยม (Hedonistic Man) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทุ่มเททำงานหนักแบบระบบทุนเสรีนิยม (Successful Capitalist Professional/Working Man) ภาพตัวแทนของความเป็นชายที่เป็นผู้นำครอบครัว (Domestic Patriarchy) และภาพตัวแทนของความเป็นชายที่จงรักภักดี (Loyal Man) เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า รูปแบบความเป็นชายแบบ Transnational/Capitalist Masculinity ที่เป็นลักษณะรูปแบบความเป็นชายชั้นนำผู้เป็นเจ้าของอุดมการณ์ในระดับโลก คือ พลวัตทางวัฒนธรรมหลักที่มีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชายและวัฒนธรรมบริโภคนิยมในสังคมไทย

ลักษณะภาพตัวแทนความเป็นทั้ง 8 ที่ค้นพบสะท้อนให้เห็นรูปแบบความเป็นชายในอุดมคติของ คนชั้นกลางหรือรูปแบบ “พิมพ์นิยม” ชายชนชั้นกลางผู้ที่นิตยสารจีเอ็มได้ประกอบสร้าง สะท้อนให้เห็นถึง อุดมการณ์ความเป็นชายในอุดมคติของชนชั้นกลาง กล่าวคือ ชายที่ทำงานหนักและประสบความสำเร็จ คือ คนที่มีอิสระและอำนาจในการได้ทำกิจกรรมที่ต้องการอย่างสุขนิยมแบบไม่มีขีดจำกัด ด้วยเหตุนี้ การนำเสนอ ภาพลักษณะความเป็นชายบางประเภทที่มีลักษณะดิบเถื่อน ใช้กำลังความรุนแรง หรือภาพชายที่ล้มเหลว ในชีวิต จึงไม่เป็นที่พบเห็นในภาพโฆษณา เพราะลักษณะดังกล่าวไม่ใช่ภาพในอุดมคติที่กลุ่มเป้าหมายชาย ชนชั้นกลางอยากจะเป็น ดังนั้น นิตยสารและสินค้าต่าง ๆ จึงไม่พบเห็นการนำเสนอภาพเหล่านั้นในการโฆษณา เพื่อการขายสินค้าบนนิตยสารจีเอ็ม

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า มีการนำเสนอความเป็นชายที่หลากหลาย (Diversities) มากขึ้น ในการใช้ภาพตัวผู้แสดงสินค้าเพื่อการนำเสนอสินค้าในการประกอบสร้างภาพตัวแทนความเป็นชาย จะเห็น ได้ว่า มีการนำภาพผู้ชายกลุ่มชายขอบ (Marginalized Men) มานำเสนอบนภาพโฆษณาที่ประกอบ เช่น ภาพชายแอฟริกันผิวดำหนุ่มดีสุขภาพดี ภาพตัวแทนความเป็นชายสูงวัย (Ageing Man) ผู้หมั่นดูแลสุขภาพ เพื่อสร้างความตระหนักต่อกลุ่มเป้าหมายในการเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ในทำนองเดียวกัน ภาพผู้ชายกลุ่มชายขอบ อย่างผู้ชายมุสลิมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกมองว่า เป็นลักษณะผู้ก่อการร้าย ก็มีการนำมาประกอบสร้างภาพตัวแทน ของความเป็นชายที่ไม่น่าเชื่อถือ (Unreliable Man) นอกจากนี้ ยังมีการใช้ภาพตัวผู้แสดงสินค้าที่เป็นเกย์หรือ ไบเซ็กส์ชวลหรือในเชิงทฤษฎีความเป็นชายของ คอนเนลล์ [3-5] เรียกชายผู้มีความหลากหลายทางเพศว่า กลุ่ม Subordinate Men กล่าวคือ มีการนำภาพโก้วรายุทธ ผู้จัดละครชื่อดังของไทยมานำเสนอภาพตัวแทน ของความเป็นชายที่หมั่นดูแลหน้าตารูปร่างตัวเอง (Self-Care/Anxiety Man) เป็นต้น ทั้งนี้ ภาพดังกล่าวเป็นการ ผลิตซ้ำและสะท้อนภาพอำนาจของกลุ่มชายผู้มีความหลากหลายทางเพศว่า มีอำนาจน้อยกว่าเพราะมีแต่ หมกมุ่นในรูปลักษณ์ของตัวเองจดจาดความมั่นใจและการยอมรับจากตัวเอง ตรงกันข้ามกับกลุ่มลักษณะ ความเป็นชายชนชั้นนำ (Hegemonic Masculinities) หรือชายในอุดมคติที่ทุกคนในสังคมกลัวหา จะสะท้อน ถึงอำนาจที่เหนือกว่า เช่น เป็นชายแท้ หล่อ ประสบความสำเร็จ เชื้อมั่นในตัวเอง กล้าได้กล้าเสีย เป็นต้น

เมื่อพิจารณาภาพรวมของวัฒนธรรมการบริโภคนิยมในกลุ่มสินค้าผู้ชาย ข้อค้นพบที่สำคัญจาก งานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่า ภาพโฆษณาโดยส่วนมากมีความพยายามที่จะสร้างความรู้สึกเชิงบวก (Positive feelings) มากกว่าที่จะความวิตกกังวล ความตระหนักในเชิงลบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ชายบริโภคสินค้า จะเห็นได้ว่า 2 อันดับแรกของภาพโฆษณาที่มีจำนวนการโฆษณาสูงสุด เช่น กลุ่มภาพตัวแทนของความเป็นชายเจ้าสำราญ ที่รักตัวเองแบบสุขนิยมและภาพตัวแทนของความเป็นชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิตจากการทุ่มเททำงาน หนักแบบระบบทุนเสรีนิยมมีการประกอบสร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์และภาพตัวแทนของผู้ชายที่มีลักษณะที่ ดูมีความมั่นใจ คิดบวก รู้จักรักตัวเอง มองโลกในแง่ดี รักอิสระ และเป็นตัวของตัวเอง เป็นนัยการสะท้อนให้ เห็นว่า การดูแลตัวเอง ซื่อสัตย์ต่อตัวเอง ก็เพื่อให้ตัวเองมีความสุข ไม่ได้ต้องการแต่งหล่อเสริมหล่อเพื่อที่จะ เอาใจเพศตรงข้าม หรือแต่งหล่อเสริมหล่อเพราะกังวลว่าตัวเองยังไม่ดีพอ ตรงกันข้ามภาพรวมโฆษณามีความ พยายามจะสร้างนัยความหมายให้เห็นว่าการที่ผู้ชายจะหล่อ จะเท่ คือ การตัดสินใจที่ทำได้เพื่อให้ตัวเองมี ความสุข ไม่ใช่เพื่อเอาใจคนอื่น เพราะวิตกกังวลกับความเป็นชายของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจจากงานวิจัยชิ้นนี้ คือ การค้นพบภาพโฆษณาภาพตัวแทนชายที่สะท้อน ความวิตกกังวลรูปร่างหน้าตาตัวเอง มีเพียง 94 ชิ้นงานโฆษณา เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งหมดมีเพียง

12.84 % เท่านั้น ทั้งนี้ ในงานวิจัยของวาล์ลิง [39] ที่ศึกษาภาพโฆษณาสินค้าสำหรับผู้ชายกว่า 30 ปี พบว่าหนึ่งในภาพโฆษณาที่พบมากที่สุด คือ ภาพโฆษณาที่สร้างวาทกรรมความเป็นชายที่วังงกกับหน้าตา รูปร่าง สรีระของตัวเองเพราะเกรงว่าจะไม่เป็นที่โปรดปรานของผู้หญิง ซึ่งสะท้อนความไม่มั่นใจในตัวเอง และค่อนข้างเป็นภาพลบ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของซิลลาพร เจริญสาธิต [9] ที่ศึกษาภาพความเป็นชายในนิตยสาร Esquire และ GM ในช่วงปี 2551-2553 สะท้อนให้เห็นว่า ช่วงเวลาที่ผ่านมา จำนวนภาพโฆษณาที่สะท้อนภาพผู้ชายที่วิตกกังวลในรูปร่าง หน้าตาตัวเองยังมีอยู่จำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากภาพความเป็นชายแบบ The Muscular Body และ The Beautiful Man ที่พบในงานของซิลลาพร เจริญสาธิต [9] อย่างไรก็ตาม ในประเด็นความเป็นชายที่สะท้อนจากภาพโฆษณานั้นพบว่า แม้ว่าในภาพรวมของการที่ผู้ชายรู้จักแต่งตัวให้ดูดีเพื่อตัวเอง มีการสะท้อนความนุ่มนวล (Softness) ของความเป็นหญิง (Femininity) ปะปนอยู่ แต่ลักษณะดังกล่าวไม่ได้สะท้อนว่า ความเป็นชายนั้นน้อยลงไป แต่เป็นการสะท้อนวิถีแบบผู้ชายที่รู้จักดูแลตัวเองในแบบของผู้ชาย เพราะการรู้จักดูแลตัวเอง แต่งกายให้ดูดี ผู้ชายก็สามารถทำได้ ไม่ใช่เพียงผู้หญิง สอดคล้องกับงานวิจัยของซิลบลิงและลาฟรองซ์ (Scheibling and LaFrance) [40] และเดล ซาส-รูบิโอ (Del Saz-Rubio) [41] ที่ศึกษาเกี่ยวกับการโฆษณาสินค้าสำหรับผู้ชายพบว่า แม้ว่าการที่ผู้ชายรู้จักแต่งตัว ดูแลตัวเองนั้นจะแสดงลักษณะความหมายเชิงสัญลักษณ์ความเป็นหญิง (Femininity) แต่มันก็ไม่ได้หมายความว่า ผู้ชายคนนั้นขาดความเป็นชาย หรือเป็นผู้ชายน้อยลง ตรงกันข้าม ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของผู้ชายแบบลูกผสม (Hybrid) ที่ในตัวผู้ชายก็สามารถมีความเป็นหญิงอยู่ในตัวได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ชายคนนั้นไม่ได้เป็นผู้ชาย หรืออีกนัยหนึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อนลักษณะความเป็นชายแบบ “เมโทรเซ็กชวล (Metrosexual)” ที่รู้จักดูแลตัวเองให้ดูดี เจ้าสำอาง ห่วงหล่อ ต้องคอยดูแลผิวหน้าผิวพรรณแบบผู้หญิงนิยมใช้สินค้าเสริมหล่อสำหรับสุขภาพบุรุษ (Grooming Products) ฉีกกฎขนบธรรมเนียมผู้ชายแบบเดิมที่มองว่า การใช้เครื่องเสริมหล่อสำหรับสุขภาพบุรุษ (Grooming Products) ทำให้ความเป็นชายน้อยลง สอดคล้องกับงานวิจัยของววรรณภรณ์ สุขมาก วุฒินันท์ แก้วจันเกตุ และวรวงศ์ ไชยฤกษ์ [42-43] ด้วยเหตุนี้ ลักษณะดังกล่าวจึงสะท้อนให้ว่า ความเป็นชายมีความเป็นมีความลื่นไหล (Fluidity) ไม่ตายตัว ผู้ชายแท้ก็สามารถมีลักษณะความเป็นหญิงได้ ดังจะเป็นได้จากการห่วงใยผิวพรรณ หน้าตา หรือความเจ้าสำอางแบบผู้หญิงทั่วไปได้เช่นกัน [33, 44-45]

เอกสารอ้างอิง

- [1] Harvey, D., (1990). *The Condition of Postmodernity : An Enquiry into the Origins of Cultural Change*. Cambridge, Mass.: Blackwell.
- [2] Robertson, R. (1992). *Globalization : Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- [3] Connell, R. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity.
- [4] Connell, R. (2005) *Masculinities*. 2nd ed. ed. Cambridge: Polity.
- [5] Connell, R. (1987). *Gender and Power: Society, the Person, and Sexual Politics*. Stanford University Press.
- [6] Louiyapong, K. (1996). *A Content Analysis of the Representation of Masculinity in Singha Beer Commercials*, in *Faculty of Communication Art*, Chulalongkorn University: Bangkok, Thailand. (In Thai)

- [7] Siripai, J. (2020). Branding, Masculinities and Culture: Exploring the Branding of Alcohol Product Representations in Thailand. *The Journal of Men's Studies*, 1-21.
- [8] Chairerk, W. (2015). *Language and Masculine Ideology in GM Magazine: A Critical Discourse Analysis*, in *Thai Studies*. Neresuan University: Pitsanurok. (In Thai)
- [9] Chareonsatit, S. (2010). *Contemporary Portraits of Masculinity Images in Printed Advertisements in Metropolitan Male-Targeted Magazines*, in Faculty of Commerce and Accountancy. Thammasat University: Bangkok. (In Thai)
- [10] Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- [11] Siripai, J., & Haywood, C. (2017). Branding Men: Exploring Men, Masculinity and Thai Alcohol Brands in East Asian Global Markets, in *East Asian Men*, Xiaodong Lin, Mairtin Mac an Ghail, and Chris Haywood, Editors. Palgrave Macmillan: London, United Kingdom. 143-161.
- [12] Siripai, J. (2017). *Branding Men: Exploring How Leading Thai Alcohol Companies Use Masculinity to Increase Consumer Market Share in Thailand*. Newcastle University: Newcastle, UK.
- [13] Messerschmidt, J. W. (2019). The Saliency of "Hegemonic Masculinity". *Men and Masculinities*, 22(1), 85-91.
- [14] Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic Masculinity: Rethinking the Concept. *Gender & Society*, 19(6), 829-859.
- [15] Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- [16] Walkowitz, R. L. (2006). *Cosmopolitan Style: Modernism beyond the Nation*. Columbia University Press.
- [17] Goh, D. P. (2015). Elite Schools, Postcolonial Chineseness and Hegemonic Masculinities in Singapore. *British Journal of Sociology of Education*, 36(1), 137-155.
- [18] Haywood, C., & Mac an Ghail, M. (2003). *Men and Masculinities : Theory, Research, and Social Practice*. Philadelphia, Pa.: Open University. x, 190.
- [19] Siripai, J. (2018). Emerging New Thai Hybridised Masculinities: A Negotiation Between the Global and Local Domains. in *International Conference on Gender Research*. Portal Portugal: Academic Conferences and Publishing International Limited Reading, United Kingdom.
- [20] Connell, R. W. (1998). Masculinities and Globalization. *Men and Masculinities*, 1(1), 3-23.
- [21] Connell, R. W., & Wood. (2005). Globalization and Business Masculinities. *Men and Masculinities*, 7(4), 347-364.

- [22] Kernberg, O. F. (1985). *Borderline Conditions and Pathological Narcissism*. Rowman & Littlefield.
- [23] Wernick, A. (1991). *Promotional Culture : Advertising, Ideology and Symbolic Expression*. Sage Publications.
- [24] Jackson, P. A., & Cook, N. M. (1999). *Introduction*, in *Genders & Sexualities in Modern Thailand*, J.a. Cook, Editor. Silkworm Books: Chiang Mai, Thailand. 1-27.
- [25] Fong, J. (2009). Sacred Nationalism: The Thai Monarchy and Primordial Nation Construction. *Journal of Contemporary Asia*, 39(4), 673-696.
- [26] Teerawichitchainan, B., Prachuabmoh, V., & Knodel, J. (2019). Productive Aging in Developing Southeast Asia: Comparative Analyses between Myanmar, Vietnam and Thailand. *Social Science & Medicine*, 229, 161-171. (In Thai)
- [27] Watson, T., & Sthapitanonda, P. (2015). ‘Pid Thong Pang Phra’-The Impact of Culture upon Thai CSR Concepts and Practice: A Study of Relationships between NGOs and Corporations. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. (In Thai)
- [28] Shuili Du, C., Bhattacharya, B., & Se, S. (2011). Corporate Social Responsibility and Competitive Advantage: Overcoming the Trust Barrier. *Management Science*, 57(9), 1528-1545.
- [29] Reynolds, C. J. (2014). Homosociality in Modern Thai Political Culture. *Journal of Southeast Asian Studies*, 45(02), 258-277.
- [30] Kitiarsa, P. (2005). ‘Lives of Hunting Dogs’: Muai Thai and the Politics of Thai Masculinities. *South East Asia Research*, 13(1), 57-90.
- [31] Hannerz, U. (1996). *Transnational Connections: Culture, People, Places*. Taylor & Francis US.
- [32] Cayla, J., & Eckhardt, G. M. (2008). Asian Brands and the Shaping of a Transnational Imagined Community. *Journal of Consumer Research*, 35(2) 216-230.
- [33] Nixon, S. (1996). *Hard Looks: Masculinities, the Visual and Practices of Consumption*. London: Routledge.
- [34] Nixon, S. (2003). *Advertising Cultures : Gender, Commerce, Creativity*. London: Sage. viii, 184.
- [35] Campbell, K., & Minguez-Vera, A. (2008). Gender Diversity in the Boardroom and Firm Financial Performance. *Journal of Business Ethics*, 83(3), 435-451.
- [36] Francoeur, C., Labelle, R., & Sinclair-Desgagné, B. (2008). Gender Diversity in Corporate Governance and Top Management. *Journal of Business Ethics*, 81(1), 83-95.
- [37] O’Guinn, T. C., & Semenik, R. J. (2012). *Advertising and Promotions : An Integrated Brand Approach*. 6th ed. Mason, Ohio: South-Western.
- [38] Belch, G. E., Belch, M. A., & Dietzel, J. R. (2012). *Advertising and Promotion : An Integrated Marketing Communications Perspective*. 9th Global ed. New York: McGraw-Hill/Irwin.

- [39] Waling, A., Duncan, D., Angelides, S., & Dowsett, G. W. (2018). Men and Masculinity in Men's Magazines: A Review. *Sociology Compass*, 12(1-26),
- [40] Scheibling, C., & Lafrance, M. (2019). Man Up but Stay Smooth: Hybrid Masculinities in Advertising for Men's Grooming Products. *The Journal of Men's Studies*.
- [41] Del Saz-Rubio, M. M. (2019). The Pragmatic-Semiotic Construction of Male Identities in Contemporary Advertising of Male Grooming Products. *Discourse & Communication*, 13(2), 192-227.
- [42] Sukmak, W. (2004). *The Construction of "Metrosexual" Male Representation in Men Magazines*, in Faculty of Communication Arts. Chulalongkorn University: Bangkok, Thailand. (In Thai)
- [43] Keawjunkate, W. (2010). *The Ideology of Masculinity in Men's Advertising Discourse in Men's Magazines*, in Department of Thai. Chulalongkorn University: Bangkok. (In Thai)
- [44] Aboim, S. (2016). *Plural Masculinities: The Remaking of the Self in Private Life*. Routledge.
- [45] Anderson, E. (2009). *Inclusive Masculinity : The Changing Nature of Masculinities*. New York ; London: Routledge.

กระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่น
ประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรม
Graven Image Making Process and Definition of Kim Sin
Idolatry Sculpture in Ritual Areas

ปัทมาสน์ พิณนุกูล^{1*} เมตตา ศิริสุข² และศุภชัย สิงห์ยะบุศย์³
Patamas Pinnukul^{1*} Mateta Sirisuk² and Supachai Singyabuth³

¹ ผศ.ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต 83000

² ผศ.ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44150

³ ศ.ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม 44150

¹ Asst. Prof. Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences, Phuket Rajabhat University, 83000, Thailand

² Asst. Prof. Dr., Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Maha Sarakham University, 44150, Thailand

³ Prof. Dr., Faculty of Fine-Applied Arts and Cultural Science, Maha Sarakham University, 44150, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: poy_loso@hotmail.com

(Received: April 21, 2020; Revised: September 27, 2020; Accepted: October 13, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กิมซิ่นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต” โดยศึกษากิมซิ่นในประเด็นของกระบวนการสร้างตัวทวยหยา และทำให้ความหมายประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาคสนามในศาลเจ้า และในงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแกะกิมซิ่น และผู้เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในพื้นที่วิจัย และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณานาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) คนจีนมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการเคารพวิญญาณบรรพบุรุษที่มีอยู่ในธรรมชาติ กลายเป็น “ลัทธิบูชาบรรพบุรุษ” ที่ยึดถือ และปฏิบัติตามบรรพบุรุษจนเป็นคติความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพ นำไปสู่การสร้างกิมซิ่นองค์เทพ เพื่อเป็นศาสนวัตถุที่สร้างคุณค่าทางจิตใจ 2) การสร้างกิมซิ่นเป็นกลวิธีทางการช่างที่ถอดรหัสความเป็นมนุษย์จากตำนานหรือเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ช่างผู้แกะสลักสร้างให้สอดคล้องกับเรื่องราว ทั้งรูปทรง สัดส่วน ใบหน้า รวมทั้งการใช้สัญลักษณ์ที่สอดคล้องกับองค์เทพนั้น ๆ และ 3) กิมซิ่น สร้างปรากฏการณ์ทางสังคมของคนไทยเชื้อสายจีนผ่านพิธีกรรมในประเพณีกินผักที่ได้สร้างพื้นที่จังหวัดภูเก็ตให้กลายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” และเป็นพื้นที่ประดิษฐ์เฉพาะเพื่อการประกอบพิธีกรรม

คำสำคัญ: กิมซิ่น ประติมากรรมรูปเคารพ พื้นที่พิธีกรรม

Abstract

This article is part of a research on “Kim Sin and Ma Song: Deity and humanity in the Chinese ritual areas of Phuket Province” by studying Kim Sin idolatry on the issues of graven image making process and the definition of idolatry sculpture in the ritual areas of Phuket Vegetarian Festival. Therefore, the researcher collected the field data in the shrine during Phuket Vegetarian Festival by means of in-depth interviews in regard to Kim Sin image sculpture and those devotees involved in performing rituals in the shrine through participatory observation and non-participatory observation within the research areas resulting in the form of descriptive research. The results revealed that 1) Chinese people have traditional beliefs in respecting ancestral spirits that exist in nature becoming an “Ancestral Worship of Spirits Sect” which holds and obeys ancestors by worshipping Godlike idols, which leads to the making of Kim Sin idolatry to be an image that creates spiritual value, 2) The creation of Kim Sin is a carving technique that deciphers humanity from myths or historical tales that the carver created in accordance with the story, including shapes, proportions, faces as well as the use of symbols corresponding to such God, and 3) Kim Sin creates social phenomena of the Thai Chinese through rituals as in the vegetarian festival that has made Phuket the “Sacred Place” particularly dedicated to performing rituals.

Keywords: Kim Sin, Idolatry Sculpture, Ritual Area

บทนำ

“กิมฉิ้น” เป็นเทวรูปของคอนจีน เป็นวัตถุมงคลในรูปแบบประติมากรรม มีลักษณะเป็นสามมิติลอยตัว ซึ่งเกิดจากแกะสลักไม้ การหล่อ และการปั้นจากวัสดุหลากหลายชนิด มีการประจุความหมายให้มึนยะของความ เป็นเทพเจ้าจีนที่มีความซับซ้อนทางสัญลักษณ์ เป็นตัวหมายหรือตัวแทน (Signifier) ขององค์เทพเจ้าในอีก มิติหนึ่ง โดยคนจีนเชื่อว่า ดวงวิญญาณองค์เทพมีพลังอำนาจสถิตอยู่ ณ สถานที่ที่ประดิษฐานไว้ หรือประจำ ศาลเจ้าที่คนภูเก็ตรเรียกว่า “ฮ้าม” ซึ่งเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะ ในงานประเพณี กินผักของจังหวัดภูเก็ต

การจัดสร้างกิมฉิ้นจึงเป็นสัญลักษณ์เพื่อแสดงออกถึงการเคารพบูชา และใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว จิตใจของคนจีน รวมถึง คนไทยเชื้อสายจีน โดยกิมฉิ้นองค์เทพแต่ละองค์มีที่มาจากเทพดั้งเดิมตามตำนาน เทพตามวรรณกรรมท้องถิ่น เทพที่เป็นพระสงฆ์ นักพรต บุคคลสำคัญ และเทพที่เป็นขุนศึกหรือขุนนางในยุค สมัยต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความหมาย และการให้ความสำคัญกับองค์เทพโดยไม่มีการแบ่งแยกศาสนา ลัทธิ หรือความเชื่อ ทั้งความเชื่อแบบพุทธศาสนานิกายมหายาน เต๋า ขงจื้อ และความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม แสดง ให้เห็นถึงบทบาทการผสมผสานเชื่อมโยงกันระหว่างวัฒนธรรมของไทย และจีน รวมไปถึง ความสัมพันธ์ใน ด้านวิถีชีวิตของผู้คน

มนุษย์ได้สร้างลักษณะปรากฏการณ์ทางสัญลักษณ์ในคติความเชื่อเกี่ยวกับกิมฉิ้นให้เป็น “Signifier” รูป สัญลักษณ์ในความหมาย “รูปเคารพ” ที่แสดงออกทางวัตถุ – วัตถุธรรมอันเป็นสิ่งสมมุติ และได้ประจุความหมาย ให้กลายเป็น “Signified” ว่า “ความเป็นเทพ” ซึ่งเป็นความเชื่อทางอุดมคติที่เป็นนามธรรมเพื่อสื่อความหมาย ของสัญลักษณ์ (Symbol) ด้วยการใส่รหัสความหมายในฐานะองค์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์ [1] ด้วยการตีความจาก ตำนานเรื่องเล่า คติ ความเชื่อ ที่มาของเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน รวมถึง ภูมิหลังต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเป็นเทพ โดยการสื่อความหมาย และเผยแพร่ผ่านการเขียนเล่าเรื่องแบบลายลักษณ์อักษร ทั้งเชิงวิชาการ และสำนวนต่าง ๆ จนนำมาสู่การเชื่อมโยงกับการดำเนินวิถีชีวิตในสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มคนจีน กลายเป็นการนับถือบูชาองค์เทพ ผ่านการสร้างกิมฉิ้น การแสดงสัญลักษณ์ของรูปเคารพทางศาสนาในกระบวนการสร้างสรรค์หลากหลายรูปแบบ และผ่านกระบวนการประจุความหมายให้กลายเป็นตัวแทนองค์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์ภายใต้การประกอบพิธีกรรม ป้ายชิตแฉ่

การประจุความหมายโดยมีองค์เทพเข้าประทับร่าง “ม้าทรง” เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการเบิกเนตร เรียกว่า “การเตี้ยม่งาน” และร่วมกับ “ฮวดแก้ว” เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งปัจจุบันความศรัทธาของผู้คนที่มี ต่อกิมฉิ้นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากกิมฉิ้นที่ประดิษฐานอยู่ในศาลเจ้าต่าง ๆ ทั่วทั้งจังหวัดภูเก็ตที่ มีจำนวนนับพันองค์ รวมทั้ง ชื่อขององค์เทพที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แสดงถึงความศรัทธา และการให้ความสำคัญต่อองค์เทพนั้น ๆ ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์พื้นที่ทางสังคมของคนจีน และทางสัญลักษณ์ในอำนาจของสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสืบสานพิธีกรรมตามประเพณีซึ่งช่วยรักษาคติความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษากระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของ กิมฉิ้นประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรมของจังหวัดภูเก็ต ในประเด็นของกิมฉิ้นกับคติความเชื่อของคน จีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต กิมฉิ้นกับกระบวนการสร้างรูปสัญลักษณ์ที่เป็นตัวหมายและการประจุ ความหมาย และกิมฉิ้นกับบริบทในพื้นที่พิธีกรรมของงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งผลจากการวิจัย แสดงให้เห็นถึงคติความเชื่อ พิธีกรรมในกระบวนการสร้างกิมฉิ้น และการให้ความหมายของกิมฉิ้น ซึ่งเป็น

สัญลักษณ์ที่ปรากฏในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีกินผัก เป็นการยกระดับการอธิบายปรากฏการณ์ของกินขึ้น กับมาทรงในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านศิลปกรรม วรรณกรรม ความเชื่อ เป็นต้น

ระเบียบวิธีการศึกษา

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาวิเคราะห์กินขึ้น ผ่านประติมากรรมรูปเคารพ โดยศึกษากินขึ้นองค์เทพที่บรรพบุรุษคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต เศรษฐา และเป็นองค์เทพ ที่มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ จำนวน 5 องค์ ได้แก่ 1) กินขึ้น องค์เทพเทียนฮวงฮงฮงฮง หรือองค์เทพหล่าวเอี้ย 2) กินขึ้นองค์เทพตงตันฮวงฮงฮง หรือองค์เทพนาจา 3) กินขึ้นองค์เทพเฉิงจ้อจ้อจ้อ หรือองค์เทพจ้อจ้อจ้อ 4) กินขึ้นองค์เทพเสียบเทียนโตเต้ หรือองค์เทพกวนอู และ 5) กินขึ้นองค์เทพเทียนซ่งเส้งโบ้ หรือองค์เทพมาจ้อโบ้ และศึกษาการประจุกุความหมายในพื้นที่พิธีกรรม ของศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต ได้แก่ 1) ศาลเจ้าจู้ต๋วยเต้าโบ้เก้ง 2) ศาลเจ้าซำฮั้วเทียนเฮวเก็งหรือศาลเจ้าแม่ ย่านาง 3) ศาลเจ้าเสียบเทียนเก้งกวนเต็กกุน (สะป้า) และ 4) ศาลเจ้าซุ่ยบุนต๋อง หรือศาลเจ้าหล่อโรง โดยเน้น การเก็บข้อมูลด้วยการปฏิบัติการวิจัยสนาม ศึกษาเชิงประจักษ์ในงานประเพณีกินผักในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ใน พ.ศ. 2560 – 2561 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ช่างแกะสลักไม้กินขึ้น ผู้ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า มาทรงผู้เชี่ยวชาญด้าน วัฒนธรรมจีน รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ข้อมูลผ่านแนวคิดสัญวิทยา (Semiology) และมายาคติ (Myth) และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาระบบการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกินขึ้นประติมากรรม รูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรม ออกเป็น 3 ประเด็น ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. กินขึ้น : คติความเชื่อของคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต

คนจีนมีวัฒนธรรมที่วิวัฒนาการมายาวนานตั้งแต่ยุคบรรพกาล ก่อนสมัยประวัติศาสตร์ โดยมีความ เชื่อพื้นฐานดั้งเดิมเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องวิญญาณ การเคารพเทพเจ้า ซึ่งเป็นวิญญาณอมตะที่มีอยู่เหนือ ธรรมชาติ และวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว มีการสื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ เริ่มตั้งแต่กำเนิดระบบ จักรวาล และตำนานการสร้างโลก สร้างมนุษย์ และสร้างสัตว์ เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นยุค เทวะบุพกาลหรือเทพปรณัม สอดคล้องกับ กัจจกร สุนพงษ์ศรี [2] ให้ข้อมูลว่า สมัยราชวงศ์ซางของจีนมีความ เชื่อเกี่ยวกับลัทธิวิญญาณบรรพบุรุษ การบูชาบวงสรวงเทพเจ้า ด้วยการผลิตภาชนะเครื่องสำริดลวดลายสัตว์ ที่แฝงความหมายนัยสัญลักษณ์ เพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรม การบูชาบรรพบุรุษ ลัทธิขงจื้อ และลัทธิเต๋าที่เริ่ม ก่อร่างขึ้นในสมัยปลายราชวงศ์โจวกลายเป็นพื้นฐานในการผลิตองค์เทพเจ้าต่าง ๆ จนกลายเป็นความเชื่อเรื่อง เทพปรณัม เทพยดาฟ้าดิน ไสยเวท ดวงวิญญาณ และองค์เทพ โดยศาสนามีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งศาสนาได้โยงใยกับพื้นที่ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความเชื่อทางศาสนา รวมทั้ง ยังสัมพันธ์กับโลกทัศน์ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีอิทธิพล แทรกซึมเข้าสู่ทุกปริมณฑลของสังคม วัฒนธรรม และประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ ดังที่ ไทเลอร์ กล่าวว่า ศาสนา คือ ความเชื่อในดวงวิญญาณทั้งหลายที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงโดยตรงกับความศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจเหนือธรรมชาติ

ดังนั้น ศาสนา คือ การบวงสรวงบูชาดวงวิญญาณเทพเจ้า หรือการสร้างสัมพันธภาพที่ตระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ซึ่งมนุษย์เชื่อว่า สามารถควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือวิถีทางของธรรมชาติ และวิถีชีวิตของมนุษย์ [3]

ความเชื่อดังกล่าวส่งผลต่อคนจีนที่อพยพเข้ามาภูเก็ตที่ต่างมีความเชื่อ และยกย่องศรัทธาองค์เทพเจ้าสืบตามบรรพบุรุษ มีการนำ “เฮี้ยวฮู้” ผงรูปที่เกิดจากการจุดธูปบูชา หรือกิมซิ่นขนาดเล็กขององค์เทพเจ้าต่าง ๆ ที่ติดตัวมาประดิษฐานไว้ที่ตัวภายในบ้านเรือนของตนเอง เพื่อขอพร และเป็นที่พึ่งทางใจ และแม้ผู้ที่ไม่มีกิมซิ่นก็มีการกราบไหว้วางจวนต่อองค์เทพที่ตนเคารพนับถือเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงาน มีฐานะมั่นคงเมื่อมีฐานะ มีกำลังเพียงพอก็มีการสร้างกิมซิ่นองค์เทพนั้น ๆ ขึ้นเพื่อการเคารพบูชา รวมถึง อาจนำไปประดิษฐานไว้ภายในศาลเจ้าของชุมชนเพื่อให้ผู้มีจิตศรัทธาคนอื่น ๆ ได้กราบไหว้ขอพร สมหวัง ขึ้นพิมลชาลูกิก [4] กล่าวไว้ว่า ศาลเจ้าปู่ดัจจี้ที่ตั้งอยู่ในบริเวณหมู่บ้านจู้ต่วย เดิมเป็นพื้นที่ตั้งศาลเจ้าเต๋กุน (กวนอู) โดยพ่อค้าที่เดินทางค้าขายทางเรือมาจากเมืองปิ่นงประเทศมาเลเซีย เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่เกาะภูเก็ต ได้นำกิมซิ่นองค์เทพเฮี้ยวเทียนไตเต่ (เทพกวนอู) ที่ประดิษฐานอยู่ในเรือขึ้นมาประดิษฐานไว้บนศาลเจ้าเล็ก ๆ ที่สร้างขึ้นริมน้ำ เพื่อให้ชาวเรือได้สักการะเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

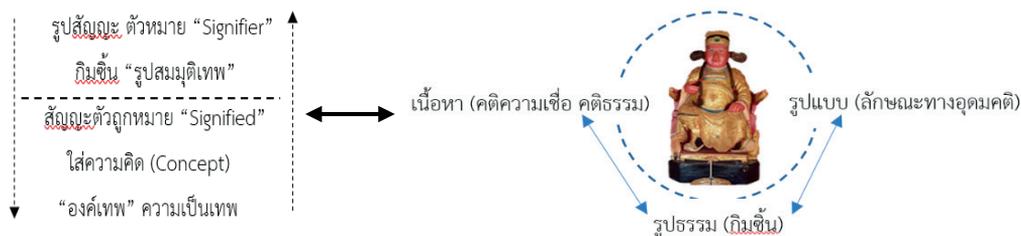
กิมซิ่นขององค์เทพต่าง ๆ ที่อยู่ภายในศาลเจ้าส่วนใหญ่มีการผสมผสานขององค์เทพทั้งแบบพุทธ นิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อ รวมทั้ง ในรูปแบบความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิม อันแสดงให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ และการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมไทย และจีนที่ปรากฏในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมาอย่างต่อเนื่อง สมชาย มนุจันทรรัตน์ [5] กล่าวว่า ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเชื่อในองค์รวมแบบตรีศาสตร์ของคนจีน ซึ่งปรากฏทั้งในศาลเจ้าแบบเต๋า และวัดในพุทธศาสนาแบบจีนด้วย การจะทราบได้ว่าเทพองค์นั้น ๆ เป็นองค์เทพในศาสนาใดอาจสันนิษฐานได้เบื้องต้นจากรูปลักษณ์ของกิมซิ่น จากยศศักดิ์ ตำแหน่ง และสถานภาพ ซึ่งปรากฏอยู่ท้ายพระนามขององค์เทพ เช่น องค์เทพเตียนฮู่ท่งวงโนสย องค์เทพกวนอิมผ่อสาด องค์เทพเตียวฮู่เทียนซื่อ เป็นต้น คำว่า “ห่งวงโนสย” หมายถึง สถานะที่ได้รับการสถาปนาเป็นขุนพล หรือจอมพล จึงเป็นเทพตามศาสนาขงจื้อ “ผ่อสาด” หมายถึง โพธิสัตว์ จึงเป็นเทพในพุทธศาสนาแบบจีน และ “เทียนซื่อ” หมายถึง สถานะเป็นราชครูสวรรค์ จึงเป็นเทพในศาสนาเต๋า เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีคำอื่น ๆ อีก เช่น ช่งเต่ ไตเต่ เหนียวเหนียว ฮูตจ้อ จ้อซุ เล็กกั้น เป็นต้น อย่างไรก็ตาม องค์เทพส่วนใหญ่มีพระนามเรียกขานที่หลากหลายตามความเชื่อของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาเรียนรู้ประวัติองค์เทพจึงเป็นสิ่งที่ทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องราวขององค์เทพอย่างแท้จริง ทั้งนี้ พุทธศาสนานิกายมหายาน เต๋า และขงจื้อที่ผสมผสานกลืนกลายเป็นตรีศาสตร์ ส่งผลให้เกิดองค์เทพเจ้าตามความเชื่อของคนจีนขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งเทพตามคติความเชื่อในตำนาน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ นิทาน และวรรณกรรมท้องถิ่นที่กล่าวถึงองค์เทพเจ้า เซียน นักพรต ขุนศึก และขุนนางที่ได้รับการสถาปนาเป็นเทพเจ้า โดยมีการสร้างความหมายในความทรงจำเหล่านั้นในรูปแบบศิลปกรรม ประติมากรรม มีขั้นตอน และกระบวนการผ่านพิธีกรรมให้เกิดความเป็นตัวตนหรือภาพแทนองค์เทพที่ศักดิ์สิทธิ์

2. กิมซิ่น : กระบวนการสร้างรูปลักษณ์ที่เป็นตัวหมาย และการประจุกความหมาย

“กิมซิ่น” เป็นสัญลักษณ์ในรูปจำลอง ฌอง โบตริยาร์ด [6] กล่าวถึง “Simulacre” ภาพเสมือนจริง ภาวะที่ภาพจำลอง (Simulation) ว่า เป็นเพียงภาพมายา หรือรูปบูชา (Idol) เป็นตัวแทนที่ถูกแยกตัวจากความจริง ทำให้สังคมกลายเป็นพื้นที่แห่งสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ในโลกของภาพมายา (Images) และสัญลักษณ์

ในวิถีการผลิต ถูกแทนที่ด้วยรหัสการผลิต (Code of Production) ด้วยกระบวนการสร้างความหมาย และการแสดงรูปลักษณ์ “ตัวแทน” (Represent) ขององค์เทพจากช่างประติมากร ที่ต้องแสดงคุณสมบัติ และ ทิพยภาวะขององค์เทพแต่ละองค์ที่แตกต่างกัน ด้วยหลักทางประติมานวิทยา (Iconography) ด้านศาสตร์ศิลป์ ที่ว่าด้วยรูปแบบกระบวนการสร้างทางศิลปกรรม เทคนิควิธีการกลายเป็นสัญลักษณ์วัตถุทางธรรม กิตติ วัฒนะ มหามณี [7] กล่าวถึงสัญลักษณ์ทางวัตถุว่า เป็นรูปเคารพเสมือนที่สิ่งสัจขององค์เทพ ด้วยองค์เทพทรงมีกาย ทิพยฐานะสูงที่มีอาจสิ่งสัจอยู่ในโลกมนุษย์ได้ แต่อยู่ในอีกมิติของเทวโลก มนุษย์จึงได้สร้างสัญลักษณ์ทางวัตถุ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลาง (Medium) ระหว่างองค์เทพกับผู้คนซึ่งอยู่คนละฐานะมิติที่เป็น Interactive ซึ่งสามารถ เชื่อมโยงระหว่างโลกสวรรค์ และโลกมนุษย์

ดังนั้น เมื่อเกิดเป็นรูปเคารพจึงต้องมีวิธีการปฏิบัติต่อรูปเคารพที่เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ทางการ ประกอบพิธีกรรม เป็นวิธีการทำให้บรรลุผลตามที่ต้องการรูปเคารพ และผ่านพิธีกรรมจึงเป็นสื่อกลางในการ เชื่อมต่อระหว่างโลกสวรรค์กับโลกสามัญ อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมเป็นเพียงกฎระเบียบที่พึงปฏิบัติต่อวัตถุ สัญลักษณ์หรือรูปเคารพ เป็นช่วงที่นำไปสู่การน้อมนำให้เกิดความศรัทธาที่เป็นเสมือนปรากฏหรือเครื่องหมาย ย้ำเตือนต่อการดำเนินวิถีแห่งศาสนา ดังภาพที่แสดงความเชื่อมโยงระหว่างคติความเชื่อของกิมซิ่นองค์เทพ ต่าง ๆ และระบบแห่งสัญลักษณ์ของกิมซิ่น ซึ่งดัดแปลงมาจากรูปแบบของเฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (1857 - 1912) ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยง และระบบแห่งสัญลักษณ์ของกิมซิ่น

กิมซิ่น เป็นวัตถุรูปธรรมสิ่งสมมุติแทนองค์เทพที่ถอดแบบมาจากลักษณะทางอุดมคติที่ประกอบสร้างขึ้น จากความเชื่อ และคติธรรม ปรัชญาความเป็นสัญลักษณ์ที่ใส่ความคิดนี้ คือ การเป็นรูปแทนความคิดทางรูปธรรม ของวัตถุที่ประกอบกับตัวหมายนั้น ๆ กล่าวอีกนัยยะ คือ กิมซิ่นทำให้ระลึกถึงคุณงามความดีขององค์เทพ ซึ่งโดยเนื้อแท้แล้ววัตถุไม่ใช่องค์เทพแต่เป็นเพียงสิ่งสมมุติที่แฝงไว้ด้วยความหมาย และสิ่งที่เกิดจากกิมซิ่นองค์เทพ คือ ความเข้าใจด้วยปัญญาความรู้ที่จะนำไปใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสิ่งสมมุตินั้น และเมื่อทำความเข้าใจชนิด ประเภทของสัญลักษณ์ และสามารถจำแนกความหมายทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อออกมาในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ทำให้ เข้าใจระบบกฎเกณฑ์ หน้าที่ วิถีแห่งสัญลักษณ์ ตลอดจนจนลักษณะบทบาทเพื่อไม่ให้ถูกครอบงำด้วยมายาคติที่ บิดเบือน หรือหลงมกมายไปจากเนื้อแท้ของสิ่งเหล่านั้น

การทำความเข้าใจกิมซิ่นที่เป็นรูปแทนขององค์เทพ โดยกระบวนการสร้างตัวหมาย และการประจุ ความหมายของกิมซิ่นประติมากรรมรูปเคารพในพื้นที่พิธีกรรม สามารถนำเสนอเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 รูปลักษณ์ และความหมายภาพแทนขององค์เทพจากคติความเชื่อ

ความสัมพันธ์ของรูปลักษณ์กับความหมายของรูปแทนองค์เทพ (รูปสัญลักษณ์ - ความหมายสัญลักษณ์) มีความสำคัญกับกระบวนการสร้างภาพแทน (รูปแบบ) ที่นำไปสู่การสร้างกิมฉิ้น ความหมายทางอุดมคติธรรม และความเชื่อว่าด้วยพันธกิจของวรรณกรรมจีน ตำนานเรื่ององค์เทพที่ผูกโยงกับบริบททางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดของโรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) ว่าด้วยมายาคติ (Myth) ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะหนึ่งของกระบวนการ “การสื่อความหมาย” (Signification) ด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นวาทะของมายาคตินั้น ไม่จำเป็นว่าต้องเกาะอิงอยู่กับภาษา สำนวนต่าง ๆ แต่แฝงอยู่ในวัตถุสิ่งของมงคล และปรากฏการณ์โดยมีเงื่อนไขที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งกลายเป็นมายาคติ เมื่อมนุษย์เป็นผู้กำหนดการสร้างความหมายทางมายาคติให้สัมพันธ์ ผูกพันกับการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างแน่นแฟ้นในฐานะเป็นบริบททางประวัติศาสตร์ที่กำหนดการดำรงอยู่ของมัน [8] ดังนั้น มายาคติมีลักษณะเหมือนภาษาที่สื่อความหมายทาง “สัญลักษณ์” ซึ่งอิงอยู่กับสัญลักษณ์ นั่นคือ การสร้างวาทะแห่งมายาคติ นั่นคือ การที่สังคม วัฒนธรรมเข้าแทรกแซง และสร้างความหมายของคุณค่านั้น

ดังนั้น ความหมายภาพแทนเกิดจากการเลียนแบบรูปลักษณ์ อัตลักษณ์ (Identity) ความเป็นปัจเจกของภาพหรือบุคคลที่มีความเชื่อว่ามีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวตน ที่เชื่อมต่อ และสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งกำหนดบทบาทหน้าที่ และระบบ อาจแสดงอัตลักษณ์ของการใช้สัญลักษณ์เพื่อให้เกิดอีกด้านหนึ่งของอัตลักษณ์กับมิติภายใน [9] โดยผู้วิจัยตีความหมายออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เนื้อหา (คติความเชื่อ คติธรรม) รูปแบบ (ลักษณะทางอุดมคติ) และกิมฉิ้น (รูปธรรม) เพื่อเป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงความหมาย และรูปร่างลักษณะของวัตถุสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ รวมถึง มีการสอดแทรกคติปริศนาธรรมเป็นนัยยะ ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือทางเทวศาสตร์ในการถ่ายทอดพลัง และเทวานุภาพขององค์เทพส่งผ่านถึงผู้ศรัทธาที่มีบทบาทสำคัญในประเพณีกินผัก และกิมฉิ้นที่ประจุความหมายผ่านความทรงจำ แต่ละองค์ถือเป็นตัวแทนองค์เทพที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะ ในแง่ของการเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจ และกล่อมเกล่าผู้คนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม ซึ่งผู้วิจัยนำคติความเชื่อมาประกอบเพื่อทำความเข้าใจ อธิบายความเป็นมนุษย์ ความเป็นเทพของแต่ละองค์เทพทั้ง 5 ดังนี้

2.1.1 องค์เทพเตียนฮู่ห่วนโส่ย หรือองค์เทพหล่าวเอี้ย ตามตำนานแม่ทัพเตียนฮู่ห่วนที่สำคัญช่วง “ความเป็นมนุษย์” ด้วยการสอนศิลปะการแสดงงิ้ว เป็นขุนนางฝ่ายบุ๋น และเป็นแม่ทัพทำศึกสงครามกับกบฏ จนดำรงตำแหน่งเป็นแม่ทัพ และเป็นขุนนางฝ่ายบู๊ จึงมีความสามารถทั้งด้านศิลปะการแสดงงิ้ว และการปกครอง ด้วยคุณงามความดีที่ได้ทำไว้ จึงได้รับการสถาปนาให้อยู่ในฐานะ “ความเป็นเทพ” ตามหลักศาสนาขงจื้อ องค์เทพเตียนฮู่ห่วนโส่ยเป็นที่ยกย่องนับถือของชาวคณะงิ้วจินทางตอนใต้ในฐานะเป็นเทพปรมาจารย์ด้านศิลปะ และในช่วงเวลาที่คณะงิ้วเข้ามาแสดงในพื้นที่ภูเก็ตได้มอบกิมฉิ้นองค์เทพเตียนฮู่ห่วนโส่ยให้คนในพื้นที่เคารพบูชา และประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก องค์เทพเตียนฮู่ห่วนโส่ย จึงเป็นสัญลักษณ์การประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผักจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2.1.2 องค์เทพตงตันห่วนโส่ย หรือองค์เทพนาจา ตามตำนานถือเป็นเทพดั้งเดิมบนสวรรค์ในศาสนาเต๋า ก่อนที่กำเนิดในโลกมนุษย์อีกครั้ง ซึ่งก็ยังคงมีอิทธิฤทธิ์ และมีขงวิเศษประจำกายมาตั้งแต่เกิด เป็นองค์เทพสำคัญที่เป็นขุนพลซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็น 1 ใน 36 ขุนพลสวรรค์ เป็นผู้ควบคุมกองทัพสวรรค์กองกลาง และเป็นเทพที่ทุกศาลเจ้าต้องมีกิมฉิ้นปรากฏให้เห็น ทั้งนี้ เป็นเทพที่ได้รับความนิยมและความศรัทธาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้คนในพื้นที่เมืองภูเก็ตต่างเคารพบูชา และยังได้รับความนิยมอย่างมากในการเข้าประทับร่างม้าทรง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมงานประเพณีกินผัก

2.1.3 กิมซิ่นองค์เทพแฝงजूจ้อซื่อหรือองค์เทพจ้อซื่อ ตามตำนานพระสงฆ์เจ๋งजूจ้อซื่อ เป็นพระที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ประกอบประกอบพิธีขอฝน และคอยช่วยเหลือสรรพชีวิต ด้วยความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติที่เป็นแก่นสารแห่งโลกธรรม ทรงใช้สติแก้ปัญหาให้ชาวบ้าน ถือเป็นเทพแห่งปัญญาบรรลุลญาณอันหมายถึง ผู้สำเร็จธรรมชั้นสูงเทียบได้กับพระอรหันต์

2.1.4 องค์เทพเหียนเทียนไตเต่ หรือองค์เทพกวนอู เป็นองค์เทพที่มาจากวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์เรื่องสามก๊ก เป็นผู้มื้ออิทธิฤทธิ์ กล่าวหา ยุติธรรม มีฝีมือเชิงยุทธ์ และชำนาญในการสงคราม จึงได้รับการยกย่องให้เป็นเทพแห่งการสงคราม ส่งผลให้เกิดความศรัทธาด้วยรูปลักษณ์ที่น่าเกรงขามของกิมซิ่นองค์เทพที่ได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ ที่มีความเชื่อเรื่องการเสริมบารมี ดวงชะตา นอกจากนี้ ยังเป็นองค์เทพที่ผู้คนจำนวนมากให้ความเคารพนับถือ โดยเฉพาะ ผู้มีอาชีพค้าขาย เพราะเป็นตัวอย่างที่สำคัญด้านความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และความจงรักภักดี จึงมีกิมซิ่นองค์เทพเหียนเทียนไตเต่ ปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนมากทั้งตามบ้านเรือน และในศาลเจ้าทั่วไป

2.1.5 องค์เทพเทียนซ่งเส้งโป้ หรือองค์เทพมาจ้อโป้ ความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพเทียนซ่งเส้งโป้ เกิดจากกลุ่มพ่อค้า นักเดินเรือ และชาวทะเล รวมถึง กษัตริย์ในรัชสมัยต่าง ๆ ของจีนที่ยกย่องเทิดทูนให้มีฐานะของความเป็นเทพ และเลื่อนยศศักดิ์สูงขึ้นไปตลอดมา จนเป็นสมเด็จพระราชินีแห่งสวรรค์ที่คอยประทานพรคุ้มครองช่วยเหลือมวลมนุษย์จากอันตรายในการเดินเรือที่ต้องฝ่าคลื่นทะเล และภัยจากโจรสลัดที่คอยปล้นชิงทรัพย์สิน จึงมีการสร้างกิมซิ่น และศาลเจ้าขององค์เทพเทียนซ่งเส้งโป้ให้ผู้คนได้กราบไหว้เป็นที่พึ่งทางใจ

กิมซิ่นขององค์เทพทั้ง 5 องค์ เป็นวัตถุรูปเคารพที่แสดงสัญลักษณ์ทางศาสนา แสดงถึงคติความเชื่อที่สะท้อนผ่านประติมากรรมรูปเคารพว่า กิมซิ่นเป็นสิ่งสมมุติแทนองค์เทพเจ้าจีนที่ถอดแบบมาจากลักษณะทางอุดมคติ และสร้างความหมายสัญลักษณ์ผ่านรูปแบบ รูปทรง วัตถุที่ประกอบสร้างขึ้นมาจากมายาคติความเชื่อ และกิมซิ่นในคติความเชื่อทางศาสนาของจีนที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพกราบไหว้ระลึกถึง เป็นการย้ำเตือนสติ และนำไปสู่ปรัชญาการดำเนินชีวิต

2.2 กระบวนการสร้างกิมซิ่นจากคติความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพศักดิ์สิทธิ์

กระบวนการสร้าง “กิมซิ่น” ทำให้เห็นระบบทางโครงสร้างที่มาของความหมาย เนื้อหา รูปแบบ และกิมซิ่น เป็นการถอด และการตีความหมายทางสัญลักษณ์ เมื่อพิจารณาจากสัญลักษณ์ มายาคติ ความเชื่อของคตินิยมที่ผสมผสานความเชื่อทางไสยศาสตร์ ทำให้เห็นถึงพื้นฐานทางทัศนคติ ต้นแบบของการประกอบสร้างกิมซิ่นด้วยการประจุกความหมาย การใส่รหัสทางความคิดในอุดมคติ กระบวนการผลิต สร้างรูปสัญลักษณ์ความพิเศษและความศักดิ์สิทธิ์ของมวลสาร เป็นการสร้างตัวตนทางวัฒนธรรม สังคม การใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาดั้งเดิม ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์ [10] กล่าวถึงวัตถุทางศิลปะว่า ผสมผสานด้วยสื่อกับเครื่องหมายสัญลักษณ์ (Sign and Symbol) ปรากฏในศิลปะทุกแขนงทั้งสมัยโบราณ และปัจจุบัน โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานตามจินตนาการให้เป็นวัตถุที่มีสุนทรียภาพ ใช้วัสดุที่มีลักษณะเหมาะสม และอาศัยความเชื่อเกี่ยวกับรูปทรงแฝงอยู่ตามสัญลักษณ์ ดังนั้น การสร้างกิมซิ่นจึงเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพบูชา และเพื่อต้องการเรียกความศรัทธาปลุกกระแสความนิยมของรูปเคารพแต่ละองค์ตามความเชื่อของคตินิยมที่มีลักษณะเฉพาะตัวในรูปแบบ Art Style ซึ่งเป็นผลมาจากเจตนาของช่างผู้ประกอบสร้าง ดังนี้

2.2.1 ที่มาของการประกอบสร้างกิมซึ้น

1) การสร้างภาพจากโลกอุดมคติของช่าง (การจินตนาการ) เป็นการสร้างจากการนิมิตฝัน อันเป็นภาพความทรงจำที่เกิดขึ้น และกลายเป็นภาพความในใจ แสดงถึงรูปสัญลักษณ์ทางภาษาภาพตามรูปแบบ จากคำบอกเล่า หรือภาพจินตนาการ ทั้งรูปลักษณ์ อากัปกิริยา เครื่องทรง ป่าน และสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อถึง องค์เทพ รวมถึง อาวุธประจำกาย สมชาย มนุจันทรดี [5] กล่าวว่า การถ่ายทอดภาพองค์เทพในมิติความ ฝืนนั้น ช่างวาดภาพ และช่างแกะกิมซึ้น ต้องมีทักษะฝีมือ มีความชำนาญขั้นสูงในการถ่ายทอดผลงานทางศิลปะ ให้ตรงกับความคิดของผู้ว่าจ้าง องค์เทพบางองค์ไม่ปรากฏกิมซึ้นให้เห็นตามศาลเจ้า หรือไม่ปรากฏภาพวาด ในตำรา แต่ปรากฏตามตัวอักษร เรื่องเล่า ตำนานในอดีต เพื่อนำมาถอดรหัสจากตัวหนังสือเป็นภาพ เป็นการ สร้างกิมซึ้นในมิติใหม่

2) การเลียนแบบ/ต้นแบบ เป็นการสร้างจากการถ่ายทอด หรือการเลียนแบบ ช่างแกะกิมซึ้น จึงมักทำให้เหมือนกับการสำเนาต้นแบบภาพ หรือการเลียนแบบในลักษณะการจำลองแบบอุดมคติผสานกับ จินตนาการ โดยใช้สัญลักษณ์เฉพาะตัวของช่างให้มีความเสมือนจริง หรือใกล้เคียงกับต้นแบบมากที่สุด ซึ่งใน จังหวัดภูเก็ตมีช่างแกะสลักไม้กิมซึ้นอยู่เพียงไม่กี่คนที่ยังคงรักษามรดกทางภูมิปัญญา และความเป็นเอกลักษณ์ ของการแกะสลักไม้กิมซึ้น

2.2.2 องค์ประกอบด้านวัสดุ อุปกรณ์ และกระบวนการสร้างความหมายของกิมซึ้น

1) กระบวนการเริ่มต้นของการสร้างกิมซึ้นที่สร้างขึ้นด้วยไม้ ในรูปแบบประติมากรรมรูปทรง 3 มิติ สอดคล้องกับคำว่า กิมซึ้น ที่แปลว่า “ร่างทอง” ได้ก่อความหมายทางสัญลักษณ์ ได้แก่ 1) อุดจ้ว แปลว่า “กระดาด” หมายถึง “แบบร่าง” 2) “หยี่อ้อ” แปลว่า “ดิน” หมายถึง “ปั้นดินปั้นรูป” และ 3) “ซ่าฉา” แปลว่า “ไม้” หมายถึง “แกะสลักไม้” เป็นกิมซึ้น ซัชซัย รักเข้า [11] กล่าวถึงที่มาของการแกะกิมซึ้นว่า ได้มีนักบวช พุทธศาสนิกายมหายานเดินทางมาสู่ประเทศจีนเข้ามาเผยแพร่ปรัชญาศาสนา ความเชื่อ รวมถึง ประติมากรรม รูปเคารพ ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับศิลปะของอินเดียอย่างมาก ด้วยลักษณะรูปร่างผิวกายตั้งทอง จากอิทธิพล ความเชื่อว่า องค์เทพเจ้ามีผิวกายสีทองดุจทองคำ สอดคล้องกับคำว่า “กิมซึ้น” แต่กระบวนการสร้าง กิมซึ้น มีการใช้วัสดุหลากหลายรูปแบบ หลายประเภท เช่น ทองคำ เงิน ทองเหลือง สำริด หยก หิน ปูน ไม้ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่นิยมทำด้วยไม้หอม ที่นิยมมากที่สุด คือ “ไม้เทพทาโร” ซึ่งคนภูเก็ตเรียกว่า “ไม้จวง” และ “ไม้จันทน์” เพราะเป็นไม้มงคล เป็นไม้เนื้อหอมที่เนื้อไม้มีคุณลักษณะพิเศษ หลักการเลือกไม้ไม่ได้คุณภาพ ควรเลือกส่วนของลำต้น หรือกิ่ง แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงขนาด ความสูง และความกว้างของกิมซึ้นด้วย

2) ขั้นตอน และกระบวนการประกอบสร้างกิมซึ้น ช่างแกะกิมซึ้นต้องรักษาศิลปะอย่างเคร่งครัด และก่อนแกะต้องชำระร่างกายให้สะอาด ด้วยเชื่อว่า การแกะสลักไม้กิมซึ้นถือเป็นกระบวนการที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะกิมซึ้นเป็นสัญลักษณ์ของรูปเคารพ ต้องยึดหลักการปฏิบัติตนที่ดีงาม มีการเบิกฤกษ์เนื้อไม้ที่ต้องดู ฤกษ์ยาม คือ เป็นวันที่ตรงกับวันข้างขึ้น โดยนำท่อนไม้ที่ต้องการแกะสลักมาติดทองคำเปลวที่หน้าไม้ จุดธูป 3 ดอก เพื่อขอขมา ด้วยข้อความว่า “ไม้ท่อนซึ้นนี้จะทำกระบวนการแกะสลักไม้กิมซึ้นถ้ามีผีสิงอะไรที่สิงสถิต อยู่ในท่อนไม้นี้ขอเชิญออกไปให้หมด” การกล่าวลักษณะนี้เป็นการขอขมาด้วยความเชื่อว่า ไม้ทุกท่อนมีผีสิง นางไม้สิงสถิตอยู่ จากนั้นจึงนำ “ยินจู๊” ลักษณะคล้ายปูนแดงแต้มที่หัวไม้เพื่อไหว้บอกกล่าวขออนุญาตใช้ไม้นี้ ในการแกะสลักรูปองค์เทพ แล้วใช้กระดาษกิมเผาไฟไล่ให้หัวเนื้อไม้ เพื่อทำความสะอาดหน้าไม้ [12]

ช่างแกะกิ๋มซึนยังต้องอาศัยทักษะเชิงช่าง และต้องมีความรู้เรื่องประวัติ ภูมิหลังขององค์เทพ รวมถึง ความหมายที่ซ่อนอยู่ในป้าน หรือปางต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะทางกายภาพขององค์เทพ อย่างถ่องแท้ ซึ่งหลักของการแกะกิ๋มซึนองค์เทพต้องแกะออกมาให้สมจริงเสมือนมีชีวิตวิญญาณ โดยอาศัย ความศรัทธาที่มีต่อองค์เทพ และอาศัยหลักการทัศนธาตุประกอบด้วย นั่นคือ สัดส่วน ความสมดุลของร่างกาย และท่วงท่าลีลาที่ดูเป็นธรรมชาติ เครื่องแต่งกาย และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เป็นไปตามรูปแบบเทวลักษณะ สมชาย มนูญจันทร์ [5] กล่าวว่า รูปสัญลักษณ์ อิริยาบถ กิ๋มซึนขององค์เทพแต่ละองค์นั้นไม่ใช่แกะสลักตามความคิด หรือ ความรู้สึกส่วนตัว แต่ต้องยึดหลักการประติมานวิทยาลักษณะเดียวกับพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ของไทย เป็นการ สร้างขึ้นตามรูปแบบ หรือตามตำนานที่สามารถบ่งบอกความหมาย และที่มาขององค์เทพได้

3) การลงสี เทคนิค และลวดลายรูปสัญลักษณ์ความหมาย สัญลักษณ์อันเป็นมงคล เป็นหัวใจสำคัญ ที่สื่อเสนอรูปแบบ และวิธีการในการสร้างทางกายภาพสู่การเชื่อมโยงทางความคิด เทคนิคการลงสี การใช้สี และการให้ความหมายของสีต่าง ๆ ต้องมีความสัมพันธ์ และมีนัยมิติของสีที่สื่อถึงกิ๋มซึนขององค์เทพต่าง ๆ อัน เป็นเทคนิคเฉพาะของช่าง เพราะสีสามารถบ่งบอกตำแหน่งขององค์เทพได้ พรพรรณ จันทโรนานนท์ [13] กล่าวถึงสีประจำธาตุทั้ง 5 ตามที่คนจีนได้จัดไว้ โดยมีความหมายดังนี้

“สีแดง” หมายถึง มงคล โชคลาภ รุ่งเรือง “ธาตุไฟ” ประจำ “ทิศใต้”

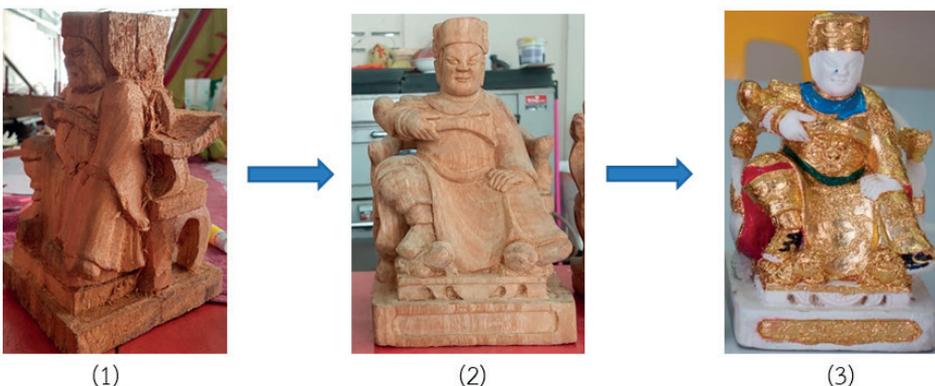
“สีเขียว” หมายถึง สีแห่งความเป็นนิรันดร์ และความสงบสุข “ธาตุไม้” ประจำ “ทิศตะวันออก”

“สีขาว” หมายถึง ความโศกเศร้า ความสงบ ความบริสุทธิ์ “ธาตุทอง” ประจำ “ทิศตะวันตก”

“สีดำ” หมายถึง สีแห่งการทำลาย ความลึกลับ ซับซ้อน “ธาตุน้ำ” ประจำ “ทิศเหนือ”

“สีเหลือง” หมายถึง สีแห่งความสูงศักดิ์เรื่องอำนาจ และเป็นสีประจำพระองค์จักรพรรดิ “ธาตุดิน” ประจำ “ทิศกลาง”

คนจีนเชื่อในเรื่องพลังของหยินหยางที่เป็นองค์ประกอบของทุกสรรพสิ่ง ก่อเกิดพระจันทร์ พระอาทิตย์ อันมีความสัมพันธ์กับธาตุทั้ง 5 สีทั้ง 5 ทิศทั้ง 5 เมื่อรวมกันกลายเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ตามระบบ จักรวาลที่เป็นกลไกสำคัญต่อการประจุความหมายผ่านรูปเคารพ

ภาพที่ 2 กระบวนการผลิตสร้างกิ๋มซึนองค์เทพ

กิ๋มซึนยังมีลวดลายรูปสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์อันเป็นมงคลซึ่งตกแต่งประดับลวดลายบนรูปทรงของ กิ๋มซึนตามส่วนต่าง ๆ ทั้งแขนขา เสื้อผ้า และฐานรอง และมักปรากฏรูปมังกรอันแสดงถึงการมีพลัง เพราะคน

จีนถือว่า มังกรเป็นสัตว์ที่มีพลัง นอกจากนี้ ยังมีลายน้ำ ลายเมฆ ลวดลายจีนต่าง ๆ สมชาย มนุจันท์ [5] กล่าวว่ ช่างแกะสลักใช้เทคนิคการผสมสีกับกาวเข้าด้วยกัน การใช้หลอดเข็มฉีดยามาตัดแปลงเป็นเครื่องมือในการขีด กาว เพื่อเขียนลวดลายบนกิมซึ้นให้สวยงาม และง่ายต่อการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังมีการปิดทองคำเปลวบน รูปทรงกิมซึ้น เพื่อให้เห็นสีเหลืองที่แสดงสัญลักษณ์ทางความหมาย ด้วยความเชื่อว่า สีทองเป็นสีของโลหะที่มีค่า จึงมีการปิดทองคำเปลวในตำแหน่งที่สำคัญ เช่น หมวก เสื้อคลุม เข็มขัด เป็นต้น อันเป็นจุดเด่นในงาน ประติมากรรมผ่านรูปเคารพที่ปรากฏสีทองในลวดลายเครื่องแต่งกายขององค์เทพ

4) ขั้นตอนการประจุกความหมายของธาตุ และมวลสาร ขึ้นอยู่กับความเชื่อของผู้ที่นำ กิมซึ้นไปบูชา ช่างแกะสลักกิมซึ้นจึงเจาะรูลึกไว้ที่ด้านหลังของกิมซึ้นเพื่อใช้ในการบรรจุธาตุ และมวลสารต่าง ๆ เพื่อให้ครบองค์ประกอบเบญจธาตุ ได้แก่ ไม้ ดิน น้ำ ไฟ และทอง โดยเชื่อว่า เป็นการเสริมพลังความศักดิ์สิทธิ์ ของกิมซึ้น มีการบรรจุดิน และโลหะต่าง ๆ เช่น เหล็ก ทองแดง เพชรพลอย ใยฮัน เป็นต้น เข้าไปในกิมซึ้น ดังที่ ยี่ เหล่าอินทร์ [14] ให้ข้อมูลว่า ผู้ที่จ้างแกะกิมซึ้นบางคนเชื่อว่า ในส่วนของธาตุดินต้องเป็นดินกลางหาหาดินที่ไม่มีเหล็กคาคลุม และเป็นดินที่ลอยขึ้นจากพื้นดินหรือดินของศาลเจ้าซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ธาตุน้ำ ได้มาจากน้ำฝนกลางแจ้ง หรือน้ำค้าง ส่วนธาตุทองได้มาจากแผ่นทองคำเหลว

5) กระบวนการสร้างความหมาย และการให้ความหมายของกิมซึ้นประติมากรรม รูปเคารพผ่านพื้นที่พิธีกรรม ก่อนนำกิมซึ้นไปบูชาต้องผ่านการประกอบพิธีเบิกเนตร เรียกว่า “เตี้ยม้งาน” เสมือนการทำพิธีเวทวิเศษ โดยเชื่อว่า ทำให้รูปแกะสลักไม่ธรรมดามีชีวิตชีวา กลายเป็นที่สถิตขององค์เทพ อย่างสมบูรณ์ พิธีเบิกเนตรกระทำโดย “ม้าทรง” หรือ “กีด่อง” เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ “ตัวกลาง” ระหว่างโลกมนุษย์ กับโลกสวรรค์ขององค์เทพ เป็นเสมือนสะพานเชื่อมโลกทั้งสอง โดยมีดิช่วงการประทับทรงจัดเป็นพิธีกรรมชั่ว ขณะหนึ่งของจิต ดวงวิญญาณขององค์เทพเข้าไปครอบครอง และมีอำนาจขณะประทับทรง เป็นช่วงการแสดง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์เทพที่เข้าไปมีอำนาจควบคุมจิตวิญญาณ และทับซ้อนภายในพื้นที่ร่างกายของมนุษย์ เพื่อการประกอบพิธีกรรมป้ายชิตแช่ในงานประเพณีกินผัก

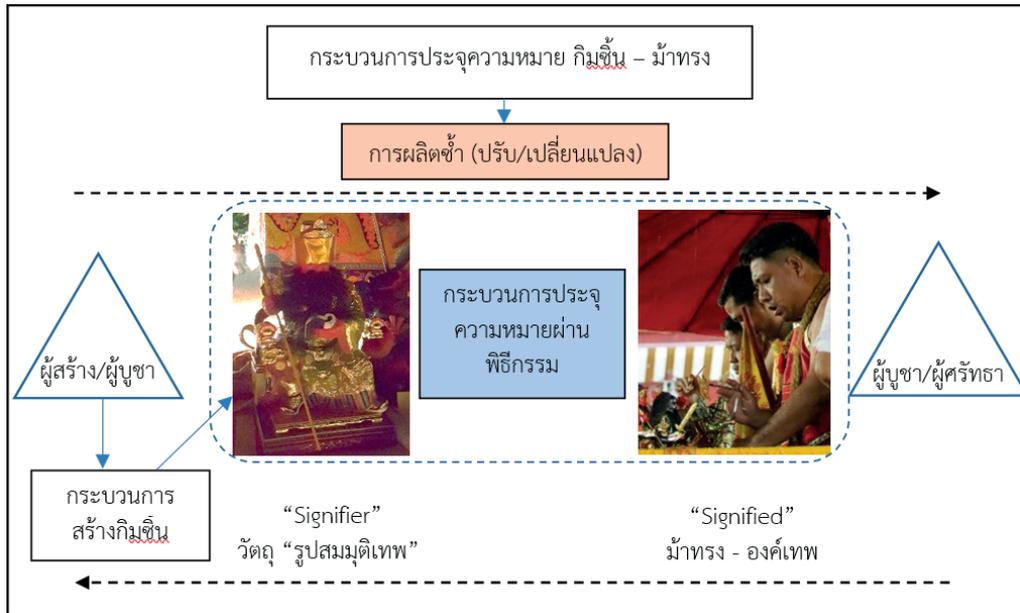
กระบวนการให้ความหมาย และประจุกความหมายกิมซึ้น ด้วยการอัญเชิญดวงวิญญาณ องค์เทพให้ประทับลงในกิมซึ้น เรียกว่า “ยิบสิน” ทำให้กิมซึ้นกลายเป็นรูปเคารพซึ่งเป็นตัวแทนความเป็นเทพ ที่มีพลังศักดิ์สิทธิ์ โดยองค์เทพที่ประทับร่างม้าทรง และฮวดแก้ว ซึ่งใช้กระจกเงาสะท้อนแสงไปยังกิมซึ้น เป็นการ เปิดแสงสว่าง เป็นการเปิดรับกระแสพลังจิตวิญญาณ (Soul) และใช้ฟูกันเงินในการแต้มจุดด้วย “อ่างอิมจู” เป็นหมึกสีแดง ตามตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ บนกิมซึ้น เช่น ตา หู จมูกปาก มือ เท้า เป็นต้น พร้อม ๆ ไปกับกร กล่าวคำเบิกเนตร

รูปแบบ และวิธีการของการนำเสนอประติมากรรมผ่านรูปเคารพเพื่อตอบสนองผู้ที่ เคารพบูชากิมซึ้นขององค์เทพ มีการถ่ายทอดเป็นนัยเชิงความหมายมายาคติกับความหมายสัญลักษณ์ที่สื่อทาง วัตถุรูปเคารพกิมซึ้นขององค์เทพ ดังนี้

- 1) ประติมากรรม เป็นเทคนิคที่แทนนัยยะของมายาคติ “วัตถุ” และวัตถุรูปเคารพ กลายความหมายทางสัญลักษณ์ “ความเป็นเทพ” ของ “กิมซึ้น” และฐานรองประติมากรรมแทนความหมายของ “พื้นที่ว่าง” (Space) ของสัญลักษณ์พื้นที่ของเทวโลก
- 2) มวลสารต่าง ๆ และทองคำเปลว เป็นวัสดุที่สื่อแทนความหมายทางสัญลักษณ์ และ มายาคติ “ความเชื่อ พิธีกรรม”

3) คติความเชื่อ ภูมิหลัง เหตุการณ์เรื่องราวขององค์เทพ สื่อแทนความหมายทางสัญลักษณ์ “แก่นสาร – เนื้อแท้ - ธรรม”

ดังนั้น กิมซิ่นจึงเป็นรูปแบบคติความเชื่อซึ่งเป็นเทวลักษณะทางอุดมคติในเชิงศิลปะทางสุนทรียภาพเฉพาะตัวที่ประกอบไปด้วยคุณค่าแห่งความงาม ความดี และความจริง อันเป็นลักษณะที่แสดงออกทางกายภาพในรูปสัญลักษณ์ นิ่ง สงบ แต่แฝงด้วยพลานุภาพด้านอารมณ์ ความรู้สึก และสุนทรียะดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กิมซิ่นกับกระบวนการประจุความหมาย

3. กิมซิ่น : บริบทในพื้นที่พิธีกรรมของงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต

กิมซิ่น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของศาลเจ้า ซึ่งเป็นพื้นที่สำหรับการประกอบพิธีกรรมร่วมกันของผู้คนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาต่อองค์เทพต่าง ๆ ทุกศาลเจ้า จึงมีกิมซิ่นขององค์เทพหลายองค์ ส่วนใหญ่เป็นกิมซิ่นองค์เทพที่ผู้คนทั่วไปรู้จักกันเป็นอย่างดี หรือองค์เทพที่มีความสำคัญสำหรับการประกอบพิธีกรรมหลัก ๆ เช่น องค์เทพเตียนฮู่ทงฮวนโฮ้ย องค์เทพตงตันทงฮวนโฮ้ย องค์เทพเฮียบเทียนไตเต้ เป็นต้น และอาจมีกิมซิ่นที่ไม่เป็นที่รู้จักของผู้คนมากันร่วมอยู่ด้วย ปรีดา เอกผล [15] ให้ข้อมูลว่า สามารถพบเห็นกิมซิ่นองค์เทพจำนวนมากทั้งที่รู้จัก และไม่รู้จัก รวมถึง ลักษณะขององค์เทพปางต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผัก โดยมีผู้คนอัญเชิญกิมซิ่นจากตัว (ແ່ນบูชา) ที่บ้านเรือนตนเอง ไปประดิษฐานไว้ที่ตัวของศาลเจ้า เป็นการนำกิมซิ่นเข้าร่วมงานประเพณีกินผักตลอดช่วงเวลา 9 วัน วันที่ 1- 9 เดือน 9 ตามจันทรคติจีน

ทั้งนี้ มีการอัญเชิญกิมซิ่นของผู้คนที่บูชาเข้าร่วมขบวนแห่ใน “พิธีกรรมอ้วกั๊ง” เพื่อไปประกอบพิธีกรรมเหยี่ยวเหยี่ยวหรืออัญเชิญไฟศักดิ์สิทธิ์ ที่มีกระทำให้ในพื้นที่สาธารณะบริเวณริมทะเลไปตามท้องถนนด้วย และ “พิธีกรรมโก้ยเหยี่ยว” (ลุยไฟ) มีการอัญเชิญกิมซิ่นขององค์เทพผู้เป็นประธานประดิษฐานบนตัวเช่นกัน ซึ่งเชื่อว่า

การนำгимขึ้นองค์เทพเข้าร่วมในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์เป็นการช่วยเพิ่มพละนาภาพให้องค์เทพที่สถิตอยู่ในгимขึ้นนั้นด้วย นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมในลัทธิพิธีของคนไทยเชื้อสายจีนผ่านพิธีกรรมในประเพณีกินผักที่ได้สร้างพื้นที่ของเกาะภูเกิดกลายเป็น “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” พื้นที่ประดิษฐ์เฉพาะเพื่อการประกอบพิธีกรรม

สรุปและการอภิปรายผล

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า กิมขึ้น วัตถุประสงค์ที่มาจากคติความเชื่อเรื่ององค์เทพ และคุณงามความดีเบื้องหลังของความเป็นมนุษย์หรือบุคคลสำคัญของแผ่นดิน จึงได้รับการยกย่องในฐานะ “ความเป็นเทพ” ซึ่งในจังหวัดภูเก็ตมีгимขึ้นจำนวนมาก ที่คนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนเคารพ ศรัทธา ซึ่งการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. กิมขึ้น : คติความเชื่อของคนจีน และคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาพบว่า กลุ่มคนจีนเป็นตัวแปรสำคัญต่อการสร้างสังคมในพื้นที่ในช่วงแห่งการสร้างตัวตนให้เกิดเป็นพื้นที่ทางอัตลักษณ์ที่ได้สรรสร้างคติความเชื่อองค์เทพต่าง ๆ หรือเฮี้ยวโหย้ (ผงรูป) และวัฒนธรรมประเพณีที่น่าติดตามทำให้เกิดเป็นรูปธรรมในพื้นที่ภูเก็ต และส่งต่อมายังลูกหลานที่ได้ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยของสังคม นำไปสู่การสร้างศาลเจ้าเล็ก ๆ และนำгимขึ้นองค์เทพประดิษฐานเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เพื่อการเคารพบูชา และการใช้ศาลเจ้าอันศักดิ์สิทธิ์เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมให้เป็นพื้นที่แห่งจินตนาการเพื่อรำลึกถึงอดีต โดยมีгимขึ้นขององค์เทพเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนซึ่งเป็นตำแหน่งศูนย์กลางของพิธีกรรม และประเพณี

2. กิมขึ้น : กระบวนการสร้างรูปลักษณ์ที่เป็นตัวหมาย และการประจุมความหมาย จากการศึกษาพบว่า “гимขึ้น” เป็นวัตถุมงคลในรูปแบบประติมากรรม มีลักษณะสามมิติ ลอยตัวที่ท้าวสุดจากไม้มงคล มีวิธีการผลิตหลากหลายรูปแบบ มีการ “ผลิตสร้าง” และ “การประจุ” ความหมายเชิง “สัญญาะ” โดยองค์เทพประทับทรงในม้าทรงเพื่อสร้างความหมายให้มีสถานะเป็นรูปเคารพที่เป็นเสมือนสมมุติเทพหรือตัวหมาย และตัวถูกหมายขององค์เทพเพื่อตอบสนองผู้ที่เคารพบูชาгимขึ้นขององค์เทพ ซึ่งได้ถ่ายทอดเป็นนัยเชิงความหมายมายาคติ “ความเชื่อ พิธีกรรม” กับความหมายสัญญาะที่สื่อเทวลักษณะทางอุดมคติ เพื่อก่อเกิดความเป็นเทพที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีพลังนาภาพให้แก่гимขึ้น

3. กิมขึ้น : บริบทในพื้นที่พิธีกรรมของงานประเพณีกินผักในจังหวัดภูเก็ต จากการศึกษาพบว่า กิมขึ้นเป็นศาสนวัตถุรูปเคารพซึ่งอยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางระหว่างโลกมนุษย์กับเทวโลก อันเป็นสัญลักษณ์ของการเคารพบูชา ความศรัทธาในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผักของจังหวัดภูเก็ต

ผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า ความเชื่อความศรัทธาต่อองค์เทพ ผสานกับความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้มีгимขึ้นจำนวนมากที่ประดิษฐานในบ้านเรือนผู้คน และในศาลเจ้าต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งгимขึ้นองค์เทพที่ผู้คนทั่วไปไม่เคยรู้จักมาก่อน และгимขึ้นที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป โดยมีบ้านหรือปาง และลวดลายองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปอย่างหลากหลาย อันเป็นสัญญาเฉพาะตัวขององค์เทพนั้น ๆ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีกินผัก กิมขึ้นถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องปรากฏบนตัวหรือแทนบูชา เพราะเป็นเสมือนตัวแทนขององค์เทพทั้งหลายในสรวงสวรรค์ที่มาเข้าร่วมในพิธีกรรม โดยгимขึ้นขององค์เทพที่มักปรากฏในทุก ๆ พิธีกรรม คือ กิมขึ้นองค์เทพตงด่านหงวนไส่ ถือว่าเป็นแม่ทัพกองกลาง และгимขึ้นขององค์เทพเตียนฮู่หงวนไส่ ผู้เป็นประธานการจัดงาน หรือгимขึ้นขององค์เทพที่ได้รับการมอบหมายให้เป็นประธานการจัดงานแทน นอกจากนี้ในพิธีอ้วแก้ง กิมขึ้นองค์เทพต่าง ๆ ถูกนำไปประดิษฐานบนไม้เท้าเปีย หรือเกี่ยวหามขนาดเล็ก

เพื่อให้ผู้คนทั่วไปได้ร่วมสักการะ และยังเป็นจุดเด่น (Highlight) ที่ผู้คนจำนวนมากมีการจุดประทัด

จากการศึกษากระบวนการสร้างตัวหมาย และการให้ความหมายของกิมซิ่นซึ่งเป็นประติมากรรมตัวแทนองค์เทพเจ้าของจีน ทั้งเทพในศาสนาเต๋า ขงจื้อ และพุทธศาสนานิกายมหายานที่บรรพบุรุษชาวจีนในจังหวัดภูเก็ตนำติดตัวมาเมื่อครั้งอพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ในเมืองภูเก็ต เพื่อการกราบไหว้บูชา จึงถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจผู้คนให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ด้วยเชื่อว่า องค์เทพช่วยคุ้มครองป้องกันภัย ดังนั้น กิมซิ่นประติมากรรมรูปเคารพถือเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะ การเป็นสัญลักษณ์แทนองค์เทพที่เคารพนับถือ สอดคล้องกับที่ อรรถศิริ ปาณินท์ [16] กล่าวถึงรูปสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่สื่อความหมายแทนคำพูด คำอวยพรว่า จีนเป็นชาติที่มีลักษณะที่น่าสนใจ และนำศึกษา เพราะจีนเป็นชาติที่มีอารยธรรม และวัฒนธรรมของตนเองมาเป็นระยะเวลาช้านาน แม้แต่รูปสัญลักษณ์ที่ปรากฏในวัดจีน เช่น วัดเล่งเน่ยยี่ ที่มีรูปสัตว์ “มังกร” ปรากฏอยู่จำนวนมาก ทั้งผนังของวิหาร ฐานที่ปูชาทุกแห่ง ยอดของซุ้มที่ประดิษฐานรูปของเทพก็มีลวดลายมังกรพันกันเต็มไปหมด ส่วนในพระอุโบสถมีรูปสัญลักษณ์มังกรปรากฏอยู่เช่นกัน ตั้งแต่เสา ผนัง เพดาน ฐานที่ปูชา ยอดของที่ปูชา และยังแทรกอยู่ในลวดลายอื่น ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะมังกรเป็นสัตว์สัญลักษณ์ของความเจริญ ความร่ำรวย ความมียศฐานบรรดาศักดิ์ ความเป็นอมตะ

การศึกษาครั้งนี้ยังสอดคล้องกับกระบวนการสร้างรูปเคารพจากการศึกษาของนุสรา จิตตเกษม [17] ว่า กระบวนการสร้างรูปเคารพที่สืบทอดตามคติความเชื่อผีบรรพบุรุษที่นับถือศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู และพุทธศาสนา ผ่านกระบวนการสร้างพิธีกรรมเช่นสรวง ฤกษ์ยาม และการสร้างความหมายผ่านบุคคล ทำให้ปรากฏเป็นรูปเคารพที่มีความหมาย แสดงถึงความนิยมในรูปแบบความงามที่ย้อนอดีตตามพุทธลักษณะ เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อแสดงรูปแทนพระพุทธรูปเจ้าด้วยการประกอบพิธีกรรมที่เชื่อว่า ทำให้รูปเคารพเกิดความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นพื้นที่แสดงตัวตนที่สะท้อนภาพของสังคมไทย และสอดคล้องกับการศึกษาของณัชชัญญา สุโกไส [18] เรื่อง “กระบวนการสร้างความหมายและมูลค่าของจุดความงามเทพในบริบทสังคมแบบพหุวัฒนธรรม” สรุปได้ว่า กระบวนการผลิตวัตถุมงคลจุดความงามเทพที่สื่อรูปสัญลักษณ์ และความหมายสัญลักษณ์ การใส่ความหมายว่า เป็นศักดิ์สิทธิ์ ชลิ่ง แต่รูปสัญลักษณ์ดังกล่าว คือ การใส่รหัสเพื่อการถอดความหมาย ซึ่งการถอดความหมายผู้ถอดความหมายย่อมได้ความหมายที่ต่างกัน จนกลายมาเป็นสินค้า และสินค้าเชิงสัญลักษณ์ และเปลี่ยนความหมายจากการเป็นเพียงสิ่งศักดิ์สิทธิ์สู่การเป็นสินค้าที่มีความศักดิ์สิทธิ์ เพิ่มมูลค่าให้กับวัตถุมงคลจุดความงามเทพในบริบททางเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช

กิมซิ่น ประติมากรรมรูปเคารพจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏบนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่แสดงออกผ่านความทรงจำ เรื่องราว และผ่านวัตถุทางวัฒนธรรมที่สามารถประกอบสร้างความมีตัวตนทั้งของปัจเจก และของชุมชน ทำให้เกิดแรงผลักดันให้กระตือรือร้นให้กระทำการอย่างร่วมกัน ทั้งนี้ เชื่อว่าได้ก่อให้เกิดประโยชน์ หรืออำนวยความสะดวกเป็นสิริมงคลแก่ตน และครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

1. กิมซิ่นองค์เทพเจ้าจีน นอกจากเป็นประติมากรรมรูปเคารพที่คนไทยเชื้อสายจีน และเชื้อสายอื่น ๆ ที่มีความศรัทธาจัดสร้างขึ้นไว้สักการะบูชาแล้ว ยังเป็นผลงานทางศิลปกรรมที่ทรงคุณค่า อันสื่อความหมาย ความงาม และสัญลักษณ์ที่น่าสนใจ โดยเฉพาะ การแกะสลักกิมซิ่นโดยช่างท้องถิ่นที่มีระเบียบแบบแผน และขั้นตอนตามความเชื่อ จึงควรส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้ อนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ และเพื่อสร้าง

อัตลักษณ์ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่นให้ปรากฏ และดำรงอยู่ตลอดไป

2. คติความเชื่อ พิธีกรรมของกระบวนการสร้างกิมซิ่น และการให้ความหมายของกิมซิ่น เป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพื้นที่พิธีกรรมในงานประเพณีกินผัก ที่เป็นประโยชน์ต่องานด้านต่าง ๆ ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความสัมพันธ์กันในสังคมไทย เช่น ประติมากรรม ภาษา พิธีกรรม เป็นต้น จึงควรมีการอนุรักษ์สืบสานให้ยังคงดำรงอยู่

3. ความเชื่อเป็นสิ่งที่มียุทธูปถัมภ์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน ดังจะเห็นว่า ความเชื่อที่มีมาเมื่อครั้งอดีตได้ส่งผลต่อการเกิดขึ้น และการดำรงอยู่ของประเพณีกินผักจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้ง ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามครรลองครองธรรม ตามแบบอย่างองค์เทพที่มีคุณงามความดีซึ่งอยู่เบื้องหลังความเป็นมนุษย์หรือการเป็นบุคคลสำคัญของแผ่นดิน ดังนั้น จึงควรปลูกฝังให้เยาวชนเห็นคุณค่าของความเชื่อที่นำไปสู่การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการหล่อหลอมจิตใจให้ผู้คนได้ประพฤติปฏิบัติตาม

เอกสารอ้างอิง

- [1] Boonmee, T. (2008). *Ferdinand de Saussure's Revolution of Postmodernism*. Bangkok: Vibhasa. (In Thai)
- [2] Soonpongsri, K. (2008). *Chinese Art History* (3rd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- [3] Santasombat, Y. (2005). *Power, Space and Ethnic Identities : Cultural Politics of Nation – State in Thai Society*. Chiang Mai: Faculty of Social Sciences. (In Thai)
- [4] Chuenpimonch, S. (Interviewee), Pinnukul, P. (Interviewer), Address: Jui Dtui Dtao Bo Geng Shrine, Ranong Road, Talat Nuea District, Mueang County, Phuke Provincet. October 8-10, 2018. (In Thai)
- [5] Manujantararat, S. (Interviewee), Pinnukul, P. (Interviewer), Address: Jui Dtui Dtao Bo Geng Shrine, Ranong Road, Talat Nuea District, Mueang County, Phuke Provincet. October 8-10, 2018. (In Thai)
- [6] Baudrillard, J. (1981). *Simulacres et Simulation*. Paris: Galilee.
- [7] Watanamahat, K. (2011). *Guide to Worshipping God* (3rd ed.). Bangkok: Sangsan Book. (In Thai)
- [8] Barthes, R., & Prachakul, N. (2008). *Myth*. Bangkok: kobfai. (In Thai)
- [9] Feungfusakul, A. (2003). *Identity, Theory and Conceptual Review*. Bangkok: The National Research Council of Thailand. (In Thai)
- [10] Singyabuth, S. (2003). *Visual Arts Review*. Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- [11] Rakyaw, C. (Interviewee), Pinnukul, P. (Interviewer), Address: Wichit Songkram Road, Kathu District, Kathu County, Phuke Provincet. December 25, 2018. (In Thai)
- [12] Buthlop, T. (Interviewee), Pinnukul, P. (Interviewer), Address: Tarn Tong Villa, Wichit District, Mueang County, Phuke Provincet. June 15, 2018. (In Thai)
- [13] Juntaronanont, N. (2003). *The Chinese Way*. Bangkok: praphansarn. (In Thai)

- [14] Lawin, Y. (Interviewee), Pinnukul, P. (Interviewer), Address: Sam-Ong Hu Shrine, Choeng Thale District, Thalang County, Phuket. Phuke Provincet. October 15-18, 2018. (In Thai)
- [15] Aekphol, P. (Interviewee), Pinnukul, P. (Interviewer), Address: Jui Dtui Dtao Bo Geng Shrine, Ranong Road, Talat Nuea District, Mueang County, Phuke Provincet. October 15-16, 2018. (In Thai)
- [16] Panin, O. (1987). The symbolism Represents Various Meanings in Chinese Temples, *NAJUA: Architecture, Design and Built Environment Faculty of Architecture*, 7, 80-104. (In Thai)
- [17] Jitakasem, N. (2015). *Significance Creation for Gigantic Religious Object of Worship Between 1991-2014*. Unpublished Ph.D. Dissertation. Burapha University. (In Thai)
- [18] Suksai, N. (2009). *The process of meaning and value creations of Jatuakamramathep in the contexts of commercial society*. Unpublished Master's Thesis. Walailak University. (In Thai)

การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์
ของการแสดงหมอลำของชาวไทยและหมอลำของชาวจีน¹
A Comparative Study of the Historical Development
Process of Thai Molam and Chinese Molun
Performing Arts¹

หลิว หมิง หัว^{2*} และเจริญชัย ชนไพโรจน์³
Liu Minghua^{2*} and Jarencchai Chonpairot³

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบหมอลำของไทยและหมอลำของจีน”

² นิสิตปริญญาเอก วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม 44150

³ ผศ.ดร., วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม 44150

¹ This article is part of the thesis, entitled "A Comparative Study of Thai Molam and Chinese Molun Performing Arts."

² Ph.D. candidate College of Music, Mahasarakham University, Mahasarakham, 44150, Thailand

³ Asst. Prof. Dr., College of Music, Mahasarakham University, Mahasarakham, 44150, Thailand

*Corresponding author: E-mail address: liuminghua1234@gamil.com

(Received: June 16, 2020; Revised: September 18, 2020; Accepted: October 14, 2020)

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบหมอลำของไทย และหมอลันของจีน ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาหมอลำเลือกพื้นที่แบบเจาะจง ในประเทศไทยศึกษาข้อมูลในมหาสารคาม ร้อยเอ็ดและขอนแก่น ส่วนในประเทศจีนเลือกพื้นที่ในเมืองจิ้งซี (Jingxi) เต๋อเป่า (Debao) และ บายซื่อ (Baise) ในมณฑลกว่างซี โดยใช้การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ศิลปิน นักวิชาการและผู้ฟัง ผลการวิจัยพบว่า ศิลปะการแสดงทั้งสองเกิดขึ้นในรูปแบบของการแสดงพื้นบ้านและสะท้อนรูปแบบการร้องเพลงของคนทั่วไปในท้องถิ่นและไม่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนในเรื่องดังกล่าว หมอลำของไทยมีการส่งผ่านจากลาวและเข้าสู่ชนชั้นสูงและเป็นที่ยอมรับของกษัตริย์ตั้งแต่ต้นซึ่งเป็นการสร้างเงื่อนไขที่สำคัญสำหรับการแพร่กระจายทั่วประเทศไทย ส่วนหมอลันของจีนเกิดขึ้นในหมู่บ้านของเมือง จิ้งซี (Jingxi) ในกว่างซี และแพร่กระจายเฉพาะในหมู่คนทั่วไปในท้องถิ่น คนที่มีฐานะไม่ชอบศิลปะการแสดงนี้ เป็นสาเหตุว่า เมื่อผู้นำไม่ยอมรับการแสดงพื้นบ้านนี้ จึงทำให้มีการเลือกปฏิบัติกับการแสดงดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถพัฒนาได้มากในอนาคต

คำสำคัญ: การเปรียบเทียบ พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ หมอลำ หมอลัน

Abstract

This article is part of the thesis study entitled, “A Comparative Study of Thai Morlam and Chinese Morlan”. The study employed the qualitative research methodology with the aim to compare the historical development of the performances in the areas selected purposively, namely in Mahasarakham, Roi-et and Khonkaen provinces in Thailand and in Jingxi, Debao and Baise cities in Guangxi region. The data were collected through interviews with experts, artists, scholars and audiences. The results revealed that both types of performances originated as folk performances and reflected the singing styles of the local people, and that no historical documents clearly recorded their origins. Thailand’s Morlam was passed on from Laos to the people in the upper class and was favored by Thai kings from the beginning, a key factor contributing to its widespread popularity in Thailand. China’s Morlan originated in a village in Jingxi city, Guangxi region, and was adopted by only the local people. It was not favored by the wealthy leaders. Such discriminating factor limited the future development of this form of performance in China.

Keywords: comparison, historical development process, Thai Molam, Chinese Molun

Introduction

The molam in northeastern Thailand is a very old form of local singing and a representative performance art. There is a kaen instrument accompaniment when singing. Because of war, ethnic relations and social development and many more. The molam in northeastern Thailand has been passed from Laos and gradually developed into the present form of expression [1].

The molun in China is a traditional folk rap art. It originated in Jingxi, Guangxi, and spread in Jingxi, Debao, Napo, Tian, Daxin, Tiandong and Tianyang. It is an art form used by the Zhuang people to judge the world, express feelings, talk about ancient times, self-entertainment, and enrich cultural life in production and life [2].

The Putai people in northeast Thailand and the Zhuang people in Guangxi, China have common ethnic origins. They have a close historical relationship since ancient times, and are close geographically. Moreover, there are many similar phenomena in cultural quality characteristics such as production type, living environment, language, pronunciation, grammar, ethnic beliefs, and customs, which proves that the similarities in the cultural characteristics of the two nations are not accidental [3].

PuTai and Zhuang have jointly created colorful local folk songs during their long working life and artistic practice. These local folk songs have a common development law in their development history, and also have their own development laws.

From the above reason shows that Zhuang people in Guangxi China There is a performance called Mor Lan, which has a name similar to the Mor Lam in northeastern Thailand (Isan). In addition, the Zhuang people are also close to the cultural aspects of various groups in the northeastern region of Thailand. As mentioned, the researcher is interested to compare the development of the history of the show called Mor Lan (Zhuang Performance) and Mo Lam of Isan people in the northeast region of Thailand.

This article will compare the historical development process of local folk songs that are very similar with the two-Molam in the northeast of Thailand and Molun in Guangxi, China, and finds out their similarities and differences.

Objectives

The purpose of this study is to compare the historical development of the two and find out if they are the same or different

Scope of the Study

1. Research area: Thai Molam, whose research base is located in Mahasarakham, Roi-et and Khon kaen provinces, with Mr. Jarernchai as the main data provider; Chinese Molun, the research base is located in Jingxi City and Debao County, Baise, Guangxi, China, with Mr. Lu Zhiwei as the main data provider.

2. In terms of research content, the purpose of this research is to analyze the historical process of the two, find out the differences between the two, and learn from each other to achieve common development.

3. Data collection period is from December 2018 to March 2020.

Methodology

1. For the data collection, the researcher studied books, textbooks, articles research studies and online information in order to gain basic data for the research. After that, the researcher selected the study area. Thai Molam research site is located in the three provinces of Mahasarakham, Roi-et and Khon kaen. Chinese Molun research site is located in Jingxi City and Debao County in Baise. In addition, the researcher selected 20 local residents to serve as additional informants in order to acquire the information stated in the objectives of the study.

2. After selecting the study area and informants, the researcher conducted the field study using the interview forms prepared for the key informant and other informants. The field visits were conducted according to the study plan. The first visit was to collect general information. In-depth information was gathered on subsequent visits. Ten more visits were made to fill the information gaps to meet all the aspects of the study's objectives.

3. Thai Molam's historical development process is closely integrated with the development of the times. It can be changed according to people's appreciation requirements and has formed a variety of performance forms. It is one of the most important entertainment methods in the northeast of Thailand. Chinese Molun was widely liked by the locals in the early days, but because it was not closely integrated with the development of the times, it began to gradually decline. Only people around 50 years old knew this form of performance. For the comparison of the historical development of the two, the researchers followed the recommendations of Thai and Chinese experts, and analyzed from the political, economic, cultural, ethnic, and religious aspects of the two countries, and combined Western music theory and musicology theory. Find out the reason for the difference between the two developments.

4. The researcher presented the data according to the study's one objectives: Provide data by comparing the historical development of Thai Molam and Chinese Molun.

Results

Based on field survey data, researchers based on suggestions from Thai and Chinese experts, Compare the political, economy, society, origin, performance form, stage effects and education from both of historical development process. The results are as follows.

1 the historical development process of Thai Molam

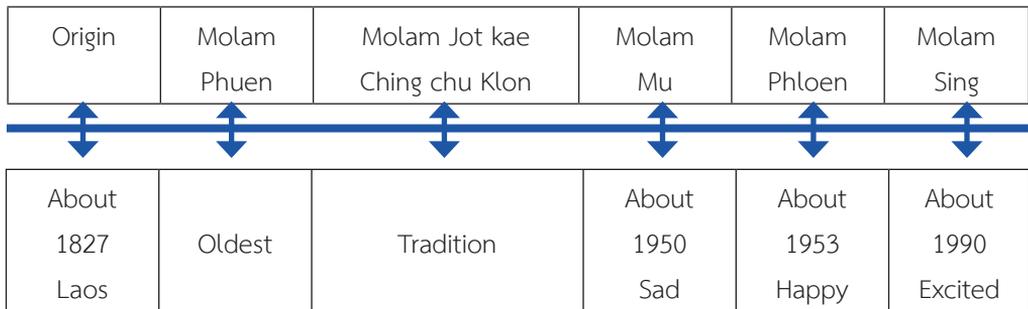

Figure 1 the historical development process of Thai Molam

From figure 1 show that Thai molam performing arts passed from Laos about 1827. With the development of society and economy, people's appreciation levels have started to change. Thai molam can change according to people's appreciation requirements and form stable performance forms, such as molam jokae, molam chingchu, molam mu, molam phlaen, molam sing, it is a very popular form of performance in northeastern Thailand today.

2. The historical development process of Chinese Molun

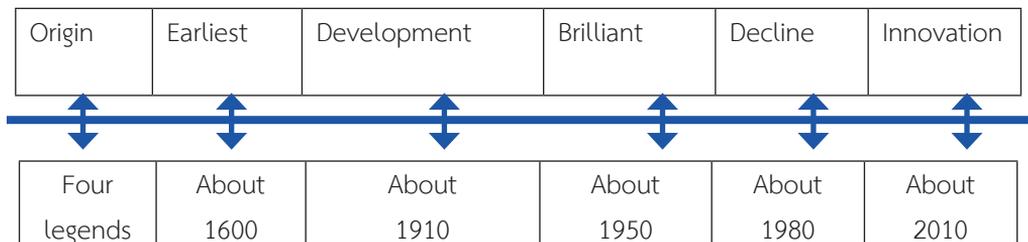

Figure 2 The historical development process of Chinese Molun

From figure 2 show that Chinese molun performing arts were formed around 1600, With the development of society and economy, people's appreciation levels have started to change, and the requirements have become higher and higher. The most primitive forms of expression cannot meet people's requirements, and it has not undergone great changes. Now, the local young people rarely know the molun. Only a small number of people around the age of 50 know it. This impact is small and even begins to decline.

From figure 1 and 2 we can analyze about history both of them are: Both arts are produced in folk and reflect the local singing form of ordinary local people.

Thai molam passed from Laos about 1827. It got the upper class and even the king's likes from the beginning, which created important conditions for its spread throughout Thailand. In the northeastern part of Thailand, there is still a ritual class "molam pifa". There is only Khaen instrumental accompaniment in the Thai molam pifa ritual activities. In particular, it can form a stable and new performance form according to the development of society.

Chinese molun was born in the village of Jingxi City and Debao country in Guangxi about 1600. It is only spread among the local ordinary people. From the beginning, the rich people do not like this performing arts. In Jingxi, Guangxi, China, boards. There are also ceremonial molun. The Chinese molun ritual activities include brass bells, fans and bamboo. They were not recognized by the officials at the beginning, resulting in a very slow future development.

3. Comparison and analysis

Political

The same: Both countries have freedom of belief.

The differences: Thailand molam has the support of national leaders, China molun has not received the support of national leaders, but has been encouraged by the Guangxi government.

The reason: Thailand is a Buddhist country. The earliest molam was closely related to people's beliefs. Although it came from Laos, the king and ordinary people at the time liked it very much, which provided the prerequisites for its stable development. China is a country of relatively free belief. People also pay attention to belief, but they believe more in science. There was a period of history when the government opposed superstitions and ghosts, and especially the wealthy did not like molun, causing molun to lose its most important support.

Transmission area

The same: Both arts are spread in relatively poor places, and foreign culture and music spread relatively slowly here. Both arts have innovated according to the development of the times.

The differences: Thailand molam has innovated according to the development of the times and formed a variety of performance methods. Chinese molun has reformed according to the development of the times and people's appreciation requirements, but it has not formed a stable and popular performance form. The integration of western popular music is still in its infancy.

The reason: The ethnic groups in northeastern Thailand are mainly Putai, and local customs, culture, and music are dominated by Putai. With the economic development, especially the western culture of northeast Thailand and music have entered. The Putai people can well accept Western music and form a variety of performance forms.

There are many ethnic groups in Guangxi, China, but mainly the Han nationality. Local customs, culture, and music are dominated by the Han nationality, causing many folk songs of the Zhuang nationality to be ignored. The Zhuang people were very passive in accepting Western music, which led to the very slow development of Molun.

Social status

The same: The government has encouraged the development of both and issued relevant certificates.

The differences: Thai molam has received more attention, the artist certificate issued by the king, and the people in the northeast of Thailand also respect molam artists very much. Chinese molun is just a certificate issued by the Guangxi government for the successor of the molun. Its purpose is to protect the molun. In particular, most people in Guangxi do not understand molun.

The reason: Molam singers have many opportunities to save money. As long as there are celebrations and festivals, there will be molam singers performing, and they will often see special molam performance, usually from 9 pm on the first day to 5 am the next day. The audience needs to sell tickets to enter the audience. During the performance, the audience feels that the actors perform well and will give tips. Because molam has a great influence in northeast Thailand and has a high social status, The king awarded a national artist certificate to the molam artists.

There are many ethnic groups in Guangxi, China. Various local folk songs give people a lot of choices, especially the love songs of male and female lovers are most popular. The earliest tone of molun is relatively low, which is inconsistent with the lively and festive appreciation requirements of the Chinese, which has caused society to not support molun. Molun singers have few opportunities to perform. To protect molun, The Guangxi government issued a certificate of inheritance to Molun artists, These policies are protective, but it is difficult to promote Molun's development.

Performance form

The same: Both are from a single man's singing, with the development of the times and the improvement of people's appreciation requirements, they have developed into multi-person singing, and there have been performances of male and female duets and multi-person singing. And both are developed from one instrument accompaniment to a variety of musical instruments for accompaniment.

The differences: The performance form of molam in Thailand is more diverse, especially the performance team that integrates with the drama even exceeds 100 people. Accompaniment instruments were first accompanied by Khaen and have continued to this day. The added accompaniment instruments are more abundant, especially the fusion of local instruments with Western popular instruments. Although Chinese molun has also made some changes to form a variety of performances, it cannot be a stable and systematic performance form. The number of performers is up to about 20. The accompaniment instruments first use Maguhu or Sanxian, and later add other local instruments, but the number relatively few, the main reason is that there is no fusion of local musical instruments and Western popular musical instruments.

The reason: The development of Thai molam is loved by local wealthy people and ordinary people. It can be adapted with the development of the times and people's requirements. The government also actively supports the development of Thai molam. In particular, the "molam sing" that was integrated with the West was very successful. It has become the most popular form of art performance in Northeast Thailand. The melody of Chinese molun is relatively low and sad, but it is only supported by the local ordinary people. The rich and the government don't like it. As the times evolved, some adaptations were made, but they were unsuccessful. Especially the fusion with Western music is still in its infancy, It can only be a small-scale performance.

Stage effects

The same: The earliest stage of both is relatively simple. With the development of the times, the stage has gradually become larger and more beautiful.

The differences: Thai molam is even bigger, the stage even has ten steps. Especially when performing a molam sing performance, the entire stage lighting effect is very bright. The background of the stage is brilliant, especially the sound effect is particularly good. Singing sounds can be heard from far away, plus shiny, modern and sexy costumes, presenting a gorgeous stage effect. The stage of the Chinese molun has developed from a very small scale to the present day. The stage has also changed to a certain extent, but the overall cannot be compared with Thai molam. The stage has no steps. Generally, a curtain is used as the background, and the scale is relatively small.

The reason: Thai molam art is very popular in northeastern Thailand, there are special performances, and tickets are required to watch large-scale molam performances. During the singing of molam singers, if the audience feels that they sing well, they will give tips, so the molam performance has the money to arrange the stage, and try to make the stage beautiful to attract the audience to enjoy. Chinese molun gradually declined, few people watched it,

Generally it is also watched by elderly people over 50 years old. The government gives appropriate subsidies, because the molun performance cannot save money, so the stage is relatively simple.

Education

The same: Both carry out singing activities in school,

The differences: Thai molam has been passed on very well in school, Many families take their children to the teacher's home where they study and live when their children are about 7 years old. There are molam courses in elementary schools, middle schools and universities in Northeast Thailand. Especially in universities, you can often see a lot of molam games and performances. There are also many molam artists teaching at home and leading a performance team to perform, formed a more systematic teaching model. Chinese molun has not yet formed a certain scale in the school. Molun artists have taken the initiative to go to the local elementary school to carry out molun's singing activities, but they cannot maintain stable and orderly teaching.

The reason: Thai molam art is very popular among people in Northeast Thailand. Molam singers have a high status in Northeast Thailand and can easily save money, so many young people are willing to learn. Chinese molun art is gradually declining locally, and there are few changing forms of performance, which seem to be relatively old. Today, only people around 50 are willing to watch, and students and young people do not like it.

Discussion

From a time perspective, Thai Molam performing arts passed from Laos about 1827. And Chinese ritual molun is produced in the villages of Jingxi City in Guangxi about 1280, Chinese molun performing arts were formed around 1600 [4]. The difference between the two has a history of more than 200 years. There is a possibility that both Chinese ritual molun and Laos have such ritual activities. In Laos, they merged with the instrument of Khaen to form a new form-Molam Pifa, and then formed the Molam performing arts according to the Molam Pifa and then spread it to Thailand [5].

With the development of society and economy, Thai molam has gradually emerged as a new form of performance. Molam Jotkae, Molam Chingchu, Molam Mu, Molam Phlaen, Molam Zing. In line with Khomkrich Karin [6] said that Thai Morlam must change the format of presentation. In order to not be lost like Morlam Atsajun, which is now beginning to disappear from Thai society. The reason was liked by the king at the time, and the rich also liked it. There are not many folk songs in other places in northeast Thailand. And Molam can meet people's appreciation requirements and make changes, so it has developed very well. The

Chinese molun has also been changed, but the effect is not good. The reason is that it has not received strong support from the government and rich people, especially in a period of history in China. It does not believe in ghosts and gods, and even more advocates science [7]. Especially rich people do not like this form of performance. And there are many local folk songs in Guangxi, People prefer this love song. Many of the above conditions caused not many people who like Chinese molun.

The differences that appear have a lot to do with the political, economic, cultural, belief, and appreciation requirements of the two countries. The research results could be used in the teaching and learning of the folksongs in Thailand and in China and for further research, it is recommended to compare the elements of Thai and Chinese local folk songs.

References:

- [1] Chonpairot, J. (2010). *Music of Northeast Thailand: Motemization and Creation of Traditional Music*. Mahasakham University. (In Thai)
- [2] Xiaoqin, L. (2014). *Viewing the Relationship between Zhuang and Thai Ethnic Groups from The Folk Singing Tradition Taking the comparison between the Chinese “Molun” and the Laos Thai “Molam”*. China.
- [3] Shengming, Q. (2003). *A Comparative Study of Zhuang and Thai National Traditional Culture (Volume 5)*. China
- [4] Terry, E. M. (1985). *Traditional music of the Lao: Kaen playing and Mawlum singing in Northeast Thailand*. U.S.A.
- [5] Chonpairot, J. (2004). “Arts of Creating a Lam Melody,” A Paper Presented at the 5th Academic Conference at the College of Music, Mahidol University, Salaya, Nakhon Prathom, 5-6 February. (In Thai)
- [6] Karin K. (2019). *Morlam Atsajun*. Department of Cultural Promotion. Thailand. (In Thai)
- [7] Ximu, F. (2006). *A Comparative Study of Traditional Music Culture between Zhuang and Thai*. Nanning Guangxi, China.

เพลงรองเง็ง เรียบเรียงสำหรับ ฟลาเมงโกกีตาร์¹ Rong-Ngeng Song Arranged for Flamenco Guitar Style¹

ทยา เตชะเสนี^{2*}
Taya Taychasy^{2*}

¹ ทุนอุดหนุนการวิจัยประเภทงานสร้างสรรค์งานศิลป์ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2562

² อ., สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 80280

¹ Research Scholarship Creative Art Level, National Research Council of Thailand 2019

² Lecturer, Music Department, of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, 80280, Thailand

*Corresponding author : E-mail address: boran_j@hotmail.com

(Received: May 7, 2020; Revised: September 25, 2020; Accepted: November 3, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยสร้างสรรค์ เพลงรองเง็ง เรียบเรียงสำหรับ ฟลาเมงโกกีตาร์ เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการวิจัยเพลงรองเง็งสำหรับกีตาร์คลาสสิก มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีของชาวมลายูให้เป็นที่รู้จักในรูปแบบของดนตรีสมัยนิยม รวมถึง การอธิบายแนวคิดการเรียบเรียงและการวิเคราะห์องค์ประกอบดนตรีในเชิงวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า การนำทำนองเพลง “ปู้เจ๊ะปี้ซัง” มาเรียบเรียงในรูปแบบของดนตรี ฟลาเมงโก โดยการใช้จังหวะที่เรียกว่า รุมบ้า ฟลาเมงโก การใช้เทคนิค กอลเปอ อัลซาปัว และอาพิดอ เพื่อให้เพลงมีความหลากหลายมากขึ้น การเปลี่ยนท่วงทำนองเสียงเมเจอร์เป็นท่วงทำนองเสียงไมเนอร์ในช่วงท่อนแปรทำนอง การดำเนินคอร์ดจากบันไดเสียงแบบฮาร์โมนิกไมเนอร์ ผลงานชิ้นนี้ผู้เรียบเรียงได้นำออกแสดงต่อสาธารณชนและบันทึกเป็นโน้ตดนตรีสากลเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการเรียบเรียงเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ ด้วยกีตาร์คลาสสิกในแบบดนตรีสมัยนิยม

คำสำคัญ: กีตาร์คลาสสิก ฟลาเมงโก อัลซาปัว

Abstract

This article presents creative research entitled Rong-Ngeng song for Flamenco guitars in order to publicize the Malaya music culture in the form of contemporary music and the arrangement concepts and the academically musical components by arranging the melodies of the “Poo Jo Pee Sang” song in the form of the flamenco music. The flamenco rumba style as well as the golpe alzapua and apido techniques were used in order to add the varieties into the song. The major keys were changed into the minor keys while interpreting the melodies. The chord progression was in the harmonic minor scale. This song was presented with the public show and recorded in the form of musical notes in order to provide benefits for people interested in arranging other folk songs with classic guitars in the form of contemporary music.

Keywords: Classical Guitar, Flamenco, Alzapua

บทนำ

ดนตรีพื้นบ้าน “รองเง็ง” เป็นการแสดงดนตรีของชาวมุสลิมในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย ใช้ประกอบการแสดงในงานพิธีการสำคัญ มีทำนองเพลงทั้งเร็วและช้า รูปแบบวงดนตรีประกอบด้วย รำมะนา 2-3 ใบ ซ้อง 2 ใบ แทมโบลิน 1 ชิ้น ไวโอลิน 1 คัน และแอกโคเดียน 1 ตัว ทำนองเพลงรองเง็งสร้างบรรยากาศในโอกาสได้อย่างดี การเต้นรำประกอบดนตรีรองเง็งสมัยโบราณเป็นที่นิยมในบ้านขุนนางหรือหรือเจ้าเมืองในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ที่บ้านพระยาพิพิธเสนามาตย์ เจ้าเมืองยะหริ่ง [1] สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2439- พ.ศ. 2448) มีการฝึกรองเง็งโดยหญิงสาวซึ่งเป็นข้าทาสบริวาร สำหรับต้อนรับแขกหรือในงานรื่นเริงหรืองานพิธีการ

ปัจจุบันการแสดงดนตรีร็อกเจ๋งมีข้อจำกัดด้านการแสดง เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดทางภาคใต้ ทำให้ความนิยมเริ่มน้อยลงตามกาลเวลา ผู้ที่สามารถเล่นดนตรีร็อกส่วนใหญ่เสียชีวิตจากโรคร้าย ส่วนนักดนตรีที่เหลือก็เป็นผู้สูงอายุ เยาวชนรุ่นใหม่ที่เคยโตก็ดำเนินชีวิตแบบสมัยใหม่ น้อยคนที่จะรู้ถึงรากเหง้าของวัฒนธรรมดนตรีของชาวมลายูเท่าที่ควร การนำเสนอดนตรีร็อกเจ๋งให้ออกสู่สังคมภายนอกจึงเป็นเพียงบางโอกาสเท่านั้น

การศึกษาดนตรีร็อกเจ๋งเชิงวิชาการดนตรีในปัจจุบันมีงานศึกษาเรียบเรียงที่บันทึกโน้ตสากลเอาไว้จำนวนมาก นักมานุษยวิทยาได้ลงพื้นที่ศึกษาทั้งประวัติของวงดนตรีร็อกเจ๋งแต่ละคณะเพื่อ สัมภาษณ์ถึงประวัติความเป็นมาและการสืบทอด ความแตกต่างของยุคสมัยของดนตรีร็อกเจ๋ง วงดนตรีร็อกเจ๋งที่มีชื่อเสียงได้แก่ วงอัสลีมาลา การสืบทอดแบบมุขปาฐะ การจับบันทึก การบันทึกภาพ และเสียง แต่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือต้องการให้ดนตรีพื้นบ้านคงอยู่เพื่อให้ผู้อื่นรู้จักหรือรับรู้ไว้ในเรื่องราวต่าง ๆ ถึงแม้ดนตรีนั้นจะไม่คงอยู่ในสภาพเดิม แต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นและเครื่องดนตรีในการนำเสนอที่เปรียบเสมือนการถนอมอาหารให้คงอยู่ในสภาพเดิมโดยวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่ โดยยึดหลักเดียวกันคือการทำให้อายุได้นานและไม่เสื่อมรสชาติ เมื่อนำมารับประทานแล้วยังคงรับรู้ว่าเป็นอาหารประเภทนั้นคืออะไร และสามารถทำให้คนอื่นรู้จักอาหารประเภทนั้นได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น เช่นเดียวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านต่าง ๆ โดยยึดองค์ประกอบหลักทางดนตรีโดยการถ่ายทอดด้วยวิธีการสร้างสรรค์งานใหม่ แต่ยังคงรับรู้ถึงความเป็นดนตรีพื้นบ้านแบบเดิมไว้

งานวิจัยสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นกรเรียบเรียงเพลงพื้นบ้านสำหรับกีตาร์คลาสสิก ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทดีดที่สามารถเล่นได้ทั้งแนวทำนอง เสียงประสาน และแนวเบส สามารถบรรเลงเพลงที่มีความนุ่มนวล และเพลงที่มีจังหวะสนุกตามเพลงต้นฉบับ รวมถึง การบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีชิ้นอื่นได้ รูปการบรรเลงของกีตาร์คลาสสิกมีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนทางด้านคีตลักษณ์และวิธีการบรรเลง ปัจจุบันกีตาร์คลาสสิกเป็นเครื่องดนตรีที่นิยมเล่นกันทั่วโลก รวมถึงในประเทศไทยด้วย กีตาร์คลาสสิกเป็นเครื่องดนตรีที่มีการเรียนการสอนในระดับต้นจนถึงระดับสูงในหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาที่มีการสอนวิชาดนตรีตะวันตก กีตาร์คลาสสิกถือเป็นต้นแบบของกีตาร์ที่พัฒนาไปสู่เทคนิคการเล่นกีตาร์ประเภทอื่น ๆ เช่น กีตาร์สายเหล็กและกีตาร์ไฟฟ้า ที่สามารถพัฒนาไปยังเทคนิคการเล่นที่หลากหลายมากขึ้น

แนวคิดเกี่ยวกับการสืบทอดและฟื้นฟูงานด้านดนตรีในเชิงสร้างสรรค์งานสร้างสรรค์ทางดนตรีครั้งนี้ มีแรงบันดาลใจจากการได้ฟังดนตรีร่วมสมัยที่เรียบเรียงสำหรับการเดี่ยวเครื่องดนตรีทั้งในและต่างประเทศ และตัวอย่างกลุ่มนักกีตาร์คลาสสิกในประเทศไทยที่จัดตั้งชมรมกีตาร์ลายไทยขึ้น โดยนำเพลงไทยเดิมมาเรียบเรียงสำหรับกีตาร์คลาสสิก ผู้เรียบเรียงมีแนวคิดว่าทำนองเพลงพื้นบ้านภาคใต้ของดนตรีร็อกเจ๋งมีทำนองที่มีความชัดเจน มีความไพเราะ จังหวะที่กระชับ สามารถนำมาเรียบเรียงในลักษณะของเครื่องดนตรีที่ตัวเองถนัด และเพื่อให้ผู้อื่นได้รู้จักถึงประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับดนตรีชาวมุสลิมในภาคใต้ผ่านทางเครื่องดนตรีกีตาร์คลาสสิก เครื่องดนตรีที่คนทั่วไปรู้จักกันอย่างกว้างขวาง เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้าน โดยเริ่มจากการใช้ทำนองซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักสำคัญมาทดลองศึกษา จากเดิมดนตรีร็อกเจ๋งใช้ไวโอลินและแมนโดลินเป็นเครื่องทำนองเพียงอย่างเดียวไม่สามารถสร้างคอร์ด หรือแนวเบสไปพร้อมๆกับแนวทำนองหลักได้ ดังนั้น กีตาร์คลาสสิกเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถนำเอาองค์ประกอบของดนตรีเช่น ทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของดนตรี มาพัฒนาหรือประยุกต์เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ

การสืบทอดหรืออนุรักษ์เพลง พื้นบ้านภาคใต้ด้วยกีตาร์คลาสสิก จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ให้เป็นที่รู้จักต่อคนทั่วไปมากยิ่งขึ้น โดยการเรียบเรียงกีตาร์คลาสสิกในรูปแบบการเดี่ยวและแสดงต่อที่สาธารณะ ห้องประชุม หรือนิทรรศการทางดนตรี พร้อมทั้ง การวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีดนตรีหรือวิธีการเล่นให้กับผู้ที่ต้องการศึกษา หรือนักศึกษาวิชาเครื่องสายสากลในระดับอุดมศึกษา สำหรับผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอนในรายวิชาสาขาที่ตาร์คลาสสิกแล้วนั้น งานเรียบเรียงชิ้นนี้จึงเป็นการสร้างแบบเรียน เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับสถานศึกษาที่มีการเรียนการสอนวิชาที่ตาร์คลาสสิก หรือแนวทางการเรียบเรียงดนตรีพื้นบ้านอื่น ๆ ที่จะเผยแพร่ต่อสาธารณชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1. เพื่อสร้างสรรค์งานเพลงพื้นบ้าน “รองเง็ง” เรียบเรียงสำหรับกีตาร์คลาสสิก
2. เพื่อวิเคราะห์เทคนิค และวิธีการ ในรูปแบบของของกีตาร์ฟلامงโก

ประโยชน์ของงานสร้างสรรค์

1. เกิดผลงานสร้างสรรค์ทางดนตรีแนวร่วมสมัย เพื่อสืบทอดวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของชาวมลายูทางภาคใต้โดยการเรียบเรียงผ่านกีตาร์คลาสสิกในรูปแบบการแสดงเดี่ยว นอกจากนี้ การบันทึกเป็นโน้ตดนตรีสากลสำหรับเผยแพร่วิธีการบรรเลงผลงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากขึ้น
2. เกิดองค์ความรู้และทักษะการปฏิบัติกีตาร์คลาสสิกจากเทคนิคที่ได้ศึกษาในการอธิบายในชิ้นงาน ซึ่งผู้ศึกษาจะเกิดความชำนาญทางการปฏิบัติ และการสร้างงานประเภทความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นตัวอย่างในการเรียบเรียงเพลงประเภทอื่น ๆ ทั้งแนวคิดและการวิเคราะห์จากการใช้ทฤษฎีของดนตรีตะวันตก

วิธีการวิจัย

ในขั้นตอนการเรียบเรียงเพลงครั้งนี้ผู้วิจัยการคัดเลือกเพลงรองเง็งที่มีจังหวะและความเร็วเหมาะสม มีแนวทำนองที่สามารถเรียงสำหรับกีตาร์ เพื่อถอดเป็นโน้ตดนตรีสากลและหาตำแหน่งของตัวโน้ตบนเฟรตของกีตาร์ จากนั้นจึงหาชิ้นคู่ที่มีความไพเราะ การวางคอร์ด และการวางระบบนิ้ว เมื่อเรียบเรียงในส่วนของท่านองเพลงแล้ว จึงบันทึกโน้ตกีตาร์คลาสสิกลงในโปรแกรมซีบิเลียส เพื่อวิเคราะห์ตรวจสอบ หลังจากนั้นจึงทำการบันทึกเสียงและทำการแก้ไขโน้ต และบันทึกโน้ตลงในโปรแกรมซีบิเลียส เพื่อเขียนในรูปแบบงานวิจัยเพื่อสรุปและรายงานผล

บททวนวรรณกรรม

รองเง็งหรือรองเง็ง เป็นศิลปะเต้นรำพื้นเมืองของชาวมลายู ที่มีความสวยงามทั้งลีลา การเคลื่อนไหวของเท้า มือ ลำตัว และกายแต่งกาย คู่ชายหญิง กล่าวกันว่าการเล่นรองเง็งสมัยโบราณเป็นที่นิยมในบ้านขุนนางหรือเจ้าเมืองใน 4 จังหวัดชายแดนใต้ เช่นที่รายะห์หรือพระพิพิธเสนามัตย์ เจ้าเมืองยะห์ห์ สมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2439 - พ.ศ. 2449 มีหญิงสาวซึ่งเป็นข้าทาสบริวารฝึกร้องเง็งเพื่อไว้ต้อนรับแขกหรืองานรื่นเริงหรืองานพระราชพิธีต่าง ๆ เป็นประจำ

ด้านการปรับเปลี่ยนรูปแบบเพลงพื้นบ้านรองเง็ง เกศแก้ว บุญรัตน์ [2] จากการศึกษาในงานวิทยานิพนธ์ ที่มุ่งศึกษาคณะบุหลันธานี ตำบลยามู อำเภอยะห์ห์ จังหวัดปัตตานีพบว่า รองเง็ง คือศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีประวัติและพัฒนาการมานาน มีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมตะวันตก

ออกและวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งเห็นได้จากเครื่องดนตรี บทเพลง และทำนอง ร้องเง้ ได้รับความนิยมมากขึ้น และแพร่กระจายเข้าสู่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายหลังมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงให้เข้ากับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านบริเวณนั้นโดยยังคงรักษาเอกลักษณ์ดนตรีพื้นบ้านร้องเง้ออันสวยงาม ดั่งอดีตได้เป็นอย่างดี

ณัฐวัฒน์ โฆษิตติขยพันธ์ [3] ได้ศึกษาเรียบเรียงงานทางการเรียบเรียงกีตาร์คลาสสิกที่นำมาเรียบเรียงสำหรับการเล่นเดี่ยวเพื่อใช้ในการสอนวิชากีตาร์คลาสสิกในระดับกลาง โดยคัดเลือกเพลงที่ได้รับความนิยมตามสมัย ในช่วงปี พ.ศ. 2558-พ.ศ.-2550 จำนวน 10 เพลง โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างแรงจูงใจและแก้ปัญหาการเรียนในรูปแบบเดิมของนักเรียนกีตาร์ที่ต้องเล่นเฉพาะเพลงคลาสสิก และสร้างสื่อการเรียนการสอนประเภท บทเพลงสำหรับกีตาร์คลาสสิก ผลของการเรียบเรียงพบว่า การนำเพลงสมัยนิยมมาเรียบเรียงด้วยกีตาร์คลาสสิกนั้นสร้างแรงจูงใจในการเรียนกีตาร์คลาสสิกได้มากขึ้น ดังนั้นผู้เรียบเรียงมีความเห็นว่า การดัดแปลงหรือเรียบเรียงเพลงนั้นสามารถมีส่วนช่วยในการพัฒนาการเล่นกีตาร์คลาสสิกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การศึกษาเกี่ยวกับการเรียบเรียงเพลงไทยเรื่อง Arrangement of Thai Traditional Music in Classical Guitar Style โดยใช้หลักการทางดนตรีสากลเข้ามาทำงานในเรื่องของการสร้างทำนอง โดยงานเรียบเรียงของ ศรายุทธ [4] ได้ศึกษาพัฒนาการของกีตาร์คลาสสิกในสังคมไทย รวมทั้งการเรียบเรียงเพลงไทยของศิลปินตามแนวกีตาร์คลาสสิกจำนวน 7 ท่าน ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ในประเทศไทยจะไม่มีหนังสือตำราที่เกี่ยวกับหลักการประพันธ์หรือเรียบเรียงเสียงประสานสำหรับกีตาร์คลาสสิก แต่กลุ่มนักกีตาร์คลาสสิกของประเทศไทยมีผลงานการเรียบเรียงเสียงประสานโดยใช้หลักการทางทฤษฎีดนตรีทั่วไปเท่าที่มีอยู่มาใช้ในการเรียบเรียงและได้เผยแพร่ออกสู่สังคม สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของนักกีตาร์คลาสสิกของประเทศไทยที่นำเอาทำนองเพลงไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติมาเรียบเรียงสร้างสิ่งใหม่ที่ประสานกันได้อย่างดี ทั้งยังให้แนวคิดวิธีการสร้างเสียงประสาน การออกแบบวิธีการเล่น ของกีตาร์คลาสสิก ที่นำมาใช้ในบทเพลง เพื่อให้ให้นักกีตาร์คลาสสิกรุ่นหลัง สามารถนำแนวทางการคิดมาใช้เรียบเรียงเป็นผลงานของตนเองได้

ส่วนในเรื่องของพัฒนาการทางวิชาการทฤษฎีดนตรีที่มุ่งเน้นเรื่องการใช้เสียงประสาน การสอดแทรกแนวทำนอง หลักการประพันธ์เพลง และการเรียบเรียงเสียงเพลงพบว่า มีทฤษฎีดนตรีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นหลายทฤษฎี ผลของการศึกษาของ วีระชาติ เปรमानนท์ [5] อธิบายไว้ว่าทฤษฎีดนตรีแนวใหม่เหล่านี้ เกิดขึ้นจากการผสมผสานทฤษฎีดนตรีตะวันตกร่วมกับทฤษฎีดนตรีของไทยที่มีการประยุกต์ และพัฒนารูปแบบทางดนตรีทำให้เกิดผลงานทางดนตรีที่มีสำเนียงดนตรีในแบบตะวันตก

แนวคิดเรื่องงานสร้างสรรค์

แนวคิดการสร้างสรรค์เพลงพื้นบ้านภาคใต้ขึ้นนี้เป็นความคิดเชิงศิลปะ และสุนทรีย์ทางดนตรี ซึ่งคำว่า “ความคิดสร้างสรรค์” เป็นคำประสมระหว่างคำว่า “ความคิด” กับคำว่า “สร้างสรรค์” คำว่า “ความคิด” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “thinking” มีความหมายว่า “การทำให้ปรากฏเป็นรูปหรือประกอบให้เป็นรูปหรือเป็นเรื่องขึ้นในใจหรือหมายถึงการใคร่ครวญ การไตร่ตรอง หรือหมายถึงการมุ่งหมาย การตั้งใจ หรือหมายถึงการนึก การคิดและจินตนาการต่าง ๆ” [6]

ประโยชน์ของงานสร้างสรรค์ด้านดนตรีชิ้นนี้เป็นงานที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนทางดนตรีตามที่ ลักษณะ บำรุงญาติ [7] ได้อธิบายในรายงานเรียบเรียงเรื่องการสังเคราะห์งานเรียบเรียงหรืองานสร้างสรรค์ และการนำเสนอผลงานเรียบเรียงไปใช้ให้เกิดประโยชน์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ งานสร้างสรรค์

หมายถึง การบริหารการจัดการความรู้จากผลงานเรียบเรียงหรืองานสร้างสรรค์ เพื่อเผยแพร่ไปยังอาจารย์ นักศึกษา วงการวิชาการหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจน ชุมชนเป้าหมายที่จะนำไปใช้ประโยชน์ เป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับทุกสถาบันอุดมศึกษา ดังนั้น สถาบันต้องจัดระบบส่งเสริมสนับสนุนให้มีการรวบรวม เผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในทรัพย์สินทางปัญญาจากงานเรียบเรียงหรืองานสร้างสรรค์อย่างเหมาะสมกับผู้ใช้แต่ละกลุ่ม

งานเรียบเรียงอย่างถูกต้องสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการประยุกต์ใช้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีหลักฐานปรากฏชัดเจนถึงการนำไปใช้จนก่อให้เกิดประโยชน์ได้อย่าง ชัดเจนตามวัตถุประสงค์ หรือได้รับการรับรองการใช้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์หรือ การรับรองหรือการตรวจรับงานโดยหน่วยงานภายนอกสถานศึกษา

ทำนองเพลงต้นฉบับ

ผู้วิจัยพบว่า บุโง๊ะปั้ง เป็นภาษามลายู แปลว่า “ยอดใบตองที่ปลิวไหว” เป็นทำนองเพลงเก่าแก่ ของชาวมลายู เนื้อร้องที่เป็นภาษามลายูมีใจความที่บรรยายถึงการปลิวไหวของยอดใบตองยามเมื่อโดน ลมพัด เมื่อมีการแสดงการเต้นรำประกอบ ทำเด่นรำของเพลงนี้จะเน้นการเล่นเท้าและการโยกตัวคล้ายใบตอง ที่โดนลม เพลงบุโง๊ะปั้งใช้ในการแสดงสำหรับการเล่นช่วงขึ้นรายการแสดงหรือเล่นต่อจากเพลงจังหวะช้า ทำนอง ที่สมบูรณ์ของเพลงบุโง๊ะปั้งถูกบันทึกโดยนักไวโอลินผู้สืบทอดดนตรีพื้นบ้าน ชื่อนายซาเดร์ แวเต็ง ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) ปี พ.ศ. 2536 โครงสร้างของเพลงแบ่งเป็นแบบสองตอน ในการ เรียบเรียงทำนองเพลงนี้ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมก่อนการแปลทำนอง การใช้เทคนิคของกีตาร์คลาสสิกและการเปลี่ยน กุญแจเสียง มีความยาวของเพลงทั้งหมดประมาณ 3 นาที บันทึกในอัตราจังหวะ 2/4 ในกุญแจเสียงหลัก E เมเจอร์ และการเปลี่ยนกุญแจเสียงช่วงท้ายเพลง E ไมเนอร์ โดยบรรเลงในรูปแบบดนตรีฟลามงโกและ จังหวะรุมบ้า ฟลามงโก

Tempo 117 **A**

6

12

17

แนวคิด และการวิเคราะห์

ผู้วิจัยได้แนวคิดการบรรเลงจากนักกีตาร์คลาสสิกชาวตูนิเซียชื่อ Roland Dyens (ค.ศ.1955 - ค.ศ. 2016) นักกีตาร์ผู้นำเพลงพื้นเมืองของชาวยุโรปมาบรรเลงด้วยเทคนิคของกีตาร์คลาสสิกอย่างกลมกลืน ผู้วิจัยเรียบเรียงเพลงบุโจ๊ะปิงซ์ด้วยอัตราความเร็วประมาณ 117 bpm ซึ่งเป็นความเร็วในแบบเพลงเต้นรำในอัตราจังหวะ 2/4 สำหรับการเรียบเรียงงานชิ้นนี้ผู้วิจัยเลือกใช้จังหวะแบบรุมบ้าฟลามิงโก ซึ่งเป็นเทคนิคการตีในดนตรีแบบฟลามิงโกมาแต่งเติมในช่วงท้ายพร้อมการเปลี่ยนท่วงเสียง จากตัวอย่างด้านล่างเป็นการอธิบายสังคีตลักษณะโดยรวมของเพลง โดยการบรรเลง ท่อน A ตามด้วยท่อน B และส่งเข้าหาท่อน A ที่เป็นการแปรทำนอง และย้อนกลับมาท่อน B อีกครั้งก่อนจะมีการเปลี่ยนท่วงเสียงในรูปแบบดนตรีฟลามิงโกจนจบเพลง

A B A variation B Outro Flamenco

การเรียบเรียงทำนอง A

การเรียบเรียงทำนอง A ของเพลงบุโจ๊ะปิงซ์ (จากห้องที่ 1 จนถึงห้องที่ 16) เป็นการดำเนินคอร์ดในประโยคแรกเมื่ออธิบายตามลำดับคอร์ดได้แก่คอร์ด I-IV-V-I-V-I-I-I และประโยคที่สอง I-IV-V-I-V-V-I-I โดยประโยคที่ 2 มีการเปลี่ยนคอร์ดลำดับที่ I เป็นคอร์ดที่ V เพื่อส่งเข้าหาคอร์ดที่ 1 ในห้องสุดท้ายของประโยคทำนองหลักเริ่มต้นจากปิ๊กอัพโน้ตที่ส่งเข้าหาคอร์ด E เมเจอร์ของจังหวะที่ 1 ในรูปการจับคอร์ดแบบ C#m7/E หรือการใช้โน้ตตัว E เป็นเสียงเบส ทำนองหลักจะอยู่ที่นิ้วชี้ของมือซ้ายที่กดโน้ตตัว G# ด้วยโน้ตเข้บตีหนึ่งชั้น การจับคอร์ดจะอยู่ในรูปคอร์ด E เมเจอร์ การตีดีดจะใช้การสะกดโน้ตที่ละตัวโน้ตเพื่อเกิดความชัดของโน้ตซึ่งจะพบการตีดีดประเภทนี้หลายตำแหน่งของเพลง การกดคอร์ด E เมเจอร์ที่อธิบายเอาไว้ในตัวอย่างด้านล่างจะทำให้ผู้เล่นกดโน้ตในคอร์ด A เมเจอร์ที่อยู่ในห้องถัดไปได้ง่ายเนื่องจากคอร์ด A เมเจอร์ มีโน้ตตัว F# เป็นโน้ตทำนองหลักที่วางอยู่ในระยะใกล้ โดยเป็นการเคลื่อนโน้ตจากโน้ตตัว E บนสายกีตาร์เส้นที่ 2 ช่องที่ 5 แนวระยะใกล้และโน้ตอื่น ๆ ในคอร์ด A เมเจอร์ เป็นการเคลื่อนที่จากคอร์ด I - IV ซึ่งผู้เรียบเรียงได้กำหนดการวางนิ้วที่สามารถเคลื่อนที่สะดวกต่อผู้บรรเลง ทำให้เสียงมีความกลมกลืนและต่อเนื่อง

A

Guitar

การเรียบเรียงท่อน B

ท่อน B (ห้องที่ 18-ห้องที่ 32) เป็นการดำเนินคอร์ด V7-I-I-V-V-I-I โดยจังหวะที่หนึ่งของห้องที่ 18 ผู้วิจัยใช้คอร์ด A7 โดยเพิ่มโน้ตตัว G บนสายเปล่าสายที่ 3 และใช้คอร์ด E เมเจอร์ในช่วงจังหวะที่ 2 ต่อเนื่องไปยังห้องที่ 19 ในตำแหน่งการจับคอร์ดที่ต่อเนื่องไปถึงจังหวะที่หนึ่งของห้องที่ 19 ห้องที่ 20-21 เป็นคอร์ด E เมเจอร์ โดยเล่นแบบกระจายโน้ตและมีทำนองหลักอยู่บนสายเปิด จนถึงห้องที่ 22-23 ผู้วิจัยใช้คอร์ด B7 ซึ่งใช้โน้ตจากทำนองหลักของเพลงลงบนคอร์ด B7 ซึ่งเป็นคอร์ดที่ทำหน้าที่หยุดพักหรือส่งไปยังคอร์ดที่ E เมเจอร์ที่เป็นคอร์ดจบในประโยคแรกของท่อน B

The image shows two staves of musical notation for section B. The first staff, labeled 'B', covers measures 18 to 21. It features a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The melody is written on the staff with various fingerings and accents. The bass line is indicated by chord diagrams below the staff: A7 (with a G on the 3rd string), E major, B7, and E major. The second staff, labeled 'C II', covers measures 22 to 23. It continues the melody and bass line with an E major chord and a B7 chord.

แปลทำนอง ท่อน A

การแปลทำนองในท่อน A ผู้วิจัยใช้คอร์ด E เมเจอร์ที่เล่นด้วยอัตราจังหวะตัวดำทั้งสองจังหวะ ตามด้วยคอร์ด B7 ใช้โน้ตแปลทำนองโดยการใช้โน้ตตัว G# ด้วยการใช้นิ้วที่ 4 ในการเกี่ยวสายเพื่อเล่นเทคนิค Pull-Off ไปยังโน้ตตัว F# และเล่นเทคนิค Hammer-On กลับมาที่โน้ต G# อีกครั้ง ตามด้วยคอร์ดที่หนึ่งคือ คอร์ด E เมเจอร์ ในห้องที่ 36-37 ทั้งสองห้อง โดยในห้องที่ 37 เป็นการเล่นโน้ตแบบกระจายคอร์ดหรือการอาเปจีโอ (Arpeggio)

A variation

The image shows a single staff of musical notation for section A variation, measures 34 to 37. It features a treble clef and a key signature of two sharps (F# and C#). The melody is written on the staff with various fingerings and accents. The bass line is indicated by chord diagrams below the staff: E major, B7, E major, and B7.

แปลทำนอง ท่อน B

การแปลทำนองท่อน B เริ่มจากห้องที่ 52 โดยเล่นด้วยเพิ่มโน้ตคู่ 3 เพื่อเพิ่มเสียงประสานในการแปลทำนอง และการเล่นแบบอาเปจีโอเพื่อกระจายโน้ตในคอร์ด E เมเจอร์ ในห้องที่ 53 และคอร์ด B7 ที่เล่นด้วยการอาเปจีโอ โน้ตแบบเชปต์สองชั้น ในห้องที่ 55 การใช้มือขวาในการเล่นโน้ตเป็นรูปแบบการตีคของ Fernando Sor (ค.ศ. 1778 - ค.ศ. 1839) นักกีตาร์คลาสสิกในยุคโรแมนติกที่ให้ความสำคัญกับการตีคมือขวามีอิทธิพลต่อนักกีตาร์คลาสสิกในยุคต่อมา ผู้วิจัยจึงนำวิธีการดังกล่าวมาเรียบเรียงในทำนองของเพลงนี้ เพื่อเป็นการพัฒนาการตีคแบบกระจายคอร์ดสำหรับกีตาร์คลาสสิก

♩ II -----

ท่อนแปลทำนองในท้องที่ 62 เป็นการเล่นด้วยคอร์ด B7 ใช้โน้ตทำนองในแนวเสียงสูง จากโน้ตตัว F# ไปยังโน้ตตัว B ซึ่งใช้การบาร์คอร์ดหรือใช้นิ้วชี้มือซ้ายในการทาบลงบนสาย และใช้นิ้วที่ 4 หรือนิ้วก้อยในการไล่โน้ตที่เหลือ โดยใช้แนวเบสในแนวตรงกันข้าม จากโน้ตตัว B ไปยังโน้ตตัว A โดยการใช้นิ้วเปิด ส่วนแนวทำนองหลักในท้องที่ 62-63 จะอยู่บนสายกีตาร์เส้นที่ 1 ซึ่งเป็นระดับเสียงสูงที่จะทำให้ได้ยินเสียงทำนองหลักที่ชัดเจน

การเปลี่ยนท่วงทำนองในท่อนแปลทำนอง

การเปลี่ยนท่วงทำนองเพลงบูโจะปีซังในท่อนแปลทำนอง ผู้วิจัยได้เปลี่ยนท่วงทำนอง E เมเจอร์เป็นท่วงทำนอง E ไมเนอร์ในท้องที่ 66 ด้วยการดำเนินคอร์ด ii7-V7-ii7-ii7-iv7-V7 โดยเริ่มจากท้องที่ 66 จนถึงท่อนจบของเพลง ความแตกต่างของทำนองและเสียงประสานจะอยู่บนคอร์ด B7 หรือคอร์ดดอมินันท์ของท่วงทำนอง E ไมเนอร์ การเปลี่ยนคอร์ดบนบีกอัทโน้ตจึงหะยกของท้องที่ 65 โดยใช้โน้ตตัว G บนสายเปล่าเส้นที่ 3 เพื่อเป็นโน้ตที่เริ่มเปลี่ยนท่วงทำนองไปยังคอร์ด E ไมเนอร์ในท้องที่ 66 และท้องที่ 67 บนคอร์ด B7 ในช่องที่ 1 เป็นตำแหน่งที่จะทำให้สามารถใช้โน้ตตัว E ในสายเปล่าเส้นที่ 1 ได้อย่างเหมาะสม ในท้องที่ 70 ผู้วิจัยใช้คอร์ด Am โดยมีการแปลทำนองจากการใช้นิ้วก้อยเกี่ยวที่โน้ตตัว F# บนสายที่ 1 และสะบัดโน้ตในซิปต์หนึ่งซิปต์เพื่อเป็นโน้ตผ่านไปยังตัว E ในสายเปล่าเส้นที่ 1

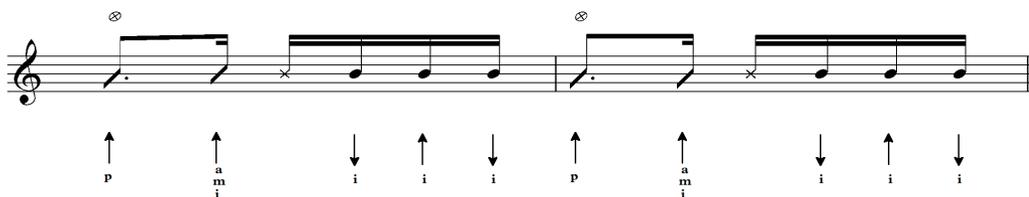
เทคนิคฟลามังโกสำหรับเพลงรองเง็ง

เทคนิคที่เพิ่มเติมสำหรับการบรรเลงในรูปแบบฟลามังโก นอกจากผู้วิจัยนำบันไดเสียงไมเนอร์ ฮาร์โมนิกมาเพิ่มสีสันในการแปลแนวทำนองแล้ว เพื่อให้ภาพรวมดนตรีมีความไพเราะมากขึ้น การนำเทคนิค การตีรูปแบบฟลามังโกจะทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบปฏิบัติคีตารคลาสสิกทางด้านกล่อมเนื้อมือขวา เทคนิค ในการใช้มือขวาจากการตีแบบฟลามังโกเป็นเทคนิคที่จะต้องใช้เวลาคล่องตัว ดังตัวอย่างบทเพลงคลาสสิก ในยุคสมัยต่าง ๆ มีนักคีตารที่มีชื่อเสียงเช่น Joaquín Rodrigo (ค.ศ. 1901- ค.ศ.1999) ใช้เทคนิคการตีแบบ ฟลามังโกในบทเพลง Concierto de Aranjuez หรือเพลง Tres Piezas Españolas สำหรับเพลงรองเง็ง ภาคใต้นั้น ผู้เรียบเรียงได้ปรับเปลี่ยนท่วงทำนองในท่อนเพลงที่เหมาะสม แต่ยังคงความเป็นทำนองแบบ พื้นบ้านเดิมเอาไว้

ความหมายของดนตรีฟลามังโก (flamenco) หมายถึงดนตรีและเพลงขับร้อง ใช้ประกอบการเต้น ระบายของชาวยิปซีซึ่งมีเชื้อสายดั้งเดิมจากอินเดีย เป็นพวกชนเผ่าเร่ร่อน ส่วนใหญ่อยู่ในสเปน การเต้นมีลีลา ระบายเลียนแบบท่านกกระเรียน มีต้น ดนตรีฟลามังโกพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 19 ในดินแดนทางใต้ของสเปน ที่เรียกว่าอันดาลูเซีย [8] นิยมบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีคีตารคลาสสิก ปัจจุบันดนตรีฟลามังโกมีอิทธิพลต่อการ เรียบเพลงคลาสสิกต่อนักคีตารในยุคต่อมา

การใช้จังหวะรุมบ้าฟลามังโกบนเพลงปูเีจะปีซัง

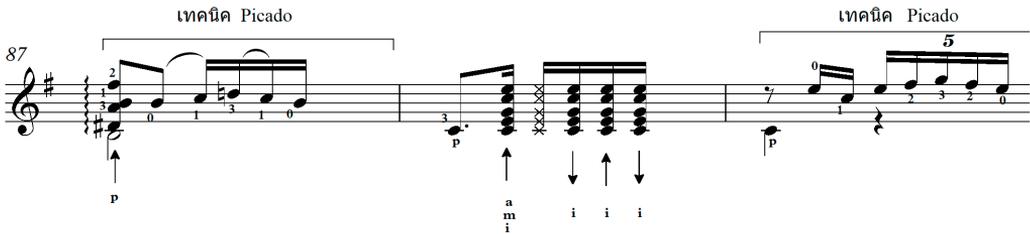
จังหวะแบบรุมบ้า ฟลามังโก (Rumba Flamenco Rhythm) เป็นการนำจังหวะรุมบ้าที่เรียกว่า “Tresillo” ของชาวพื้นเมืองชาวสเปนที่ได้รับความนิยมในช่วง ค.ศ. 1920- ค.ศ. 1950 ชาวสเปนนำจังหวะ นี้มาใช้กับเทคนิคการตีของคีตารฟลามังโกจึงเรียกว่า “จังหวะรุมบ้าฟลามังโก” ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาใน จังหวะและเทคนิคอื่นๆ การบรรเลงคีตารแบบฟลามังโก โดยส่วนใหญ่จะเล่นด้วยคีตาร 2 ตัวขึ้นไป โดยให้ คีตารตัวหนึ่งเล่นแนวทำนองและคีตารตัวที่สองจะเล่นคอร์โดในจังหวะรุมบ้า ซึ่งใช้โครงสร้างแบบตอนเดียวที่ เรียบง่าย จังหวะรุมบ้าฟลามังโกจะใช้ร่วมกับเทคนิคอื่น ๆ ที่สอดแทรกอยู่ตลอดเพลง ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวะ ดังกล่าวเพื่อทำให้นดนตรีรองเง็งมีสำเนียงแบบสเปนหรือประเทศแถบอาหรับ ปัจจุบันการสร้างดนตรีแบบร่วมสมัย นิยมใช้จังหวะประเภทนี้มาผสมในแนวดนตรี ฟิวชั่นแจ๊ส และลาตินแจ๊สอีกด้วย

เทคนิคคอกอลเป

การแปลทำนองด้วยการตีฟลามังโก โดยเทคนิคคอกอลเป (Golpe) เป็นเทคนิคการตีประเภทหนึ่งของจังหวะรุมบ้าจากตัวอย่างโน้ตด้านล่างบนห้องที่ 75 จะอธิบายถึงการใช้นิ้วหัวแม่มือ (p) ของมือขวาตีคอกอลเปสายกีตารจากเส้นที่ 6 ลงไป บนคอร์โด Em ในจังหวะเดียวกันให้ใช้นิ้วนางของมือขวาเคาะลงบนผิวหน้าไม้ของ ตัวกีตารด้วยความเร็ว ซึ่งจะตรงกับจังหวะตกในจังหวะที่หนึ่งไปพร้อมกัน จากนั้นใช้นิ้ว i-m-a ตีคอกอลเปสาย ทั้งหมดลงไป (i-m-a เป็นสัญลักษณ์ของนิ้วมือขวา i=นิ้วชี้ m=นิ้วกลาง a=นิ้วนาง) และใช้นิ้วมือของมือขวา

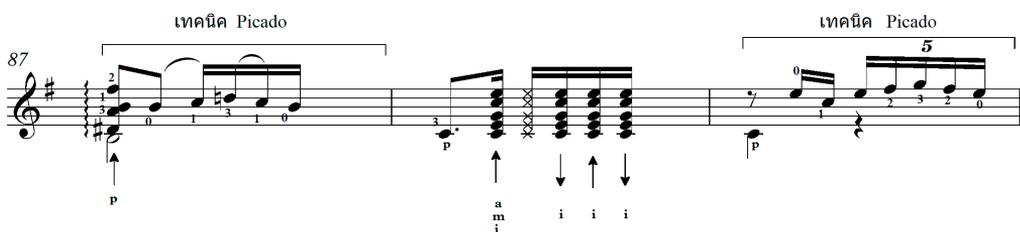
กดลง บริเวณสายกีตาร์ทั้ง 6 เส้นเพื่อไม่ให้เกิดเสียงในช่วงขณะ จากตัวอย่างจังหวะที่สองในห้องที่ 75 ซึ่งเขียนด้วยสัญลักษณ์กากบาทในจังหวะที่ 2 ของห้องที่ 75 ตามตัวอย่างด้านล่าง เมื่อใช้มือปิดเพื่อไม่ให้เกิดเสียงแล้วใช้นิ้วชี้ของมือขวาตีคสลับขึ้นลงในอัตราจังหวะเข็บบัต 2 ชั้นตามรูปตัวอย่างในห้องที่ 75 และห้องที่ 76 เป็นเทคนิคแบบ “พิคาโด” ที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป โดยทั้ง 2 เทคนิคนี้นิยมใช้เล่นสลับกัน

เทคนิคพิคาโด

เทคนิคพิคาโด (Picado) เป็นหนึ่งในเทคนิคเบื้องต้นในการเล่นกีตาร์แบบฟลามงโก เป็นวิธีในการเล่นทำนองรวมกับเทคนิคการเล่นอื่น ๆ เทคนิคพิคาโดมีความโดดเด่นเมื่อเล่นในทำนองด้วยความเร็ว หากผู้เล่นมีลักษณะของปลายเล็บมือขวาที่มีความยาวในระดับหนึ่ง เมื่อตีด้วยเทคนิคนี้จะทำให้ทำนองมีความชัดมากขึ้น การตีจะใช้ นิ้ว a-m-i หรือ นิ้ว i-m ขึ้นอยู่กับความเร็วและความชำนาญของผู้เล่น การวางตำแหน่งของข้อมือขวาควรวางห่างจากตัวกีตาร์ประมาณ 10 เซนติเมตร เพื่อสะดวกในการเปลี่ยนลักษณะการวางข้อมือ เนื่องจากการเล่นกีตาร์แบบฟลามงโกมีการเคลื่อนไหวของข้อมือขวาอยู่เสมอ

การสร้างทำนองโดยใช้เทคนิคพิคาโดลงบนคอร์ด B7 จากตัวอย่างด้านล่างบนห้องที่ 87 ใช้การเกี่ยวสายเปล่าสายที่ 2 ที่โน้ตตัว B C และ D การใช้กลุ่มโน้ตในบันไดเสียงแบบ E ไมเนอร์ ฮาร์โมนิก ทำให้ได้ลักษณะเสียงแบบดนตรีสเปนนิช และในห้องที่ 89 ผู้วิจัยใช้คอร์ด C major ซึ่งเป็นคอร์ดลำดับที่ 6 ของบันไดเสียง E ไมเนอร์ฮาร์โมนิก โดยใช้โน้ตในบันไดเสียง C เมเจอร์ และเพิ่มโน้ตตัว F# ลงไปซึ่งจะทำให้ได้สำเนียงแบบดนตรีฟลามงโกมากขึ้น

เทคนิค อัลซาปัว

ในห้องที่ 85 และห้องที่ 91 ผู้เรียบเรียงใช้เทคนิค “อัลซาปัว” (Alzapua) บนคอร์ด Am ซึ่งเป็นคอร์ดลำดับที่ 4 ของบันไดเสียง E ไมเนอร์ฮาร์โมนิก เทคนิคอัลซาปัว เป็นการตีทำนองโดยใช้นิ้วหัวแม่มือของมือขวาตีบนสายเบสด้วยความเร็วในลักษณะตีขึ้นและลงสลับกัน การตีบนสายกีตาร์ลักษณะนี้คล้ายการตีโดยใช้อุปกรณ์ที่เรียกว่าปิ๊กกีตาร์ซึ่งทำให้เกิดความเร็วในการเล่นทำนอง ทำให้ทำนองมีความไพเราะและความกระชับมากขึ้น โดยทั่วไปนิยมเล่นในสัดส่วนโน้ตสามพยางค์ การใช้เทคนิคอัลซาปัวจะเล่นไป

พร้อมกับเทคนิคอื่นเช่นเทคนิคคอกอลเป สำหรับเทคนิคนี้กล่าวโดยสรุป อัลซาปัวคือการเล่นโน้ตทำนองด้วยนิ้วหัวแม่มือบนสายเสียงต่ำเพื่อเกิดความแข็งแรงของทำนองเพลง

เทคนิค Alzapua

การเล่นอัลซาปัว บนคอร์ด Am

เทคนิค Alzapua

การเล่นอัลซาปัวบนคอร์ด B7

ทำนองท่อนจบ

ท่อนจบของเพลงเป็นการนำท่อนแรกของการตีแบบบรูมาขึ้นมาเล่นซ้ำอีกครั้ง เริ่มจากห้องที่ 93 ถึงห้องที่ 104 โดยมีทำนองซ้ำบนห้องที่ 100 โดยการใช้คอร์ด Em - Am - B7- Em - Em โดยการเล่นซ้ำประมาณ 2 รอบ ด้วยเทคนิคการเกี่ยวสายที่โน้ต F# บนคอร์ด Am และการเกี่ยวสายบนโน้ตตัว D# บนคอร์ด B7 โดยการบารหรือใช้นิ้วชี้มือสายทาบในช่องที่สองตามสัญลักษณ์ที่กำหนดไว้ ในห้องที่ 102 เมื่อถึงห้องที่ 103 จึงเล่นเทคนิคคอกอลเปอีกครั้งด้วยคอร์ด Em และด้วยจบด้วยคอร์ดเดิม โดยการใช้นิ้วหัวแม่มือลากจากสายบนลงมาถึงสายเส้นที่ 1

สรุปผลและอภิปราย

การเรียบเรียงเพลงปูเ็จะปั้งสำหรับงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ผู้เรียบเรียงได้เลือกใช้โน้ต การดำเนินคอร์ด และเทคนิคต่าง ๆ เพื่อทำให้มีความกลมกลืนกับทำนองต้นฉบับ การจัดระบบนิ้วเพื่อให้ง่ายต่อการบรรเลง การเลือกตำแหน่งโน้ตทำนองหลักให้อยู่ในระดับเสียงสูงเพื่อความชัดเจนของโน้ต การใช้แนวประสานและขั้นคู่ที่เสริมแต่งทำนองให้มีสีสันจะต้องมีความสัมพันธ์กับทำนองหลัก เพื่อให้เกิดความไพเราะในแบบของกีตาร์คลาสสิก

ความสำคัญในการนำทำนองเพลงจากดนตรีพื้นบ้านมาบรรเลงด้วยกีตาร์คลาสสิก มีข้อสังเกตถึงความแตกต่างของเครื่องดนตรีคือ การบรรเลงเพลงที่ถูกแต่งขึ้นจากกีตาร์คลาสสิกโดยตรง กับการบรรเลงกีตาร์คลาสสิกที่นำทำนองเพลงที่แต่งขึ้นจากเครื่องดนตรีอื่น เช่น ไวโอลิน เปียโน เซลโล่ ทำให้มีความยากและง่ายจากการกำหนดทางนิ้วที่ต่างกัน เนื่องจากบทเพลงที่ถูกแต่งขึ้นสำหรับกีตาร์คลาสสิก สามารถกำหนดการวางนิ้วในแบบของกีตาร์เอาไว้ได้อย่างลงตัว แต่เมื่อนำทำนองเพลงจากเครื่องดนตรีอื่น เช่น แซกโซโฟน เปียโน เซลโล่ มาบรรเลงโดยกีตาร์นั้น ทำให้ผู้เรียบเรียงกำหนดระบบการวางนิ้วสำหรับเพลงที่นำมาเรียบเรียง เนื่องจากไม่ได้ถูกกำหนดจากระบบการจัดวางนิ้วของกีตาร์คลาสสิกโดยตรง ตัวอย่างบทเพลงของ Francisco Tarrega (ค.ศ. 1852 - ค.ศ.1909) นักกีตาร์กีตาร์คลาสสิกยุคโรแมนติกที่มีอิทธิพลต่อนักกีตาร์ในยุคหลังในบทเพลงชื่อ "ลากริมมา" หรือเพลง "เรกูเอร์ โดสเดลา อาลัมบรา" ที่แต่งขึ้นจากกีตาร์คลาสสิก มีการวางระบบทางนิ้วที่เหมาะสม มีความแตกต่างกับบทเพลง "กราโวท" ของ Johann Sebastian Bach (ค.ศ.1685 - ค.ศ.1750) นักออร์แกนในยุคบาโรค เมื่อถูกนำมาบรรเลงในกีตาร์คลาสสิก จึงมีความแตกต่างกับเพลงสำหรับกีตาร์คลาสสิกโดยตรง เพราะผู้เรียบเรียงจะต้องนำทำนองที่แต่งมาจากเครื่องดนตรีออร์แกน มาเรียบเรียงสำหรับกีตาร์คลาสสิก โดยใช้ระบบทางนิ้วที่ต่างจากเพลงที่แต่งจากกีตาร์โดยตรง ดังนั้นการเรียบเรียงบทเพลงสำหรับกีตาร์คลาสสิก จึงมีความยากง่ายแตกต่างกันในเรื่องของระบบนิ้ว เพลงปูเ็จะปั้งในงานวิจัยชิ้นนี้เป็น การนำทำนองเพลงที่มาจากไวโอลินมาปรับให้เป็นทางนิ้วที่ในแบบของกีตาร์คลาสสิก จึงมีระบบนิ้วที่ต่างจากเพลงที่แต่งขึ้นจากเพลงเฉพาะกีตาร์โดยตรง

การวางตำแหน่งคอร์ดเพลงพื้นบ้านปูเ็จะปั้งจะต้องสัมพันธ์กับการเคลื่อนนิ้วที่ง่าย มีการเคลื่อนที่ของขั้นคู่เสียงในระยะใกล้ ไม่ควรกระโดดออกห่างจากกลุ่มของการจับจับคอร์ด กีตาร์คลาสสิกเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถเล่นได้ทั้งทำนอง คอร์ด และเบส โดยมีเฟรตสำหรับเพิ่มลระดับเสียงสูงต่ำ วิธีการเปลี่ยนโน้ตสามารถเคลื่อนที่ไปทั่วเฟรตกีตาร์โดยใช้วิธีการจับโน้ตหรือรูปคอร์ดที่เหมือนกัน เมื่อต้องการเปลี่ยนคอร์ดทำโดยเคลื่อนนิ้วบนเฟรตกีตาร์ แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงในเรื่องของทักษะนั้น จะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของตำแหน่งของโน้ตบนเฟรตกีตาร์ทั้งหมด ประโยชน์ของการทราบถึงระดับเสียงที่เหมือนกันบนเฟรตกีตาร์นั้น ทำให้ผู้บรรเลงตำแหน่งโน้ตที่มีความแตกต่างกัน การเรียบเรียงเพลงพื้นบ้านรองเง็งครั้งนี้ผู้เรียบเรียงได้เลือกตำแหน่งของโน้ตที่หลากหลาย ซึ่งจะทำให้เกิดโทนเสียงที่ต่างกัน

ความเด่นชัดที่มาจากบันไดเสียงแบบ ไมเนอร์ฮาร์โมนิค สามารถทำให้ผู้เรียบเรียงนำเอาดนตรีแบบดนตรีพื้นเมืองชาวสเปนซึ่งมีประวัติศาสตร์ร่วมกันทางด้านอารยธรรม ในอดีตชาวมุสลิมเคยปกครองดินแดนแถบสเปน จึงทำให้มีวัฒนธรรมดนตรีผสมผสานกันมายาวนาน องค์ประกอบของดนตรีมีความคล้ายกัน ผู้วิจัยเพียงแต่งเพิ่มแนวเสียงประสานให้กับทำนอง เทคนิคต่าง ๆ และการเพิ่มการแปลทำนองและท่อนเพลง และรูปแบบการนำเสนอในอีกรูปแบบหนึ่งและพบว่า งานสร้างสรรค์นั้นทำให้ดนตรีมีชีวิตหรือน่าสนใจมากขึ้นจากการคิดหรือทดลองของหลักการเทคนิคทางดนตรีกับเสียงประสานต่าง ๆ ผู้วิจัยมีการนำดนตรีรองเง็งมา

เพิ่มเติมด้วยการแปลทำนองและนำกีตาร์คลาสสิกมาบรรเลงนั้น มีความคล้ายกับเพลงคลาสสิกในยุคสมัยที่ใช้ต้นรำของฝรั่งเศสในยุคศตวรรษที่ 18 ที่เรียกว่ามินูเอ็ต (minuet) หรือจิก (Gigue) ซึ่งเป็นเพลงต้นรำขนาดเล็ก เป็นส่วนหนึ่งของเพลงสวีต (Suite) หรือดนตรีชนพื้นเมืองแถบยุโรป เช่น ดนตรีเซลติก ดนตรีฟลามังโกของสเปน ซึ่งสำหรับทำนองเพลงรองเง็งเป็นดนตรีสำหรับต้นรำที่พบในแถบเอเชีย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าดนตรีทั้งสองมีหน้าและมืองค์ประกอบของดนตรีไม่ต่างกัน

งานเรียบเรียงชิ้นนี้ จำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนระดับเสียงเพื่อให้สะดวกต่อการเล่น จึงต้องใช้หลักการเรื่องการเปลี่ยนระดับเสียง [9] หลักการทฤษฎีดนตรีตะวันตกในแสดงถึง ในเรื่องของกุญแจไว้วว่า กุญแจเสียงมีความสำคัญมากต่อดนตรีที่อยู่ในระบบโทนาลิตี (Tonality) นักแต่งเพลงในยุคบาโรกจนถึงยุคโรแมนติก เกือบทั้งหมดจะต้องกำหนดกุญแจเสียงในเบื้องต้นก่อนที่จะสร้างทำนองและเสียงประสานต่อไป ดนตรีที่อยู่ในระบบโทนาลิตีนี้จึงถูกเรียกว่า ระบบอิงกุญแจเสียง ซึ่งในแต่ละกุญแจเสียงนั้นจะมีโน้ตโทนิคอันเป็นโน้ตที่สำคัญที่สุดและมีโน้ตดอมีแนนท์ที่มีความสำคัญรองลงมา โดยระบบอิงกุญแจเสียงนี้จะมีเฉพาะเมเจอร์และไมเนอร์เท่านั้น บทเพลงหนึ่งจะต้องมีกุญแจเสียงหลักของเพลงเสมอ แต่อาจมีการเปลี่ยนกุญแจเสียงที่เกิดขึ้นในเพลงได้ และมักจะวนกลับมาที่กุญแจเสียงเดิมในตอนท้ายของเพลง

จังหวะและทำนองที่มีสำเนียงแบบขวามลายูบนเครื่องดนตรีตะวันตกประเภทกีตาร์คลาสสิก สามารถรักษาทำนองเดิมเอาไว้ส่วนหนึ่งถึงแม้มีการปรับเปลี่ยนทำนองบางส่วน การเพิ่มเทคนิคการบรรเลงสามารถพัฒนาทักษะการฝึกปฏิบัติกีตาร์คลาสสิกสามารถชักจูงผู้ที่สนใจให้สามารถจับต้องดนตรีของขวามลายูได้ ทั้งเรื่องราวประวัติความเป็นมาและตัวเพลง ทำให้ดึงดูดความสนใจเรื่องของประวัติศาสตร์ของขวามลายูที่มีปฏิสัมพันธ์กับชนชาติตะวันตก การถ่ายโอนทางวัฒนธรรมการเป็นอยู่ ซึ่งมีดนตรีเป็นส่วนหนึ่ง ผู้วิจัยซึ่งเป็นชาวพุทธมีความสนใจและชื่นชมเพลงรองเง็งของชาวไทยเชื้อสายมุสลิมที่มีความทำนองที่ไพเราะและเป็นสุนทรีย์ยะทางดนตรีจึงต้องการเผยแพร่ดนตรีรองเง็งให้เป็นที่รู้จักและเข้าถึง วัฒนธรรมดนตรีอื่น

การนำเสนอผลงานเพลงบูโง๊ะปี่ซึ่งสำหรับกีตาร์คลาสสิกครั้งนี้ได้ เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงผลงานที่ผู้วิจัยได้จัดขึ้นภายใต้ชื่อชุดการแสดงว่า “เส้นเสียงสำเนียงใต้” วันที่ 18 เมษายน 2562 ณ หอประชุมภัคดีดำรงฤทธิ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เวลา 13.00-15.30 นาฬิกา โดยการนำเพลงรองเง็งที่เรียบเรียงสำหรับกีตาร์คลาสสิกจำนวน 7 เพลง ซึ่งนำเสนอทั้งรูปแบบการเดี่ยว ดุเอ็ต ทริโอ และควินเต็ต และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมชมการแสดงได้ซักถามแนวคิดและข้อสงสัยในการเรียบเรียงเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียบเรียงเพลงสำหรับกีตาร์คลาสสิกต่อไป

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการสื่อสารถึงผู้ที่สนใจในการเรียบเรียงดนตรีพื้นบ้านประเภทอื่นว่า ดนตรีพื้นบ้านสามารถนำมาเรียบเรียงด้วยทักษะทางดนตรีที่ต้นฉบับและนำไปใช้ศึกษาในมุมมองของการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลและเชิงดนตรีวิชาการ ด้านการนำเสนอการแสดงดนตรีในรูปแบบดนตรีร่วมสมัย ควรมีความแปลกใหม่หรือความคิดเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำดนตรีแบบเดิมมานำเสนอในรูปแบบใหม่โดยไม่ให้เสียความเป็นต้นฉบับ และมีความสากล ความทันสมัย ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงชิ้นงานได้ การนำไปใช้จะต้องพัฒนาต่อยอดได้ เช่น การนำเพลงรองเง็งไปประยุกต์กับเครื่องดนตรีอื่น ๆ เพื่อให้เกิดรูปแบบการนำเสนอที่แปลกใหม่ เพราะดนตรีที่มีคุณค่าถึงแม้จะมีระยะเวลาเพียงใด เมื่อนำกลับมานำเสนอในรูปแบบ

แบบดนตรีร่วมสมัยจะทำให้น่าสนใจมากขึ้น ผู้ที่ศึกษาหรือสนใจการสร้างสรรค์งานควรนำเสนอการเรียบเรียงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้ ในรูปแบบวงอื่น ๆ เช่น ออร์เคสตราหรือวงปิกแบนด์

งานวิจัยดนตรีเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างผลงานดนตรีที่นำศาสตร์ทางดนตรีหลายแขนงมาบูรณาการ เช่น มานุษยดุริยางควิทยา ดนตรีปฏิบัติ ทฤษฎีดนตรีตะวันตก ทฤษฎีดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันในเชิงปฏิบัติดนตรี ข้อเสนอแนะในการต่อยอดงานครั้งนี้ ผู้ที่ต้องการทำวิจัยในงานต่อไปนั้น ควรคำนึงเรื่องบทบาทของดนตรีที่ทำอะไรที่ดนตรีจะไม่เกิดประโยชน์แค่เพียงนักดนตรีเท่านั้น แต่ควรนำดนตรีไปใช้กับบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับวงการดนตรี เช่น การนำดนตรีพื้นบ้านมาเรียบเรียงสำหรับดนตรีบำบัดเช่น ดนตรีสำหรับการนอนหลับ ดนตรีสำหรับการพักผ่อน ผู้ป่วย ดนตรีสำหรับผู้สูงอายุ การประพันธ์ดนตรีบำบัดสำหรับสตรีตั้งครรภ์จากทำนองเพลงพื้นบ้าน โดยมีการวิจัยและวัดผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- 1] Chumpengpan, P. (2005). *Southern art and culture: On geography. archeology history art, language, culture, folk customs complete with the South city story*. 1st edition, Bangkok: Suwiriyasarn.
- [2] Boonyaratanang, K. (2010). *Music education Rongngeng Faculty of Bulun Tani Yamu Subdistrict, Yaring District Pattani Province*. Master Thesis. Master of Science (Anthropology). Bangkok: Graduate Srinakharinwirot University.
- [3] Kositdiyanan, N. (2008). *Composing of popular Thai songs for classical guitar. Middle class Master's thesis*. Music Program, College Mahidol University.
- [4] Sarayut, A. (2000). *Arrangemants of Thai tradition music in classical guitar style*. Thesis, M.A. (Music). Bangkok: Faculty of Graduate Studies Mahidol University.
- [5] Premanonda, W. (1989). *Research report on new Thai music during 1977-1987*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- [6] Pathumsoot, S. (2005). *Creative writing not difficult at all*. Bangkok: Limited Navasarn Printing.
- [7] Bamrunkyat, U. (2014). *Research report, research or creative and present research results to be used for the benefit of the Faculty of Humanities and Social Science*. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
- [8] Sukawattana, K. (2012). *Flamengo - The spirit of Andalusia*. Newsletter Royal Academy. 22nd year, issue 254, July 2012. DanSuttha printing.
- [9] Pancharoen, N. (2010). *Form and analysis*. Bangkok: Ket Karat.

การผูกขาดทางการตลาดของล้งจีน : กรณีศึกษาล้งมะพร้าว
ตำบลแพงพวยและตำบลท่าหนด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี¹
The Monopoly of Chinese Traders: A Case Study of
Coconut Traders in Paengpuay and Thanat Sub-Disrict,
Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province¹

จิรวรรณ อรรถทิมากุล^{2*} และศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า³
Jirawan Akkhathimakul^{2*} and Supakarn Pongyelar³

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของภาคนิพนธ์เรื่อง "การผูกขาดทางการตลาดของล้งจีน : กรณีศึกษาล้งมะพร้าว ตำบลแพงพวย และตำบลท่าหนด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี"

² นักศึกษาปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

³ รศ.ดร., คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

¹ This Article is Part of a Graduate Research Project in Title "The Monopoly of Chinese Traders: The Case Study of Coconut Traders in Paengpuay and Thanat Sub-district, Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province"

² Student in Bachelor Degree, Faculty of Social Sciences , Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

³ Assoc. Prof. Dr., Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok, 10900, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: oncejirawan@hotmail.com

(Received: June 30, 2020; Revised: September 25, 2020; Accepted: October 13, 2020)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่ในอุตสาหกรรมมะพร้าว น้ำหอมในตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และศึกษาองค์ประกอบและลักษณะที่สำคัญของตลาดมะพร้าวน้ำหอม รวมทั้ง ผลกระทบทางเศรษฐกิจในพื้นที่ฯ จากการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติชาวจีนในภาคเกษตร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านเอกสารปฐมภูมิ ทฤษฎีภูมิ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้กรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์วิเคราะห์การเคลื่อนย้ายของพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่ในการเข้ามาในพื้นที่ศึกษา และแนวคิดความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบวิเคราะห์ความได้เปรียบจากการเข้ามาของพ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่และผลกระทบต่อพ่อค้าและเกษตรกรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การเคลื่อนย้ายของพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามายังแหล่งผลิตมะพร้าวน้ำหอมในไทยประกอบด้วยปัจจัยผลักดันจากภายในประเทศจีน ได้แก่ นโยบายรัฐบาลจีนด้านการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของตลาดจากกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และความต้องการขยายการค้าต่างประเทศของชาวจีน ส่วนปัจจัยดึงดูดการเข้ามาในไทย ได้แก่ นโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจของรัฐบาลไทย และความต้องการตลาดของท้องถิ่น ส่งผลให้ตลาดมะพร้าวท้องถิ่นเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตลาดโลก ลังจีนเข้ามามีอิทธิพลควบคุมราคามะพร้าวน้ำหอมตั้งแต่ตลาดต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมของไทยทั้ง 3 ระดับ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาหน่วยงานรัฐควรมีมาตรการส่งเสริมการส่งออกผลไม้และการแปรรูป มีมาตรการส่งเสริมการตลาดให้ผู้ประกอบการไทย และมาตรการส่งเสริมสหกรณ์และชาวสวน เพื่อลดการผูกขาดของลังจีน

คำสำคัญ: พ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่ ลัง มะพร้าว การผูกขาดการค้า อิทธิพลจีน

Abstract

This research article studied factors influencing Chinese trade and investment cycle in coconut industry in Paengpuay and Thanat Sub-District, and the economic impacts in the area. The study employed qualitative research method using primary and secondary data and in-depth interview. The concepts of globalization and comparative advantage were used to analyze the migration of the new Chinese traders into the studied area, their advantages, and the impacts on local traders and farmers. The research found that the push factors motivating the new Chinese traders into Thailand were the Chinese government's economic promotion policy, market expansion resulted from international economic cooperation framework agreements, and the Chinese increasing needs for international trade while the pull factors inducing them into the country were Thai government's economic promotion policies and market needs of the local. This brought about domestic Thai coconut trade being integrated into the world market particularly by the Chinese traders who owned their purchasing depots in Thailand and control coconut prices from downstream, midstream and upstream markets affecting all local business. To resolve the problems, the study suggested that related government agencies should decisively enhance fruits and processed fruits export promotion and market promotion strategies, including active collaboration with orchard farmers and their cooperatives in order to reduce Chinese monopolies.

Keywords: New Chinese Traders, Purchasing Depots, Coconuts, Monopoly, Chinese Influence

บทนำ

ปัจจุบันเราไม่อาจปฏิเสธการอยู่ร่วมกับประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะ การหลีกเลี่ยงอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ที่เห็นได้ชัดในประเทศไทย ได้แก่ การเคลื่อนย้ายของคนจีนภายใต้บทบาทรัฐจีนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีพลังมากในฐานะพลังแห่งการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ทั้งการเคลื่อนไหลของคน สินค้า และวัฒนธรรม นับตั้งแต่ตั้ง เสี่ยวผิง เริ่มปฏิรูปเศรษฐกิจขนาดใหญ่ในทศวรรษ 1980 ภายใต้นโยบายเปิดประตู (Open Door Policy) เพื่อตอบรับการลงทุนจากต่างประเทศและผ่อนปรนต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน ออกนอกชนบทและนอกประเทศ รัฐบาลจีนจึงได้ออกนโยบายและกำหนดสิทธิพิเศษต่าง ๆ หลากรูปแบบเพื่อดึงดูดการไหลเข้ามาของเงินทุนจากต่างประเทศ และแนวคิดนี้ยังคงเป็นแบบแผนในการปกครองและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจีนจนถึงปัจจุบัน ภายหลังปี 2543 รัฐบาลจีนหันมาใช้นโยบายรุกลงใต้ (Look South Policy) โดยมุ่งเน้นการค้าทางเศรษฐกิจกับอาเซียนอย่างจริงจัง ด้วยการหันมาร่วมมือจัดทำความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China FTA) ประเทศไทยจึงกลายเป็นตัวเลือกหนึ่งในการใช้เป็นฐานเพื่อขยายบทบาทของจีนในภูมิภาคนี้ จีนได้ใช้สมภาวะโลกาภิวัตน์ควบคู่ไปกับการเคลื่อนย้ายทุนจีนข้ามชาติ นอกจากนี้ยังเข้าไปขยายเศรษฐกิจเชิงรุกนอกประเทศอย่างรวดเร็ว ด้วยการเข้าไปลงทุนในไร่ขนาดใหญ่เพื่อผลิตพืชพาณิชย์ สินค้าเกษตรต่าง ๆ เข้าสู่โรงงานในจีน [1]

การดำเนินนโยบายดังกล่าว ย่อมส่งผลกับประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จีนได้ก้าวขึ้นมามีความสำคัญต่อไทยในฐานะตลาดส่งออกอันดับ 1 นับตั้งแต่ พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา [2] โดยเฉพาะ การส่งออกสินค้าทางการเกษตร ผู้ประกอบการข้ามชาติชาวจีนจำนวนมากได้เข้ามาในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลไม้ ประกอบกิจการส่งออกผลไม้กลับไปยังประเทศด้วยตนเอง ผ่านรูปแบบที่รู้จักกันในคำว่า “ล้งจีน” หรือโรงงานบรรจุผลไม้เพื่อเตรียมส่งไปยังประเทศปลายทางของพ่อค้าคนกลาง การเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติในภาคเกษตรนี้ ในด้านหนึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีในการผลิต ซึ่งช่วยยกระดับสินค้าเกษตรและภาคธุรกิจเกษตรของไทย รวมถึง เชื่อมโยงสินค้าเกษตรท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดโลก แต่ในทางกลับกัน งานศึกษาในประเด็นอิทธิพลของล้งจีนต่อราคาผลไม้ไทยมีความเห็นร่วมกันว่า ผู้ประกอบการชาวจีนได้เข้าครอบงำห่วงโซ่อุปทานผลไม้แบบครบวงจร ซึ่งเข้ามาผูกขาดการกำหนดราคาสินค้า เกษตรกรไม่สามารถต่อรองราคาได้ จึงทำให้เศรษฐกิจภาคชนบทและเกษตรกรอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบจากการเข้ามาในตลาดการค้าผลไม้ของล้งจีน

สินค้าการเกษตรที่จีนให้ความสนใจอย่างมากนอกจากทุเรียนแล้ว มะพร้าวน้ำหอมเป็นสินค้าทางการเกษตรชนิดหนึ่งที่ทำให้ความสนใจมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยไทยส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลกหรือมีส่วนแบ่งตลาด 80% ในขณะเดียวกัน ปัจจุบันมะพร้าวน้ำหอมกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรหันมาสนใจเช่นกัน เนื่องจากปลูกครั้งเดียวสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ระยะยาว 10-20 ปี สามารถทำรายได้สูงมากกว่า 5 หมื่นบาทต่อไร่ต่อปี โดยภาคกลางเป็นแหล่งผลิตรายใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มะพร้าวน้ำหอมเป็นพืชที่มีชื่อเสียงของจังหวัดราชบุรี และเป็นพื้นที่ที่ปลูกมากที่สุดในประเทศไทย และส่งออกไปยังประเทศจีนมากที่สุด [3] ทั้งนี้ สถิติในปี 2561 จังหวัดราชบุรี สมุทรสาคร และฉะเชิงเทรา มีเนื้อที่ปลูกและผลผลิตมากเป็น 3 อันดับแรกของประเทศ ตั้งแต่ปี 2556 - 2561 ทั้ง 3 จังหวัด มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวอยู่ระหว่าง 57-61% ของเนื้อที่เก็บเกี่ยวทั้งหมด [4]

ตำบลแพงพวยและตำบลท่าหนัด อำเภอดำเนินสะดวก เป็นพื้นที่ปลูกมะพร้าวขนาดใหญ่และยังเป็นที่ตั้งโรงงานมะพร้าวหรือล้งมะพร้าวที่มีผู้ประกอบการทั้งคนไทยและคนจีน สำหรับธุรกิจล้งมะพร้าวของคนไทย

ในพื้นที่ประกอบไปด้วยทั้งผู้ค้ารายใหญ่และรายย่อย และเมื่อทุนจีนเข้ามาทำธุรกิจตั้งแต่ต้นน้ำ โดยเข้ามาตั้งโรงงานบรรจุผลไม้แล้วส่งกลับไปยังประเทศด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่คนจีนเป็นหุ้นส่วนสำคัญร่วมกับคนไทย ในพื้นที่ที่ให้ความช่วยเหลือในการประสานงานในนามของคนไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานศึกษาภาพรวมความสัมพันธ์และนโยบายเศรษฐกิจไทย-จีน ความสัมพันธ์ด้านการเมืองและสังคม โดยเฉพาะ ภาพรวมผลกระทบจากการขยายตัวของเศรษฐกิจของจีนที่มีต่อไทย อาทิ งานของจุลชีพ ชินวรรณโณ และพิทยา สุวคันธ์ และ Zhang Yunling กับ Wang Yuzhu [5] กล่าวแนวทางที่สอดคล้องกันว่า ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจีนที่มีแนวโน้มขยายตัวจากการค้าเสรีระหว่างอาเซียนและจีน รวมถึง ผลจากเศรษฐกิจที่ขยายตัวของจีนจะทำให้จีนมีบทบาทมากขึ้นต่อประเทศไทยและประเทศในอาเซียน ในขณะที่ ไทยพัฒนาไปอย่างช้า ๆ แม้จะมีความก้าวหน้าแต่ยังห่างไกลอย่างมากเมื่อเทียบกับจีน และไทยจะได้รับผลกระทบจากความไม่สมดุลจากการทำข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับจีน รวมถึง จากการเก็บเกี่ยวก่อนระหว่างไทยกับจีน และผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย เช่น ผลกระทบในเชิงลบจากการเปิดเสรีด้านลงทุนบางสาขาที่เป็นสินค้าอ่อนไหวอาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยเห็นได้จากที่นักลงทุนต่างชาติจะได้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและการเข้าถึงที่ดิน ทรัพยากรมากขึ้น ทำให้มีโอกาสเพิ่มในการลงทุนหรือผูกขาดกิจการได้มากขึ้น

นอกจากนี้ ยังพบงานที่ศึกษาแนวคิดการดำเนินนโยบายต่างประเทศและข้อได้เปรียบเสียเปรียบจากนโยบายของรัฐที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ อาทิ งานของเจษฎาพัช ทองศรีนุช [6] ซึ่งกล่าวถึงภาพรวมปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองระหว่างประเทศของนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยต่อจีนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2518 – 2558 พบว่า ที่ผ่านมามีนโยบายเชิงรุกต่อจีนค่อนข้างน้อย และไทยมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศมุ่งหาจีน จึงทำให้ไทยมีอำนาจการต่อรองน้อย รวมถึง งานที่ศึกษาความสำคัญของนโยบายของรัฐบาลจีนในการผลักดันชาวจีนรุ่นใหม่ออกนอกประเทศ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ อาทิ งานของอรุณญา ศิริผล และปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี [7] ที่ช่วยชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของจีนที่เข้ามาในกรณีประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ในพื้นที่ชายแดน ลาว – ไทย โดยมีแรงผลักดันการเคลื่อนย้ายจากนโยบายทั้งของจีนเอง และทั้งจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (GMS Regionalization) รวมถึง ผลสำเร็จของความพยายามจากการใช้นโยบายอำนาจละมุนของจีน ผู้ค้าคนกลางชาวจีนรุ่นใหม่กำลังมีอิทธิพลทางการค้าชายแดนสูงขึ้น และอาจจะมียุทธศาสตร์และมีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจการค้าบริเวณชายแดน

อย่างไรก็ตาม งานที่ศึกษาโดยส่วนใหญ่มักเป็นการศึกษาผลกระทบโดยภาพรวม การศึกษาในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นที่ผู้ประกอบการชาวจีนได้เข้ามาทำการค้าการลงทุนโดยตรงและผลกระทบที่ท้องถิ่นได้รับยังมีจำนวนค่อนข้างน้อย ดังนั้น จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาวงจรการค้าการลงทุนมะพร้าวหน้าหอมของทุนจีนรุ่นใหม่ในอุตสาหกรรมมะพร้าวหน้าหอมในพื้นที่ตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีและผลกระทบทางเศรษฐกิจในพื้นที่ เพื่อเติมเต็มให้เห็นภาพสถานการณ์และผลกระทบจากการเข้ามาของทุนจีนในศตวรรษที่ 21 มากขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดโลกาภิวัตน์เพื่อวิเคราะห์การเคลื่อนย้ายของพ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่ในการเข้ามายังพื้นที่ที่ศึกษา และความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์ถึงความได้เปรียบจากการเข้ามาของพ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่และผลกระทบต่อพ่อค้าและเกษตรกรท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของทุนจีนในอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ องค์ประกอบ และลักษณะที่สำคัญของตลาดมะพร้าวน้ำหอม รวมทั้ง ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติชาวจีนในภาคเกษตร ในพื้นที่ตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่ พื้นที่การศึกษาคือ ตำบลแพงพวยมีเนื้อที่ 17,846 ไร่ มีประชากรทั้งสิ้น 8,901 คน [8] ทางทิศใต้ของตำบลแพงพวยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี มีเนื้อที่จำนวน 9,789 ไร่ มีประชากรทั้งหมด จำนวน 7,032 คน [9] อาชีพหลักของประชากร คือ เกษตรกรปลูกผักและผลไม้ โดยเฉพาะ มะพร้าวน้ำหอม เนื่องจากตั้งอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสมต่อการปลูกมะพร้าว มีลำคลองไหลผ่านโดยเชื่อมกับแม่น้ำแม่กลอง พื้นที่ร่องสวนมีชลประทานที่ดี และมีความชื้นที่สม่ำเสมอ อีกทั้งดินในพื้นที่มีโปแตสเซียมคอลลอยด์สูง จึงช่วยให้มีการการติดผลและป้องกันการร่วงของผลอ่อนน้ำหอมได้ดี [10]

ขอบเขตด้านเวลา ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของทุนจีนในอุตสาหกรรมมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของตลาดมะพร้าวน้ำหอม ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกร พ่อค้าชาวไทยและพ่อค้าชาวจีนนับตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2562 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2563

ขอบเขตด้านประชากร แบ่งกลุ่มประชากรที่ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการชาวไทย ประกอบไปด้วย 1.1) พ่อค้าชาวไทยรายย่อยซึ่งเป็นผู้กระจายมะพร้าวน้ำหอมจากการรวบรวมมาจากชาวสวน กระจายไปยังล้งจีนและล้งไทยรายย่อยเพื่อแปรรูปมะพร้าวไปยังต่างประเทศ จำนวน 2 คน 1.2) พ่อค้าชาวไทยรายย่อยซึ่งทำหน้าที่แปรรูปมะพร้าวน้ำหอมส่งไปยังประเทศจีน โดยจะรับทำในรูปแบบเหมาตู้คอนเทนเนอร์ ล้งรายย่อยประเภทนี้มีขนาดของโรงงานเล็กกว่าล้งจีน จำนวน 3 คน 1.3) พนักงานฝ่ายการตลาดจากล้งไทยรายใหญ่ แปรรูปมะพร้าวส่งออกไปยังยุโรปและจีน มีขนาดโรงงานและฐานลูกค้าที่มากกว่าล้งไทยรายย่อย จำนวน 2 คน 2) ผู้ประกอบการชาวจีน ซึ่งเป็นชาวจีนคนแรกๆ ที่เข้ามาตั้งโรงงานในพื้นที่ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี นับตั้งแต่ พ.ศ. 2558 และเป็นผู้ส่งออกมะพร้าวอันดับแรก ๆ ในประเทศจีน จำนวน 1 คน และ 3) เกษตรกรผู้นำชุมชน ในพื้นที่ศึกษา และเป็นผู้ร่วมก่อตั้งสหกรณ์แปลงใหญ่เพื่อรวบรวมเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าว จำนวน 1 คน รวมทั้ง เกษตรกรในพื้นที่ จำนวน 5 คน

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลเชิงเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามที่เป็นคำถามปลายเปิดในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครอบคลุมเพียงพอที่จะสามารถนำข้อมูลมาเรียบเรียงเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1) ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของทุนจีนในอุตสาหกรรมมะพร้าว น้ำหอม องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของตลาดมะพร้าว น้ำหอม ในพื้นที่ตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

1.1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่สู่ประเทศไทย รวมถึง แหล่งผลิตมะพร้าว น้ำหอมในตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี หลังทศวรรษ 2000 ประกอบด้วย

ปัจจัยผลักดันจากภายในประเทศจีน

นโยบายรัฐบาลจีนด้านการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่การเปิดประเทศจีน พ.ศ. 2521 โดยมีรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้กลไกตลาดแบบจีน (Socialist Market Economy with Chinese Characteristics) ที่ผสมสังคมนิยมและทุนนิยมเข้าด้วยกัน [11] ด้วยการรื้อถอนเศรษฐกิจจากส่วนกลางที่ก่อนหน้านี้รัฐเป็นผู้ควบคุมทั้งหมดมาเป็นการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดและทำให้เกิดการลงทุนของเอกชนภายในประเทศและทุนต่างชาติ รวมไปถึง กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลในฐานะทุนจีนต่างประเทศที่เติบโตนอกแผ่นดินจีนให้กลับมาลงทุนและพัฒนาประเทศ และการเปิดโอกาสให้คนจีนจากแผ่นดินใหญ่เดินทางไปทำธุรกิจนอกประเทศอีกด้วย

นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังดำเนินนโยบายการใช้อำนาจละมุน (soft power) และการทูตชายขอบกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้วยการพัฒนาความสัมพันธ์ผ่านการเจรจาต่อรองและให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ดำเนินควบคู่กับนโยบายส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจีน เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านการลงทุน เงินบริจาค เงินช่วยเหลือเงินสนับสนุนแบบให้เปล่า และเทคโนโลยี โดยแลกเปลี่ยนกับการให้รัฐวิสาหกิจจีนภาคธุรกิจเอกชนเข้ามาลงทุน เมื่อโครงการช่วยเหลือต่าง ๆ สิ้นสุดลงส่งผลให้ชาวจีนรุ่นใหม่บางส่วนตัดสินใจอยู่ต่อในต่างแดนเพื่อหาช่องทางทำมาหากินในที่ใหม่ รวมถึง แต่งงานกับชาวท้องถิ่น ชาวจีนรุ่นใหม่บางกลุ่มลงทุนค้าขายสินค้าจีนในประเทศเหล่านี้ภายใต้การระดมทุนจากญาติพี่น้องหรือเงินกู้ยืมจากรัฐบาลจีน จนกลายเป็นผู้มีบทบาททางเศรษฐกิจและการลงทุน [11]

โครงการให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลจีนที่มีความโดดเด่น คือ โครงการอาสาสมัคร (volunteers) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดรับคนหนุ่มสาวชาวจีนรุ่นใหม่ออกไปทำงานยังนอกประเทศควบคู่ไปกับการเผยแพร่ภาษาจีน จากโครงการอาสาสมัครดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของพ่อค้าชาวจีนในพื้นที่ศึกษาที่เข้ามาตั้งโรงงานมะพร้าวในตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ให้ข้อมูลว่าในปี 2548 ตนได้มาประเทศไทยผ่านโครงการครูอาสาสอนภาษาจีนในปี 2548 โดยเป็นโครงการการแลกเปลี่ยนระหว่างนักศึกษาไทยและจีน โครงการดังกล่าวนี้พัฒนาเป็นสถาบันขงจื่อในเวลาต่อมา ต่อมาพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่คนนี้จึงทำงานในบริษัทนำเข้าสินค้าจากจีนในประเทศไทยเป็นเวลา 10 ปี ทำให้มีช่องทางทางเศรษฐกิจและเริ่มเข้ามาตั้งโรงงานมะพร้าวในพื้นที่ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี [12]

นอกจากนี้ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของจีนสะท้อนให้เห็นการกระตุ้นพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่จำนวนมาก โดยเฉพาะ ยุทธศาสตร์การก้าวออกไปภายใต้แผนพัฒนาที่ 10 ที่มีมาตรการอำนวยความสะดวกด้านการเงิน ทั้งเงินกู้และเงินให้เปล่า หาแหล่งทุนอนุมัติสินเชื่อให้มาตรการอุดหนุนทางการเงินแก่บริษัทต่าง ๆ แก่ชาวจีนรุ่นใหม่ เพื่อผลักดันให้วิสาหกิจและเอกชนของจีนออกไปลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุนโดยตรง (Foreign Direct Investment)

นอกประเทศจีน [1] นโยบายก้าวออกไปยังแรงให้อุตสาหกรรมระดับท้องถิ่นเริ่มขยายกิจการทางธุรกิจสู่ห่วงโซ่อุปทานระดับโลก [13] นับตั้งแต่การผลักดันนับตั้งแต่ต้นนโยบายการก้าวออกไป จึงทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับ “คลื่นจีน” ได้แก่ ทุนจีน คนจีน และสินค้าจีนที่กำลังเข้ามาบิบบาททางเศรษฐกิจในอาเซียน [14]

การขยายตัวของตลาดจากกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ภายหลังจากจีนได้เปิดประเทศและรับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาใช้ร่วมกับสังคมนิยม จีนได้หันมาพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ยกตัวอย่างกรณีของพ่อค้าจีนในพื้นที่ศึกษาดำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จากโครงการ One Belt One Road (OBOR) หรือ Belt and Road Initiatives (BRI) หรือเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21 มีส่วนทำให้คนจีนไปลงทุนและทำธุรกิจในต่างประเทศมากมาย การที่ลงเงินในพื้นที่ศึกษาดังกล่าวทำธุรกิจแปรรูปมะพร้าวส่งมะพร้าวแปรรูปไปยังประเทศจีนมีส่วนสนับสนุนจากรัฐบาลจากการที่รัฐบาลจีนเปิดตลาดมะพร้าวของไทยให้เข้ามาขายในประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่ไทยให้ความร่วมมือในโครงการ One Belt One Road ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่มาตั้งโรงงานแปรรูปมะพร้าวที่ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี สาเหตุที่เลือกธุรกิจส่งออกมะพร้าวน้ำหอมแปรรูปเนื่องจากอยู่ในรายการของสินค้าเกษตรที่ทางการจีนอนุญาตให้นำเข้าอย่างเสรี [12] ดังนั้น จึงสะท้อนให้เห็นว่า การขยายตัวของตลาดจากกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่ในการเข้าไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย

การพัฒนาการเกษตรขั้นพื้นฐานสู่ระบบพ่อค้าคนกลางที่ต้องการเข้าถึงตลาด ในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมา จีนเริ่มมาจากการปฏิรูปในภาคเกษตร จากระบบคอมมูนที่ส่งผลผลิตทุกอย่างให้แก่รัฐมาเป็นระบบการรับผิดชอบในครัวเรือน การยกเลิกระบบคอมมูน ทำให้แรงงานส่วนหนึ่งออกมาประกอบกิจการนอกภาคเกษตร เกิดเป็นธุรกิจส่วนตัวตามหมู่บ้านและชุมชนจำนวนมาก ชาวบ้านมีรายได้และเก็บออมเพิ่มขึ้น เป็นการขยายฐานเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและบริการ โดยปัจจัยที่เอื้อให้ทุนจีนและพ่อค้าคนจีนออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น เช่น ยุทธศาสตร์การก้าวออกไป (Zou Chu Qu ; Going-out policy) เพื่อสนับสนุนคนจีนรุ่นใหม่ ทั้งรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ บริษัทข้ามชาติจีนภาคธุรกิจเอกชน ตลอดจนรัฐวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อย หรือผู้ค้าธุรกิจรายย่อย อีกทั้ง ยังให้ความช่วยเหลือในรูปแบบเงินกู้ยืมจากรัฐบาลจีน ทั้งเงินกู้ และเงินให้เปล่า [1]

ช่องว่างทางเศรษฐกิจจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจ จากผลของการเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจของประเทศจีนหลัง พ.ศ. 2521 จีนได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจของโลก แม้ว่า เศรษฐกิจมีการพัฒนาแต่ในขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาสังคม เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมที่มีช่องว่างที่กว้างขึ้นอย่างรวดเร็ว จากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมส่งผลให้คนในชนบทพยายามมุ่งเข้าสู่เมือง แต่ยังมีปัญหาที่ตามมาคือการขาดโอกาสในการเข้าถึงงาน ส่งผลให้ชาวจีนบางส่วนอพยพออกนอกเขตแดนเพื่อทำการค้าขายและแสวงหาโอกาสเลื่อนสถานะภาพทางสังคม [11]

ปัจจัยดึงดูดการอพยพของคนจีนรุ่นใหม่สู่ประเทศไทย

นโยบายรัฐบาลไทยต่อจีนโดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมทางเศรษฐกิจ นโยบายของไทยในด้านเศรษฐกิจค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับจีนมาตั้งแต่อดีต ในฐานะประเทศคู่ค้าและตลาดที่มีกำลังซื้อ [6] อีกทั้งยังมีนโยบายบางประการที่เอื้อต่อการเข้ามาของพ่อค้าจีนรุ่นใหม่ เช่น ในปัจจุบันโครงการพัฒนาระเบียง

เศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) และออกพ.ร.บ.เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560 จะส่งผลกระทบต่อให้พ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่เข้ามาในประเทศไทย และส่งผลให้พ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ชาวต่างชาติ โดยเฉพาะ ชาวจีนกว่า 70% มีสิทธิถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุด โดยได้รับการยกเว้นจากการจำกัดสิทธิตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด โดยเฉพาะ คอนโดในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) [15] จากตัวอย่างข้างต้นจึงแสดงให้เห็นว่า นโยบายของรัฐไทยเป็นอีกหนึ่งแรงดึงดูดให้พ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาในประเทศไทย

ความต้องการตลาดของท้องถิ่น ในพื้นที่ศึกษาตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ประชากรโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นิยมปลูกผักและผลไม้โดยเกษตรกรจะขายผลไม้ให้กับพ่อค้าคนกลางในพื้นที่ พ่อค้าคนกลางจะกระจายผักและผลไม้ไปยังตลาดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เนื่องจากความต้องการขายผักและผลไม้ที่มีสูงขึ้น ประกอบกับ กระแสโลกาภิวัตน์ที่ดำเนินในปัจจุบัน ทำให้การติดต่อระหว่างพ่อค้าคนกลางในพื้นที่และพ่อค้าในตลาดต่างประเทศเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้น ส่งผลให้ความต้องการที่จะขยายตลาดส่งออกสินค้าทั้งผักและผลไม้ในท้องถิ่นถูกเชื่อมโยงเข้ากับตลาดโลก ในปัจจุบันพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่สามารถที่จะเข้ามาในท้องถิ่นได้ด้วยตนเองเพื่อที่จะรับซื้อสินค้าเกษตร ได้แก่ มะพร้าว ประกอบกับในท้องถิ่นเองก็ต้องการตลาดที่จะรับซื้อมะพร้าว เนื่องจากในปัจจุบันตลาดจีนเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่และมีกำลังซื้อมากยิ่งขึ้น ดังนั้น จากพื้นที่ศึกษาดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ความต้องการของตลาดของท้องถิ่นก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งดึงดูดพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาในประเทศไทย

1.2) องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของตลาดมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

องค์ประกอบสำคัญของตลาดมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ ประกอบด้วย เกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าว เกษตรกรอิสระ เกษตรกรในพันธสัญญาผูกพัน เกษตรกรรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ ลังมะพร้าวเป็นเจ้าของสวนหรือเกษตรกรร่วมด้วย บริษัทหรือโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์มะพร้าวเป็นเจ้าของสวนมะพร้าวของตนเอง [16] และลังมะพร้าวซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางที่มีความสำคัญในฐานะเป็นผู้รับซื้อมะพร้าวจากเกษตรกรและอำนวยความสะดวกในขั้นตอนการเก็บเกี่ยวมะพร้าวอย่างเป็นระบบ รวมถึง กระจายมะพร้าวไปยังโรงงานแปรรูปผู้ค้าส่งหรือลังที่มีขนาดใหญ่กว่า และผู้ค้าปลีก ลังจึงมีความสำคัญต่อตลาดมะพร้าวในฐานะตัวกลางการเคลื่อนย้ายมะพร้าวจากเกษตรกรไปสู่ผู้ผลิต นอกจากนี้ ลังในบางส่วนยังทำหน้าที่เป็นโรงงานแปรรูปเพื่อส่งออกมะพร้าวน้ำหอมไปยังต่างประเทศ [17]

ลังในพื้นที่ตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก ลังที่มีคนไทยในท้องถิ่นเป็นเจ้าของกิจการ ซึ่งมีทั้งลังรายย่อยและลังรายใหญ่ ลังรายย่อยจะเป็นตัวกลางในการกระจายมะพร้าวน้ำหอมไปยังโรงงานผลิต ดังนั้น ลังรายย่อยจึงนับว่าเป็นส่วนหนึ่งในระบบของลังจีน เนื่องจากลังจีนจะต้องอาศัยลังรายย่อยในพื้นที่ในการรับซื้อผลิตภัณฑ์มะพร้าวมาจำหน่ายให้กับตนเองเพื่อที่จะนำไปแปรรูปเพื่อการส่งออก นอกจากนี้ ลังไทยรายย่อยบางส่วนยังทำหน้าที่เป็นโรงงานแปรรูปขนาดเล็ก ส่วนลังรายใหญ่จะมีฐานการตลาดที่ใหญ่กว่าผู้ค้ารายย่อย โดยเฉพาะ ศักยภาพในการส่งออกไปยังต่างประเทศ [18]

ลังประเภทที่สองเป็นลังที่มีคนจีนรุ่นใหม่เป็นเจ้าของกิจการ ลังจีนรุ่นใหม่ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในตลาดผลไม้ไทยจากกรณีของ ทูเรียน มังคุด ลำไย กล้วย และเริ่มเข้ามาถึงตลาดมะพร้าวน้ำหอม ในอดีต

ก่อนที่ชาวจีนจะปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเป็นล้งมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ส่วนใหญ่เคยเป็นกลุ่มเทรดเดอร์ คือรับซื้อมะพร้าวน้ำหอมจากคนไทยมาก่อน ต่อมาเมื่อเริ่มมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลและเลือกมะพร้าวมากขึ้น มีสายสัมพันธ์กับคนไทย และมีความต้องการมะพร้าวน้ำหอมในตลาดจีนเพิ่มมากขึ้น ล้งจีนซึ่งมีทุนค่อนข้างหนา ทั้งเงินทุนส่วนตัวและเงินทุนสนับสนุนจากรัฐบาล รวมทั้ง ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเข้ามาของนักลงทุนไทย ตามที่กล่าวข้างต้น นอกจากนี้ การเข้ามาประกอบธุรกิจส่งออกมะพร้าวน้ำหอมแปรรูปในพื้นที่ของล้งจีน ยังเกิดขึ้นจากการดำเนินการผ่านความช่วยเหลือและความร่วมมือจากคนไทย รวมถึง คนในพื้นที่อีกด้วย ในบางกรณีหุ้นส่วนของล้งจีนเป็นชาวไทย ตามกฎหมายกำหนดให้คนต่างชาติลงทุนได้ด้วยสัดส่วนการถือหุ้นคนไทยกับต่างชาติที่ร้อยละ 49:51 อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นไปตามกฎหมายแต่ในความเป็นจริงพ่อค้าคนจีนรุ่นใหม่เหล่านี้กลับเป็นหุ้นส่วนหลัก เนื่องจากมีบทบาทหลักในการค้าระหว่างประเทศ เพราะตลาดปลายทางเป็นตลาดจีน เพราะฉะนั้น อำนาจในการเข้าถึงตลาดจึงส่งผลให้คนจีนมีบทบาทมากกว่าหุ้นส่วนคนไทย อีกทั้งในบางกรณีเป็นเพียงชื่อตัวแทนคนไทยตามกฎหมายกำหนด เป็นต้น โดยล้งจีนมีวิธีการรับซื้อมะพร้าวที่หลากหลายวิธี ได้แก่ การซื้อขายตามกลไกตลาด การเหมาสวน การเช่าสวนมะพร้าวเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ในระยะยาว นอกจากนี้ ล้งจีนยังกลายเป็นผู้รับซื้อมะพร้าวรายใหญ่ในพื้นที่อีกด้วย [12]

ลักษณะของตลาดมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ฯ สามารถแบ่งได้ 3 ระดับ (ดูแผนผังประกอบด้านล่าง) คือ 1) ระดับต้นน้ำ (Upstream) เป็นการซื้อขายมะพร้าวน้ำหอมระหว่างล้งผู้ซื้อมะพร้าวกับเกษตรกรชาวสวนมะพร้าวในพื้นที่เป็นผู้ขาย โดยรูปแบบการซื้อขายผลผลิตมะพร้าวน้ำหอมของเกษตรกรจะมีความแตกต่างจากในอดีตก่อนที่ล้งจีนจะเข้ามาในพื้นที่ (ก่อน พ.ศ. 2558) คือ ราคาของมะพร้าวน้ำหอมต่อลูกในช่วงที่ของขาดแคลนในตลาดราคาจะเพิ่มขึ้นถึง 10 เท่าจากอดีต เดิมราคาลูกละ 2-3 บาท ในปัจจุบันราคาที่สูงที่สุดโดยประมาณ 20- 30 บาท ดังนั้น ด้วยปัจจัยของราคา เกษตรกรจึงหันมาปลูกมะพร้าวน้ำหอมเพิ่มมากขึ้น และมีการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์ [18] ในส่วนขั้นตอนซื้อขายในตลาดระดับต้นน้ำมีความคล้ายคลึงกับรูปแบบในอดีตก่อน พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการเข้ามาของล้งจีน คือ เกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าวน้ำหอมมักจะมีล้งหรือพ่อค้าคนกลางเป็นเจ้าของประจำในการรับซื้อมะพร้าวน้ำหอม ล้งมะพร้าวจะมีหน้าที่จัดหาแรงงานในการเก็บเกี่ยวมะพร้าว และกำหนดวันเวลาเก็บเกี่ยว ส่วนในปัจจุบัน ล้งจีนหรือพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่ซึ่งในอดีตเป็นเทรดเดอร์ประสานการซื้อขายระหว่างล้งไทยกับลูกค้าชาวจีน มีความสามารถที่จะเข้ามาตั้งโรงงานในท้องถิ่น บางส่วนสามารถเข้าถึงเกษตรกรได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านคนกลางเช่นในอดีต [19] นอกจากนี้ บางส่วนของล้งจีนเลือกที่จะรับซื้อมะพร้าวจากล้งไทยรายย่อยเนื่องจากอาจจะยังไม่มีอำนาจในการตัดสินใจซื้อหรือเพื่อลดขั้นตอนในกระบวนการผลิต [12] ดังนั้น การซื้อขายระหว่างเกษตรกรกับล้ง จึงไม่ใช่เพียงแค่ล้งคนไทยที่เข้ามารับซื้อมะพร้าวในสวน แต่ยังรวมถึงล้งของคนจีนรุ่นใหม่บางส่วนที่เข้ามารับซื้อมะพร้าวในสวนผ่านนายหน้าคนไทยอีกด้วย

การเกิดขึ้นของล้งจำนวนมากทั้งล้งไทยรายย่อยและล้งจีนในช่วงแรกทำให้เกษตรกรสามารถมีอำนาจต่อรองผ่านการเลือกล้งมะพร้าวที่จะขายให้ได้ ซึ่งจะช่วยป้องกันการถูกกดราคาจากล้งผู้รับซื้อมะพร้าว แต่ในขณะเดียวกันในตลาดต้นน้ำนี้ เกษตรกรไม่มีอำนาจตลาดในการกำหนดราคามะพร้าว น้ำหอม เนื่องจากราคาของมะพร้าว น้ำหอมขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางหรือล้งที่รับซื้อไป ซึ่งในการกำหนดราคามะพร้าว น้ำหอมของพ่อค้าคนกลางก็ขึ้นอยู่กับปลายทาง คือ โรงงานแปรรูปและล้งเจ้าของคนจีน ดังนั้น ฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรมะพร้าว น้ำหอมจึงขึ้นอยู่กับการควบคุมกลไกตลาดราคาจากปลายทาง เมื่อพ่อค้าคนกลางหรือล้งไทย

เริ่มถูกแทรกแซงในตลาดในเวลาต่อมา และเริ่มผูกขาดราคามะพร้าวน้ำหอม ทำให้ไม่สามารถที่แข่งขันได้ และจะส่งผลให้ผู้ซื้อชาวจีนเป็นผู้คุมตลาดโดยเบ็ดเสร็จ ผลกระทบจึงตกอยู่ที่พ่อค้าคนกลางไปจนถึงคุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้เป็นต้นทางการผลิตมะพร้าว

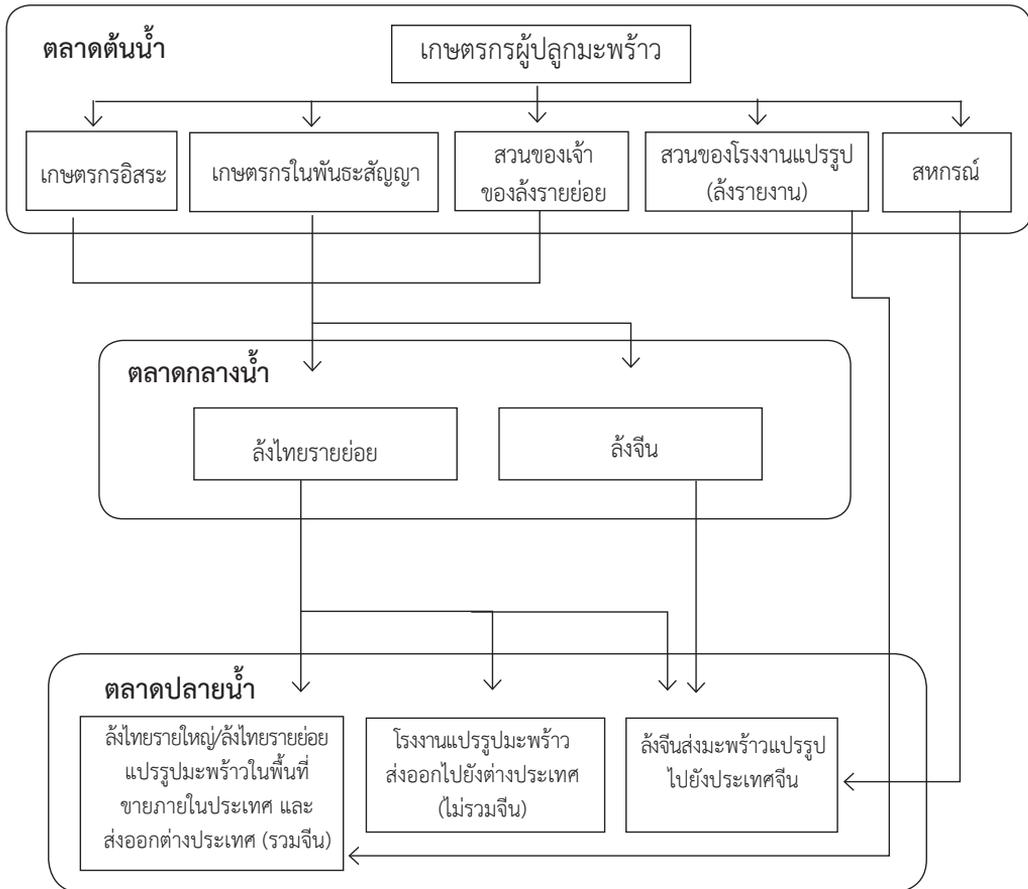
2) ระดับกลางน้ำ (Midstream) เป็นการซื้อขายระหว่างล้งพ่อค้าคนกลางซึ่งรวบรวมมะพร้าวมาจากเกษตรกร นำไปจำหน่ายยังล้งที่มีขนาดใหญ่กว่า หรือโรงงานแปรรูปเพื่อส่งออก ในปัจจุบันช่องทางการส่งมะพร้าว น้ำหอมมีมากกว่าในอดีตซึ่งส่วนมากมักจะส่งขายมะพร้าวแปรรูปไปยังตลาดค้าผลไม้ภายในประเทศ โดยปัจจุบันมีช่องทางเพิ่มขึ้น คือ โรงงานแปรรูปของชาวจีนชาวจีนรุ่นใหม่ [19] ขั้นตอนการซื้อขายในระบบตลาดระหว่างล้งไทยรายย่อยกับล้งจีน มีขั้นตอน คือ ล้งไทยรายย่อยที่รวบรวมมะพร้าวจากสวนของเกษตรกรสวนเหล่านั้นจำเป็นต้องผ่านการรับรอง GAP (Good Agricultural Practice) ซึ่งหมายถึง ระบบการผลิตที่ถูกต้องในฟาร์ม โดยพิจารณาตั้งแต่พื้นที่การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ มีลักษณะตรงตามความต้องการ และมีความปลอดภัยต่อการบริโภคเพื่อเป็นเอกสารประกันคุณภาพของมะพร้าว หลังจากนั้นจะสามารถซื้อขายมะพร้าวได้ สาเหตุที่ต้องผ่านมาตรฐาน GAP เนื่องจากล้งจีนต้องการสินค้าที่สอดคล้องกับตลาดโลกปัจจุบัน ผู้บริโภคส่วนใหญ่ชอบสินค้าที่ดีมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และให้ความสำคัญกับการติดตามตรวจสอบแหล่งที่มาของสินค้าว่า มีการผลิตที่ดีตามมาตรฐานปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม [18]

ในการซื้อขายในระดับนี้มักเกิดปัญหาระหว่างล้งรายย่อยในการแข่งขันทางการตลาด คือ การทุ่มราคาของโรงงานจีนที่เข้ามาในระยะแรกเพื่อดึงดูดเกษตรกร ทำให้ในช่วงเวลานี้พ่อค้ารายย่อยบางรายสู้ราคาไม่ไหว จึงจำเป็นต้องยุติกิจการ หรือบางรายจำเป็นต้องขึ้นราคาตามตลาด ทั้ง ๆ ที่ขาดทุน เพื่อรักษาฐานลูกค้าไว้ จนกระทั่ง ล้งจีนขาดทุนอย่างต่อเนื่อง จึงปรับลดราคา หันมาใช้ราคาซื้อตามกลไกตลาด จากวิธีดังกล่าวส่งผลให้ล้งไทยรายย่อยปิดกิจการลงไปอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ล้งจีนสามารถเข้ามามีบทบาทในการผูกขาดราคามะพร้าวและสามารถกดราคามะพร้าวได้อย่างต่อเนื่อง [18]

นอกจากนี้ จากการสำรวจในพื้นที่ที่ศึกษาพบว่า ล้งมะพร้าวทั้งของไทยและของจีนมีจำนวนที่มากกว่า และมีอำนาจในตลาดมากกว่าจำนวนของเกษตรกรอิสระผู้ปลูกมะพร้าวและจำหน่ายด้วยตนเอง ในขณะที่รูปแบบวิสาหกิจชุมชน เช่น สหกรณ์เกษตรกรแปลงใหญ่มะพร้าว น้ำหอมตำบลท่าหนัด ราชบุรี มีบทบาทเพียงระดับหนึ่งเท่านั้นในห่วงโซ่ตลาดมะพร้าวในพื้นที่ เนื่องจากยังมีขีดความสามารถที่ยังจำกัด ทำให้บทบาทของสหกรณ์ดังกล่าวสามารถช่วยเกษตรกรได้ในระดับต้น คือ ช่วยรับซื้อมะพร้าว เป็นแหล่งรวบรวมมะพร้าวให้แก่ชุมชนให้มีตลาดซื้อขายมะพร้าวได้อย่างถาวรและให้ความช่วยเหลือเกษตรกรในทางด้านการปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ จากการรวมตัวของเกษตรกรส่งผลให้สหกรณ์แห่งนี้มีจึงมีอำนาจต่อรองกับล้งจีนซึ่งเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่ได้ในระดับหนึ่ง แต่อำนาจการกำหนดราคาเป็นไปตามตลาดซึ่งปัจจุบันยังคงขึ้นอยู่กับอำนาจในการกำหนดราคาของล้งจีน [18]

3) ระดับปลายน้ำ (Downstream) ในระดับสุดท้าย ประกอบไปด้วย พ่อค้าขายปลีก พ่อค้าขายส่ง และผู้ส่งออก โดยผ่านตลาดภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อส่งต่อมะพร้าวทั้งสดและในรูปผลิตภัณฑ์แปรรูปแล้วไปยังผู้บริโภค ล้งจีนจะแปรรูปมะพร้าวในลักษณะการแปรรูปแบบควั่นหรือเสียบกลามะพร้าว บรรจุใส่กล่อง หลังจากนั้นจึงขนส่งโดยตู้คอนเทนเนอร์เพื่อส่งออกไปยังประเทศจีนและไต้หวัน ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีบริษัทท้องถิ่นขนาดใหญ่ดำเนินการในลักษณะทั้งแปรรูปเองเพื่อส่งขายภายในประเทศและส่งออกไปยัง

ประเทศจีน เพื่อกระจายสินค้าไปถึงผู้บริโภคในขั้นสุดท้าย [20] “ตอนนี้ราชบุรี เจ้าของไทยไม่เกิน 4 เจ้า นอกจากนั้น จะเป็นเจ้าของจีนมาเปิด ลักษณะการทำงานของล้งจีน คือ จะมีบริษัทแม่อยู่ที่จีน บริษัทในไทย ตั้งขึ้นมาเพื่อทำมะพร้าวส่งให้ประเทศตัวเอง พอมาตั้งสามารถส่งให้กับของตัวเอง และสามารถรีบอเดอร์ เพื่อที่จะส่งให้ที่อื่นได้อีก” [20]

แผนผังที่ 1 แสดงโครงสร้างของตลาดมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ฯ แบ่งได้เป็น 3 ระดับ

2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการเข้ามาของผู้ประกอบการข้ามชาติชาวจีนในภาคเกษตรในพื้นที่ ตำบลแพงพวยและตำบลท่านัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ประกอบด้วย

2.1) ความได้เปรียบในตลาดของล้งจีน

เมื่อพิจารณาวงจรตลาดมะพร้าวน้ำหอมในพื้นที่ควบคู่ไปกับแนวคิดการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) จากการวิเคราะห์พบว่า ก่อนที่จะมีล้งจีนเข้ามาในพื้นที่ เกษตรกรไทยสามารถผลิตมะพร้าวแปรรูปที่มีประสิทธิภาพสูงด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับเกษตรกรจีน จากการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบดังกล่าว ผู้ค้าชาวไทยจึงเป็นผู้ผลิตและส่งมะพร้าวน้ำหอมแปรรูปเป็นสินค้าส่งออกไปยังประเทศจีน ผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นผลดีแก่เกษตรกรและพ่อค้าท้องถิ่น รวมถึง โรงงานแปรรูปของชาวไทย แต่ช่วงประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2558 - 2562) เกิดการเคลื่อนย้ายของทุนจีนเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจาก

กระแสโลกาภิวัตน์ที่ดำเนินการควบคู่ไปกับความพยายามพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลจีน ผลักดันและส่งเสริมการลงทุนของคนจีนผ่านรูปแบบต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น และช่วยในเรื่องความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอุตสาหกรรม จากความต้องการของมะพร้าวน้ำหอมในตลาดโลก โดยเฉพาะ จีนมีความต้องการมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น จึงก่อให้เกิดการตั้งคลังเงินในพื้นที่ ซึ่งแต่เดิมกลุ่มคลังเงินเป็นเพียงผู้รับซื้อปลายทาง โดยรับซื้อมะพร้าวน้ำหอมจากคนไทยเพื่อกระจายไปยังผู้บริโภคภายในประเทศจีนเท่านั้น เมื่อพ่อค้าชาวจีนสามารถเข้าถึงตลาดได้ด้วยตนเองและเข้ามาตั้งคลังเพื่อส่งสินค้ากลับประเทศด้วยตัวเอง อีกทั้ง ยังไม่เสียภาษีการนำเข้าประเทศจีน แสดงให้เห็นความได้เปรียบของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่เข้ามาตั้งโรงงานในพื้นที่ และใช้ทรัพยากรของไทย ทั้งที่ดิน น้ำ แรงงานคนไทย และได้รับสิทธิพิเศษในการส่งออก แต่ภาษีหรือการทำกำไรไม่ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย ในขณะที่ เกษตรกรไทยหรือพ่อค้าชาวไทยมีความยากลำบากมากกว่าที่จะเข้าถึงตลาดจีนด้วยตนเองด้วยต้นทุนและอุปสรรคต่าง ๆ โดยเฉพาะ ภาษีการนำเข้าในประเทศจีน ส่งผลให้ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของพ่อค้าชาวไทยเปลี่ยนแปลง พ่อค้าคนจีนสามารถที่จะเข้ามาผูกขาดตลาดได้อย่างเบ็ดเสร็จ โดยเริ่มจากการเข้าถึงเกษตรกรโดยตรง และแปรรูปผลิตภัณฑ์มะพร้าวด้วยทุนตนเองและเงินสนับสนุนจากรัฐบาล และส่งกลับไปยังประเทศจีน

“ปี 2558 มะพร้าวที่ซื้อเข้าโรงงาน คลังเงินเป็นคนตั้งราคาขึ้นมา เพราะเมื่อก่อนไม่เคยมี และเป็นเจ้าใหญ่สุด นับตั้งแต่ 2560 เป็นต้นมา คลังเงินอื่น ๆ เข้ามาใหม่ก็มีผลกระทบ ทำให้มีคู่แข่งเยอะมาก จากอดีตปี 2558 ที่คลัง (ตนเอง) เข้ามา ในตอนนั้น มะพร้าวเพิ่งจะ 5 บาท ทำเสร็จขึ้นตู้ 11 บาท ซึ่งตอนนั้นก็มีกำไร เพราะราคาและตลาดอยู่ในมือ เป็นคนตั้งราคาตลาดในจีน เพราะเป็นเจ้าแรก ๆ ภายใน 6 เดือน ทำเข้าไป 300 ตู้ อีคอมเมิร์ซก็ต้องมาง้อให้แบ่งของ ราคาเดือนหนึ่งปรับครั้งหนึ่ง ต่อมา พ่อคู่แข่งเยอะก็ปรับบาทิตยละครั้ง ปัจจุบันปรับทุกวัน มะพร้าวตอนนี้แข่งขันสูง” [12]

จากการเปลี่ยนแปลงตลาดในครั้งนี้ผู้ที่ได้เปรียบเป็นพ่อค้าชาวจีน และผลกระทบจึงตกอยู่ที่คลังหรือพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น รวมถึง เกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าว น้ำหอม เนื่องจากกลไกตลาดที่เปลี่ยนไป และความสามารถในการแข่งขันกับทุนจีนมีความยากลำบากมากยิ่งขึ้น ผลกระทบดังกล่าวสอดคล้องกับพิทยา สุวคันธ์ [14] คือ จากการลงนามในกรอบความร่วมมือต่าง ๆ กับจีน ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย เช่น จากการเปิดเสรีด้านลงทุนบางสาขาที่เป็นสินค้าอ่อนไหวอาจส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยเห็นได้จากที่นักลงทุนต่างชาติจะได้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและการเข้าถึงที่ดินทรัพยากรมากขึ้น ทำให้มีโอกาสเพิ่มในการลงทุนหรือผูกขาดกิจการได้มากขึ้น ดังนั้น กบัตกรายได้ต่ำหรือกับดักรายได้ปานกลางที่เกษตรกรไทยส่วนใหญ่เผชิญ เป็นผลมาจากการที่ประเทศไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างตามโลกาภิวัตน์ได้ เนื่องจากปัจจัยพื้นฐานทรัพยากรการผลิตที่สนับสนุนให้ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนั้นเริ่มสูญเสียไปจากการเข้ามาของทุนจีน

2.2) ปัญหาและผลกระทบจากการเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในตลาดของผู้ค้าชาวจีน

การเข้ามาของคลังชาวจีนรุ่นใหม่ผ่านช่องว่างทางการค้าการลงทุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาดมะพร้าว น้ำหอม โดยคลังเงินเข้ามามีอิทธิพลควบคุมราคามะพร้าว น้ำหอมตั้งแต่ตลาดต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) ผลกระทบต่อเกษตรกรในฐานะผู้ผลิตในตลาดต้นน้ำ คลังเงินบางส่วนที่เข้ามาทำคลังแปรรูปมะพร้าวในพื้นที่ไม่ได้รับผิดชอบรับซื้อผลผลิตระยะยาว ในช่วงที่มะพร้าวออกผลผลิตน้อยและมีความต้องการมะพร้าวสูง

ล้งจิ้นบางกลุ่มจะปั่นราคาด้วยการที่ให้ราคามะพร้าวสูงกว่าล้งไทยรายย่อยหรือล้งจิ้นกลุ่มอื่นเพื่อแย่งลูกค้า ทำให้เกษตรกรได้รับผลประโยชน์แต่เป็นเพียงแค่วาระสั้นเท่านั้น เพราะช่วงที่ความต้องการมะพร้าวในตลาดน้อย กลุ่มล้งดังกล่าวก็จะทอดทิ้งเกษตรกร ทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่มีตลาดสำหรับส่งออกมะพร้าวที่แน่นอน [12] สาเหตุปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากโครงสร้างเกษตรกร นับตั้งแต่อดีตจากที่ไม่แข็งแรงอยู่แล้ว คือ พึ่งพากันเองในระดับชุมชนโดยพึ่งพิงการกระจายสินค้าด้วยการใช้ล้งหรือพ่อค้าคนกลางของท้องถิ่นเป็นตัวกระจายสินค้าไปยังตลาดค้าส่ง รวมทั้ง ในด้านความรู้ด้านการเกษตรที่ยังคงใช้วิธีการเกษตรแบบเดิม ๆ การเข้ามาของพ่อค้าคนจิ้นรุ่นใหม่ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่ต้องการของตลาดท้องถิ่น เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้คำนึงถึงเรื่องผลกระทบระยะยาวของกลุ่มพ่อค้าที่ปั่นราคา เพราะเกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีปัญหาที่ใหญ่กว่า คือ ปัญหาเรื่องปากท้องและราคาของผลผลิต แม้ว่า ภายหลังจากเกษตรกรจะช่วยกันสนับสนุนรวมตัวสร้างเครือข่ายเป็นสหกรณ์มะพร้าวน้ำหอม เพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน แต่สหกรณ์ก็ยังมีบทบาทที่จำกัด เนื่องจากสหกรณ์ยังไม่มีความสามารถมากพอที่จะส่งออกไปยังต่างประเทศได้ด้วยตนเองในนามของชุมชน รวมถึง ความเป็นหนึ่ง ของชุมชนยังไม่เข้มแข็งมากพอ

2) ผลกระทบต่อล้งไทยรายย่อยในฐานะผู้กระจายสินค้าในตลาดกลางน้ำ ล้งจิ้นบางส่วนที่เข้ามาในพื้นที่ช่วงแรกมีการปั่นราคาสูงเกินจริง ส่งผลให้ล้งไทยรายย่อยบางส่วนขาดทุน เมื่อคู่แข่งรายย่อยมีจำนวนน้อยลง การเข้าถึงแหล่งมะพร้าวโดยตรงของล้งจิ้นทำให้ชาวจิ้นเข้ามาควบคุมและกำหนดราคาในตลาดมะพร้าว ตั้งแต่ตลาดต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ กำไรของภาคการเกษตรจึงอยู่ในมือของจิ้น ล้งไทยรายย่อยก็ถูกกดราคามาจากล้งจิ้นเช่นเดียวกัน เมื่อล้งจิ้นกดราคาล้งไทยรายย่อย ล้งไทยรายย่อยก็กดราคากับเกษตรกรอีกครั้ง เพื่อหักค่าใช้จ่ายในค่าแรงงาน เป็นต้น หากล้งจิ้นสามารถปรับตัวและเรียนรู้กระบวนการทำงานของล้งรายย่อยซึ่งทำหน้าที่รวบรวมมะพร้าวจากสวนได้ และทุกล้งสามารถเข้าถึงเกษตรกรได้ด้วยตนเอง ล้งรายย่อยก็จะมีไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป และเมื่อไม่มีล้งรายย่อยในตลาดมะพร้าวน้ำหอม จะส่งผลให้เกษตรกรถูกผูกขาดราคาอย่างไม่มีทางเลือก การพึ่งพิงตลาดจิ้นมากเกินไป ย่อมส่งผลกระทบต่อเมื่อตลาดจิ้นเกิดการชะงักและหยุดการนำเข้า เนื่องจากล้งไทยรายย่อยไม่มีตลาดอื่นรองรับมะพร้าวน้ำหอมแปรรูป ในทางกลับกัน หากพ่อค้าไทยจะรวบรวมเพื่อส่งออกผลไม้อื่นโดยตรงก็มีข้อจำกัดหลายประการ เช่น ทักษะภาษา หรือความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าไทยและพ่อค้าจิ้น และต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก มีความเสี่ยงสูง ซึ่งอาจจะไม่คุ้มกับการลงทุน [17]

3) ผลกระทบต่อล้งไทยรายใหญ่ จะได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากมีตลาดสำหรับส่งออกมะพร้าวน้ำหอมที่กว้างกว่า ทำให้กระจายสินค้าไปยังตลาดประเทศอื่นได้ อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีผลกระทบ คือ การถูกลดรายการลงจากลูกค้าชาวจิ้น เนื่องจากชาวจิ้นสามารถเข้ามาผลิตมะพร้าวน้ำหอมแปรรูปได้ด้วยตนเองและติดต่อกับกลุ่มคนจิ้นด้วยกันเองได้สะดวกกว่า [20]

2.3) ศักยภาพของรัฐกับปัญหาการผูกขาดตลาดของพ่อค้าชาวจิ้นรุ่นใหม่

กระแสของมะพร้าวน้ำหอมของไทยในจีนได้รับความนิยมนับตั้งแต่ปี 2558 เป็นต้นมา เนื่องจากสอดคล้องกับสถานการณ์ของตลาดจีนในปี 2558 ที่ธุรกิจแบบ E-Commerce กำลังได้รับความนิยม ธุรกิจมะพร้าวแปรรูปของพ่อค้าคนจิ้นจึงได้รับผลประโยชน์ไปด้วย นับตั้งแต่นั้นมากลุ่มชาวจิ้นรุ่นใหม่จึงหันมาสนใจมะพร้าวน้ำหอมแปรรูป และเริ่มเข้ามาตั้งล้งในพื้นที่ [6] ในส่วนของสถานการณ์ตลาดมะพร้าวน้ำหอมในปัจจุบัน ยังคงมีการเอาใจเอาเปรียบและกดราคามาจากล้งจิ้น โดยที่กำไรจากการเกษตรมะพร้าวน้ำหอมยังคงอยู่ในมือ นายทุนชาวจิ้นซึ่งบางกรณีมีความสัมพันธ์ในการทำผิดกฎหมายด้วย เช่น การลักลอบค้ายาเสพติด แฝงไปกับ

ผลิตภัณฑ์มะพร้าว น้ำหอมระหว่างการแข่งขันส่งไปไต้หวัน โดยโรงงานดังกล่าวทำ MOU ระหว่างไทยกับจีน ตามรายงานข่าวกล่าวว่าล้างมะพร้าวแห่งนี้ฉวยโอกาสโดยที่กรมวิชาการเกษตรแหลมฉบังและกรมศุลกากรไม่ได้ตรวจสอบ [21] ดังนั้น การดำเนินงานของรัฐนอกจากจะไม่เข้าถึงประชาชนในการสนับสนุนการเกษตรหรือแก้ปัญหาการผูกขาดทางตลาดของล้างจีนแล้ว รัฐยังละเลยการตรวจสอบหรือดำเนินการกับผู้กระทำผิดกฎหมายสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยเป็นรัฐอ่อนแอ (weak state) ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือสนองตอบต่อปัญหาที่กระทบความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่ศึกษา เจ้าของล้างคนจีนยังกล่าวอีกด้วยว่า สาเหตุที่พ่อค้าชาวจีนรุ่นใหม่เลือกประเทศไทยมากกว่าประเทศอื่น ๆ เช่น สิงคโปร์ เนื่องจากมองว่า ไทยเป็นมิตรและมีกฎหมายไม่เข้มงวดเท่ากับสิงคโปร์ [12]

สรุปและอภิปรายผล

จากการที่รัฐบาลจีนได้ใช้สภาวะโลกาภิวัตน์ควบคุมไปกับการเคลื่อนย้ายทุนเงินข้ามชาติ ผ่านการสนับสนุนในนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและความร่วมมือทางการค้าทั้งรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี โดยมีเครือข่ายของชาวจีนโพ้นทะเลและการย้ายของคนจีนรุ่นใหม่เป็นเครื่องมือยุทธศาสตร์เชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายทุนเงินรุ่นใหม่ข้ามชาติ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของตลาดท้องถิ่นในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้แก่โรงงานชาวจีนรุ่นใหม่ที่มีกำลังซื้อและความต้องการสูง จึงเกิดการดึงดูดโรงงานมะพร้าวหรือล้างของชาวจีนเข้ามาในพื้นที่ตำบลแพงพวยและตำบลท่าหนัด อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี อย่างต่อเนื่อง โดยองค์ประกอบในตลาดมะพร้าว น้ำหอมในพื้นที่ประกอบด้วย 1) เกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าว 2) ล้างมะพร้าวชาวไทยทั้งรายย่อยและรายใหญ่ และล้างมะพร้าวชาวจีน 3) สหกรณ์ และ 4) ผู้จัดการจำหน่ายและพันธมิตรมะพร้าว และมีลักษณะตลาดมะพร้าว น้ำหอม คือ ก่อนที่จะมีล้างเงินเข้ามาในพื้นที่เกษตรกรไทยสามารถผลิตมะพร้าวแปรรูปที่มีประสิทธิภาพสูงด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับเกษตรกรจีน จากการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบผู้ค้าชาวไทยจึงเป็นผู้ผลิตและส่งมะพร้าว น้ำหอมแปรรูปเป็นสินค้าส่งออกไปยังประเทศจีน ผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจจึงเป็นผลดีแก่เกษตรกรและพ่อค้าท้องถิ่น รวมถึง โรงงานแปรรูปของชาวไทย แต่ช่วงประมาณ 5 ปีที่ผ่านมา เกิดการเคลื่อนย้ายของทุนเงินเข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ดำเนินการควบคุมไปกับความพยายามพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลจีน ผลักดันและส่งเสริมการลงทุนของคนจีนผ่านรูปแบบต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น และช่วยในเรื่องความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้น จึงก่อให้เกิดการตั้งล้างเงินในพื้นที่ฯ ซึ่งแต่เดิมกลุ่มล้างเงินเป็นเพียงผู้รับซื้อปลายทาง แต่ต่อมาพ่อค้าคนจีนสามารถที่จะเข้ามาผูกขาดตลาดได้อย่างเบ็ดเสร็จ โดยเริ่มจากการเข้าถึงเกษตรกรโดยตรง และแปรรูปผลิตภัณฑ์มะพร้าวด้วยทุนตนเอง และส่งกลับไปยังประเทศจีน จากการเปลี่ยนแปลงตลาดในครั้งนี้ผู้ที่ได้เปรียบเป็นพ่อค้าชาวจีน และผลกระทบจึงตกอยู่ที่และล้างหรือพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น รวมถึงเกษตรกรผู้ผลิตมะพร้าว น้ำหอม เนื่องจากกลไกตลาดที่เปลี่ยนไป ดังนั้น กับดักรายได้ต่ำหรือกับดักรายได้ปานกลางที่เกษตรกรไทยส่วนใหญ่เผชิญ เป็นผลมาจากการที่ประเทศไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างตามโลกาภิวัตน์ได้ เนื่องจากปัจจัยพื้นฐานทรัพยากรการผลิตที่สนับสนุนให้ประเทศมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบนั้นเริ่มสูญเสียไปจากการเข้ามาของทุนจีน

การเข้ามาของล้างเงินรุ่นใหม่ผ่านช่องว่างทางการค้าการลงทุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาดมะพร้าว น้ำหอม โดยล้างเงินเข้ามามีอิทธิพลควบคุมราคามะพร้าว น้ำหอมตั้งแต่ตลาดต้นน้ำ กลางน้ำ ไปจนถึงปลายน้ำ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้ 3 ระดับ ดังนี้ 1) ผลกระทบต่อเกษตรกรในฐานะผู้ผลิตในตลาดต้นน้ำ ลังจิ้นบางส่วนที่เข้ามาทำล้งแปรรูปมะพร้าวในพื้นที่ไม่ได้รับผิดชอบรับซื้อผลผลิตระยะยาว ในช่วงที่ความต้องการตลาดน้อยก็จะทิ้งเกษตรกร ทำให้เกษตรกรบางส่วนไม่มีตลาดสำหรับส่งออกมะพร้าวที่แน่นอน รวมถึง ลังจิ้นในพื้นที่เป็นผู้กำหนดราคาซื้อมะพร้าว ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความเสี่ยงในการถูกกดราคา เนื่องจากไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้รับซื้อมะพร้าว 2) ผลกระทบต่อล้งไทยรายย่อยในฐานะผู้กระจายสินค้าในตลาดกลางน้ำ ลังจิ้นบางส่วนที่เข้ามาในพื้นที่ช่วงแรกมีการปั่นราคาสูงเกินจริง ส่งผลให้ล้งไทยรายย่อยบางส่วนขาดทุน เมื่อคู่แข่งรายย่อยมีจำนวนน้อยลง อำนาจในการผูกขาดตลาดและกำหนดราคามะพร้าวของล้งจิ้นจึงมีเพิ่มมากขึ้น และ 3) ผลกระทบต่อล้งไทยรายใหญ่ จะได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเนื่องจากมีตลาดสำหรับส่งออก สามารถกระจายสินค้าไปยังตลาดประเทศอื่นได้ แต่ยังคงมีผลกระทบ คือ ถูกลดรายการลงจากลูกค้าชาวจีน เนื่องจากชาวจีนสามารถเข้ามาผลิตมะพร้าว น้ำหอมแปรรูปได้ด้วยตนเองและติดต่อกับกลุ่มคนจีนด้วยกันเองได้สะดวกกว่า

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ตลาดมะพร้าวน้ำหอมปัจจุบันยังคงมีการเอารัดเอาเปรียบและกดราคาจากล้งจิ้น โดยที่กำไรจากการเกษตรมะพร้าวน้ำหอมยังคงอยู่ในมือนายทุนชาวจีน ดังนั้น การดำเนินงานของรัฐนอกจากจะไม่เข้าถึงประชาชนในการสนับสนุนการเกษตรหรือแก้ปัญหาการผูกขาดทางตลาดของล้งจิ้นแล้ว รัฐยังละเลยการตรวจสอบหรือดำเนินการกับผู้กระทำผิดกฎหมาย สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยเป็นรัฐอ่อนแอ (weak state) ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือสนองตอบต่อปัญหาที่กระทบความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นความอ่อนแอของภาครัฐในการใช้อำนาจปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนจากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นล้วนเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเข้ามามีบทบาทของล้งจิ้นเพิ่มจำนวนมากขึ้นในพื้นที่ และหากกฎหมายยังอ่อนแอ การบังคับใช้ยังไร้ประสิทธิภาพ ก็คงเป็นไปได้สูงที่บทบาทของล้งชาวจีนรุ่นใหม่จะยังคงดำรงอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ สิ่งที่จะตามมาอีกก็คือ ธุรกิจประเภทที่มีผลประโยชน์ในระดับชาติอาจเคลื่อนย้ายตัวเองให้อยู่นอกกรอบกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

- 1) กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศควรมีมาตรการส่งเสริมการส่งออกผลไม้และการแปรรูปเป็นวาระสำคัญในการผลักดันผลไม้ไทย เพื่อลดการผูกขาดของล้งจิ้น
- 2) มาตรการส่งเสริมการตลาด โดยเพิ่มช่องทางการตลาดและเปิดโอกาสให้คนไทยมีบทบาทในการส่งออกเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสนับสนุน SMEs ในการหาตลาดในต่างประเทศ กระจายความเสี่ยงด้วยการลดการพึ่งพาดตลาดจีน
- 3) ส่งเสริมบทบาทของสหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน และชาวสวนให้มีความเข้มแข็งในการรวมตัวกันผลิตมะพร้าวแปรรูปในนามการส่งออกของชุมชน และส่งเสริมการขายออนไลน์

เอกสารอ้างอิง

- [1] Siriphon, A. (2015). New transnational Chinese migrants and government role in the 21st century. *The International Journal of East Asia studies*. 4(1), 69-96. (In Thai)

- [2] Information and Communication Technology Center with Cooperation of the Customs Department, Ministry of Commerce. (2020). *Major export markets of Thailand 2016 - 2019 (January - October)*. Retrieved on January 29, 2020, from: <http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=CountryRank&Lang=Th&imexctype=1>. (In Thai)
- [3] Bangkok Bank. (2019). *Organic coconut: Economic crops*. Retrieved on January 29, 2020, from: <https://www.bangkokbanksme.com/en/coconut-agriculture-economy>. (In Thai)
- [4] Department of Agriculture. (2019). *Knowledge management and production technology of aromatic coconut*. Retrieved on July 20, 2020, from: <http://www.doa.go.th> (In Thai)
- [5] Chinwanno, C. (2010). *35 years of Sino-Thai diplomatic relations, 1975-2010: Past, present and future*. Bangkok: Openbook Press.; Suvakunta, P. (2018). *China in ASEAN: Impact on political and economic strategy*. Bangkok: Thammasat University Press. (In Thai); Zhang, Y. & Wang, Y. (2017). *ASEAN in China's grand strategy*. Chinese Academy of Social Sciences. 50(4), 158-175.
- [6] Thongsrinuch, J. (2016). *Four decades of Thailand's foreign economic policy towards China: policies, factors and recommendations*. The Degree of Doctor of Philosophy. Bangkok: Thammasart University. (In Thai)
- [7] Siriphon, A. (2015). *New transnational Chinese migrants and government role in the 21st century*. The International Journal of East Asia studies. 4(1), 69-96.; Leungaramsri, P. (2016). *Casino capitalism; China special economic zone and the creation of a new liberal border in Laos*. Chiang Mai: Wanida Printing. (In Thai)
- [8] Pangpouy Sub-District Administrative Organization. (2020). *General information*. Retrieved on July 22,2020, from: http://www.pangpouy.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=63.
- [9] Thanat Sub-District Administrative Organization. (2020). *General information*. Retrieved on July 22,2020, from: http://www.tanud.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=49&Itemid=75
- [10] Wongsheree, T. (2016). *Young coconuts in the Mae Klong - Tha Chin River Basin*. Retrieved on July 22,2020, from: <http://www.istrsjournal.org/?p=1983>
- [11] Phanishsarn, A. (2014). *Chinese and ASEAN economy*. Retrieved on January 15,2020, from: <http://webcache.googleusercontent.com/> (In Thai)
- [12] Wang (Interviewee), Akkathimakul, J. (Interviewer), Address: Pang Paengpuay Sub-District, Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province. February 26-28, 2020. (In Thai)
- [13] Aravind, Y. (2014). *China's going out policy: sub-national economic trajectories*. ICS analysis No.24,4: 1-8.

- [14] Suvakunta, P. (2018). *China in ASEAN: impact on political and economic strategy*. Bangkok: Thammasat University Press. (In Thai)
- [15] Prachachat Business. (2018). *Unlock the EEC Act: Foreigners can acquire 100% ownership of a condominium and land*. Retrieved on January 29, 2020, from: <https://www.prachachat.net/property/news-162188>. (In Thai)
- [16] Meenaphant, H. (2019). *Middleman merchants in Thailand's supply chain of fragrant young coconuts: A vertical market analysis*. University of the Thai Chamber of Commerce Journal. 39(2): 151-163. (In Thai)
- [17] Nilnoi, T (Interviewee), Akkhathimakul, J. (Interviewer), Address: Pang Paengpuay Sub-District, Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province. February 25, 2020. (In Thai)
- [18] Saelim, S (Interviewee), Akkhathimakul, J. (Interviewer), Address Thanat Sub-District, Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province. January 18 - 22, 2020. (In Thai)
- [19] Les-ngam, A (Interviewee), Akkhathimakul, J. (Interviewer), Address Pangpuay Sub-District, Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province. February 20, 2020. (In Thai)
- [20] Saelim, J (Interviewee), Akkhathimakul, J. (Interviewer), Address Pangpuay Sub-District, Damnuen Saduak District, Ratchaburi Province. February 28, 2020. (In Thai)
- [21] INN News. (2020). *Thai drug syndicate busted in Taiwan*. Retrieved on March 3, 2020, from https://www.innnews.co.th/general-clips/news_575685. (In Thai)

บทปริทัศน์หนังสือ
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้:
สารัตถะและการสืบทอด
Literature Related to Folk Drama in the South of Thailand:
Essence and Succession

ภูริณัฐ พฤกษ์เนรมิตร^{1*}
Purinat Phruekneramit^{1*}

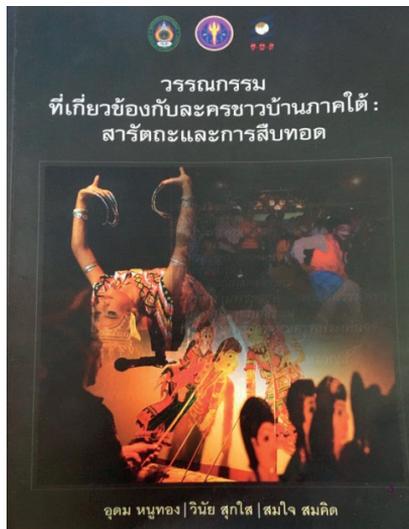
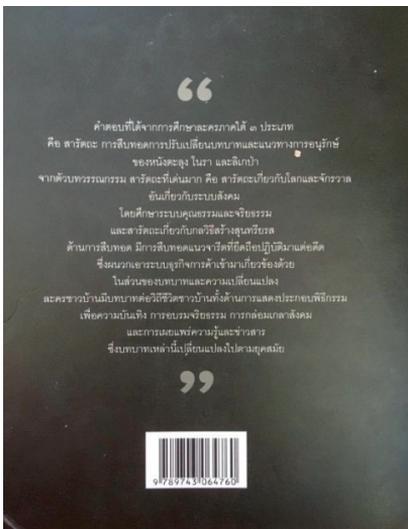

¹ นิสิตปริญญาโท, สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

¹ Master of Arts degree, Department of Thai language, Faculty of Humanities and Social Science, Thaksin University, Songkhla, 90000, Thailand

* Corresponding author : E-mail address : hanma_bagi@hotmail.com

(Received: February 10, 2020; Revised: March 4, 2020; Accepted: May 31, 2020)

ชื่อหนังสือ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้ : สารัตถะและการสืบทอด
Literature Related to Folk Drama in the South of Thailand:
Essence and Succession

ผู้แต่ง อุดม หนูทอง วินัย สุกใส และสมใจ สมคิด [1]

จำนวนหน้า 500 หน้า

สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2556

ภาษาที่ใช้ ภาษาไทย

บทนำ

หนังสือเรื่อง วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้: สารัตถะและการสืบทอดเล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของ ชุดโครงการ วรรณกรรมทักษิณ : สารัตถะและการสืบทอด ภายใต้โครงการ การพัฒนาทุนทางสังคมภาคใต้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามโครงการแม่ธีวิจัยอาวุโสของศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว ซึ่งได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาและมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี โดยเป็นการวิจัยที่เล็งเห็นถึงปัญหาและความสำคัญของวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้ที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้ 3 ประเภท คือ หนังตะลุง โนรา และลิเกป่า อันแสดงถึงคุณค่าและอัตลักษณ์ที่เป็นผลผลิตของศิลปินที่ได้สูญหายไปจำนวนมากแล้ว โดยเฉพาะ ที่เกี่ยวกับลิเกป่า และถึงแม้จะมีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังตะลุง โนรา และลิเกป่าจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในฐานะที่เป็นศิลปะการแสดง โดยศึกษาจากตัวบทของศิลปินเฉพาะบุคคล การศึกษาในส่วนสารัตถะและการสืบทอด คณะผู้เขียนได้เล็งเห็นว่า เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริมละครชาวบ้านภาคใต้ทั้ง 3 ชนิด จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาและรวบรวมมรดกทางภูมิปัญญาของภาคใต้เหล่านี้เอาไว้

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาภายในเล่มแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ความเกี่ยวข้องระหว่างวรรณกรรมกับละครพื้นบ้าน ละครชาวบ้านภาคใต้ 2) สารัตถะของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้าน 3) การสืบทอดวรรณกรรมละครชาวบ้านภาคใต้ และ 4) บทบาท ความเปลี่ยนแปลง และแนวทางอนุรักษ์ละครชาวบ้านภาคใต้

1. ด้านความเกี่ยวข้องระหว่างวรรณกรรมกับละครพื้นบ้าน ละครชาวบ้านภาคใต้

บทนี้เป็นการปูพื้นความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับละครชาวบ้านภาคใต้ โดยอธิบายไล่มาตั้งแต่การกำเนิดและพัฒนาการ องค์ประกอบของการแสดง โอกาสที่แสดง ขนบนิยมในการแสดง รวมไปถึง ประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีหลักฐานอ้างอิงทั้งในด้วยเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ ที่พูดถึงละครพื้นบ้านภาคใต้ทั้ง 3 ชนิด ไปจนถึงบทสัมภาษณ์ศิลปินผู้ทำการแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในส่วนที่มีการพิจารณาตัวบทวรรณกรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ในการแสดง ซึ่งในละครพื้นบ้านภาคใต้ ทั้งหนังตะลุง โนรา และลิเกป่า เป็นศิลปะที่มีหลักฐานชัดเจนว่า รับอิทธิพลมาจากศิลปะการแสดงของอินเดียและอาหรับ แล้วมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวใต้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของความเป็น “คนใต้” แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ตรงที่ตัวบทวรรณกรรมของภาคใต้จะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ แต่ละครในวัฒนธรรมหลวงจะมีตัวบทเป็นลายลักษณ์อักษร

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับการแสดงพื้นบ้านภาคใต้แสดงออกมา 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นพิธีกรรม ซึ่งใช้ในการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมไม่ว่าโดยตรงหรือเพื่อความบันเทิง จะมีความเปลี่ยนแปลงน้อย ดังเช่นในบทโนราซึ่งเกี่ยวข้องกับการรำรำเป็นส่วนใหญ่ บทที่ใช้แสดงก็มีอยู่ไม่มากและส่วนหนึ่งก็ตรงกับเรื่องที่ใช้แสดง “จับบทสิบสอง” ในพิธีโนราโรงครู เพียงแต่บทที่ใช้ในด้านความบันเทิงมีความยาวมากกว่า แต่ก็ไม่มีบทเรื่องใดที่จับเรื่อง อาจเพราะการแสดงโนรานั้นไม่ได้เป็นส่วนประกอบสำคัญของการแสดง หากแต่เป็นการแสดงความสามารถในการ “ร้องและรำ” มากกว่า ส่วนลิเกป่า ตัวบทวรรณกรรมที่นำมาใช้ตลอดทั้งเรื่อง คือ เรื่อง แหกแดง ส่วนเรื่องอื่น ๆ มักเป็นวรรณกรรมที่แพร่หลายอยู่ในท้องถิ่นซึ่งมักตรงกับเรื่องที่โนราเล่นส่วนใหญ่ ในขณะที่ส่วนที่ใช้ในการแสดงเพื่อความบันเทิงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยเฉพาะ หนังตะลุงที่เปลี่ยนแปลงไปตามสังคมอย่างชัดเจน กล่าวคือ รูปแบบของการแสดงที่มีลักษณะของการเล่านิทานประกอบภาพในฐานะ “นักเล่านิทานยามค่ำคืน” การนำตัวบทวรรณกรรมมาใช้จึงมีมาก ในยุคแรก คือ เรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งนำมาใช้แสดงตั้งแต่ต้นจนจบ ต่อมาก็เริ่มมีการนำเอาวรรณคดีหรือวรรณกรรมเรื่องอื่นมาใช้แสดง อันเป็นผลมาจากการแพร่กระจายของหนังสือวัดเกาะที่ได้รับความนิยมอย่างสูง ตัวบทวรรณกรรมส่วนหนึ่งจึงอิงกับหนังสือวัดเกาะเป็นส่วนใหญ่

2. ด้านสารัตถะของวรรณกรรม

ในบทนี้ เป็นการกล่าวถึงสารัตถะที่โดดเด่นในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับโลกและจักรวาล ซึ่งเกี่ยวกับการสร้างโลก จักรวาล มนุษย์ และสรรพสิ่ง และแนวคิดศูนย์กลางโลกและจักรวาล ซึ่งแสดงให้เห็นภูมิปัญญาในการประสานความคิดเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อดั้งเดิม เช่น ความเชื่อและความศรัทธาครูต้น ครูหมอตายาย ศักดิ์สิทธิ์ ทวดและเทียมตา ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าอินดู และความเชื่อเกี่ยวกับพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับกรรมและผลกรรม นรกสวรรค์ ภพชาติ การเวียนว่ายตายเกิด แสดงให้เห็นความสอดคล้องในเรื่องของความคิดหรือจักรวาลทัศน์ของชนชาวมุสลิมในอินเดียตอนใต้ อันเป็นต้นธารสำคัญของอารยธรรมอินเดียที่เผยแพร่เข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นหลักฐานที่ยืนยันว่า หนังตะลุงและโนรามีความสัมพันธ์กับอินเดียตอนใต้ อย่างแน่นอน การออกฤกษ์และการเซ็ดพระอิศวร ตลอดจน บทกาดครูโนราแสดงให้เห็นการรับเอาละครทั้งสองประเภทนี้มาจากอินเดียตอนใต้ที่สืบทอดมาจากคิวนาฏราชอย่างแน่ชัด

สารัตถะเกี่ยวกับระบบความเชื่อและความศรัทธาถือว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจที่เกิดจากความสัมพันธ์ของชนกับธรรมชาติภายใต้ภาวะผันผวนของธรรมชาติและ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ ทั้งในแง่ของความรู้สึกมั่นคง ความอยู่รอดปลอดภัยที่ไม่อาจหาคำตอบได้ด้วยเหตุผลเชิงประจักษ์ เป็นพื้นฐานในการกำหนดทิศทาง ของระบบสังคม ระบบคุณธรรมจริยธรรม การสั่งสมภูมิปัญญา สร้างสรรค์งานศิลปะและวัฒนธรรม หรือ กระทั่ง กลวิธีในการสร้างสรรค์สุนทรียรสของวรรณกรรมที่นำมาใช้แสดง ซึ่งเรื่องความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา จะเน้นเกี่ยวกับเรื่องของกรรมและผลกรรม รวมถึง การอโหสิกรรม โดยเน้นให้ผู้เกิดความเข้าใจในสิ่งของ กรรมและผลของกรรม ด้วยการเอาคติความเชื่อเรื่องภพชาติ นรกสวรรค์มาเป็นปุจฉาธิฐาน ดังนั้น ในตอนจบ ของนิยายหนังตะลุงเก่า ๆ โดยเฉพาะ เรื่องรามเกียรติ์ก็นิยมเลือกตอนที่จบลงด้วยการให้อภัย ไม่จองเวรซึ่ง กันและกัน หรือไม่ก็ปรับแก้เรื่องให้จบลงด้วยการให้อภัยเสมอ

นอกจากนี้ วรรณกรรมยังมีการแสดงถึงสารัตถะเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์แบบพวกพ้อง ระบบอุปถัมภ์ และระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและชุมชน ความสัมพันธ์ชาย – หญิง อันเป็นสารที่ผู้แต่งชี้ให้ผู้อ่านเห็นถึงแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สารัตถะนี้เด่น มากในวรรณกรรมหนังตะลุง โดยเฉพาะ เรื่องประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ ขณะเดียวกัน การถือพวกโดยไม่คำนึงถึง เหตุผลข้อเท็จจริงก็จะเกิดผลกระทบอย่างมาก เช่น การระดมกำลังของฝ่ายธรรม ซึ่งส่วนมากเป็นยักษ์ หรือ ฤๅษีพิศล เข้าต่อสู้กับฝ่ายธรรมะ เกิดการบาดเจ็บล้มตายจำนวนมาก และตัวละครส่วนหนึ่งก็เข้าพึ่งร่ม เงามพระศาสนา

ในหัวข้อสุดท้ายของบทนี้ กล่าวถึงสารัตถะเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างสรรค์สุนทรียรสพบว่า มีการใช้รูปแบบ กลอน และมีการแต่งรส ถ้อยคำ สำนวนโวหาร และการปรุงแต่งอารมณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาการแสดง โดยที่ผู้แต่งแต่งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการแสดงโดยเฉพาะ ไม่ได้มุ่งเพื่อให้อ่านเพื่อความบันเทิง เหมือนวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ดังนั้น สุนทรียรสที่ได้รับนอกเหนือจากสุนทรียะในแง่ของภาษาแล้ว ก็จะต้อง พิจารณาถึงศิลปะในการแสดงประกอบด้วย เช่น วรรณกรรมหนังตะลุง มีรูปหนังตะลุงเป็นตัวละคร นายหนัง ตะลุงเป็นผู้เซ็ดและพากย์ เหตุนี้ แม้วรรณกรรมหนังตะลุงเรื่องนั้นจะแต่งได้ดี แต่หากนายหนังตะลุงพากย์ ไม่ดีขาดลีลา วรรณกรรมก็จะด้อยค่าลงไปด้วย เป็นการพิจารณาสารัตถะเกี่ยวกับกลวิธีการสร้างสรรค์สุนทรียรสใน บทวรรณกรรมที่เกี่ยวกับละครชาวบ้านจึงจำเป็นต้องพิจารณาควคู่ไปกับศิลปะการแสดงและบริบท ใน การแสดงประกอบกันไป

3. ด้านการสืบทอดวรรณกรรมละครของชาวบ้าน

ในบทนี้จะกล่าวถึงความหมายและรูปแบบของการสืบทอดวรรณกรรมละครชาวบ้านภาคใต้ โดยเริ่ม จากการให้ความหมายของการสืบทอดเพื่ออธิบายให้เห็นลักษณะการสืบทอด ที่คนรุ่นหนึ่งสร้างสรรค์ สั่งสม และถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถ ตลอดจนผลผลิตจากความรู้ นั้น ๆ ต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อ ความต่อเนื่องและความเจริญก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์ ดังนั้น การสืบทอดจึงเป็นการดำรงเพื่อความคงอยู่ของ มรดกทางสังคม เป็นสิ่งมีคุณค่า เพราะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในมนุษย์สำนึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อย่างไรก็ตาม กระบวนการสืบทอดก็ต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ การสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ที่สังคมแต่ละยุคให้การยอมรับ ซึ่งเมื่อมองมาที่วัฒนธรรมการสืบทอดวรรณกรรม

แบ่งเป็น 3 แบบ แบบแรก คือ แนวจารีตที่ยึดถือปฏิบัติมาแต่อดีตซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ กระบวนการเรียนรู้ และการสืบทอดที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ไปยังศิษย์ และเป็นการถ่ายทอดโดยวิธีมุขปาฐะเป็นหลัก เวลาที่ใช้ในการเรียนรู้ เนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนรู้ไม่มีกำหนดแน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียน เป็นสำคัญ

ต่อมา คือ การสืบทอดวรรณกรรมแบบแนวครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการแอบเรียนแอบเอาอย่างและฝึกฝนตามแบบอย่างที่เราสังเกตโดยผู้ที่เป็นแบบอย่างไม่รู้หรือไม่ได้รับรู้อย่างเป็นทางการ ส่วนใหญ่แล้วการเรียนรู้แบบนี้จะอยู่ในแวดวงของหนังตะลุงหรือลิเกปามากกว่าโนรา

สุดท้าย คือ การสืบทอดแบบแนวสมัยนิยม เป็นการเรียนรู้และสืบทอดที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบใหม่ที่ได้รับมาจากสังคมตะวันตก ดังเช่น การเข้ามาของวงดนตรีลูกทุ่งได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงโนรา เพราะคนหนุ่มสาวหันไปให้ความสนใจกับสื่อรูปแบบใหม่มากกว่า ทำให้โนราบางคณะริเริ่มการนำดนตรีลูกทุ่งเข้ามาประสมกับโนราในช่วงท้ายของการแสดง ศิลปะการรำโนราแบบดั้งเดิมจึงเสื่อมถอยลงมาก มีการฝึกสอนโนราขึ้นในสถานศึกษา เพื่อหวังจะอนุรักษ์ศิลปะการรำโนราแบบเดิมเอาไว้ อย่างไรก็ตามเมื่อโนราเข้าไปมีบทบาทในการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา ก็ย่อมจะถูกปรับเปลี่ยนหรือรับเอาวัฒนธรรมหลวงเข้ามา การเรียนรู้โนราจึงเน้นการรำรำมากกว่าการร้องบทและทำท่ารฆวรรณกรรมโนราที่ใช้ประกอบการแสดงก็มีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้รำกับการบรรเลงดนตรีจึงเปลี่ยนไปเป็นผู้รำต้องรำไปตามจังหวะดนตรี แทนที่ผู้รำจะกำหนดลีลาจังหวะการเล่นดนตรีที่มีมาแต่เดิม

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการสืบทอดวรรณกรรมละครของชาวบ้านนี้ แสดงให้เห็นว่า ด้วบทวรรณกรรมละครชาวบ้านภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นบทที่จดจำต่อ ๆ กันมาผ่านกระบวนการเรียนรู้แล้วมีการดัดแปลงหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทการแสดงในแต่ละครั้ง ตัวบทลักษณะนี้ไม่มีจำนวนมากจึงช่วยให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมภาคใต้ได้เป็นอย่างดี

4. ด้านการปรับเปลี่ยนบทบาทของวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้าน และแนวทางในการอนุรักษ์และส่งเสริม

วรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงละครพื้นบ้านทั้ง 3 ประเภท มีบทบาทสำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ บทบาทด้านพิธีกรรม บทบาทด้านนี้ ทั้งหนังตะลุง โนรา และลิเกปามีมาตั้งแต่เริ่ม กล่าวคือ กำเนิดของละครเหล่านี้ล้วนมาจากพิธีกรรม ในกรณีของหนังตะลุงนั้น เป็นการแสดงเพื่อบวงสรวงเทพเจ้า เช่นเดียวกับอินเดียที่แสดงเพื่อบอกเล่าเรื่องศักดิ์สิทธิ์ คือ รามเกียรติ์ ซึ่งยืนยันได้จากบทพากย์พระอิศวรของหนังตะลุงที่มีการกล่าวถึงตรีมูรติ คล้ายกับหนังตะลุงในรัฐเกรลาของอินเดียได้ ในกรณีของโนรา ก่อนจะมีบทบาทในด้านความบันเทิงของชุมชน โนราถูกใช้เป็นการแสดงสำหรับประกอบพิธี สำคัญ ๆ เช่น พิธีกรรมของกษัตริย์หรือเจ้าเมือง และชนชั้นสูงในแต่ละท้องถิ่น ดังรายละเอียดด้านบทบาทต่าง ๆ ต่อไปนี้

บทบาทด้านสื่อและความบันเทิง ในอดีต การแสดงทั้ง 3 ชนิดส่วนใหญ่มีขึ้นในช่วงที่ว่างเว้นจากการทำเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ชุมชนชาวนาถือได้ว่า เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับการแสดง หนังตะลุง โนรา และลิเกปามากที่สุด ส่วนใหญ่มีจัดขึ้นในช่วงเสร็จสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว ซึ่งในบทบาทด้านความบันเทิงนี้เป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด แต่อีกด้านหนึ่งก็ทำให้เกิดความกังวลว่า การเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนเหล่านี้เข้าไปทำลายศิลปะการแสดงของละครชาวบ้านภาคใต้ให้เสื่อมลงไป

บทบาทด้านการกล่อมเกลापฤติกรรม ตัวบวรธรรมกรรที่ใช้ในการแสดงละครชาวบ้านมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกล่า สั่งสอน ทั้งจากคำสอนทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงการปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นชาติไทยไว้ด้วย

บทบาทด้านการสื่อสาร ก่อนการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 บทบาทด้านนี้มีความสำคัญมาก เพราะละครชาวบ้านเป็นสื่อประเภทเดียวที่มีอยู่ในสังคม ละครชาวบ้านจึงเป็นสื่อที่สำคัญในการนำข้อมูลข่าวสารและข้อมูลความรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง โดยผ่านบวรธรรมกรรที่ใช้ในการแสดง แต่ต่อมาการพัฒนาทางด้านสื่อมวลชนทำให้บทบาทด้านสื่อของละครชาวบ้านค่อย ๆ ลดน้อยลง

บทบาทด้านการศึกษา ศิลปินพื้นบ้านในอดีต เป็นทั้งผู้ให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ผู้ชม และเป็นผู้เน้นย้ำให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญของการศึกษา โดยผ่านบทบาทของตัวละครในวรรณกรรมที่มักใช้ความรู้ความสามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้

สุดท้ายบทบาทด้านการตอกย้ำสำนึกทางประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และการเป็นตัวชี้วัดคุณค่าพลังอำนาจของท้องถิ่น ในหนังสือยุคหลัง ๆ ได้มีการตอกย้ำสำนึกประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ภาคใต้และพลังอำนาจของท้องถิ่นเข้ามา ในขณะที่ บทบาททางด้านเริ่มหายไป บทบาทด้านนี้เป็นบทบาทที่ซ่อนตัวอยู่ลึกมาก การแสดงละครชาวบ้านเป็นศิลปะการแสดงที่ตอกย้ำถึงความเป็นชาวบ้าน แสดงให้เห็นพลังอำนาจของท้องถิ่นที่สามารถทำหน้าที่เป็นทวนกับกัการไหลบ่าและการกระแทกกระชั้นของกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นผลให้สังคมได้ยังคงความเข้มแข็งอยู่ได้ระดับหนึ่ง นอกจากนี้ ความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ และภาษาในหนังสือยุคหลังยังแสดงให้เห็นถึงระบบความสัมพันธ์ที่แม้จะมีความขัดแย้งกันอยู่บ้าง เช่น ความเชื่อทางศาสนาของชาวเมือง (ไทยพุทธ) กับกะหม้อ (ไทยอิสลาม) แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้

บทบาทที่อธิบายมาข้างต้นนี้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม ในด้านพิธีกรรมอาจกล่าวได้ว่า เป็นบทบาทหลักมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากตัวบวรธรรมกรรที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมยังคงได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาไม่ขาดสาย ทั้งหนังสือที่ยังมีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรมแก่นหรือแก้เหมรยุ โนราโรงครูยังเป็นการประกอบพิธีกรรมสำคัญของผู้มี “ตายาย” เป็นโนรา หรือแม้กระทั่ง ลิเกป่าที่ปัจจุบันหมดความนิยมไปแล้วก็ยังยึดเอาบทที่ใช้ในการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมเป็นตัวบทในการแสดงเพื่อการอนุรักษ์ ในขณะที่ บทบาทด้านความบันเทิงก็จะปรับเปลี่ยนไปตามความนิยม เช่น หนังสือที่เน้นการเล่านิทานเปลี่ยนไปเป็นสื่อบันเทิงที่เน้นการนำเสนอความสนุกสนาน โนราก็มีการเอาสื่อบันเทิงประเภทละครและดนตรีสมัยใหม่เข้าไปร่วมด้วย เป็นต้น

ในส่วนของการอนุรักษ์และส่งเสริม ทั้งศิลปิน นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ มีทัศนคติที่ต่างกันเป็น 2 กลุ่ม หลัก ๆ คือ กลุ่มที่มีทัศนคติเชิงอนุรักษ์เห็นว่า ละครพื้นบ้านเป็นศิลปะที่ต้องอนุรักษ์เอาไว้ และต้องคงแบบเก่าเอาไว้ให้มากที่สุดกับกลุ่มที่มีทัศนคติว่า ต้องมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย แต่ต้องรักษาอัตลักษณ์ของหนังสือ โนรา และลิเกป่า เอาไว้

บทตาม

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง เนื่องจากความพยายามในการรวบรวมและอนุรักษ์วรรณกรรมละครของภาคใต้ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันเอาไว้ โดยเหตุที่ต้องให้ความสำคัญกับตัวบวรธรรมกรรในฐานะองค์ประกอบสำคัญของละคร เนื่องมาจากในวรรณกรรมละครของภาคใต้นั้น หากไม่มีตัวบทก็ไม่อาจ

นับการแสดงเหล่านี้ว่าเป็นละครได้ แต่ด้วยข้อจำกัดของการแสดงที่มีก่ายทอดกันเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ แสดงโดยใช้การจดจำด้วยบทและไหวพริบของศิลปินในการแต่งเติมเรื่องเพื่อเพิ่มความสุขสนานขึ้น และตัวบทวรรณกรรมที่มีบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์ก็เป็นเพียงต้นร่างที่ศิลปินใช้ในการแสดง ดังนั้น ในการแสดงสดของละครแต่ละชนิด จึงมีความแตกต่างกัน ความยากลำบากในการศึกษาจึงเพิ่มมากขึ้นไปด้วย

องค์ความรู้ที่งานวิจัยชิ้นนี้ได้ถ่ายทอดออกมา เกี่ยวกับการสร้างสรรค์และสืบทอดวรรณกรรมที่ใช้ในการแสดงเพื่อค้นหาสาระดีและเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่นในฐานะที่เป็นต้นทุนทางสังคม ที่ยึดโยงคนภาคใต้ไว้กับรากเหง้าของตน คุณค่าเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดความหวงแหนภาคภูมิ ซึ่งสำคัญยิ่งต่อการสืบทอดวรรณกรรมละครชาวบ้าน อันเป็นภูมิปัญญาของภาคใต้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีคุณค่าและความน่าสนใจอยู่มาก แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นข้อสังเกตเกี่ยวกับงานวิจัยนี้ คือ คณะผู้เขียนได้ให้ขอบเขตของกรวิจัยที่กว้างมาก ทั้งด้านพื้นที่อันเป็นชุมชนภาคใต้ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และปริมาณข้อมูลวรรณกรรมที่มีจำนวนมาก จึงทำให้ในการวิเคราะห์ที่หลาย ๆ ประเด็นดูเหมือนจะกว้างมากกว่าลึก ไม่มีคำตอบที่ชัดเจน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหนังสือของ รศ.อุดม หนูทอง อ.วินัย สุกใส และอ.สมใจ สมคิด ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้ในชื่อวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับละครชาวบ้านภาคใต้: สาระดีและการ สืบทอด และขอบคุณ รศ.ดร.พัชลินจ์ จินนุ่น อาจารย์ประจำวิชาสัมมนา วรรณกรรมท้องถิ่น ที่ได้แนะนำหนังสือเล่มนี้ให้แก่ผู้วิจัย ซึ่งนับได้ว่า เป็นความรู้มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นภาคใต้

เอกสารอ้างอิง

[1] Nuthong, U., Suksai, W., & Somkid, S. (2556). *Literature Related to Folk Drama in the South of Thailand: Essence and Succession*. Surat Thani: Suratthani Rajabhat University.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ (Reader)

ต้นฉบับบทความวิจัย บทความวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารปริทัศน์ ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 (เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2564) ได้รับการตรวจแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิดังรายนามต่อไปนี้

1. ศาสตราจารย์ ดร.กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ศาสตราจารย์ ดร.วีรชาติ เปรมานนท์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาช คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กมลพร สอนศรี คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์รัตน์ เลหาวิเชียร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอวี ยี่หมะ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
7. รองศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สุวคันธ์ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สมสุข หินวิมาน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. รองศาสตราจารย์ ดร.อรัญญา ศิริผล คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
11. รองศาสตราจารย์ปกิต บุญสุทธิ์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
12. รองศาสตราจารย์ปิติวรรณ สมไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
13. รองศาสตราจารย์สมแก้ว รุ่งเลิศเกรียงไกร คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรรช หลักชัยกุล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณารัตนา วีระกิจ คณะกรรมการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร ทัพไชย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี เอี่ยมละออภักดิ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พาริศา เจาะเอาะ สำนักวิชาสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภรณ์ จันทร์โพธินุกูล คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เศรษฐ์อนวัช คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์รัตน์ วุฒิจินดานนท์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาภรณ์ เลิศศิริ คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ข้อมูลทั่วไปของวารสารปาริชาติ

ลักษณะของวารสาร

วารสารปาริชาติ เป็นวารสารเผยแพร่ผลงานวิจัย/ ผลงานวิชาการ และผลงานวิชาการรับใช้สังคม ทางด้านด้านศิลปะและมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ บริหารธุรกิจ การจัดการ และการบัญชีของบุคลากร นักวิจัย ในมหาวิทยาลัยทักษิณ และหน่วยงานต่าง ๆ

ข้อแนะนำทั่วไป

1. เรื่องที่รับพิมพ์ในวารสารวิจัยนี้ต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน
2. ผู้ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องเป็นสมาชิกวารสารมหาวิทยาลัยทักษิณเท่านั้น ยกเว้น บทความพิเศษที่กองบรรณาธิการพิจารณาให้ได้รับการยกเว้น
3. ต้นฉบับจะเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. เนื้อหา บทความหรือข้อคิดเห็นที่พิมพ์ในวารสารเป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย
5. ต้นฉบับจะต้องได้รับการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิก่อนการตีพิมพ์

ประเภทของผลงานที่จะรับตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Articles)
2. บทความวิชาการ (Articles)
3. บทความรับใช้สังคม (Socially-Engaged Articles)
4. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review)
5. บทความปริทัศน์ (Review Article)

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องพิมพ์บนกระดาษขาว ขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว ใส่เลขหน้ากำกับหน้าทุกหน้า โดยใช้แบบอักษร TH Sarabun ขนาดตัวอักษร 14 ถ้ามีภาพประกอบ ควรเป็นภาพถ่าย ขาว-ดำที่ชัดเจน นอกจากจำเป็นจึงควรใช้ภาพสี และถ้ามีภาพวาดลายเส้นให้วาดบนกระดาษขาว โดยใช้หมึกดำให้สะอาดและลายเส้นคมชัด ความยาวของเนื้อหา รวมภาพ ตาราง ไม่ควรเกิน 15 หน้า

2. การตั้งค่าหน้ากระดาษ

- ระยะขอบบน (Top margin) ขนาด 1.00” หรือ 2.54 เซนติเมตร
- ระยะขอบล่าง (Bottom margin) ขนาด 1.00” หรือ 2.54 เซนติเมตร
- ระยะขอบซ้าย (Left margin) ขนาด 1.50” หรือ 3.00 เซนติเมตร
- ระยะขอบขวา (Right margin) ขนาด 1.00” หรือ 2.54 เซนติเมตร

3. การส่งต้นฉบับ ดังนี้

ส่งทางระบบวารสารออนไลน์ Thai Journals Online (ThaiJO) สามารถเข้าไปได้ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/>

4. บุคคลทั่วไปที่ต้องการส่งบทความ เมื่อผ่านการพิจารณาเชิงคุณภาพเบื้องต้นแล้ว ทางวารสารมีการแจ้งให้ชำระค่าตรวจประเมินบทความ (ค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิ) จำนวน 2,000 บาทต่อบทความ ผ่านทางธนาคารออมสิน ชื่อบัญชี PARCJ เลขที่บัญชี 0-2032823816-5 สาขาป่าพะยอม พร้อมแนบหลักฐานการโอนเงินมายังวารสารปริชาติ ทางระบบออนไลน์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal> หรือ ติดต่อกองจัดการวารสารปริชาติ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 222 หมู่ 2 ตำบลบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง 93210 โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242 หรือ 08-1540-7304 อีเมล parichartjournal@tsu.ac.th
5. การยกเลิกบทความ หรือ การถอนบทความ มีรายละเอียดดังนี้
การยกเลิกบทความ คือ การเพิกถอนบทความก่อนที่จะมีการตีพิมพ์เผยแพร่
การถอนบทความ คือ การถอนบทความที่ดำเนินการตีพิมพ์และเผยแพร่เรียบร้อยแล้ว
ในกรณี การยกเลิกบทความหรือการถอนบทความ สามารถดาวน์โหลดแบบฟอร์มได้ใน <https://www.tci-thaijo.org/index.php/parichartjournal/> และหากมีการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความเจ้าของบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิผู้ประเมินบทความ

รายละเอียดการเตรียมต้นฉบับ

บทความวิจัยให้เรียงลำดับตามองค์ประกอบดังนี้

1. **ชื่อเรื่อง (Title)** ต้องมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และจัดให้อยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ ชื่อภาษาอังกฤษ อักษรตัวแรกของทุกคำให้พิมพ์ด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 20 ตัวหนา
2. **ชื่อผู้เขียน (Authors)** ครบทุกคน และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และให้จัดอยู่กึ่งกลางของหน้ากระดาษ โดยให้กำกับหมายเลขกำกับไว้ต่อท้ายด้วย สำหรับชื่อตำแหน่ง หรือตำแหน่งวิชาการ และหน่วยงานให้พิมพ์ไว้ในส่วนของเชิงอรรถ (หน้าที่ 1) โดยพิมพ์ชื่อหน่วยงานต้นสังกัดระดับภาควิชา คณะ มหาวิทยาลัย หรือ จากงานย่อยถึงระดับสูงให้ตรงกับตัวเลขกำกับที่กำกับไว้ในหน้าเดียวกัน
3. **บทคัดย่อ และ Abstract** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ
4. **คำสำคัญ (Keywords)** ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้เลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความไม่เกิน 5 คำ โดยพิมพ์ต่อจากส่วนเนื้อหาของบทคัดย่อ และ Abstract ให้ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ และให้จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ Keywords ให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมดยกเว้นชื่อเฉพาะ
5. **เนื้อเรื่อง (Main Body)** ให้จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์
 - **หัวข้อใหญ่** ใช้ตัวอักษรขนาด 16 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
 - **หัวข้อย่อย** ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวหนา จัดชิดซ้ายคอลัมน์
 - **เนื้อความ** ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ บรรทัดแรกของทุกย่อหน้า เยื้อง 0.5 นิ้วของบรรทัดถัดไป และประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

- 1) **บทนำ (Introduction)** บอกความสำคัญ หรือ ที่มาของปัญหาของสิ่งที่ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย หรือสร้างสรรค์ผลงาน และอาจรวมการสำรวจเอกสาร (Review of Related Literature)
- 2) **วัตถุประสงค์ (Objective)** บอกถึงเป้าหมายของสิ่งที่ศึกษา
 - * บทนำและวัตถุประสงค์ อาจเขียนรวมกันได้
- 3) **ระเบียบวิธีการศึกษา (Methodology)** บอกรายละเอียดในวิธีการศึกษา การดำเนินการ ให้ได้มาถึงสิ่งที่ค้นคว้า สร้างสรรค์ เป็นต้น
- 4) **ผลการศึกษา (Results)** บอกถึงผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัยหรือผลการสร้างสรรค์ และอาจให้แนวทางถึงการนำไปใช้ประโยชน์ในอนาคต
- 5) **สรุปและการอภิปรายผล (Discussion)** ให้แสดงถึงการสรุปผลที่ได้ถึงการศึกษาและการให้เหตุผลว่า ผลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าวิจัย หรือ สร้างสรรค์ ได้มาอย่างไร และเหตุใดจึงได้ผลดังกล่าว
 - * 4) และ 5) อาจเขียนรวมกันได้
- 6) **การอ้างอิงท้ายในเรื่อง (References) ใช้การอ้างอิงแบบ APA 6th Edition และต้องใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น**

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง **แบบตัวเลข** ใช้วิธีการดังนี้

1. ใส่ตัวเลขกำกับไว้ในเครื่องหมาย [] ท้ายข้อความหรือชื่อบุคคลที่อ้างอิง โดยให้ตัวเลขอยู่ในระดับบรรทัดเดียวกันกับเนื้อหา เช่น [1]
2. ให้ใส่ตัวเลขอ้างอิงเรียงลำดับตั้งแต่เลข 1 เป็นต้นไป ต่อเนื่องกัน และในกรณีที่มีการอ้างอิงซ้ำให้ใช้ตัวเลขเดิมที่เคยใช้อ้างมาก่อนแล้ว
3. แหล่งที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดในบทความจะไปปรากฏอยู่ในเอกสารอ้างอิง (References) ท้ายบทความ โดยเรียงลำดับตามหมายเลข และพิมพ์หมายเลขอยู่ในเครื่องหมาย []
4. กรณีที่อ้างอิงเอกสารหลายรายการในคราวเดียวกัน
 - 4.1 อ้างอิงไม่เกิน 2 รายการให้ใส่หมายเลขของเอกสารที่อ้างเรียงลำดับโดยใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่น เช่น [1, 5]
 - 4.2 อ้างอิงเกิน 2 รายการและเป็นรายการที่ต่อเนื่องกันให้ใส่หมายเลขของเอกสารที่อ้างเรียงลำดับโดยใส่เครื่องหมายยัติภังค์ (-) คั่น เช่น [1-3] หรือ [1-5]
 - 4.3 อ้างอิงเกิน 2 รายการและเป็นรายการทั้งต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง ให้ใส่หมายเลขของเอกสารที่อ้างเรียงลำดับโดยใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) คั่นในกรณีไม่ต่อเนื่อง และเครื่องหมายยัติภังค์ (-) คั่นในกรณีต่อเนื่อง เช่น [1, 4-5]

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง

การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้ระบบตัวเลขอยู่ในวงเล็บ “[]” หลังข้อความที่อ้างถึง โดยตัวเลขดังกล่าวเรียงตามลำดับการอ้างอิง

ตัวอย่าง

1. โดยได้รับการสนับสนุนทุกทางจากภาคราชการ [1]...
2. Strong Security Measures for Sustainable Peace on the Korean Peninsula [2]

การอ้างอิงในท้ายเรื่อง ใช้การอ้างอิงแบบ APA 6th Edition

ภาษาต่างประเทศ คนแรกให้ขึ้นด้วยนามสกุล, ตามด้วยอักษรย่อของชื่อนำ ชื่อกลาง (ถ้ามี) คนถัดไป จะเขียนระบบเดียวกับคนแรก และต้องเหมือนกันทุกรายการ เช่น

เกษตรชัย และหิม และเก็ดถวา บุญปรากการ

Laeheem, K., & Boonprakarn, K.

1) หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

[1] Kongsakon, R., & Pojam, N. (2008). *Family Violence*. Bangkok : Srinakharinwirot University. (in Thai)

* กรณีหนังสือที่พิมพ์มากกว่า 1 ครั้ง ให้ระบุครั้งที่พิมพ์ด้วย โดยเขียนรูปแบบบรรณานุกรม ดังนี้
ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

[2] Sengpracha, N. (1998). *Human and Society* (4th ed.). Bangkok: O. S. Printing House. (in Thai)

2) บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, ปีที่/(ฉบับที่),/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

[3] Chitniratna, N. (2013). Socio-Cultural Change through Diversity of Life History and Experience of Congested Community Leaders. *Parichart Journal Thaksin University*, 26(1), 30-73. (in Thai)

3) บทความในรายงานการประชุมวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// ใน/ชื่อการประชุม./เลขหน้า.// วันที่/เดือน/ปี./สถานที่ประชุม.// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

[4] Pitsakan, W. and Tavonprasith, B. (2017). The Mobility of Myanmar Labours in the Fishery Industry in Muang District, Ranong Province. In *The 27th Thaksin University National Academic Conference*. 156-163. May 3-6, 2017, B.P. Samila Beach Hotel, Muang, Songkhla. Songkhla: Thaksin University. (in Thai)

4) บทความในหนังสือ

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์).// “ชื่อบทหรือบทความในหนังสือ”, ใน/ชื่อผู้แต่งหรือผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ(ถ้ามี).// ชื่อหนังสือ./เลขหน้า.// เมืองที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

[5] Chantaraopakorn, A. (2007). The Chakhe Solo Concert. In Waerawat Aksornkaew (Ed.). *Music Talk*. 4-7. Bangkok: Chong Charoen Printing House. (in Thai)

5) บทความในหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ.// (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//เลขหน้า

ตัวอย่าง

[6] Chuensintu, T. (2009, January 6). Travel in the Footsteps of the Buddha to Bring Good Luck for the New Year. *Matichon*. 23.

6) วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//ระดับของวิทยานิพนธ์/ชื่อปริญญา./เมืองที่พิมพ์./ชื่อสถานการศึกษา.

ตัวอย่าง

[7] Promrak, T. (2007). *Women and Domestic Violence: Divorce as the Solution*. Unpublished Master's Thesis. Bangkok: Thammasart University. (in Thai)

7) เอกสารที่สืบค้นจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เอกสารจากอินเทอร์เน็ต มีองค์ประกอบเช่นเดียวกับเอกสารที่เป็นสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดังนั้น รูปแบบการเขียนรายการบรรณานุกรม จึงใช้รูปแบบเดียวกับสิ่งพิมพ์นั้น ๆ ได้ เพียงแต่เพิ่มเติมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสืบค้นชื่อผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง.//เมืองที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.//สืบค้นเมื่อ./จาก <http://www.....>

ตัวอย่าง

[8] Office of Pattani Provincial Culture. (2015). *Religion Information*. Retrieved September 3, 2015, from: http://province.m-culture.go.th/pattani/old/new_page_16.htm. (in Thai)

8) รูปแบบการเขียนบุคคลานุกรม

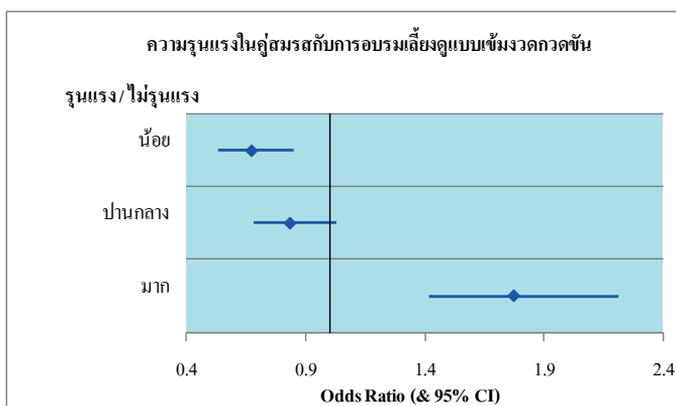
ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์/(ผู้ให้สัมภาษณ์),//ชื่อผู้สัมภาษณ์/(ผู้สัมภาษณ์),/สถานที่สัมภาษณ์,/เมื่อวันเดือนปีที่สัมภาษณ์.

ตัวอย่าง

[9] Srisajjang, S. (Interviewee), Chankhonghom, J. (Interviewer), Address: No.121/2 Baan Mae Toei, Moo 1, Thakham District, Hat Yai County, Songkhla Province. March 13, 2016. (in Thai)

6. การใช้คำย่อ สัญลักษณ์ คำย่อที่ใช้ในบทความจะต้องมีคำเต็มเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นสามารถใช้คำย่อเหล่านั้นได้ตามปกติความใช้ให้เหมาะสม หลีกเลี่ยงการใช้คำย่อที่ชื่อเรื่องและในบทคัดย่อ ไม่แนะนำให้ใช้คำย่อเกิน 4 ครั้ง ใน 1 บทความ ส่วนสัญลักษณ์ที่ใช้ในบทความจะต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบายเมื่อปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หลังจากนั้นไม่จำเป็นต้องมีคำจำกัดความหรือคำอธิบาย

7. **รูปภาพ** จัดขีดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายรูปภาพให้พิมพ์ไว้ได้รูปภาพตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ ตัวอย่างเช่น

ภาพที่ 1 อัตราส่วนออดส์ของพฤติกรรมความรุนแรงในคู่สมรสกับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน

8. **ตาราง** จัดขีดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายตารางพิมพ์ไว้ด้านบนของหัวข้อตาราง และใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ ตัวอย่างเช่น

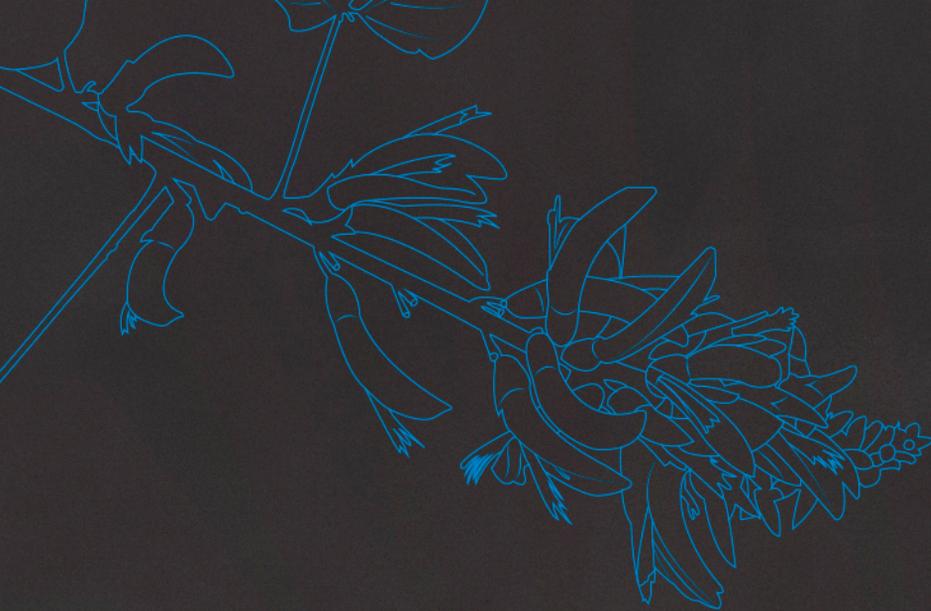
ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังประสบการณ์ความรุนแรงกับพฤติกรรมความรุนแรงในคู่สมรส

ภูมิหลังประสบการณ์ความรุนแรง	ความรุนแรงในคู่สมรส			Chi-square	p-value
	ไม่รุนแรง (947)	รุนแรง (589)	รวม (1,536)		
การเคยถูกลงโทษอย่างรุนแรงในวัยเด็ก				11.974	0.003
ไม่เคย	68.2	31.8	28.1		
นาน ๆ ครั้ง	60.5	39.5	38.4		
ประจำ	57.5	42.5	33.5		
การเคยเห็นพ่อแม่ทะเลาะตบตีในวัยเด็ก				9.280	0.009
ไม่เคย	68.8	31.2	39.8		
นาน ๆ ครั้ง	61.0	39.0	39.8		
ประจำ	58.6	41.4	20.4		
การเคยมีพฤติกรรมรุนแรงในวัยเด็ก				34.923	0.000
ไม่เคย	69.3	30.7	38.4		
นาน ๆ ครั้ง	60.1	39.9	44.9		
ประจำ	48.2	51.8	16.7		

มหาวิทยาลัยสมบูรณแบบ ที่ผลิตบัณฑิต พัฒนากำลังคน
วิจัยและบริการวิชาการ เพื่อรับใช้สังคมท้องถิ่นได้
ประเทศไทย และอาเซียน
ให้เป็นสังคมแห่งปัญญาและสันติสุขที่ยั่งยืน

(คัดจาก บางส่วนของพันธกิจมหาวิทยาลัย)

PARICHART JOURNAL

THAKSIN UNIVERSITY

กองจัดการวารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตพัทลุง
อ.ป่าพะยอม จ.พัทลุง 93210
โทรศัพท์ 0-7460-9600 ต่อ 7242
E-mail: parichartjournal@tsu.ac.th, research.tsu@gmail.com

